

**«СТРАТЕГІЧНЕ
УПРАВЛІННЯ
РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ І СПОРТУ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ХАРКІВ - 2018

Міністерство освіти і науки України
Управління у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації
Департамент у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради
Харківська державна академія фізичної культури
Кафедра менеджменту фізичної культури

**«СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ І СПОРТУ»**
ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**«СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЕМ
ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА»**
СБОРНИК НАУЧНЫХ СТАТЕЙ

**«STRATEGIC MANAGMEN OF PHYSICAL CULTURE AND
SPORTS»**
COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

ХАРКІВ - 2018

УДК 796.05(08)

ББК 75,4

С 83

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Імас Є.В.	<i>д.е.н., професор</i>	НУФВіСУ, м. Київ
Приступа Є.Н.	<i>д.пед. наук, професор</i>	ЛДУФК, м. Львів
Ажиппо О.Ю.	<i>д.пед. наук, професор</i>	ХДАФК, м. Харків
Ткачов С.І.	<i>д.пед. наук, професор</i>	ХДАФК, м. Харків
Камаєв О.І.	<i>д.фіз.вих., професор</i>	ХДАФК, м. Харків
Єрмаков С.С.	<i>д.пед. наук, професор</i>	ХДАДМ, м. Харків
Цьось А.В.	<i>д.фіз.вих., професор</i>	СНУ, м. Луцьк
Мічуда Ю.П.	<i>д.фіз.вих., професор</i>	НУФВіСУ, м. Київ
Борисова О.В.	<i>д.фіз.вих., професор</i>	НУФВіСУ, м. Київ
Томенко О.А.	<i>д.фіз.вих., професор</i>	СумДПУ ім. А.С.Макаренка
Мулик К.В.	<i>д.пед.наук, професор</i>	ХДАФК
Шестерова Л.Є.	<i>к.фіз.вих., професор</i>	ХДАФК, м. Харків
Кириленко В.В.	<i>Начальник управління у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації</i>	ХОДА, м. Харків
Чубаров О.С.	<i>Директор Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради</i>	ХМР, м. Харків
Лобойченко К.А.	<i>Заступник міського голови з питань сім'ї, молоді та спорту Член виконавчого комітету Харківської міської ради</i>	ХМР, м. Харків
Попов А.М.	<i>заслужений працівник фізичної культури і спорту, директор Харківського обласного вищого училища фізичної культури і спорту</i>	ХОВУФКіС, м. Харків
Бондар А.С.	<i>к.фіз.вих., професор</i>	ХДАФК, м. Харків
Путятіна Г.М.	<i>к.фіз.вих., доцент</i>	ХДАФК, м. Харків
Леонов Я.В.	<i>к.е.н., доцент</i>	ХДАФК, м. Харків
Середа Н.В.	<i>к.фіз.вих., доцент</i>	ХДАФК, м. Харків
Стадник С.О.	<i>к.фіз.вих.</i>	ХДАФК, м. Харків
Петренко І.В.	<i>ст. викл.</i>	ХДАФК, м. Харків

Затверджено Вченою радою Харківської державної академії фізичної культури протокол № 13 від «29» травня 2017 року

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць. [Електронний ресурс]. – Харків: ХДАФК, 2018. – 227 с.

У збірнику наукових праць розміщено статті науковців, аспірантів, магістрантів, студентів, викладачів вищих навчальних закладів, керівників та тренерів спортивних шкіл, управлінців сфери фізичної культури і спорту. Статті присвячені дослідженню особливостей стратегічного управління розвитком фізичної культури і спорту на різних рівнях.

ЗМІСТ

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Бушуєва А.С., Лисенко І.А.

Сучасні проблеми ресурсного забезпечення діяльності фізкультурно-спортивної організації в Україні (на матеріалах федерації легкої атлетики України).....8-12

Германова Ю.О., Калита Л.В.

Система мотивації персоналу у спортивному менеджменті (на матеріалах ФСТ «Спартак»).....13-18

Дьяченко І. Д., Пристинська Т. М., Пристинський В. М.

Професійна компетентність фахівця в управлінні фізкультурно-спортивною організацією.....19-23

Король Ю.П., Попразман О.І.

Тактика особистого продажу у спортивній організації.....24-27

Свистунов С.В., Кравченко О.В.

Стратегії подолання комунікативних бар'єрів зовнішніх комунікативних процесів обласних центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» 28-31

Середа Н.В.

Загальна характеристика основних понять «конкуренція» та «конкурентоспроможність» в діяльності фізкультурно-спортивної організації.....32-36

Середа Н.В., Стадник С.О.

Особливості використання системи комплексу маркетингу у діяльності фітнес-клубу «Малібу».....37-43

Стадник С.О., Євдокімова О.О.

Організаційне оточення фітнес-клубу «Саламандра».....44-49

Троцюк Р.М., Калита Л.В.

Особливості менеджменту фізкультурно-спортивних організацій у зарубіжних країнах.....50-54

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ
СПОРТИВНОГО РЕЗЕРВУ**

А.В. Безверхий, В.С. Откидач, В.В. Золочевський

Особливості побудови тренувального процесу спортсменів на етапі базової підготовки, які спеціалізуються в військово-спортивних багатоборствах, розділ «бойове двоборство» (рукопашний бій).....51-59

Врублевский Е.П., Нарскин Г.И., Шеренда С.В.

Динамика скоростно-силових показателів юних легкоатлетів на етапі початкової підготовки.....60-64

Ектова Т.О., Степанюк С.І.

Вплив групової згуртованості на мотивацію до занять художньою гімнастикою.....65-68

Пазичук О.В., Пазичук О.О.

Студентська баскетбольна ліга України, як резерв для команд вищої ліги та суперліги України.....69-72

Пруська Ю.О., Лисенко І.А.

Сучасні аспекти управління діяльністю у системі дитячо-юнацького спорту України (на матеріалах дитячо-юнацької спортивної школи «Буревісник»).....73-78

Стадник С.О.

Особливості організаційно-управлінської діяльності Харківського обласного вищого училища фізичної культури та спорту.....79-84

**ІННОВАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ
ПРОФЕСІЙНОЮ ОСВІТОЮ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І
СПОРТУ**

Бобришев О.О., Колісник А.О., Березкіна О.О.

Обґрунтування системи удосконалення методики оцінки засвоєння теоретичних знань з фізичної культури щодо її інформативності, надійності та стандартизації.....85-89

Григоренко Г.В.

Формування у студентів професійно-педагогічних здібностей ефективного управління фізкультурно-оздоровчою роботою.....90-94

Іваненко В.В., Непша О.В.

Рефлексія у розвитку професійно-педагогічної культури фахівців фізичного виховання та спорту.....95-99

Непша О.В., Суханова Г.П., Ушаков В.С.

Атлетична гімнастика як засіб розвитку силової підготовки студентів-юнаків вищих навчальних закладів.....100-104

Филинков В.И., Касьянюк А.С., Касьянюк А.С.

Педагогические проблемы профессионально-прикладной физической подготовки студентов технических вузов.....105-109

Цись В.С., Білякін Д.В., Кізь В.О.

Обґрунтування впливу аналізу науково-педагогічних досліджень на формування готовності студентів коледжу до фізичного самовдосконалення.....110-117

Шандригось В.І., Шандригось Г.А.

Навчальна дисципліна «Моделювання і прогнозування в спорті» у підготовці магістрів зі спорту.....118-122

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ОЛІМПІЙСЬКИМ, ПАРОЛІМПІЙСЬКИМ ТА НЕОЛІМПІЙСЬКИМ РУХОМ

Байрамов Р.Х., Бондар А.С., Котляр С.М., Кондращенко С.М.

Менеджмент неолімпійського спорту (на прикладі сумо).....123-126

Майстренко Є. О., Знак В. Є., Шурда Р. Є.

Виховна функція таеквон-до ІТФ для дітей та підлітків в Україні.....127-130

Середа Н.В., Троценко А.А.

Теоретичні основи формування комплексу маркетингу в сфері фітнес-індустрії.....131-135

Стадник С.О.

Фітнес як об'єкт наукового аналізу 136-143

Степанюк С., Малашенко Л. Ломака Ж.

З діяльності Херсонського регіонального центру фізичної культури та спорту інвалідів «Інваспорт».....144-148

Шаповал Є. Ю.

Проблеми та перспективи розвитку міні-футболу (футзалу) з неолімпійського в статус олімпійського виду спорту.....149-153

**ФІЛОСОФІЯ, ПСИХОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ТА ПРАВО
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

Горяїнов О.М.

Фізичний аспект здоров'я в сучасних умовах існування людини.....154-158

Жирнов О.В., Лихолай А.С.

Вплив виступів українських олімпійців на формування патріотизму у студентів профільних фізкультурних навчальних закладів.....159-162

Ковтун О. В., Мальцева Т. М.

Філософський (метофізичний) підхід до фізичної культури і спорту у сучасному суспільстві.....163-168

Коц С.Н., Коц В.П., Лещенко Ю.А.

Дослідження управління емоціями та самомотивації у студентів-спортсменів.....169-173

Коц С.Н., Коц В.П.

Особливості психофізіологічної емоційної компоненти та стресостійкість у студентів-спортсменів.....174-178

Петренко І.В.

Спортивне волонтерство як напрямок соціальної діяльності студентів.....179-185

Пилипенко В.М., Свістак О.В., Кошельник Т. М.

Особливості впливу різних факторів на якість процесу фізичного виховання учнівської молоді коледжу 186-191

Потькало К.І., Опошнян С.І.

Характеристика ритмопластики як особливої організаційної форми фізичного виховання 192-197

Салтан О.М.

Фізична культура і спорт в окупованому Харкові (1941-1943 рр.).....198-206

Саракун Л.П.

Спорт як платформа розвитку космополітичного світогляду.....207-210

Селіванов Є. В.

Формування здорового стилю життя студентської молоді.....211-215

Степанюк С.І., Гаргола М.В., Ектова Т.О.

Історія розвитку легкої атлетики на Херсонщині.....216-220

Кралев А. В., Попрозман О. І.

Реклама у сфері фізичної культури і спорту.....221-225

**МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ**

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ
(НА МАТЕРІАЛАХ ФЕДЕРАЦІЇ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ УКРАЇНИ)**

Бушуєва А.С., студентка

Лисенко І.А. кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ

Досліджені основні проблеми ресурсного забезпечення сучасної фізкультурно-спортивної організації в Україні. Визначені шляхи підвищення формування ресурсного забезпечення та окреслені перспективні напрямки майбутніх досліджень.

***Ключові слова:** ресурси, ресурсне забезпечення, фізкультурно-спортивна організація, спортивний менеджмент, управління ресурсним забезпеченням.*

Вступ. Як відзначають провідні фахівці в області спортивного менеджменту, сфера фізичної культури і спорту стала одним з чинників національної безпеки держави, зумовивши тим самим визнання свого соціального характеру. При цьому базовим принципом формування сучасної системи управління спортом має стати його ресурсне забезпечення, оскільки дане питання є вирішальним при розширенні мережі фізкультурно-спортивних організацій (ФСО) [2].

Відомо, що основні елементи ресурсів (фінансові, матеріально-технічні, кадрові, науково-інформаційні) пред'являють особливі вимоги до їх формування залежно від особистісних потреб, видів фізичної активності, часу, простору та інших факторів, обумовлених, насамперед, специфікою послуг і обслуговування [1, 6].

Результати теоретичного аналізу проблеми дослідження дозволив нам встановити, що до системи ресурсного забезпечення відноситься все, що використовується при виробництві товарів і послуг. У свою чергу, ресурси кожної категорії можна розподілити по наступним дихотоміям: первинні або вторинні; відтворювані або невідтворювані; постійні та змінні; природні або матеріальні ресурси [5].

Аналіз діючих законодавчих актів та літературних джерел дозволив нам виділити наступні види ресурсного забезпечення:

1. Фінансові ресурси. Внутрішні: включають доходи від реалізації товарів і послуг, позареалізаційні доходи, доходи від проведення спортивних заходів, інші внутрішні

доходи; зовнішні: фінансування з державних, муніципальних бюджетів, податкові пільги, спонсорські внески, добровільні пожертвування, інші зовнішні джерела.

2. Кадрові (трудові) ресурси: включають підготовку та перепідготовку, підвищення кваліфікації різних груп фахівців, задіяних в галузі фізичної культури і спорту.

3. Науково-інформаційні ресурси: розвиток інформаційних мереж; горизонтальний та вертикальний обмін інформацією між фізкультурно-спортивними організаціями; проведення міжнародних, національних, місцевих конференцій, конгресів, семінарів; проведення наукових досліджень, зміцнення наукової бази; накопичення статистики, створення бази даних і банку моделей для галузі; широке залучення ЗМІ до питань розвитку фізичної культури і спорту.

4. Основні і оборотні фонди: ремонт і модернізація існуючих спортивних споруд; будівництво нових спортивних споруд з урахуванням потреб населення та досягнення середньоєвропейських норм; забезпечення необхідним інвентарем, обладнанням, екіпіровкою та інше.

Мета дослідження - дослідити специфіку системи ресурсного забезпечення Федерації легкої атлетики України в сучасних умовах розвитку суспільства.

Завдання дослідження:

- Визначити роль складових ресурсного забезпечення (фінансове, матеріально-технічне, кадрове, науково-методичне, медико-біологічне, інформаційне) у функціонуванні сучасної фізкультурно-спортивної організації.
- Визначити джерела формування ресурсного забезпечення.
- Визначити фактори, що впливають на рівень ресурсного забезпечення ФСО.
- Встановити шляхи підвищення ефективності формування ресурсного забезпечення.

Результати дослідження. В ході дослідження нами було встановлено, що керівний склад та співробітники Федерації легкої атлетики України (ФЛАУ) одностайно оцінюють перспективи подальшої її діяльності у адаптації до реалій сьогодення і здійсненні переходу від радянської непрацюючої системи до сучасної ефективної моделі управління [2, 4]. А саме здійснення Федерацією самостійної діяльності, спрямованої на організацію, проведення і регулювання правил змагань, комплектування й управління збірними командами, навчання та сертифікацію суддів і тренерів, введення стандартів функціонування спортивної інфраструктури для проведення змагань і навчально-тренувальної роботи.

75% респондентів відзначають, що система ресурсного забезпечення у розвитку ФЛАУ особливо значуща, а 25% знайшли її значущою.

Також встановлено, що найбільший вплив на ефективність розвитку ФЛАУ має фінансово-економічне (визначили 60% опитаних), кадрове та інформаційне забезпечення (по 15%) та матеріально-технічні ресурси (10%).

Найбільш важливим джерелом формування фінансових ресурсів Федерації легкої атлетики України є фінансова підтримка з державного бюджету (40%). Наступними за значущістю джерелами фінансування були визначені гранти від партнерів Федерації (30%), спонсорська допомога (25%), добровільні внески та пожертвування від членів Федерації, підприємств, окремих громадян, юридичних і фізичних осіб (5%). Тенденцією для розвитку сучасної ФСО має стати змішаний характер фінансування, тобто надходження коштів як із державного бюджету, так і від залучення позабюджетних коштів.

Найбільш суттєвою проблемою фінансово-економічного забезпечення є рівень державного фінансування (45% респондентів), 30% визначили зміну структури доходів бюджетів фізкультурно-спортивних організацій усіх рівнів і 25% - ієрархію пріоритетів у державній та місцевій органах влади.

За даними фахівців в області управління фізичною культурою і спортом на сьогоднішній день ФЛАУ одною зі стратегічних завдань є забезпечення виду спорту кваліфікованими кадрами (20%).

У ході проведення соціологічного опитування респондентами було визнано, що найбільш суттєвою проблемою у кадровому забезпеченні є організація та проведення підвищення кваліфікації. Участь у міжнародних семінарах, симпозіумах, прослуховування лекцій були визначені як найоптимальніші форми підвищення кваліфікації кадрів ФЛАУ (60% відповідей), участь у науково-методичних конференціях (30%), курси підвищення кваліфікації при ВНЗ, федерації (10%).

Серед проблем, які існують у матеріально-технічному забезпеченні 45% опитаних визначають відсутність продуманої політики щодо зберігання, створення і оновлення матеріально-технічної бази, нераціональне використання існуючої матеріально-технічної бази обрали 35 % та 20% визнали проблему кількісно-якісних показників спортивних споруд.

Для вдосконалення матеріально-технічного забезпечення Федерації легкої атлетики України, на думку респондентів доцільно застосувати наступні організаційні заходи: сертифікацію легкоатлетичних споруд для проведення національних змагань відповідно

до вимог ІААФ (50% відповідей), розробку рекомендацій щодо реконструкції існуючих та будівництва нових стадіонів, манежів із сучасним покриттям у регіонах України (30%), укомплектування стадіонів достатньою кількістю сертифікованого обладнання та спорядів для проведення змагань та тренувань (20%).

Вагомою проблемою медико-біологічного забезпечення діяльності ФЛАУ, на думку 70% фахівців у галузі управління фізичною культурою і спортом є боротьба із застосуванням допінгу в спорті.

Найбільш суттєвою проблемою науково-методичного забезпечення діяльності ФЛАУ, як відзначає 100% респондентів, є відсутність організації наукових досліджень у межах галузі "Фізична культура і спорт".

Більшість опитаних фахівців(80%) відзначило, що внесення змін до структури інтернет-сайту Федерації легкої атлетики України та його інформаційного наповнення сприятиме покращенню інформаційного забезпечення членів федерації та задоволенню потреб в інформації фахівців галузі фізичної культури та спорту.

75% опитаних зазначають, що на ефективність розвитку системи ресурсного забезпечення ФЛАУ в сучасних умовах розвитку вітчизняного фізкультурного руху впливає фактор недосконалості системи фінансування діяльності фізкультурно-спортивних організацій, 18% респондентів відзначили відсутність політичної стабільності в країні і 7% - часту зміну керівництва галузі «Фізична культура і спорт».

Висновки. В ході проведення дослідження нами був зроблений висновок про те, що діяльність з формування ресурсного забезпечення сучасної фізкультурно-спортивної організації повинна базуватися на принципах програмно-цільового управління, і передбачати такі напрямки: збільшення привабливості ФЛАУ для спонсорів (24%), налагодження партнерських стосунків з комерційними, громадськими та державними організаціями (20%), розробка та реалізація проекту розвитку спортивної інфраструктури (17%), забезпечення ефективної співпраці зі ЗМІ та інтенсивне поширення публікацій, освітньо-розвиваючих програм, фільмів про легку атлетику та її зірок (17%), стимулювання сертифікації спортивних споруд (10%), ввести інноваційні форми підвищення кваліфікації кадрів та створити цілісну систему підвищення кваліфікації тренерів за системою ІААФ (по 6 %).

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні шляхів підвищення рівня ресурсного забезпечення фізкультурно-спортивних організацій в Україні.

Список літератури

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page2>.
2. Кузьменко О.О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою та спортом в Україні та Європі [Електронний ресурс]: http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dtr_du/2011_3/files/DU311_07.pdf
3. Мічуда Ю., Довгенько Ю. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паралімпійського спорту в Україні: питання теорії // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. №4. 2005. С.91-95.
4. Офіційний сайт Федерації легкої атлетики України. Режим доступу: <http://www.uaf.org.ua/>.
5. Французова М.А. Сущность ресурсного обеспечения деятельности организации // Транспортное дело России. 2008. № 3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.morvesti.ru/archiveTDR/section.php?SECTION_ID=1352
6. Христенко Л.М. Особливості ресурсного забезпечення діяльності підприємства // Економіка і регіон №6, 2015. – ст.115-119.

**СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ У СПОРТИВНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ
(НА МАТЕРІАЛАХ ФСТ «СПАРТАК»)**

Германова Ю.О., студентка I курсу магістратури кафедри менеджменту і економіки спорту

Калита Л.В., кандидат історичних наук, доцент

Національний університет фізичного виховання і спорту України

У статті проаналізовано найпоширеніші методи мотивації персоналу та розроблені практичні рекомендації щодо вдосконалення системи мотивації у сфері фізичної культури і спорту.

Ключові слова: мотивація, методи мотивації, менеджер, менеджмент, персонал.

Вступ. Сучасний етап розвитку суспільства в цілому і сфері фізичної культури і спорту, зокрема, характеризується зростанням ролі менеджменту в усіх сферах управління. Менеджмент є головним ресурсом розвитку країн на сучасному етапі.

У широкому розумінні менеджмент – це наука про теорію управління виробництвом, що орієнтована, по-перше, на людину як на основне джерело підвищення продуктивності праці, а по-друге – на реалізацію об'єктивних економічних законів і узгодження економічних інтересів.

Управління підприємством включає управління працівниками, засобами виробництва, матеріальними ресурсами, фінансами та інформацією. Провідне місце тут належить управлінню персоналом. Сучасна філософія менеджменту стверджує, що в основі впливу на людей – не примус, а мотиваційні регулятори, побудовані на врахуванні психологічних особливостей людей [5].

Мотивація є однією з основних функцій управління, оскільки досягнення основної мети залежить від злагодженості роботи людей. Кожен ефективний керівник намагається переконати працівників працювати краще, створити у них внутрішні спонуки до активної трудової діяльності, підтримувати зацікавленість у праці, ініціювати отримання задоволення від результатів, що досягнуті.

Питання мотивації праці, дослідження різноманітних методів і способів впливу на персонал підприємств було предметом наукового інтересу широкого кола вчених: С. Адамса, К. Альдерфера, Д. Врума, Ф. Герцберга, Е. Лока, Е. Лоулера, Д. Макклелланда, А. Маслоу, А. Маршалла, Л. Портера, Б. Скінера, М. Туган-Барановського, Х. Хекхаузена [1,4].

Проблема мотивації набуває все більшого значення, насамперед, тому, що в усіх випадках виконання завдань вимагає розумових зусиль працівників. Важливо також, щоб працівники домагалися досягнення цілей організації добровільно і творчо. Проте, на практиці часто спостерігається картина невмілого застосування системи мотивації, і як результат висока плинність кадрів, низькі результати діяльності.

Мета дослідження - визначити і проаналізувати складові системи мотивації персоналу у спортивному менеджменті.

Завдання дослідження:

- 1) здійснити аналіз найпоширеніших методів мотивації персоналу, що використовуються спортивними менеджерами;
- 2) розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення системи мотивації персоналу у сфері фізичної культури і спорту.

Методи дослідження: вивчення та аналіз літературних джерел (в т.ч. контент-аналіз), а також моніторинг інтернет-сайтів, спостереження, порівняння, соціологічне опитування (анкетування, бесіда), методи математичної статистики.

Результати досліджень. В результаті теоретичного дослідження ми з'ясували, що система мотивації на рівні підприємства (організації) має базуватися на певних вимогах, а саме:

- надання однакових можливостей щодо зайнятості та посадового просування за критерієм результативності праці;
- узгодження рівня оплати праці з її результатами та визнання особистого внеску в загальний успіх;
- створення належних умов для захисту здоров'я, безпеки праці та добробуту всіх працівників;
- підтримка в колективі атмосфери довіри, зацікавленості в реалізації загальної мети, можливості двосторонньої комунікації між керівниками та робітниками [2].

Однією з ознак успішного функціонування підприємства є творче використання керівництвом різноманітних методів і способів для підвищення ефективності організації роботи персоналу.

Наше соціологічне дослідження, присвячене аналізу найпоширеніших методів мотивації персоналу в практиці спортивних менеджерів, було проведено у фізкультурно-спортивному товаристві «Спартак».

Загальновідомо, що методи мотивації – це способи управлінського впливу на персонал для досягнення цілей організації. Ці методи засновані на дії законів і закономірностей управління; вони передбачають використання управлінським апаратом фірм (організацій) різних прийомів впливу на персонал для активізації його діяльності [3].

В результаті аналізу літературних джерел, нами було виявлено три групи методів мотивації:

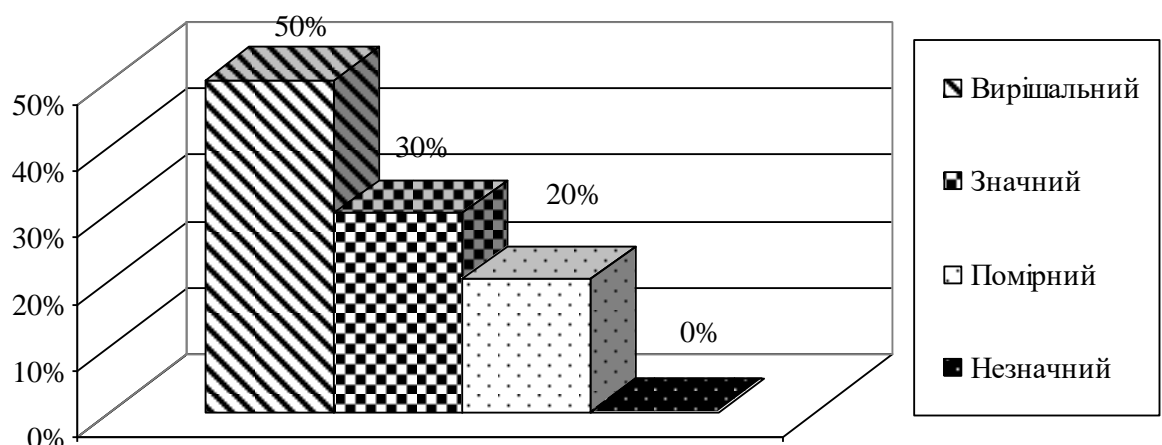
- Методи матеріальної мотивації (заробітна плата, премія, участь у прибутках підприємств, медичне обслуговування та оплата витрат на транспорт).

- Організаційні методи (участь у справах організації, мотивація збагаченням змісту праці, мотивація перспективою, делегування завдань і повноважень).

- Морально - психологічні методи (внутрішнє задоволення від виконаної роботи, повага та відповідальність, імідж організації, особисте визнання, наявність соціального пакету та престижність).

В ході соціологічного опитування в ФСТ «Спартак» ми запитали фахівців, як вони оцінюють вплив матеріальних методів мотивації на продуктивність праці.

За результатами дослідження виявилось, що вони мають вирішальний вплив на продуктивність праці (так вважають 50% респондентів), 30% оцінили його як значний і 20% – як помірний. Це закономірно і підтверджує думку численних дослідників, що в першу чергу працівників стимулює достойна оплата кваліфікованої праці (рис. 1).

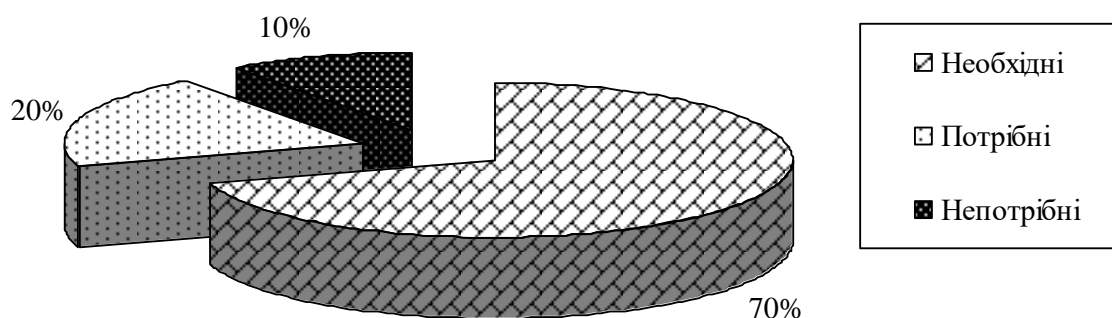

Рис. 1. Вплив матеріальних методів мотивації на продуктивність праці

Як зазначили опитані респонденти, серед методів матеріальної мотивації, найбільше впливає на продуктивність праці премія. Друге місце посідає зарплата. Третє місце розділили між собою безкоштовне медичне обслуговування та оплата витрат на транспорт.

Далі ми поцікавилися думкою респондентів щодо доцільності використовувати організаційні методи мотивації для стимулювання їх активності. Так, 70% вважають, що це є необхідним, 20% – потрібним, а 10% – непотрібним (рис. 2).

Рис.2. Доцільність використання організаційних методів

Ми з'ясували, що серед організаційних методів мотивації респонденти найбільш дієвими вважають: делегування завдань і повноважень (40%); участь у справах організації та мотивація збагаченням змісту праці (по 30%).

Для працівників ФСТ «Спартак» морально-психологічні методи мотивації також мають важливе значення. Так 60 % опитуваних вважають, що ці методи мають вирішальний вплив на продуктивність праці, та 40% – значний вплив.

При ранжуванні морально-психологічних методів мотивації, нами було виявлено, що для більшості опитуваних, найважливішим з методів морально-психологічної мотивації, які впливають на продуктивність праці є внутрішнє задоволення від виконаної роботи. На другому місці виступають визнання та повага і на третьому – відповідальність.

Дослідження показало, що найбільш доцільними для використання є комбінація різних методів мотивації – 60%, 20% респондентів обрали методи матеріальної мотивації. Менш доцільними, на думку опитуваних, є організаційні та морально-психологічні методи мотивації.

Провівши дослідження та ознайомившись з системою мотивації персоналу у сфері фізичної культури і спорту, а саме в ФСТ «Спартак» можна надати деякі рекомендації щодо покращення її ефективності.

Розробити та запровадити у практику систему мотивації, основними завданнями якої є формування у кожного співробітника відповідального і творчого ставлення до

роботи. Керівники всіх рівнів мають дотримуватися демократичних підходів до управління персоналом з використанням сучасних методів мотивації, тощо.

Менеджер повинен прагнути до того, щоб мотиви діяльності гарантували максимальне задоволення від роботи. Необхідно створювати систему стимулів, що відповідають внутрішнім мотивам працівників і спрямовують їхню діяльність у загальне русло.

Мотивація співробітників повинна виходити з того, що ніколи неможливо замінити власну мотивацію співробітників чужою мотивацією. Проте менеджер може мотивувати своїх працівників, створивши ситуаційне поле, що спонукає їх зробити те, чого від них очікують.

Для встановлення правильної мотивації керівнику треба, насамперед, знати, яких цілей той чи інший працівник прагне досягти.

Існує багато стимулів, які спонукають співробітників добре працювати, однак серед них немає універсальних.

Сучасна філософія менеджменту віддає перевагу не впливу на саму людину, а врахуванню її реальних цілей, життєвих цінностей і установок, очікувань і потреб та об'єднанню їх з цілями організації.

Висновки. В ході дослідження нами було проаналізовано такі три групи методів мотивації:

- матеріальні методи (премія, заробітна плата, медичне обслуговування та оплата витрат на транспорт).
- психологічні методи (внутрішнє задоволення від виконаної роботи, визнання, повага та відповідальність).
- соціальні методи (повага, імідж організації, особисте визнання, наявність соціального пакету та престижність).

Результаті соціологічного дослідження, підтвердили, що всі три групи методів мотивації мають вагомий вплив на ефективність діяльності персоналу і мають бути в арсеналі сучасного менеджера. Але треба вміти їх творчо комбінувати для досягнення бажаного результату. Тому менеджер повинен налагодити ефективні внутрішні комунікації в колективі, щоб зрозуміти, що є особливо важливим для його працівника в даний момент й відповідним чином простимулювати його.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження в цьому напрямку будуть продовжені під час написання магістерської роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кибанов А.Я. *Управление персоналом организации. М.: ИНФРА-М, 2010. 695 с.*
2. Кибанов А.Я. *Управление персоналом организации: Практикум: Учебное пособие / ГУУ; Под ред. проф. А.Я. Кибанова 2–е изд., перераб. и доп. М.: НИЦ ИНФРА–М, 2013. 365 с.*
3. Колпаков В.М. *Методы управления: учеб. пособие. К., 2007. 160 с.*
4. Маслоу А.Г. *Мотивация и личность. СПб: Питер, 2008. 352 с.*
5. Шатун В.Т. *Основы менеджменту: Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 376 с.*

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ В УПРАВЛІННІ
ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ**

Дьяченко І. Д., магістрант

Пристринська Т. М., магістр

Пристринський В. М., кандидат педагогічних наук, доцент

ЗВО «Донбаський державний педагогічний університет»

Розглянуто проблему формування управлінської діяльності менеджера фізкультурно-спортивної організації. Обґрунтовано ефективні форми навчальної діяльності, спрямовані на формування компетентності фахівця в менеджменті і маркетингу фізкультурно-спортивної організації.

Ключові слова: фахівець у сфері фізичної культури і спорту, компетентність, компетенція, управлінська діяльність, фізкультурно-спортивна організація.

Вступ. Фізична культура і спорт – це системний об'єкт управління, якому притаманна своєрідна характеристика та класифікація управлінських відносин, властивий динамізм менеджменту і маркетингу, специфічність у діяльності спортивного менеджера. Отже, потрібний пошук нових підходів у розробці і модернізації змісту освіти, сучасних технологій навчання, форм організації діяльності суб'єктів освітнього процесу, оцінці його результатів. Інновації, які увійшли в практику вищої фізкультурної освіти, спрямовані на становлення педагога нового типу, здатного вирішувати низку значущих педагогічних проблем [1; 2; 3]. У зв'язку з цим, сучасний спортивний менеджер-педагог, тренер повинні володіти не тільки високим рівнем професійних знань, умінь і навичок, а й уміти керувати персоналом, приймати обґрунтовані та компетентні рішення, здійснювати систему заохочень, передбачити тенденцію розвитку галузі «Фізична культура і спорт» [4; 5].

Мета дослідження – на підставі узагальнення літературних джерел і аналізу власного досвіду визначити ефективні технології формування професійної компетенції фахівця щодо управління фізкультурно-спортивною організацією.

Методи дослідження: вивчення і узагальнення даних літературних джерел, аналіз інноваційного досвіду діяльності спортивного менеджера.

Результати дослідження та їх обговорення. На наш погляд, підготовка спортивного менеджера-педагога повинна ґрунтуватися на реалізації поняття «управлінська компетентність», що об'єднує діяльність і особистісні аспекти роботи спортивного педагога, вимагає універсальної управлінської підготовки. У зв'язку з цим,

сучасний фахівець з фізичної культури і спорту – це людина, яка здатна неординарно мислити і професійно вирішувати завдання в організаційній та управлінській діяльності.

Сфера діяльності спортивних менеджерів досить різноманітна – це освітні установи, організації аматорського та професійного спорту, компанії з виробництва та продажу спортивних товарів тощо. Відтак, фахівець з фізичної культури і спорту, починаючи професійну діяльність, має бути здатний до проявлення компетентності й навичок управлінської діяльності.

Як свідчить наш власний досвід професійно-педагогічної підготовки, управлінські навички здобуваються в навчальному процесі та визначають готовність фахівця до вирішення завдань, пов'язаних з плануванням, мотивацією, координацією, організацією, контролем, комунікацією тощо, тобто тими, що складають специфіку спортивного менеджменту. Така готовність виражається в інтеграції управлінських знань, умінь і навичок та використанні їх в реальних умовах реалізації конкретних управлінських рішень. Інтегровані знання, уміння і навички в свою чергу формують професійні компетенції, які і є основою професійної діяльності.

Професійна компетентність фахівця з фізичної культури і спорту включає комплекс загальних і спеціальних психолого-педагогічних знань і умінь, необхідних для ефективного здійснення навчально-виховної та навчально-тренувальної діяльності; економіко-управлінську і правову підготовку; сформоване професійне мислення і свідомість, що зумовлюють успішність творчої професійно-педагогічної діяльності.

У зв'язку з цим, компетентнісна модель менеджера у сфері фізичної культури і спорту, на наш погляд, має передбачати:

- соціально-особистісну компетенцію (громадянські якості, культурний рівень, дієздатність тощо);
- наукову компетенцію (розв'язання пізнавальних завдань, пошук нестандартних рішень тощо);
- професійну компетенцію (готовність до вирішення професійних завдань, у тому числі з управління фізкультурно-спортивною організацією тощо);
- спеціальну компетенцію (оволодіння алгоритмами діяльності з моделювання, проектування, наукових досліджень тощо);
- економічну й організаційно-управлінську компетенцію (уміння організації роботи спортивного колективу, планування роботи персоналу та ресурсів тощо).

Отже, означивши структуру компетентності управлінської діяльності фахівця з фізичної культури і спорту, можна представити модель її формування, яка передбачає реалізацію таких компонентів.

Так, по-перше, це *знання* з добору критеріїв оцінки професійних рішень, володіння технологією (алгоритмом) прийняття управлінських рішень, знання й уміння в організації та регулюванні спонсорських відносин, розуміння проблем і способів їх вирішення; *уміння* з організації і керівництва проведенням змагань, створення позитивного іміджу спортсменам та спортитивній організації, розробка та забезпечення укладення контрактів; *навички* розробки управлінських рішень, оцінки їх ефективності тощо (конструктивна компетенція).

По-друге, це *знання* стилів керівництва, ділової поведінки, управління групою, теорії мотивації, технологій управління командою; *уміння* застосовувати адекватні й ефективні методи мотивації співробітників; *навички* володіння методами стимулювання діяльності та мотиваційного впливу, прийомами управління персоналом (мобілізаційна компетенція).

По-третє, це *знання* з психології особистості і спортивної групи, командної поведінки, конфліктології, соціології (теорії суспільних відносин тощо); *уміння* передбачати, констатувати і регулювати професійні відношення, розв'язувати міжособистісні конфлікти; вести перемовини, встановлювати ділові контакти із зовнішніми організаціями; організувати зв'язки зі ЗМІ (комунікативна компетенція).

Відтак, сформованість компетенцій дозволить вирішувати організаційно-управлінські завдання, які пов'язані з виконанням конкретних функцій спортивно-фізкультурних менеджерів, а саме:

- визначення цілей фізкультурно-спортивної організації та розробка стратегії дій щодо їх досягнення;
- формування корпоративної культури, тобто об'єднання співробітників фізкультурно-спортивної організації навколо спільної мети, виконання функцій в процесі вирішення спільних управлінських завдань;
- управління колективною діяльністю, спрямованої на задоволення фізкультурно-спортивних потреб суспільства, сприяння отриманню прибутку від реалізації спортивних товарів і послуг;
- економічне і соціальне управління проведенням спортивних змагань різного рангу;
- залучення спонсорів до фінансування спортивної організації;

- діяльність з продажу прав власності та оренди спортсменів;
- здійснення зв'язків та координація діяльності з зовнішніми фізкультурно-спортивними організаціями;
- здійснення контролю за укладеними угодами, контрактами зі спортсменами, тренерами, командами, клубами, спонсорами.

Наша позиція цілком узгоджується з думкою фахівців [3; 4; 5], які вважають, що найбільш ефективними освітніми формами професійної підготовки спортивного менеджера є спільне складання бізнес-плану фізкультурно-спортивної організації, аналіз документації спортивної організації, ділові ігри, де студенти беруть на себе обов'язки та функції менеджера фізкультурно-спортивної організації.

Досвід професійно-педагогічної підготовки фахівця до діяльності в якості менеджера фізкультурно-спортивної організації показує високу ефективність використання ділових ігор. Так, проведення нами ділових ігор передбачало розподіл студентів на малі групи з метою виконання певної функції керівника спортивної організації.

Наведемо алгоритм проведення ділової гри, пов'язаної зі створенням нової фізкультурно-спортивної організації. У процесі ділової гри студенти, як майбутні менеджери, мають створити фізкультурно-спортивну організацію та пройти наступні етапи (при цьому одна із груп студентів виконує функцію органів державної влади – голови спортивного комітету, нотаріуса тощо):

1. Прийняття рішення про створення фізкультурно-спортивної організації.
2. Вибір організаційно-правової форми організації, визначення складу її засновників і назви.
3. Підготовка установчих та інших документів, необхідних для реєстрації, визначення юридичної особи.
4. Проведення установчих зборів, підписання установчих документів.
5. Обов'язковим атрибутом є виготовлення печатки, отримання кодів статистики тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Быстрицкая Е.В. Проективный подход к построению профессионально-педагогической компетентности специалиста в области физической культуры и спорта // Теория и практика физической культуры, 2007. № 11. С. 50-55.
2. Гузеев В.В. Планирование результатов образования и образовательная технология // Народное образование, 2000. № 5. С. 42-44.

3. Інформаційно-комунікаційні технології фізкультурно-спортивної спрямованості в соціалізації учнівської молоді : навч. пос.; за ред. О.А. Качана, В.М. Пристинського. Слов'янськ : вид. Б.І. Маторіна, 2017. 160 с.

4. Хазова С.А. Компетентность конкурентоспособного специалиста по физической культуре и спорту. М. : Академия естествознания, 2010. 217 с.

5. Переверзин И.И. Менеджмент спортивной организации : учеб. пособие. М. : Физкультура и спорт, 2006. 215 с.

ТАКТИКА ОСОБИСТОГО ПРОДАЖУ У СПОРТИВНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

Король Ю.П, студентка 2 курсу

Попразман О.І., доцент, кандидат економічних наук, викладач, заступник завідувача кафедри з науково-дослідницької роботи студентів

Національний університет фізичного виховання і спорту України

У статті проаналізовано основні етапи ефективного процесу організації продажу послуг спорту, ефективні методи продажу або одержання згоди на покупку.

Ключові слова: продаж, організація, послуга, менеджер, споживач.

Вступ. У наш час дуже важливо збільшувати продажі. Особистий продаж – це усне представлення товару або послуги в ході бесіди з одним або кількома потенційними споживачами з метою здійснення продажу або укладання угоди про покупку. Діяльність з персонального продажу характеризується загальними закономірностями, об'єднаними логікою процесу здійснення продажів, незалежно від того, ведуться переговори юридичними чи фізичними особами.

Мета дослідження – розрізнити безперспективних, малоперспективних і перспективних споживачів.

Завдання: знайти найефективнішу побудову етапів процесу організації.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел.

Результати дослідження та їх обговорення. Перший крок у процесі організації продажу – вибір перспективних напрямів пошуку споживачів у сфері спорту. Спортивна організація прагне до збереження вже існуючого напрямку реалізації послуг, але менеджерам доцільно здійснювати самостійний пошук нових. Менеджер із продажу отримує необхідну інформацію за допомогою:

- розмови з наявними споживачами для залучення нових покупців
- підтримання знайомства з іншими менеджерами з продажу
- різних інформаційних джерел
- телефонних розмов та листування.

Метою цього етапу є:

- 1) пошук можливих покупців;
- 2) виявлення перспективних і відсіювання безперспективних покупців;
- 3) оцінка потенційних клієнтів, з точки зору перетворення їх на реальних покупців.

Попередня підготовка до візиту. Процес планування контакту можна здійснювати в наступній послідовності:

- 1) поставити перед собою мету контакту;
- 2) ухвалити рішення про спосіб встановлення контакту;
- 3) визначити слушний час і місце контакту;
- 4) визначити загальний стратегічний підхід до клієнта;
- 5) визначити стратегію впливу осіб, які беруть участь у вирішенні проблеми відносно покупки.

Метою встановлення контактів з потенційними клієнтами можуть бути:

- 1) отримання інформації про клієнта;
- 2) оцінка наявної інформації.
- 3) підвищення рівня інформованості клієнта про фірму-продавця та її товари.
- 4) здійснення негайного продажу товарів;
- 5) домовленість про подальші контакти.

Серед методів збору інформації можна виділити наступні:

- 1) аналіз наявної внутрішньої інформації для виявлення так званих «заморожених» клієнтів (виявлених при здійсненні попередніх продажів, але відсіяних як безперспективні на той час);
- 2) метод суцільного охоплення (так званий «байдужий збір даних») - систематична робота на відповідній території за телефонними довідниками й адресними списками.
- 3) кабінетні дослідження - аналіз інформації, що міститься в довідниках, каталогах, рекламних оголошеннях, проспектах, спеціалізованих журналах та інших засобах масової інформації

Контакт – це один з етапів процесу продажу ,в якому є продавець безпосередньо контактує з покупцем. Торговий представник повинен вміти привітати покупця для того щоб, полегшити контакт .Він повинен бути ввічливим і уважним. Представник переходить до обговорень ,водночас аналізуючи процес розмови ,щоб краще розуміти покупця і його потреби.

Презентація і демонстрація. Отримавши певну інформацію про інтереси споживача, торговий представник починає презентацію послуги. Виявлення проблем клієнта і висунення торгових пропозицій. Мета цього етапу - встановлення дійсних мотивів покупки і майбутнє висунення переваг, значущих для клієнта.

Виявлення проблем клієнта і висунення торгових пропозицій. Мета цього етапу - встановлення дійсних мотивів покупки і майбутнє висунення переваг, значущих для клієнта. Складність даного процесу визначається двома моментами:

- 1) клієнтом виступає підприємство, установа (юридична особа), що означає не завжди ясно виражену, а часто і не чітко усвідомлену самим покупцем потребу;
- 2) колективний характер процесу покупки.

Послідовність дій може бути наступною. Спочатку шляхом опитування слід виявити потребу і запити клієнта. Основним інструментом пошуку є запитання. Торговому агенту слід прагнути до того, щоб про проблеми говорив сам клієнт, а його завдання - допомогти клієнту в усвідомленні суті проблеми. Потім слід чітко сформулювати виявлені проблеми й одержати підтвердження правильності зроблених висновків. Торговому агенту слід бути коректним і дуже обережним у висловах - нікому не подобається, коли говорять про його недоліки. В кінці зустрічі повинно бути знайдено оптимальне вирішення виявлених проблем. Вони повинні бути тими вигодами, які одержить покупець, використовуючи даний товар. Продавець повинен чітко з'ясувати, що його товар як такий нікому не потрібен. Купують не товари, а вирішення власних проблем. Причому, чим більша потреба, тим сильніший мотив покупки, яка відображає потребу, і тим цінніша вигода, пов'язана з її задоволенням.

Торгова пропозиція - це документ про продаж товару. Його основна мета - представити можливості фірми-продавця і стимулювати потенційного споживача підготувати замовлення і здійснити купівлю товару. Успішна торгова пропозиція може з'явитися тільки як результат сумісних зусиль агента і замовника за умови виконання всіх етапів стратегії просування. Вимоги замовника - слід показати, що фірма повністю розуміє мету, потреби та бажання потенційного покупця. Необхідно також відобразити, яким чином вимоги можуть бути вирішені за допомогою існуючих методів і підходів. Пропозиція продавця - не повинна бути технічною дисертацією з опису товару. Необхідно підкреслити, що специфічні, якнайкращі результати досяжні саме при застосуванні даного продукту. Переваги пропозиції - потрібно зазначити, чому замовнику слід придбати даний товар.

Завершення переговорів і укладення операції - даний етап є завершальним у процесі продажу. Якщо в процесі продажу все було зроблено правильно, то настає так зване природне завершення, коли потенційний покупець проявляє ініціативу і самостійно ухвалює рішення про розміщення замовлення.

Існує декілька прийомів, які забезпечують успішне завершення продажу:

1. Пропозиція допомоги в оформленні операції (замовлення).
2. «Альтернативне» завершення, мета якого - змусити зробити вибір. Наприклад, запитати який товар («А» чи «Б») хоче придбати покупець.

3. Пропозиція за другорядним пунктом - наприклад, яким розмірам, кольору, ціні віддає перевагу клієнт.

4. «Завершення з ризиком». Продавець м'яко дає зрозуміти покупцю, що якщо він не ухвалить рішення зараз, то товар може «піти», піднятися в ціні, закінчитися тощо.

5. Завершення із «вчинками» - полягає в пропозиції відповідних пільг за негайну купівлю або розміщення замовлення.

6. Пряме прохання про видачу замовлення і здійснення купівлі.

Висновки. Отже, дослідження показує, що це складний процес, який потребує великих зусиль. Потрібно ретельно підбирати кадри, які будуть спроможні виявляти потреби та підбирати максимально вигідний і зручний варіант. Менеджер повинен розумітися на психології і підбирати підхід до різних людей. Від тактики залежить успішність організації та зростання, чи зниження продаж.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження необхідні, тому що постійно розвиваються технології продажу. Час від часу потрібно оптимізувати та оновлювати механізм продажу. Робити цей процес максимально швидким, тому що час також коштує грошей. Так, як спортивна сфера послуг останнім часом доволі стрімко розвивається це дуже актуально

Список використаної літератури

1. Імас Є.В., Мічуда Ю. П., Ярмолюк О.В. *Маркетинг у спорті. 2016.*
2. <http://pidruchniki.com>
3. Джон Бич, Саймон Чедвик. *Маркетинг спорту. 2018.*

**СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ ЗОВНІШНІХ
КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ ОБЛАСНИХ ЦЕНТРІВ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я
НАСЕЛЕННЯ «СПОРТ ДЛЯ ВСІХ»**

Свистунов С.В., кандидат філософських наук, доцент

Кравченко О.В., здобувач

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Основною метою діяльності обласних центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» є залучення до занять руховою активністю широких мас населення. Інструментом залучення є ефективні зовнішні комунікації. Проте наявність комунікативних бар'єрів нівелює зусилля центрів. Для мінімізації бар'єрів необхідно розробити ефективні стратегії.

Ключові слова: *комунікації, комунікативні бар'єри, спорт для всіх, рекомендації, стейкхолдери.*

Вступ. Метою діяльності центрів «Спорт для всіх» є створення сприятливих умов для реалізації прав громадян на заняття фізичною культурою і спортом, задоволення їх потреб в оздоровчих послугах, а також поглиблення знань щодо розуміння ціннісних орієнтацій фізичної культури і спорту [1]. Діяльності громадських фізкультурно-спортивних організацій, в тому числі центрів «Спорт для всіх» є рушієм популяризації здорового способу життя [2].

Залежно від групи взаємодії підбирають засоби, форми і канали передачі повідомлення. Найчастіше це вербальні комунікації в письмовій або усній формі, які передають шляхом документообігу, різного роду виступів і зборів, під час міжособистісного спілкування, через засоби масової інформації [3]. Проте під час зовнішнього спілкування обласних центрів виникають певні комунікативні бар'єри. На їх виникнення можуть впливати відправник повідомлення, отримувач повідомлення, а також засіб спілкування.

Для підвищення ефективності взаємодії центрів з стейкхолдерами нами були дослідженні типові комунікативні бар'єри та розроблено механізм їх подолання.

Мета дослідження. Завдання дослідження. Метою даного дослідження було розробити практичні рекомендації для мінімізації комунікативних бар'єрів між стейкхолдерами та центрами фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх».

Для цього були використані такі **методи**, як опитування з метою виявлення комунікативних бар'єрів, які найчастіше мають місце, системний аналіз, абстрагування, порівняння і зіставлення для дослідження зовнішніх комунікативних систем центрів

«Спорт для всіх». На основі даного дослідження було розроблено практичні рекомендації для вдосконалення зовнішніх комунікацій.

Результати дослідження та їх обговорення. На рисунку 1 зображено основні бар'єри у зовнішніх комунікативних процесах мережі центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх». Для даної групи центрів нами були розроблені практичні рекомендації, які були надані експертам для ранжування за корисністю. Експертами були досвідчені керівники центрів та підрозділів центрів.

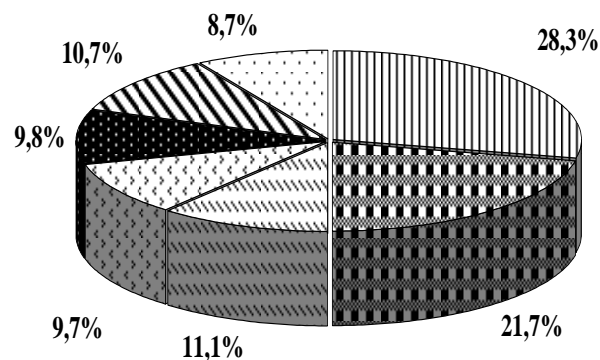

Рис. 1. Бар'єри у зовнішніх комунікаціях центрів

- "Спорт для всіх"
- Технічні
  - ▣ Соціальні
  - ▤ Міжмовні
  - ▥ Культурні
  - Використання незрозумілих термінів
  - ▧ Відсутність відділу зовнішніх комунікацій
  - Дискомфорт фізичного середовища

В системі зовнішніх комунікацій обласних центрів «Спорт для всіх» найчастіше наступні комунікативні бар'єри: технічні, соціальні, міжмовні, культурні, використання незрозумілих термінів, відсутність відділу, який відповідає за зовнішні комунікації, та дискомфорт фізичного середовища, в умовах якого сприймається повідомлення. Найоптимальнішими було обрано наступні рекомендації.

Найкориснішою експерти визначили рекомендацію створити власний web-сайт, на якому буде розміщена вся необхідна для споживачів і партнерів інформація. Оскільки фінансування центрів не завжди вистачає на покриття витрат, пов'язаних зі створенням та обслуговуванням web-сайтів, для деяких центрів є доцільним використання безкоштовних конструкторів сайтів з безкоштовним або дешевим хостингом. Для цього можливо скористатися ресурсами ua.jimdo.com, free-sait.io.ua, ui.ua тощо. Для поширення відео звітів та відео анонсів заходів, які проводяться центрами, доцільно використовувати відеохостинг YouTube, який є безкоштовним популярним ресурсом масової інформації. Великим центрам надзвичайно важливо мати власний сайт як джерело необхідної

інформації для стейкхолдерів, в першу чергу – для споживачів. Центрам, які вже мають власні сайти, є доцільним їх удосконалення, підвищення їх інформативності. Тобто, оптимізація елементів сайту, підвищення зручності користування ним, чітке та своєчасне викладення широкого спектру необхідної інформації тощо.

Також, корисним експерти вважають запровадження посади спеціаліста, який відповідатиме за формування раціональної системи зовнішніх комунікацій центрів «Спорт для всіх» та чітке роз'яснення усім співробітникам їх посадових обов'язків з урахуванням створення цілісної системи взаємодії. Великі центри мають найбільшу кількість різноманітних стейкхолдерів, отже, є необхідним створення відділу або посади спеціаліста, який би мав достатньо знань, умінь, навиків та робочого часу для налагодження та підтримання зв'язків з зовнішніми групами впливу. Необхідним є специфічний підхід до кожної групи, враховуючи її особливості.

Досить корисним, на думку експертів, є впровадження у процес стратегічного планування механізмів SWOT-аналізу та стейкхолдер-аналізу стану системи зовнішніх комунікацій центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх». Дані види аналізу особливо важливі для дослідження широких кіл зовнішнього оточення. Попередні рекомендації випереджають дану ідею за рейтингом експертного оцінювання, оскільки без факту передачі зовнішньої інформації дані аналізи є неможливими та непотрібними. Також, дані ідеї є частково взаємопов'язаними. Спеціалісти із зовнішніх комунікацій мають збирати необхідну для аналізів інформацію та обробляти її. З іншого боку наступні дії спеціалістів мають відображати осмислення результатів досліджень стейкхолдерів. Так само, web-сайти можна використовувати для збору інформації про стейкхолдерів за допомогою їх опитування, а потім відображати необхідні зміни для адаптації сайтів з урахуванням вимог стейкхолдерів.

Для того щоб зрозуміти змістовність отриманих результатів, було визначено рівень узгодженості думок експертів за допомогою коефіцієнта конкордації. Коефіцієнт $W=0,761$ свідчить про практичну узгодженість думок експертів. Для оцінки значущості коефіцієнта конкордації було використано критерій узгодженості Пірсона $\chi^2=45,69$. Знайдений коефіцієнт χ^2 можливо порівняти з табличним значенням для числа ступенів свободи $K=n-1=7-1=6$ та при заданому рівні значущості $\alpha=0,2$. Оскільки вирахований коефіцієнт 45,69 більше табличного (12,59159), то $W=0,761$, який не є випадковою величиною, а отже отримані результати мають зміст та можуть бути використані в даному дослідженні

Висновки. В результаті проведеного дослідження виявлені основні зовнішні комунікативні бар'єри, серед яких домінують технічні та соціальні. На основі отриманих

даних були розроблені та проранжовані практичні рекомендації у відповідності до особливостей діяльності обласних центрів «Спорт для всіх». Які за умови їх практичного застосування позитивно вплинуть на розвиток зовнішніх комунікацій центрів «Спорт для всіх». Мінімізація бар'єрів безумовно позитивно вплине на якість зовнішніх комунікацій та підвищить рівень замученості населення до занять руховою активністю.

У перспективі подальших досліджень є розробка практичних рекомендацій під кожен конкретний центр «Спорт для всіх». Оскільки об'єднання центрів в групи різних ієрархічних рівнів не дає повноцінної ефективності. Кожен центр має свої особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження «Положення про центри фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»: Наказ Міністерства молоді та спорту України від 31.01.2014 № 323 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0310-14/para11#n11>.
2. Баженков Є. В. Функціонування та розвиток громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. К., 2016. 24 с.
3. Кравченко О. В. Бар'єри у зовнішніх комунікаційних процесах центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» та механізм їх подолання // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2015. № 33 (1). С. 46–50.

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ «КОНКУРЕНЦІЯ»
ТА «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ» В ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗКУЛЬТУРНО-
СПОРТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ**

Середа Н.В., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри менеджменту фізичної культури

Харківська державна академія фізичної культури

У статті наведено результати проведеного теоретико-методичного аналізу основних понять «конкуренція» та «конкурентоспроможність». Наведено основні характеристики формування конкуренції та конкурентоспроможності фізкультурно-спортивної організації.

***Ключові слова:** конкуренція, конкурентоспроможність, фізкультурно-спортивна організація.*

Вступ. Ключовим поняттям, що виражає сутність ринкових відносин, є поняття конкуренції. Ефективність господарювання суб'єктів економіки значним чином залежить від розуміння природи конкуренції, форм її прояву, методів конкурентної боротьби і чинників, що визначають готовність суб'єктів економіки до такої боротьби. В умовах існування значної кількості різних наукових підходів особливого значення набуває дослідження еволюції поглядів на конкуренцію, оскільки саме таким шляхом можна систематизувати рекомендації щодо підвищення рівня конкурентоспроможності як окремого економічного суб'єкта, так і економіки країни в цілому. Особливо актуальним в умовах активізації глобалізаційних та інтеграційних процесів стає вивчення міжнародної конкуренції як економічної категорії та дослідження шляхів підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки, а саме однієї із її галузей фізичної культури і спорту.

Мета – охарактеризувати та узагальнити визначення основних понять «конкуренція» та «конкурентоспроможність» в діяльності фізкультурно-спортивної організації.

Результати дослідження та їх обговорення. У наукових працях І. Ансоффа та М. Портера закладено теоретичні основи щодо розуміння понять «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентні переваги», їх взаємозв'язок та вплив на процеси планування та стратегічного управління організацією. У роботах М. Портера також детально досліджено міжнародну конкуренцію як економічну категорію, її форми та

шляхи підвищення. Вище названі науковці по праву вважаються корифеями у теорії конкуренції, результати їх досліджень були широко використані у наукових працях [3, 7].

Й. Шумпетер також здійснив суттєвий вклад у розвиток теорії конкуренції, визначивши, що досконала конкуренція для суспільства – це стимул для мінімізації витрат і максимального наближення оплати праці до її граничної продуктивності. Ефективна конкуренція, за Й. Шумпетером, можлива тільки за умов економічної динаміки. Цей стан забезпечується якісно новим рівнем виробництва, що базується на безперервному запровадженні нововведень, новаторстві на всіх рівнях технології, управління та організації виробництва, якості продукту чи послуг, освоєння нових ринків. Тобто ефективна конкуренція – це конкуренція нового типу, побудована на новаторстві [9].

Сучасні дослідники розвинули теоретичні підходи до визначення конкуренції та конкурентоспроможності як економічної категорії. Г. Л. Азоев вважає, що конкурентоспроможність – це здатність ефективно розпоряджатися власними і позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку. Виробництво і реалізація конкурентоспроможних товарів – обов'язкова умова конкурентоспроможності організації, оскільки є результатом її конкурентних переваг по всьому спектру проблем управління організацією, а саме фізкультурно-спортивною [1].

У своїх наукових працях Р. А. Фатхутдінов розглядає конкурентоспроможність як властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби порівняно з аналогічними об'єктами, які представлені на даному ринку [10]. Л. Л. Антонюк визначає, що конкурентні переваги економіки країни, її окремих галузей, організацій та регіонів на глобальних ринках обумовлюють відповідно і темпи зростання виробництва та національну безпеку. Рівнем конкурентоспроможності визначаються й світо господарські позиції країн [4].

Я. Б. Базилюк визначає конкурентоспроможність національної економіки як економічну категорію, що характеризує стан суспільних відносин у державі щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного продукту чи послуги, адаптованого до змін світової кон'юнктури та внутрішнього попиту на основі розкриття національних конкурентних переваг та досягнення кращих, ніж у конкурентів, соціально-економічних параметрів [5].

Конкуренція є основним інструментом регулювання ринкової економіки і важливою частиною ринкового середовища діяльності фізкультурно-спортивних організацій (ФСО). Наслідком конкуренції є, з одного боку, загострення виробничих і ринкових відносин, а з іншого – підвищення ефективності господарської діяльності.

Конкуренція відноситься до неконтрольованих факторів, які впливають на діяльність організацій і які не можуть управлятися організацією. Ринковий механізм конкуренції має основоутворююче значення для її діяльності, що визначає як неминуче системне значення умов конкуренції для концептуального обґрунтування підприємницької етики [2]. Конкуренція є необхідною і найважливішим елементом ринкового механізму господарювання, але характер і форми її на різних ринках і в різних ринкових ситуаціях неоднакові. В умовах ринкової економіки конкуренція є важливим механізмом економічних зв'язків між ФСО та споживачами фізкультурно-спортивних послуг (ФСП). Хоча конкуренція і пов'язана з певними витратами (зокрема, з посиленням соціально-економічної диференціації в суспільстві), вона забезпечує чималий економічний ефект, стимулюючи зниження цін, підвищення якості та асортименту фізкультурно-спортивних послуг, впровадження науково-технічних досягнень.

Конкуренція виконує роль регулятора темпів і обсягів, запроваджувати науково-технічні досягнення, підвищувати продуктивність праці, вдосконалювати технологію, організацію праці тощо. Вона сприяє витісненню з виробництва неефективних ФСО, раціональному використанню ресурсів, запобігає диктату виробників-монополістів по відношенню до споживача. Конкуренція виконує в ринковій економіці функції регулювання, мотивації, розподілу і контролю [6].

Незважаючи на те, що сьогодні немає загальноприйнятого визначення поняття «конкуренція», всі одностайно визначають, що конкуренція є однією з найяскравіших відмінних рис бізнесу, двигуном економічного прогресу, механізмом саморегуляції ринкової економіки. В умовах глобалізації сучасного світу новітні технології стають дедалі важливішими елементами конкурентного середовища ФСО, адже здатність їх вчасно використовувати визначає ступінь розвитку та конкурентоспроможності ФСО з неолімпійських видів спорту. Для виявлення рівня конкурентоспроможності всієї країни важливим є ступінь доступності новітніх технологій для користувачів усередині країни (законодавча база інформаційних та комунікаційних технологій, кількість користувачів Інтернету, мобільних телефонів та персональних комп'ютерів) та використання прямих іноземних інвестицій, які є джерелом залучення іноземних технологій. Слід зазначити, що здатність країни створювати власні новітні технології та розповсюджувати їх на світовому ринку не є визначальною для виявлення рівня технологічного розвитку та більшою мірою характеризує її інноваційний потенціал.

Висновки. Отже, конкуренція диктує жорстку технологічну дисципліну, вимагає високої якості послуг, сучасного дизайну, здатності передбачати перспективні потреби, а

не лише торгувати тим, що виробляється і поки що знаходить попит. Вперше конкуренцію як силу, здатну встановлювати та регулювати рівновагу на ринку. Зазначимо, що скорочення пропозиції зумовлює конкуренцію серед покупців – гонитву за обмеженою пропозицією, що піднімає ціни; а надлишок пропозиції спричиняє суперництво між виробниками заради позбавлення від надлишку, що призводить до зниження цін.

Ринкова конкуренція є недосконалою до тих пір, поки ціна перевищує граничні витрати ФСО і ця різниця наближається до нуля, коли число конкурентів наближається до нескінченості. Основне твердження полягало в тому, що «сили попиту і пропозиції діють вільно, не існує об'єднання торговців з обох сторін, кожен виступає самостійно внаслідок чого розгортається вільна конкуренція, тобто покупці безперешкодно конкурують зі споживачами. Проте, хоча кожен виступає сам за себе, припускається, що його інформованість про діяльність інших є достатньою». Тим самим він обґрунтував механізм автоматичного встановлення рівноваги на ринку за допомогою досконалої (чистої) конкуренції та дії законів граничної корисності та граничної продуктивності.

Перспективи подальших досліджень. Теоретичний аналіз механізму формування конкурентоспроможності діяльності фізкультурно-спортивної організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Азоев Г. Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика: монография. Москва, 1996. 208 с.*
2. *Амстронг Г., Котлер Ф. Введение в маркетинг: 8-е изд.: пер с англ. Москва, 2007. 832с.*
3. *Ансофф И. Стратегическое управление. Санкт-Петербург, 2001. 574 с.*
4. *Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія. Київ, 2004. С. 104 – 105.*
5. *Базиліук Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення: монографія. Київ, 2002. 130 с.*
6. *Гончарук, Т. І. Конкуренція і конкурентоспроможність: зміст і розвиток у перехідній економіці: монографія. Суми: ВВП Мрія-1 ЛТД, 2003. 60 с.*
7. *Портер, М. Международная конкуренция / М. Портер; пер. с англ. В. Д. Щетинина. Москва: Международные отношения, 1993. 51 с.*
8. *Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Київ: Port-Royal, 2001. 596 с.*

9. Шумпетер, Й. А. Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры. Москва: Прогресс, 1982. 456 с.

10. Фатхутдинов, Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. Москва : Инфра-М., 2002. 892 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ У ДІЯЛЬНОСТІ ФІТНЕС-КЛУБУ «МАЛІБУ»

Середа Н.В., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри менеджменту фізичної культури

Стадник С.О., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри менеджменту фізичної культури

Харківська державна академія фізичної культури

У статті охарактеризовано особливості використання системи комплексу маркетингу у діяльності фітнес-клубу «Малібу». Проаналізовано елементи комплексу маркетингу та представлено модель 7P фітнес-клубу «Малібу». У результаті розроблено практичні рекомендації щодо розвитку маркетингової діяльності фітнес-клубу «Малібу».

Ключові слова: *фітнес-клуб, маркетингова діяльність, маркетинг-мікс 7P, практичні рекомендації.*

Вступ. Ринок послуг фітнес-клубів України є дуже перспективним, потенційна ємність якого становить близько 2 млрд. доларів, цієї величини, як прогнозується, ринок зможе досягнути через 5-6 років при сприятливому макросередовищі [5]. Завдяки стабільно високим темпам розвитку, фітнес-індустрія має високу інвестиційну привабливість, обсяг ринку, який з кожним роком збільшується.

Важливу роль у діяльності кожного фітнес-закладу відіграє процес формування комплексу маркетингу, який включає набір складових чи елементів, що піддаються контролю з боку фітнес-клубу і утворюють взаємопов'язану систему, здатну викликати відповідну реакцію з боку цільового ринку.

Аналіз сучасної літератури свідчить про те, що науковим дослідженням з маркетингової діяльності організацій у сфері фізичної культури та спорту вченими надається велике значення. Основна увага авторів зосереджена на розгляді питань щодо стану і розвитку фітнес-індустрії в Україні (Л. Чеховська (2017) та інші); процес формування маркетингової стратегії (Н.Р. Іванечко (2013) та інші); маркетинг у сфері фізичної культури (О.М. Степанова (2005); Г.З. Аронов (2006), Н.В. Середа (2015)). Актуальність даного дослідження обумовлюється необхідністю дослідження можливих шляхів підвищення ефективності маркетингової діяльності фітнес-клубу з врахуванням сучасних тенденцій розвитку фітнес-ринку у місті Харкові, а також вподобань, інтересів та побажань самих клієнтів.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості використання системи комплексу маркетингу у діяльності фітнес-клубу «Малібу».

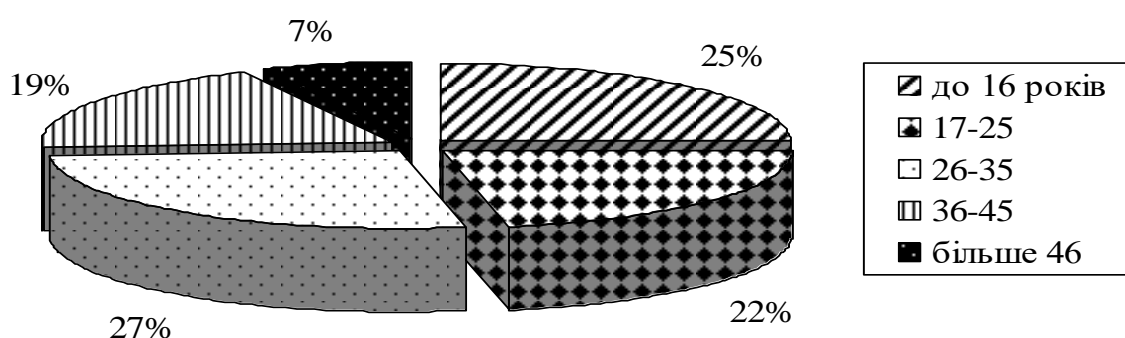
Завдання дослідження: 1) проаналізувати елементи комплексу маркетингу фітнес-клубу «Малібу»; 2) розробити практичні рекомендації щодо розвитку маркетингової діяльності фітнес-клубу «Малібу».

Матеріал і методи дослідження: аналіз літературних джерел; аналіз документів; організаційний аналіз; системний аналіз; соціологічне опитування (анкетування); методи маркетингового аналізу (SWOT-аналіз); методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Мережа фітнес-клубів «Малібу» діє на підставі чинного законодавства України та надає послуги з популярних видів фітнесу та додаткові послуги у вигляді СПА-процедур. Фітнес-клубів «Малібу» на ринку фітнес-послуг працює з 2003 року. До неї входить 28 закладів у 6-х містах України, у тому числі й у Харкові функціонує 14 клубів «Малібу». Нами досліджувалась маркетингова діяльність одного з фітнес-клубів мережі «Малібу», що знаходиться на вул. Академіка Павлова 144б у торговому центрі «Космос».

Основними конкурентами виступають: фітнес-клуби «Феромон», «Авокадо», «Сафарі», танцювальний клуб «Stardance» за наступними параметрами: близькість місцезнаходження; цінова політика; суміжність послуг, що пропонуються; використання однакових чи схожих способів просування.

Визначення цільової аудиторії є основним аспектом ефективної діяльності клубу. Цільова аудиторія «Малібу» – це жінки 17-45 років та діти (до 16 р.). На рис. 1. зображено аналіз вікового складу клієнтів.

Рис. 1. Характеристика вікових параметрів наявних споживачів

Розглядаючи та аналізуючи діяльність фітнес-клубу, нами охарактеризовано ефективність формування елементів комплексу маркетингу. З цією метою нами

використовувалась модель маркетинг-міксу 7Р:

I. Послуга. Фітнес-клуб «Малібу» пропонує групові та персональні тренування. Тренування проводяться як в обідні, так і в вечірні години, у будні та вихідні дні. Зокрема клубом надаються фітнес-послуги з: класичної аеробіки; степ/аеробіки; силового фітнесу; Zumba Fitness; пілатесу; йоги; дитячого фітнесу, а також проводяться персональні тренування; заняття в інтервальних та кругових класах; самооборона для дівчат. До послуг клубу також відносяться: програма зі схуднення для осіб з надмірною вагою; додатково проводяться заміри тіла та ваги; консультація в online-режимі; складання персональної дієти; оздоровча програма для воїнів АТО «Здорова спина».

II. Ціна та цінова політика «Малібу» передбачає встановлення цін на абонементи (6, 8 та 12 занять; персональні заняття) і додаткові послуги (сауна-бочка, масаж, консультація дієтолога).

Встановленням кінцевої ціни на послуги у фітнес-клубі «Малібу» та внесенням до них змін займається керівник з подальшим узгодженням на зборах персоналу двічі або тричі на рік. Ціна на послугу у «Малібу» включає: відрахування на прибуток – 10%; відрахування на зарплату тренеру (масажисту) – 45-50%; відрахування на зарплату адміністраторам – 5- 10%; оплата за оренду та комунальні послуги – до 15-20%; витрати на рекламу – 8-10%; інші витрати (оплата поставок води, ремонт техніки, форс-мажорні ситуації) – до 10%. Вартість абонементу також формується на основі цін конкурентів в даній сфері. Вартість тренувань може також змінюватись під впливом сезонних коливань попиту. Індекс сезонності становить 120,43%, що засвідчує вагомий вплив цього чинника на динаміку відвідуваності: підвищення цін конкурентами; підвищення вартості комунальних послуг та плати за оренду приміщення.

«Малібу» пропонує свої послуги споживачам з середнім рівнем доходу (middle class). Вартість послуг, що надає фітнес-клуб: для дітей 180-200 грн а 6 та 8 занять відповідно та 200-250-300 грн для дорослих відповідно. Вартість абонементу на півроку від 1300 грн. Ціна одного (разового тренування) – 80 грн, для дітей – 60 грн.

III. Місце розташування (збут). Збутова політика фітнес-клубу «Малібу» переслідує ціль запропонувати певні послуги певним споживачам в необхідний час і в необхідному місці. В межах збутової політики надзвичайно важливе місце посідає процес визначення місця збуту та каналів розподілу послуг. Під місцем збуту слід розуміти вибір географічного місця розміщення. На якість вибору місця збуту

впливають: густота населення, рівень економічної активності в даній географічній місцевості, розвиненість інфраструктури.

IV. Просування. Просування послуг відбувається за рахунок реклами у соціальних мережах; реклами на радіо; просування web-сайт клубу: <http://www.malibu-sport.com.ua/kharkiv/> та офіційних сторінок у соціальній мережі Facebook. Керівник фітнес-клубу «Малібубу» виділяє біля 10% від загальної суми місячних надходжень до бюджету на проведення комунікаційних заходів. Основна тематика у рекламі фітнес-клубу «Малібубу»: пропаганда здорового способу життя, струнка фігура, переваги занять фітнесом, сімейне дозвілля тощо.

V. Персонал. Керівництво фітнес-клубу «Малібубу» вимагає від своїх працівників (тренерів) наявність сертифікату. До персоналу відносяться: тренерський склад, адміністратори; масажист та дієтолог.

VI. Процес купівлі має певний алгоритм та передбачає послідовність наступних кроків: споживач відвідує фітнес-клуб або зв'язується з адміністрацією по телефону чи у мережі Інтернет; адміністратор зустрічає відвідувача, інформує щодо переліку послуг, котрі надає клуб, графіку занять, щодо вартості та актуальних акцій; споживач отримує ключ від індивідуальної шафи, де зберігаються речі; перед тренуванням тренер знайомиться зі споживачем, проводить інструктаж по техніці виконання вправ і специфіці класу загалом; після закінчення тренування клієнт має можливість купити абонемент.

Перед початком отримання послуг у фітнес-клубі клієнту необхідно заповнити анкету. Усі дані про клієнта заносяться у обліковий зошит (журнал) у письмовому вигляді. На нашу думку, у результаті того, що фітнес-клуб не володіє електронною базою клієнтів, це створює перешкоди щодо формування списку постійних клієнтів та підтримки зв'язку з ними.

VII. Обслуговування. Фітнес-клуб має у наявності: 2 великих зали площею 80 кв. м. кожний, та один зал – 45 кв. м.; персональні шафи (в загальному 110 одиниць); санвузли (3 од.) та душові кабінки (10 од.). Обладнання, що включає: 3 медіа центри; 110 матів; 44 пари гантелей (25 пар з вагою 1 кг., 12 пар з вагою 1.5 кг., 7 пар по 2 кг.); 35 бодібарів; 30 фітболів; 45 степ платформ); холодильні камери з бутильованою негазованою водою. Фітнес-клуб «Малібубу» додатково надає у розпорядження комфортну кімнату відпочинку та масажний кабінет, що включає: два масажних ліжка; стійку з матеріалами для виконання процедур, роздягальню; сауну-бочку.

Підсумовуючи дане питання, що включає характеристику ефективності

маркетингової діяльності фітнес-клубу та його місце на ринку фітнес-послуг, вважаємо доцільним публікацію результатів SWOT-аналізу (з врахуванням можливостей та загроз з боку зовнішнього середовища, сильних та слабких сторін в діяльності клубу), що стане вагомим підґрунтям для надання практичних рекомендацій (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу маркетингової діяльності фітнес-клубу «Малібу»

<p><u>Сильні сторони:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кваліфікований персонал. 2. Програми тренувань, що відповідають світовим стандартам. 3. Позитивний імідж клубу. 4. Висока якість обладнання. 5. Дружні (сімейні) відносини з клієнтами.	<p><u>Слабкі сторони:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність чіткої маркетингової стратегії. 2. Малочисельна база постійних клієнтів. 3. Консерватизм щодо впровадження «новинок» ринку. 4. Відсутність документообігу та комп'ютеризації. 5. Залежність від дій конкурентів. 6. Низький рівень лояльності персоналу.
<p><u>Можливості:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Послаблення позицій конкурентів. 2. Підвищення рівня зацікавленості у населення, популяризація активного способу життя. 3. Відкриття нових залів. 4. Боротьба за VIP клієнта. 5. Розробка ефективної програми просування.	<p><u>Загрози</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Посилення конкуренції на ринку фітнес-послуг. 2. Низький рівень споживчої зацікавленості. 3. Збільшення вартості на нерухомість та енергоносії. 4. Поява нових вимог щодо сертифікації інструкторів та законів, що регулюють діяльність фітнес клубів.

Проведені дослідження дозволили нам розробити практичні рекомендації щодо розвитку маркетингової діяльності фітнес-клубу «Малібу». Адже клієнти фітнес-клубу «Малібу» вважають, що клуб пропонує набір різноманітних тренувань (оцінка 4,1 по 5-ти бальній шкалі), хоча лише 10% визначає даний критерій одним з головних, яким вони керувались при виборі даного клубу. Це свідчить про те, що є потреба до перегляду та вдосконалення продуктового портфелю. На нашу думку, це може бути: проведення тренувань високої інтенсивності; створення сезонних груп для іноземців (студентів); розробка та втілення задуму «Онлайн-фітнес-клуб».

Як зазначалось, саме аеробіка є основним «продуктом», що пропонує клуб. Ми пропонуємо введення, поряд з існуючими видами аеробіки, наступні: тай-бо – поєднання класичної аеробіки високої інтенсивності з бойовими мистецтвами, що дозволяє швидко досягти тренувального ефекту та навчитись прийомам рукопашного бою; табата – один з найефективніших видів інтервального тренування. Це дасть можливість: створити окрему групу фітнесу для клієнтів, що потребують навантажень більшої інтенсивності; розгрузити

найбільш активні години в період сезону; розширити коло цільової аудиторії (залучити осіб, що раніше відмовлялись від групових занять середньої інтенсивності); підвищити результативність; зменшити ризик травмувань та форс-мажорних ситуацій.

Наступною рекомендацією для фітнес-клубу є створення групи для тренувань англійською мовою. Перевагами даного нововведення стане: розширення цільової аудиторії; пропозиція відносно нової послуги на ринку фітнес-послуг; популяризація міста. Основними стратегічними кроками в даному випадку стануть: вибір виду тренування (найбільший відсоток іноземних клієнтів клубу надає перевагу танцювальному напрямку Zumba Fitness та силовому фітнесу); формування графіку (оскільки потенційними клієнтами є студенти – доцільно проводити тренування у післяобідній час); вибір методів та каналів просування (інформування можна здійснювати у соціальних мережах та біля університетів. Рекламне звернення обов'язково повинно бути написаним англійською мовою); постійний моніторинг відвідуваності та заохочення до тренувань (проведення майстер класів, запрошення іноземних тренерів, що співпрацюють з клубом).

Онлайн-фітнес клуб – це ще одна інноваційна розробка у сфері фітнесу, яка частково реалізовується в Україні. Основна ідея полягає у наданні послуг клієнтам, що з певних причин не можуть займатись у фітнес-клубах.

Висновки

1. На основі маркетинг-міксу 7P здійснено аналіз маркетингової діяльності фітнес-клубу «Малібу», з детальним описом кожного окремого елементу: 1) послуга; 2) ціна та цінова політика; 3) місце розташування (збут); 4) просування; 5) персонал; 6) процес купівлі; 7) обслуговування.

2. Розроблено практичні рекомендації щодо розвитку маркетингової діяльності фітнес-клубу «Малібу»: створення окремої групи фітнесу для клієнтів, що потребують навантаження більшої інтенсивності; введення таких видів фітнес-програм як тай-бо та табата; розробка та втілення задуму «Онлайн-фітнес-клуб»; створення групи для тренувань англійською мовою тощо.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з визначенням можливих шляхів підвищення ефективності діяльності фітнес-клубів у місті Харкові з врахуванням вподобань, інтересів та побажань самих клієнтів

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аронов Г. З. *Маркетинговая деятельность в сфере физкультурно-спортивных услуг // Теория и практика физической культуры. Москва, 2006. №10. С.62-63.*
2. Іванечко Н. Р. *Процес формування маркетингової стратегії // Вісник Дніпропетровського університету. 2013. № 7 (146). С. 123-130.*
3. Серета Н. В. *Маркетинг фізичної культури (короткий курс): методичні рекомендації. Харків, 2015. 127 с.*
4. Стадник С., Серета Н. *Маркетинговий аналіз конкурентоспособности фитнес-клубов в городе Харькове // Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків, 2016. № 6(56). С. 120–124.*
5. Степанова О. Н. *Маркетинг в сфере физической культуры и спорта: учебник. Москва, 2005. 256 с.*
6. Чеховська Л. *Фітнес-індустрія України: стан і перспективи розвитку // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 2017. Випуск 5К (86). С. 358–363.*

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ОТОЧЕННЯ ФІТНЕС-КЛУБУ «САЛАМАНДРА»

Стадник С.О., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри менеджменту фізичної культури

Євдокімова О.О., студентка 4 курсу

Харківська державна академія фізичної культури

У роботі охарактеризовано зовнішнє середовище, яке впливає на ефективність функціонування фітнес-клубу «Саламандра». Виявлено конкурентні переваги клубу на ринку фітнес-послуг міста. Визначено ступінь впливу чинників зовнішнього середовища на діяльність фітнес-клубу.

***Ключові слова:** фітнес-клуб, фітнес-послуги, ринок, зовнішнє середовище, конкурентні переваги, чинники.*

Вступ. Враховуючи стрімкі темпи розвитку фітнес-індустрії в Україні, надзвичайно важливу роль в організаційно-управлінській діяльності будь-якого фітнес-закладу відіграє аналіз його організаційного оточення (зовнішнього середовища). Як відомо, аналіз зовнішнього середовища дає час для розробки системи раннього попередження на випадок можливих загроз і час на розробку стратегій, які можуть перетворити колишні загрози у вигідні можливості.

На підставі проведеного аналізу останніх досліджень і публікацій виявлено, що діяльність фітнес-клубів представляє науковий інтерес. Зокрема авторами [2, 8] розглянуто стан, передумови і перспективи розвитку фітнес-індустрії в Україні. Сегментацію ринку фізкультурно-оздоровчих послуг з метою визначення потенційних споживачів цих послуг здійснено у роботі Ю. Дутчака [3]. Проблеми керування організаційно-управлінською діяльністю фітнес-клубу розглядаються у роботі В. Вавілова [1]. Однак до нині не приділялось належної уваги дослідженню проблем функціонування та тенденцій розвитку діяльності фітнес-клубів у м. Харкові, за винятком окремих робіт С. Стадник та Н. Середи [6, 7]. Актуальність даної роботи обумовлюється необхідністю визначення організаційно-управлінських умов діяльності фітнес-клубу як організації в умовах сьогодення і впровадження у практику роботи наукових основ управління.

Мета дослідження – охарактеризувати організаційне оточення (зовнішнє середовище) фітнес-клубу «Саламандра».

Завдання дослідження: 1. Виявити конкурентні переваги фітнес-клубу «Саламандра» на ринку фітнес-послуг міста Харкова. 2. Визначити ступінь впливу

чинників зовнішнього середовища на ефективність функціонування фітнес-клубу «Саламандра».

Матеріал і методи дослідження: аналіз літературних джерел; аналіз документів; PEST-аналіз; опитування (анкетування); методи математичної статистики. У ході дослідження було проаналізовано 54 літературних джерела. Аналізувалися адміністративно-розпорядчі документи фітнес-клубу «Саламандра». PEST-аналіз проводився серед організаційно-управлінських працівників клубу «Саламандра», яким було запропоновано оцінити ступінь впливу кожного чинника на діяльність клубу за 5-бальною шкалою. Анкетування проводилось серед клієнтів фітнес-клубу «Саламандра». Було опитано 30 клієнтів, з яких 36% склали чоловіки та 64% – жінки.

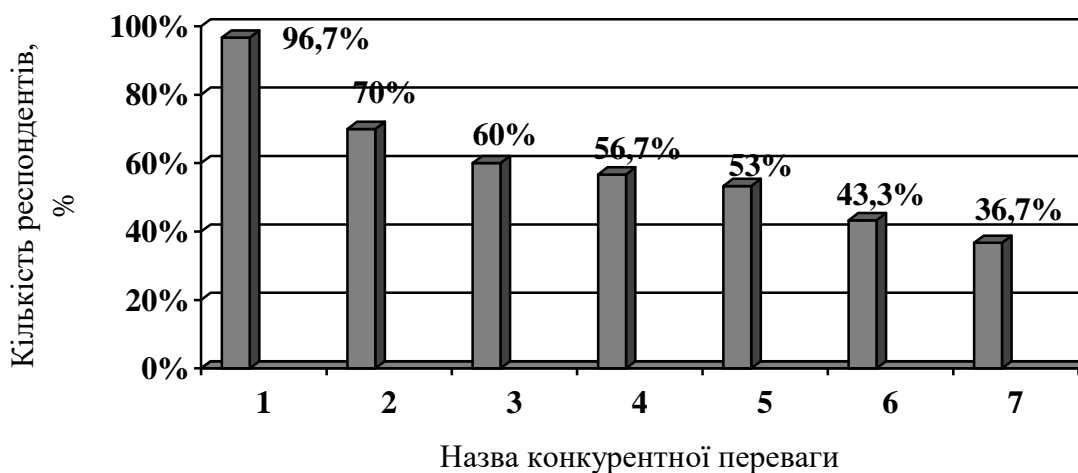
Результати дослідження та їх обговорення. Відповідно до теорії управління та з точки зору маркетингу [4, 5], зовнішнє середовище традиційно поділяється на середовище прямого впливу (найближче середовище) та середовище опосередкованого впливу (віддалене середовище). Для фітнес-клубу середовищем прямого впливу є, перш за все, його клієнти або споживачі послуг та конкуренти.

На ринку фітнес-послуг клуб «Саламандра» позиціонує себе як фітнес-клуб сімейного типу та орієнтований на наступних споживачів: дітей віком від 5 років, підлітків, молодь, жінок і чоловіків середнього віку, які проживають або працюють чи навчаються неподалік від нього. Досліджуючи клієнтів, або споживачів фітнес-послуг клубу «Саламандра» ми провели анкетування. Вік більшості респондентів становив 26-35 років – 60% та 17-25 років – 20 %. Максимальний вік респондентів становив 46-60 років – 6,6 %, мінімальний 36-45 років – (13,4%). Розподіл респондентів за фітнес-послугами клубу: фітнес-міксом займається 30%, пілатесом – 40%, йогою – 20%, займаються у тренажерному залі 53,3%, силовими програмами – 23,3%, аеробними програмами – 36,6%. Серед послуг клубу також пропонуються фітнес-програми для дітей (тхеквондо та Break Dance).

Конкурентами для фітнес-клубу «Саламандра» є, перш за все, інші фітнес-клуби міста, а також державні та громадські фізкультурно-спортивні організації: ДЮСШ, спортивні клуби, секції тощо. Наші дослідження свідчать [6, 7], що на ринку фітнес-послуг у місті Харкові (усього 297 фітнес-закладів) конкурентні переваги мають фітнес-клуби з басейном та мережеві фітнес-клуби.

У ході нашого опитування було виявлено конкурентні переваги фітнес-клубу «Саламандра»: зручне місце розташування клубу у центрі міста (96,7%); висококваліфіковані та професійні тренери (70%); доступна ціна на послуги та гнучка

система скидок на абонементи (60%); наявність сучасного фітнес-обладнання та інвентарю (56,7%); сучасний комплекс групових програм (53%); сприятлива атмосфера у клубі (43,3%); індивідуальний підхід до кожного клієнта (36,7%) (рис. 1).

Рис. 1. Конкурентні переваги фітнес-клубу «Саламандра» на ринку фітнес-послуг міста Харкова: 1 – зручне місце розташування клубу у центрі міста; 2 – висококваліфіковані та професійні тренери; 3 – доступна ціна на послуги та гнучка система скидок на абонементи; 4 – наявність сучасного фітнес-обладнання та інвентарю; 5 – сучасний комплекс групових програм; 6 – сприятлива атмосфера у клубі; 7 – індивідуальний підхід до кожного клієнта.

До віддаленого середовища фітнес-клубу ми відносимо:

- **демографічні чинники:** чисельність та густота населення, міграційні тенденції, вікова структура, рівень народжуваності та смертності, стан здоров'я населення тощо. Для діяльності фітнес-клубу «Саламандра» становить загрозу зменшення народжуваності дітей, зростання кількості дітей та молоді, які мають відхилення у стані здоров'я, адже це звужує коло потенційних клієнтів;
- **економічні чинники:** платоспроможність населення, рівень інфляції, система оподаткування, тарифи на оплату комунальних послуг, наявність конкуренції, рівень безробіття тощо. Кризові явища в економіці негативно позначаються на фінансовому стані клубу: попиті на послуги, на матеріально-технічному забезпечення, підвищенні кваліфікації тренерського складу тощо;
- **екологічні чинники:** клімато-географічні умови, природні катаклізми, рівень забрудненості навколишнього середовища тощо;
- **науково-технічні чинники:** новітні розробки та технологічні відкриття, поява нових напрямків у сфері фітнесу тощо. Упровадження інноваційних фітнес-

технологій та сучасних наукових розробок дає можливість проводити фізкультурно-оздоровчу діяльність фітнес-клубу відповідно до сучасних вимог, що підвищує його конкурентоспроможність на ринку фітнес-послуг;

- **політико-правові чинники:** політична стабільність, нормативно-правова база стосовно фітнес-індустрії, ступінь корумпованості державних органів управління, зміна влади, міжнародні зв'язки у сфері фізичної культури і спорту тощо. Стосовно фітнес-клубу «Саламандра» політичні чинники впливають, перш за все, на нормативно-правове забезпечення діяльності та на взаємодію з державними та податковими органами;

- **соціально-культурні чинники:** наявність біля фітнес-клубу навчальних закладів, підприємств, транспортна розв'язка, престижність роботи у фітнес-індустрії, кількість регіональних ЗМІ, які освітлюють спортивні події та популяризують фізичну культуру і спорт, реклама та зв'язок з громадськістю, особливості культурних і моральних цінностей, ментальність населення, сімейні цінності (освіта, здоров'я, спорт, справедливість), релігійні вірування, наявність потреби у населення в заняттях фізичною культурою і спортом тощо.

Для того, щоб визначити вплив вище перерахованих чинників зовнішнього середовища на діяльність фітнес-клубу «Саламандра» у нашому дослідженні застосовувався метод **PEST-аналізу** (аналіз політичних, економічних, соціальних та технологічних чинників впливу).

Результати опитування організаційно-управлінських працівників фітнес-клубу «Саламандра» свідчать, що високий ступінь впливу на його діяльність мають соціально-культурні чинники (82%). Це зумовлено тим, що від визначених чинників залежить кількість клієнтів клубу. На нашу думку, керівництву клубу необхідно також враховувати, що відстеження динаміки зміни соціально-культурних чинників необхідне для збереження та постійного поповнення клієнтської бази.

На другому місці за ступенем впливу знаходяться економічні чинники (62%), до яких відносяться платоспроможність населення, ріст цін на інвентар та обладнання, збільшення податків, тарифів на комунальні платежі і т.д. На третьому місці за ступенем впливу знаходяться науково-технічні чинники (60%), на четвертому – демографічні (54%). Відповідно найменший ступінь впливу мають екологічні (42%) та політико-правові чинники (22%) (табл. 1.).

Таблиця 1.

Загальна характеристика впливу чинників зовнішнього середовища фітнес-клубу «Саламандра», за даними опитування його організаційно-управлінських працівників (n=10)

№ з/п	Чинники	Сума, Σ бали	$\bar{x} + m$	%	Місце
1.	Демографічні чинники	27	$2,7 \pm 0,6$	54%	4
2.	Економічні чинники	31	$3,1 \pm 0,7$	62%	2
3.	Екологічні чинники	21	$2,1 \pm 0,9$	42%	5
4.	Науково-технічні чинники	30	$3,0 \pm 0,6$	60%	3
5.	Політико-правові чинники	11	$1,1 \pm 0,3$	22%	6
6.	Соціально-культурні чинники	41	$4,1 \pm 0,7$	82%	1
		$\sum_{i=1}^n xi_{max} - 50$	$\sum_{i=1}^n xi_{min} - 10$		

Висновки

1. Виявлено конкурентні переваги фітнес-клубу «Саламандра» на ринку фітнес-послуг міста Харкова: зручне місце розташування клубу у центрі міста (96,7%); висококваліфіковані та професійні тренери (70%); доступна ціна на послуги та гнучка система скидок на абонементи (60%) та інші.
2. Визначено ступінь впливу чинників зовнішнього середовища на ефективність функціонування фітнес-клубу «Саламандра»: соціально-культурні (82%), економічні (62%), науково-технічні (60%), демографічні (54%), екологічні (42%), політико-правові (22%).

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з визначенням та обґрунтуванням напрямків удосконалення організаційно-управлінської діяльності фітнес-клубу «Саламандра».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вавилов В. *Основы менеджмента в фитнес-индустрии*. К.: Саммит-Книга, 2015. 168 с.
2. Ващук Л. *Передумови розвитку та становлення фітнесу в Україні // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць*. 2013. №3 (23). С. 7–8.

3. Дутчак Ю. Сегментація ринку фізкультурно-оздоровчих послуг // Молода спортивна наука України. Львів, 2015. Т.4. С. 26 – 30.
4. Жданова О. М., Чеховська Л.Я. Управління сферою фізичного виховання і спорту: навчальний посібник. Дрогобич, 2009. 224 с.
5. Серeda Н. В. Маркетинг фізичної культури (короткий курс): методичні рекомендації. Харків, 2015. 127 с.
6. Стадник С. Моніторинг діяльності фітнес-клубів м. Харкова // Матеріали ХХІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації». Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 29. С. 512–514.
7. Стадник С., Серeda Н. Маркетинговий аналіз конкурентоспособности фітнес-клубов в горoде Харькове // Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків, 2016. № 6(56). С. 120–124.
8. Чеховська Л. Фітнес-індустрія України: стан і перспективи розвитку // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 2017. Випуск 5К (86). С. 358–363.

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Троцюк Р.М., студент 4 курсу, групи 42 МЕ

Калита Л.В., кандидат історичних наук, доцент

Національний університет фізичного виховання і спорту України

У статті викладені результати дослідження моделей менеджменту фізкультурно-спортивних організацій у зарубіжних країнах та можливості їх застосування в Україні.

Ключові слова: *модель менеджменту, управління, зарубіжні країни, фізкультурно-спортивна організація.*

Вступ. В умовах комерціалізації спорту, становлення спортивної галузі як окремої економічної категорії і по мірі розвитку суспільства фізична активність і спорт все ширше проникають у всі сфери життя людей, стаючи невід'ємною частиною життєдіяльності. Тому необхідність в фізкультурно-спортивних організаціях стає все більшою.

Сучасні фізкультурно-спортивні організації діють в умовах ринкових відносин. Відповідно в цих умовах неможливо без ефективного управління. Тут доцільно пригадати слова класика менеджменту Пітера Друкера про те, що «немає слабо розвинених країн, є країни слабо керовані» [1].

Узагальнення зарубіжного досвіду свідчить, що спортивні клуби є основною організаційною формою менеджменту у сфері фізичного виховання і спорту в більшості розвинених країн світу. В зарубіжних країнах поряд з популярними клубами професіонального футболу, хокею та інших ігрових видів спорту функціонують численні спортивні клуби оздоровчого напрямку. В Україні ж клуби оздоровчого характеру тільки починають розвиватися. Тому необхідно дослідити моделі функціонування клубів зарубіжних країн і прийняти їх досвід в побудові фізкультурно-спортивних організацій в Україні.

Мета дослідження: проаналізувати моделі менеджменту у сфері фізичної культури і спорту розвинених країн світу.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати модель менеджменту у сфері фізичної культури і спорту США, Німеччини, Японії.
2. Надати практичні рекомендації щодо ефективного використання позитивного досвіду розвинених країн.

Для вирішення задач дослідження використовувалися такі **методи**:

- Вивчення та аналіз спеціальних літературних джерел, моніторинг інтернет-сайтів;
- Порівняння і співставлення;

Результати дослідження. Американська модель менеджменту є передовою.

Формування світової практики менеджменту відбувалося передусім під впливом практики управління корпораціями США. Це було наслідком того, що менеджмент зародився саме тут, не менш відчутно позначилося і провідне економічне становище США в сучасному світі. Нині у більшості країн відбувається процес творчого осмислення та адаптації американського менеджменту до національних особливостей, на цій основі виникають регіонально-національні моделі менеджменту [5].

Американський стиль менеджменту – це орієнтація на майбутнє. Звідси – планування на перспективу, прогнозування, маркетинг, цілі – краще зрозуміти покупця і пристосуватися до його потреб, передбачити зміни ринку і своєчасно приймати необхідні заходи у сфері виробництва. Організація фірми і процес управління в американських фірмах орієнтовані на споживача, на його смаки і запити.

Американський менеджмент взяв у себе основи класичної школи, засновником якої був Анрі Файоль. Класична школа значно вплинула на формування усіх інших напрямків у американській теорії управління.

Сучасна американська модель менеджменту орієнтована на таку організаційно - правову форму приватного підприємства, як корпорація (акціонерне товариство), яка виникла ще на початку XIX в. Американські корпорації широко використовують у своїй діяльності стратегічне управління. В останні роки за кордоном все більшу популярність мають багатоцільові клуби. В США майже кожний четвертий фізкультурно-спортивний клуб – багатоцільовий. Ці клуби призначені для задоволення самого широкого спектру спортивно-оздоровчих інтересів клієнтів. Такі клуби зазвичай мають різні споруди: зали для спортивних ігор, тренажерні зали, зали для дітей, басейн та інші [3].

Теоретичні джерела німецької моделі менеджменту відносяться до початку минулого сторіччя. Її родоначальником слід вважати видатного вченого, соціолога й економіста Маркса Вебера (1864-1920). М.Вебер був у першу чергу вченим - соціологом, ряд його досліджень мали пряме відношення до економіки, менеджменту й бізнесу.

Концепція бюрократичної раціоналізації, розроблена М. Вебером, з'явилася важливою віхою становлення класичного менеджменту. Він вважав, що компанії повинні управлятися на безособовій, суцільно раціональній основі, названо "бюрократичної". Тобто, менеджери працюють відповідно до чітких правил і процедур, що повинно гарантувати

надійність і передбачуваність поведінки. Формальні установки, які визначають і контролюють поведінку всіх працівників під час роботи, сприяють забезпеченню трудової дисципліни й контролю для досягнення поставлених цілей. В остаточному підсумку гарантують стабільність організації.

Важливою характеристикою бюрократичного менеджменту була раціональність, яка вимагала використання найбільш ефективних засобів виконання завдань організації [4].

Із середини 60-х років в Академії управлінських кадрів у м. Бад-Гарцбург під керівництвом Райнхарда Хена поетапно було розроблено модель управління, що має назву “модель Гарцбурга”, яка набула широкого застосування на німецьких підприємствах і дала високі результати. Сутність її полягає в перенесенні відповідальності на нижні рівні управління, а основна ідея — у переданні права прийняття підприємницьких рішень особам, найбільш компетентним у відповідному питанні; взаємодія й рівні права всіх співробітників. Такий стиль управління враховує зміну економічних, технічних і суспільних реалій.

Згідно з цією моделлю головним завданням у плануванні є визначення цілей та встановлення конкретних завдань працівникам підприємства. Цю функцію покладали на керівників підприємства бо консультаційні ради [5].

За висловом класика теорії сучасного менеджменту П. Друкера, японську модель менеджменту називають “японським дивом”. Якщо мати на увазі стрімкий економічний і технічний злет Японії, особливо у другій половині ХХст., то такий вислів видається об’єктивно зрозумілим, хоча компонентів такого дива є досить багато. Вважається, що в цілому особливості системи управління виробництвом в Японії зумовлені специфікою її природних умов і економічної системи, історичними, поведінковими та культурними традиціями. Закономірно, що бракування природних ресурсів, історичні традиції поведінки, життя, культурні традиції зумовили потребу японців дбати про розвиток країни шляхом інтенсивного використання освіти, науки, інноваційних технологій, високої виробничої організованості та дисципліни. Так, після обов’язкового десятирічного навчання, 90 % учнів японських шкіл продовжують навчатися у трирічній середній школі, після чого 40 % випускників вступають до університетів. Отже, типові працівники японських компаній є досить однорідною групою з високим рівнем кваліфікації [5].

В основі японського менеджменту лежить постійний розвиток трудової мотивації працівників. У людини формується і зміцнюється впевненість у тому, що все її життя, як і життя її близьких, колег, навіть країни, безпосередньо пов’язані з особистою працелюбністю, запопадливістю, відданістю справам своєї фірми, підприємства,

організації. Тому керівництво будь-якої японської фірми приділяє виключно велику увагу питанням добору, прийняттю, навчанню, вихованню кадрів спеціалістів і управлінців [2].

Японські методи управління в корені відмінні від європейських і американських. Але це не означає, що японці управляють більш ефективно. Японський менеджмент, заснований на колективізмі, має на увазі використання морально-психологічних важелів впливу на особистість. Насамперед, це почуття боргу перед колективом, що в японському менталітеті аналогічно почуттю сорому. Зважаючи на те, що податкова система працює на зрівняння доходів і матеріального стану населення у суспільстві, мінімальне розшарування по добробуті, це дає можливість використовувати почуття колективізму максимально ефективно [5].

Рекомендації. В США, Німеччині, Японії моделі менеджменту сформовані на основі традицій та національної культури, і вони є ефективними. Українським менеджерам не слід орієнтуватися на зарубіжні організації, тобто впроваджувати такі моделі в себе. Успіх цих моделей обумовлений об'єктивними чинниками, які виходять зі специфіки країн. Варто вивчати зарубіжний досвід, аналізувати його, співвідносити з особливостями вітчизняного менеджменту, і на основі висновків впровадити власну модель.

Висновки. Таким чином, порівняльний підхід до аналізу досвіду різних моделей відіграє велику роль для українського фізкультурно-спортивного бізнесу, так як дозволяє українським менеджерам побачити реальні приклади побудови ефективного управління організаціями, а також спробувати впровадити це на практиці у своїй організації.

Проведений аналіз свідчить про те, що Україні більше підходить європейська модель розвитку. Її головна особливість полягає в певному балансі інтересів держави, підприємств (і їх власників), профспілок та інших громадських організацій. Крім того, європейська модель (як американська та японська) включає високий рівень заробітної плати та продуктивності праці. Але на відміну від американської в ній вищий ступінь соціального забезпечення населення, а від японської – прозоре конкурентне середовище. І, нарешті, їй властива ефективна система управління в масштабі всього суспільства, а не тільки на окремих підприємствах.

Але все ж таки, на мою думку, власна модель менеджменту побудована на основі власних особливостей, буде більш ефективною і перспективною.

Перспективи подальших досліджень. Знання іноземних методів управління, розуміння, що лежить в основі політики тієї чи іншої країни, вміння аналізувати і адаптувати стратегії ведення фізкультурно-спортивного бізнесу багато в чому можуть

допомогти компаніям правильно орієнтуватися в складному міжнародному середовищі. Тому варто проводити дослідження і далі, складати і впроваджувати нові технології та принципи для збільшення ефективності роботи фізкультурно-спортивних клубів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Друкер П. Ф. *Эффективный управляющий*. — М.: Бук Чембе интернэшнл, 1994.
2. Макмиллан Ч. *Японская промышленная система: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. А.С. Виханского*. - М.: Прогресс, 2008. 193 с.
3. Перевезин И.И. *Менеджмент спортивной организации: Учебное пособие*. - 3-е изд., перераб. и доп. М.: «Физкультура и спорт», 2006. 464 с.
4. Семенова І.І. *Історія менеджменту: Навчальна допомога для вузів*. К.: Економіка, 2000. 222 с.
5. Щокін Г.В. *Менеджмент: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : МАУП*, 2007. 816 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ
СПОРТИВНОГО РЕЗЕРВУ

**ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СПОРТСМЕНІВ НА
ЕТАПІ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ В ВІЙСЬКОВО-
СПОРТИВНИХ БАГАТОБОРСТВАХ, РОЗДІЛ «БОЙОВЕ ДВОБОРСТВО»
(РУКОПАШНИЙ БІЙ)**

Безверхий А.В., викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки

Откидач В.С., викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки

Золочевський В.В., кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Теоретично обґрунтувати сутність та зміст оптимальних параметрів побудови тренувального процесу спортсменів на етапі базової підготовки, які спеціалізуються в військово-спортивних багатоборствах.

***Ключові слова:** тренувальний процес, військово-спортивні багатоборства, базовий етап підготовки, розвиток фізичних якостей, рукопашний бій.*

Вступ. Сучасна система підготовки висококваліфікованих боксерів рукопашників повинна сприяти, з одного боку, розв'язання прикладних завдань в цілому, тобто забезпечити різнобічний і гармонійний фізичний розвиток, високу стійкість, працездатність, відмінне здоров'я і довголіття, з іншого боку ця система повинна забезпечувати комплексне рішення спеціальних завдань рукопашного бою, розвиток різнобічних навичок у миттєвій оцінці просторових тимчасових характеристик, вироблення чіткої відповідної реакції точності координованих рухів, в умовах їх варіативного застосування і складної обстановки. Сам хід розвитку рукопашного бою, нові наукові дані і завдання фізкультурного руху в зв'язку з ходом часу ставлять перед тренерами на кожному етапі розвитку спортсмена, свої певні і конкретні завдання.

Для ефективного тренування спортсменів, які спеціалізуються з рукопашного бою, а також для її практичної реалізації, тренеру необхідно комплексне уявлення про основні аспекти побудови тренувального процесу. Це є основним завданням, яке може бути вирішено в процесі комплексної підготовки спортсменів. Для ефективного планування тренувальної програми тренер повинен враховувати анатомо-фізіологічні та психологічні

особливості своїх підопічних. Тому дана проблема потребує ретельного дослідження. А саме – дослідження співвідношення обсягів тренувальних навантажень.

Мета дослідження. Завдання дослідження: теоретично обґрунтувати сутність та зміст оптимальних параметрів побудови тренувального процесу тайських боксерів на етапі базової підготовки.

Результати дослідження та їх обговорення. Дослідження проводились у період з жовтня 2016 р. по листопад 2017р. зі спортсменами м. Харкова, які спеціалізуються з військово-спортивних багатоборствах – рукопашний бій.

Розроблені програми тренувань спортсменів з рукопашного бою включали дві групи засобів:

1. Основні засоби тренування:

комплекси бойових вправ, спеціально-підготовчі вправи, вправи на снарядах, спаринги;

2. Допоміжні засоби тренування: бігові вправи, вправи на гнучкість, вправи ЗФП, спортивні ігри, вправи з обтяженням.

Експериментальним чинником було наступне співвідношення обсягів основних і допоміжних засобів підготовки боксерів рукопашників у шестимісячному періоді тренування, що складало:

I програма: базова техніка – 25 год, формальні комплекси бойових вправ – 15 год, спеціально-підготовчі вправи – 18 год, вправи на снарядах – 20 год, вправи з партнером – 15 год, спаринги – 10 год, бігові вправи – 15 год, вправи на гнучкість – 15 год, вправи загальної фізичної підготовки – 15 год, загальнорозвиваючі вправи – 10 год, спортивні ігри – 10 год, вправи з обтяженням – 7 год.

II програма: базова техніка – 15 год, формальні комплекси бойових вправ – 10 год, спеціально-підготовчі вправи – 23 год, вправи на снарядах – 25 год, вправи з партнером – 25 год, спаринги – 15 год, бігові вправи – 15 год, вправи на гнучкість – 10 год, вправи загальної фізичної підготовки – 10 год, загальнорозвиваючі вправи – 10 год, спортивні ігри – 5 год, вправи з обтяженням – 12 год.

Спортсмени II групи виконували збільшений обсяг тренувальних навантажень, який включав спеціально-підготовчі вправи, вправ на снарядах, спаринги та роботу з обтяженнями. Спортсмени I групи під час тренування робили опір на підвищені фізичних якостей за рахунок використання засобів традиційної базової техніки, вправ ЗФП та вправ на гнучкість.

З метою виявлення зрушень у двох групах спортсменів за період експерименту було проведено комплексне тестування фізичної підготовленості спортсменів на етапі попередньої базової підготовки, які спеціалізуються з рукопашного бою – на початку та наприкінці шести місяців тренування. А саме:

1. Для визначення рівню швидкісних здібностей спортсменів було проведено тестування з бігу на 20 м з високого старту.

2. Для визначення силових здібностей спортсменів були проведені наступні тестування: динамометрія руки та підймання тулуба із положення лежачи.

3. Швидкісно-силові якості спортсменів тестувалися за даними контрольних вправ, що дозволяли виявити і оцінити рівень «вибухової» сили спортсмена. Серед них – стрибки у довжину з місця, метання набивного м'яча масою 2 кг знизу вперед, стрибки через скакалку.

4. Координаційні здібності спортсменів фіксувались у роботі за тестом човниковий біг, що відображав здібність до оцінки та регуляції просторово-часових та динамічних параметрів рухів.

5. Гнучкість спортсменів визначалась у кульшовому суглобі за тестами поперечний шпагати і у суглобах хребетного стовпа при нахилі (згинанні) тулуба вперед із положення стоячи на гімнастичній лаві та при розгинанні хребетного стовпа за тестом «міст».

6. Загальна витривалість спортсменів визначалася за допомогою тесту Купера.

Для встановлення зрушень у показниках фізичної підготовленості, аналіз проводився окремо за результатами кожного випробування на початку експерименту з показниками в кінці періоду підготовки та розраховувався відсотковий приріст.

Ураховуючи данні, отримані при експерименті за допомогою формули: $C = \left(\frac{B100}{A} \right) - 100$ в програмі Excel розраховано відсоток приросту показників фізичної підготовленості спортсменів. Данні внесені до таблиць 1 та 2.

Таблиця 1

Співвідношення фізичних показників І групи

Тестування	Показники фізичних якостей спортсменів		
	А Квітень 2017	В Вересень 2017	С % приросту
Біг на 20 м, с	4,4	4,2	4,5
Стрибок у довжину з місця, см	176,2	183,4	4
Стрибки через скакалку за 1 хв., разів	98,5	113	14,7

Кистьова динамометрія, кг	17	18,3	7,6
Піднімання тулуба із положення лежачи протягом 30 с, разів	17,7	21	18,6
Човниковий біг, с	10,2	9,6	5,9
Поперечний шпагат, см	11,7	7,8	33,3
Міст, см	42,7	42,3	0,9
Нахил тулуба стоячи, см	13,5	16,7	23,7
Тест Купера, м	2420,3	2513,3	3,8

Таблиця 2

Співвідношення фізичних показників II групи

Тестування	Показники фізичних якостей спортсменів		
	А Квітень 2017	В Вересень 2017	С % приросту
Біг на 20 м, с	4	3,9	2,5
Стрибок у довжину з місця, см	177,9	190,9	7,3
Стрибки через скакалку за 1 хв., рази	95	125,3	31,9
Кистьова динамометрія, кг	15,5	21,4	38
Піднімання тулуба із положення лежачи протягом 30 с, рази	16,2	24,5	51,2
Човниковий біг, с	10,3	9,3	9,7
Поперечний шпагат, см	11	8,5	22,7
Міст, см	42,6	45	5,6
Нахил тулуба стоячи, см	13,6	17,2	26,5
Тест Купера, м	2339,9	2525,7	7,9

Ураховуючи отримані данні з таблиць 1 та 2. можна зробити висновок, що ефективність запропонованих програм тренування спортсменів обох експериментальних груп показують позитивну динаміку всіх показників фізичних якостей.

В результаті педагогічного експерименту бачимо покращення показників фізичних якостей спортсменів, що підтверджує доцільність обох програм підготовки на етапі попередньої базової підготовки. Та більш результативною є II тренувальна програма, тому що забезпечує кращий приріст за більшістю показників фізичних якостей.

Висновки. За результатами проведених досліджень можна зробити висновок, що при використанні наявних програм тренування спортсменів, які спеціалізуються з рукопашного бою, відмічається приріст показників фізичних якостей. Але ефективнішою є II тренувальна програма. Завдяки оптимальному співвідношенню фізичних навантажень

значно підвищуються показники фізичних якостей боксерів рукопашників: швидкісних, силових, швидкісно-силових та координаційних якостей. Отримані дані можна використовувати тренеру під час побудови і контролю тренувального процесу боксерів рукопашників.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку передбачають проведення досліджень, спрямованих на удосконалення навчально-тренувальних програм різних періодів тренувального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арзютов Г.М. Навчальна програма з тайського боксу для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ. К.: Держкомспорт, 2006. 89с.
2. Безверхий А.В., Кирпенко В.М., Попов Ф.І., Авсідійський М.М. Прикладной армейский рукопашный бой в Вооруженных Силах Украины // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях: XIIмеждународн. научн. конф., 5-6 февраля 2016 г. Харьков: ХГАФК, 2016. С 27-30.
3. Булочко К.Т. Планирование и управление спортивной тренировкой единоборцев. - Сб. научно-методических статей. Л., 2006. С.43-45.
4. Гаськов А.В. Теория и методика спортивной тренировки в единоборствах : Учеб. пособие для студентов сред. спец. и высш. проф. учеб. заведений. Улан-Удэ, 2000. 271 с.
5. Заяшников С.И. Тайский бокс: учебн.-метод. пособ.-3-е изд. М.: Терра-Спорт, Олимпия Пресс, 2002. 272 с.
6. Кирпено В.М, Безверхий А.В., Корчагин М.В., Голь Р.М., Чернявський О.А., Нізов Р.М. Рукопашна підготовка :навч.-метод. посібник. Харків. : ХНУПС, 2016. 87 с.
7. Репников П.Н. Совершенствование специальной выносливости в боксе с учетом физиологической направленности тренировочной нагрузки // Бокс: Ежегодник.- М.: Физкультура и спорт, 2005, С.22-23.
8. Терехов О.А. Таиландский бокс (Муай Тай): Метод, пособие.-Новосибирск: Весть, 2002. 76 с.
9. Чернявський О.А., Безверхий А.В., Кирпенко В.М., Нізов Р.М., Голь Р.М., Каплюк Д.Д., Фурманов К.М. Організація та проведення занять з рукопашного бою. Методичний посібник. Київ: МОУ, 2017 84 с.
10. Шехов В.Г. Тайский бокс в свое удовольствие: Практическое пособие.-Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2000. 384 с.

ДИНАМИКА СКОРОСТНО-СИЛОВЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЮНЫХ ЛЕГКОАТЛЕТОВ НА ЭТАПЕ НАЧАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

^{1,2}Врублевский Е.П., доктор педагогических наук, профессор,

¹Нарскин Г.И., доктор педагогических наук, профессор,

¹Шеренда С.В., кандидат педагогических наук, доцент

¹Гомельский государственный университет им. Ф. Скорины, Гомель, Беларусь

²Зеленогурский университет, Зеленая Гура, Польша

Определен уровень показателей в упражнениях скоростно-силового характера у юных легкоатлетов 9-12 лет на этапе начальной подготовки. Констатируется, что построение тренировочных программ юных спортсменов должно основываться на дифференцированном подходе к занимающимся и оценке их возможности на протяжении ряда лет.

Ключевые слова: юные легкоатлеты, скоростно-силовые способности, начальная подготовка, динамика, одаренность.

Введение. В последние годы методика физического воспитания, основанная только на возрастных особенностях «среднего» школьника, оказалась недостаточно эффективной. В связи с этим была выдвинута идея дифференцированного физического воспитания, т.е. использование методики, которая учитывает как общевозрастные, так и индивидуальные возможности сходных по уровню физического развития и физической подготовленности групп детей [1, 4, 5].

Особенно, большие сложности возникают при построении учебно-тренировочного процесса на начальном этапе занятий спортом. Дело в том, что возрастной период от 9 до 13 лет характеризуется началом бурного развития двигательных способностей ребят и является чрезвычайно благоприятным для целенаправленных занятий в большинстве видов спорта [2, 4]. В тоже время, интенсивные перестройки в организме занимающихся дают возможность рассматривать спорт как дополнительный раздражитель, который может, однако, как улучшить, так и ухудшить естественное течение биологических процессов [1, 3, 5].

В процессе спортивной подготовки детей следует учитывать значительную вариативность в пределах одного паспортного возраста. У них могут быть заметные различия в размерах тела, пропорциях телосложения, степени полового созревания. Поэтому в связи с гетерохронностью развития различных функциональных систем

организма в процессе физического воспитания детей необходимо осуществлять дифференцированный подход [2, 4, 5].

Таким образом, рациональное построение процесса физического воспитания, строгое регламентирование тренировочных и соревновательных нагрузок невозможно осуществлять без учета возрастных особенностей тренированности, развития двигательных способностей занимающихся.

Перед работой были поставлены следующие задачи:

1. Определить уровень показателей в упражнениях скоростно-силового характера у юных легкоатлетов 9-12 лет.
2. Изучить динамику скоростно-силовых проявлений юных легкоатлетов на этапе начальной подготовки.

Для решения поставленных задач применялись следующие методы исследования: анализ специальной литературы, педагогическое тестирование, педагогический эксперимент, математико-статистическая обработка полученных результатов.

Организация исследования. Исследования проводились на юных легкоатлетах группы начальной подготовки ДЮСШ г. Пинска. В эксперименте приняло участие 18 мальчиков, занимающихся легкой атлетикой и находившихся под наблюдением на протяжении 32 месяцев (с 9 по 12 лет). Педагогическое тестирование проводилось ежемесячно (в последнюю пятницу). Определялось время пробегания дистанции 15м, челночного бега 6×20м и результаты в прыжках в длину и тройном с места.

По итогам первого года эксперимента группа была условно (по показателям прыжка в длину с места) разделена на три подгруппы: «сильные» (А), «средние» (В) и «слабые» (С). Критерием отбора в «среднюю» подгруппу служил показатель среднего арифметического результата ($\bar{X}$) и $\pm$ сигма (σ). В подгруппу «сильных» попали те, кто показывал средний результат плюс две сигмы ($\bar{X} + 2\sigma$), а в «слабую» - имеющие показатели $\bar{X} - 2\sigma$.

Таким образом, по сигмальному отклонению шесть участников эксперимента были условно отнесены к «сильной» группе, семь относились к «средней» группе и пять занимающихся – к «слабой».

Результаты и их обсуждение. Темпы прироста в исследуемых упражнениях на протяжении двух почти трех лет представлены в таблице.

Видно, что под влиянием целенаправленной тренировочной работы в сочетании с системой тестирования на начальном этапе подготовки выявлены направленные

изменения в уровне скоростно-силовой подготовленности школьников 9-12 лет. На протяжении эксперимента наблюдается неравномерный прирост средних показателей, характеризующих скоростно-силовую подготовленность. В 10-летнем возрасте отобранная группа имела результат в прыжках в длину с места 156 см. Через год тренировочных занятий результат увеличивается на 14 см ($p < 0,05$). На такую же величину он изменился и в последующий год. А в 12 лет прирост составил 10 см.

С ростом скоростно-силовой подготовленности в значительной степени совершенствуется способность к ее реализации в технически сложных упражнениях, в частности, в тройном прыжке с места. Если в течение первых двух лет показатели, оценивающие способности, проявлялись относительно равномерно, то в течение третьего года они резко возрастают.

Начальный этап подготовки характеризуется неравномерными темпами прироста в основных соревновательных упражнениях (прыжки в длину и в высоту с разбега). Из года в год результаты увеличиваются, но темпы прироста различны. Так, если в течение первого года в прыжках в длину с разбега прирост составил 18 см, то в течение последующего года он увеличивается в два раза, и более чем в четыре раза за последние 7 месяцев эксперимента, то есть на 90 см. Аналогичная картина отмечается и в прыжках в высоту с разбега – 10 см прироста в первый год, 18 см - во второй и 37 см – в третьем году.

Таблица 1

Результаты тестирования экспериментальной группы по годам исследования

Возраст, лет	Бег 15 м с н/с		Челночный бег 6×20м		Прыжок в длину с места		Тройной прыжок с места	
	с	прирост (%)	с	прирост (%)	см	прирост (%)	см	прирост (%)
9 лет	3,59±0,12	–	33,0±1,3	–	156±13	–	460±18	–
10 лет	3,44±0,12	<u>4,4</u>	31,2±1,0	<u>6,0</u>	180±92	<u>15,4</u>	497±18	<u>8,4</u>
11 лет	3,28±0,15	<u>4,8</u>	29,4±1,4	<u>6,1</u>	194±16	<u>7,7</u>	536±33	<u>7,0</u>
12 лет	3,24±0,17	1,2	28,7±1,2	2,4	204±17	<u>4,6</u>	575±21	<u>6,5</u>
9-12 лет	0,35±0,13	<u>10,8</u>	4,3±1,3	<u>14,9</u>	48±34	<u>23,5</u>	115±22	<u>19,9</u>

Примечание: статистически достоверные значения ($p < 0,05$) подчеркнуты

Понятно, что на начальном этапе подготовки объем выполненной работы имеет существенное значение. Из года в год ее статистические характеристики увеличивались, хотя отдельные средства имели незначительный прирост (от 5 до 10%). Немаловажное значение в увеличении объема играет общее количество занятий, отводимых на тренировочную работу в течение года, месяца, недели.

Из анализируемых нами трех групп самые большие темпы прироста за период эксперимента были в группе В. Как в прыжках в длину, так и высоту с разбега эти спортсмены приблизились, а в некоторых случаях и сравнялись по результатам с группой А. Это свидетельствует о том, что спортсмены, имеющие средний уровень одаренности и продолжающие развивать скоростно-силовые показатели, только через 2,5 года реализуют свои возможности в отдельных упражнениях. Группа С по уровню скоростно-силовых проявлений как в начале, так и на протяжении всего времени педагогических наблюдений занимала последнее место.

Условное деление группы по уровню спортивной одаренности, проведенное на основе начального результата, является правомерным, так как занимающиеся демонстрируют различный характер прироста результатов при освоении планируемых объемов. При этом, группа «одаренных» спортсменов имеет более значительные темпы роста в исследуемых упражнениях. «Средняя» группа, несколько отстающая по скоростно-силовым показателям и результатам в основном соревновательном упражнении, является таковой только на протяжении первых двух лет тренировки.

В последующем, из числа этой группы выделяется часть спортсменов, достигающих показателей, иногда превосходящих представителей группы «сильнейших». Наименее одаренные занимающиеся относительно равномерно увеличивают свои результаты, а в течение третьего года у них наблюдается даже некоторое снижение роста показателей.

Выводы. Тренеру нельзя на начальном этапе ориентироваться только на группу сильнейших спортсменов, показывающих в этот период более высокие результаты. Большие резервы следует искать в группе спортсменов, не выделяющихся в течение первых двух лет по своим физическим качествам и результатам в основном соревновательном упражнении. Этот факт должен нацелить тренера на организацию пролонгированного предварительного отбора, который не всегда может быть завершен даже после двух лет тренировочных занятий.

Таким образом, построение тренировочных программ юных легкоатлетов должно основываться на дифференцированном подходе к занимающимся и оценке их возможности на протяжении ряда лет.

Перспективы дальнейших исследований в данном направлении. Планируется разработать методику учебно-тренировочного процесса юных легкоатлетов на начальном этапе подготовки с учетом индивидуальных особенностей.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Бальсевич, В.К. Конверсия основных положений теории спортивной подготовки в процессе физического воспитания // Теория и практика физической культуры. 1997. № 6. С. 15-25.
2. Врублевский, Е.П., Костюченко В.Ф. Морфофункциональные аспекты отбора и тренировки спортсменов в скоростно-силовых видах легкой атлетики // Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта. 2009. №4. С.33-38.
3. Врублевский, Е.П. Легкая атлетика: основы знаний (в вопросах и ответах). М.: Спорт, 2016. 240 с.
4. Лях В.И. Двигательные способности школьников: основы теории и методики развития. М.: Терра-спорт, 2000. 192 с.
5. Никитушкин В.Г. Методология программно-нормативного обеспечения многолетней подготовки квалифицированных юных спортсменов: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. М., 1995. 88 с.

ВПЛИВ ГРУПОВОЇ ЗГУРТОВАНOSTI НА МОТИВАЦIЮ ДО ЗАНЯТЬ ХУДОЖНЬОЮ ГІМНАСТИКОЮ

¹Ектова Т.О., дитячо-юнацький клуб фізичної підготовки № 5 управління освіти

²Степанюк С.І., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання

¹Херсонська міська рада

²Херсонський державний університет

У статті здійснена спроба вивчити, проаналізувати та узагальнити історію легкої атлетики на Херсонщині з тридцятих років ХХ століття і до сьогодні.

Ключові слова: художня гімнастика, мотиви, спортсменки, згуртованість.

Постановка проблеми. Художня гімнастика, як один із найвидовищніших видів спорту, в останні роки одержала широку популярність, як у нашій країні, так і за її межами. Така популярність стала можливою завдяки включенню її до програми Олімпійських ігор [3]. Конкуренція на міжнародній спортивній арені вимагає від спортсменів прояву вольових якостей і психічної стійкості. Ефективність змагальної діяльності на сьогодні визначається не тільки рівнем спеціальної фізичної підготовленості, але в значній мірі й раціональним використанням рухового потенціалу в умовах гострої спортивної боротьби (Бірюк О.В., 1991, В.А. Леонова, Н.А. Шельчук, 2001 та інші) [1,4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки інтерес до вивчення психофізичної підготовки спортсменів помітно підвищився (Платонов В.М., Булатова М.М., 1995; Краснов В.П., 2000; Луцак А.І., 2001; Волков Л.В., 2002; та інші). Чимало аспектів досліджуваної проблеми поки що недостатньо розроблені. Це питання потребує наукового вирішення саме тому, що розуміння природи психофізичної підготовленості гімнасток, яка дотепер базується, головним чином, на емпіричних уявленнях про взаємозв'язки психіки і моторики (Карпенко Л.П., 2003). Ці уявлення досить суперечливі і не перевірені в лонгitudних дослідженнях; також відсутні відомості про вікову динамку цих зв'язків.

Опублікованих праць з проблематики психофізичної підготовки спортсменок у художній гімнастиці вкрай недостатньо, і навіть вони не повною мірою відповідають сучасному рівню розвитку даного виду спорту. Зокрема, потребує серйозного теоретико-методологічного обґрунтування питання спеціальної фізичної, психологічної та

психофізіологічної підготовки гімнасток в групах спортивного вдосконалення (Сосіна В.Ю., 1993; Баклицька О.П., 1998; Карпенко Л.П., 2003).

Мета – визначити вплив групової згуртованості на мотивацію до занять художньою гімнастикою.

Результати дослідження та їх обговорення. Початок систематичного вивчення групової згуртованості відноситься до кінця 40-х рр., Коли під керівництвом Л. Фестінгера були виконані перші спеціальні дослідження. Л. Фестінгер, учневі К. Левіна, належить найбільш поширене і використане визначення групової згуртованості як «результуючої всіх сил, що діють на членів групи з тим, щоб утримати їх у ній». На думку С. Кратохвіла, групової згуртованості сприяють:

1. Задоволеність особистих потреб індивідів у групі за допомогою групи.
2. Мети всієї групи, які знаходяться в згоді з індивідуальними потребами; взаємна залежність при роботі над конкретними завданнями.
3. Вигоди, що випливають з членства в групі і очікування безсумнівної користі від нього.
4. Різного роду симпатії між членами групи, їх взаємне тяжіння.
5. Мотивування кожним учасником свого членства, включаючи зусилля, які він доклав, щоб потрапити в групу.
6. Дружно-приваблива атмосфера.
7. Престиж групи, при одночасному підвищенні престижу індивідуума під час його членства в групі.
8. Вплив групової діяльності: а) привабливість дій (цікаві, веселі, захоплюючі дії, що ведуть до спільного переживання позитивних емоцій), б) групові технічні прийоми, спрямовані безпосередньо на підтримку згуртованості.
9. Суперництво з іншою групою або групами.
10. Ворожнеча, неприязнь і негативне ставлення суспільства (замкнутість сект і фракцій).

Аналіз відносин в колективі і вивчення процесів взаємодії спортсменок в групі можуть здійснюватися на основі соціометричних вимірювань, які дозволяють дати кількісні і якісні оцінки людських відносин, що мають місце і групі на основі взаємних симпатій і антипатій [2,5].

Отримані результати тренер може використовувати для аналізу соціально-психологічної згуртованості в групі. Вихідними даними для розрахунків є результати соціометричного опитування, при якому кожному опитуваному вручається соціометрична

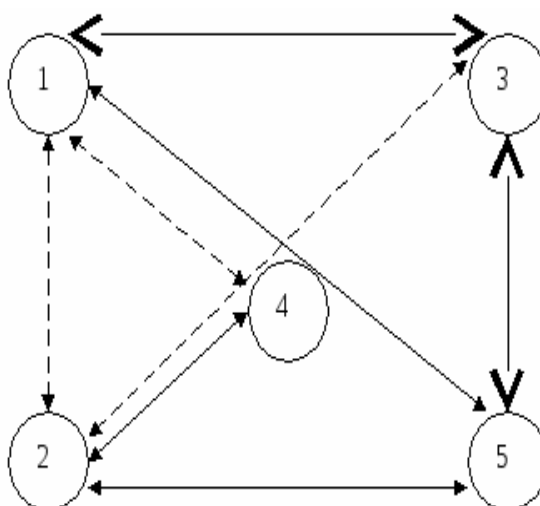
анкета, в якій пояснюється мета опитування, його значення і формулюється прохання про участь у опитуванні, наведені правила заповнення анкети. Нами було визначено вибірково 5 учасників опитувань (табл.1).

Таблиця 1.

Результати опитування учасників дослідження

Учасники	№1	№2	№3	№4	№5
+	3,5	5,4	1,5	2	2,3,1
-	2,4	1,3	2	1	-

Аналіз соціограми дозволяє судити про взаємостосунки, що склались, в групі в аспекті того як члени групи вибирають і кого, хто більш активно вибирається, від кого частіше відмовляються.

Рис. 1. Соціограма відносин групи початкової підготовки

Примітка:

- - позитивне відношення
- .....→ - негативне відношення
- ↔ - взаємопозитивне відношення
- ↔..... - взаємонегазивне відношення

За кількістю відданих виборів можна судити про ступінь і характер потреби окремих членів і групи в цілому в спілкуванні.

За кількістю отриманих виборів можна судити про характер і ступінь впливу того чи іншого члена групи на інших колег по команді.

Використовуючи дані таблиці 1 і соціограми (рис.1), можна зробити висновок про те, що найвищим статусом в групі володіє №5 – три позитивні вибори.

Члени групи - №1, №3 та №5 утворюють неформальну групу, вибираючи один одного. №1 і №2, №2 і №3, а також №1 і №4 відчувають взаємну неприязнь.

З соціограми видно, що у відносинах, що склались, спортсменки (№1,3,5) можуть працювати в єдиній команді, оскільки мають замкнутий контур позитивних виборів. Єдина робоча команда з урахуванням відносин, що склалися, не може бути сформована із спортсменок №1,2 і 4 та № 1,2 і 3.

Висновки. За даними соціограми відносин групи найвищим статусом в групі володіє №5 – три позитивні вибори. Члени групи - №1, №3 та №5 утворюють неформальну групу, вибираючи один одного. №1 і №2, №2 і №3, а також №1 і №4 відчувають взаємну неприязнь.

Перспективи подальших досліджень. Вважаємо, що подальше дослідження питання психофізіологічної підготовки гімнасток в групах спортивного вдосконалення буде на часі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бирюк Е.В., Овчинников Н.А. Развитие художественной гимнастики как вида спорта. Метод.рек.: КГИФК. Киев, 1990. 29 с.
2. Бринзак С. Психологічна сумісність та її оцінка в спортивній команді // Молода спортивна наука України: зб. наук. праць в галузі фіз. культури та спорту. Львів, 2006. Вип.10. Т. 4. С. 36 – 40.
3. Винер-Усманова И.А., Крючек Е.С., Медведева Е.Н., Терехина Р.Н. Художественная гимнастика: история, состояние и перспективы развития. М., Человек, 2014. 200 с.
4. Леонова В.А., Шельчук Н.А. Формирование психологических качеств, способствующих повышению активности юных спортсменов, занимающихся художественной гимнастикой // Зб. наук. праць. IV Міжнарод. наук.-практ. конф. “Фізична культура, спорт та здоров’я нації”. Київ-Вінниця, 2001. С. 299-300.
5. Мальгин В. Е. Изучение мотивов занятий спортом воспитанников спортивных школ // Молодой ученый. 2013. №10. С. 557-561.

СТУДЕНТСЬКА БАСКЕТБОЛЬНА ЛІГА УКРАЇНИ, ЯК РЕЗЕРВ ДЛЯ КОМАНД ВИЩОЇ ЛІГИ ТА СУПЕРЛІГИ УКРАЇНИ

Пазичук О.В., страший викладач

Пазичук О.О., викладач

Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського

Вперше в історії України у сезоні 2015 – 2016 рр. стартував Перший офіційний чемпіонат Студентської баскетбольної ліги. Студентська баскетбольна ліга мала стати цікавими, видовищним чемпіонатом України, який об'єднає у своїх лавах максимальну кількість вишів зі всіх регіонів та передбачала підготовку резерву для команд Вищої ліги та Суперліги.

Ключові слова: студентська ліга, СБЛУ, команди вищих дивізіонів, команди Вищої та Суперліги.

Вступ. Студентська баскетбольна ліга мала стати цікавими, видовищним чемпіонатом України, який об'єднає у своїх лавах максимальну кількість вишів зі всіх регіонів та передбачала підготовку резерву для команд Вищої ліги та Суперліги.

Вперше в історії України у сезоні 2015 – 2016 рр. стартував Перший офіційний чемпіонат Студентської баскетбольної ліги. Ініціатором та організатором проведення цього чемпіонату виступила Федерація баскетболу України [1].

Для представлення нашої держави на світовій арені, країні необхідно мати резерв команд які потрібно формувати з юнацького та студентського баскетболу (ФБУ) котрі будуть слугувати підготовці резерву національних збірних команд з баскетболу [1]. Головною метою проведення чемпіонату Студентської баскетбольної ліги є популяризація баскетболу та здорового і активного способу життя в Україні [1].

Світовий досвід засвідчує, що справжня конкуренція в баскетболі можлива лише тоді, коли є розвинута та конкурентна студентська ліга. Для цього було розроблено Регламент чемпіонату, де визначено формулу його проведення, умови участі команд та порядок майбутніх ігор (ФБУ) [1].

Мета дослідження – вплив зміни принципів проведення СБЛУ на створення резерву з гравців студентської ліги для команд Суперліги та Вищої ліги.

Завдання дослідження: дослідити можливість створення Студентської баскетбольної ліги.

Методи дослідження: аналіз офіційної документації.

Результати досліджень та їх обговорення. Після проведення першого чемпіонату та двох етапів другого чемпіонату СБЛУ, можна провести аналіз даних. Перший сезон відбувся на хорошому, високому рівні і в плані проведення і в плані організації даного заходу. Якщо на першому да другому етапі виконувались завдання та дотримувались принципи, які ставила перед собою СБЛ, то на третьому етапі виникають суперечності – адже ці гравці СБЛУ мають поповнити команди вищих дивізіонів [2].

Вже на фіналах регіональних дивізіонів ми бачимо, що переможцями стали команди укомплектовані гравцями команд вищих дивізіонів. Для прикладу переможцями дивізіону «Галичина» у 2017 році стали БК «Львівська Політехніка» (Вища ліга) та БК «Воднік», де домінуючими гравцями є гравці БК «ОШВСМ БК-93», який також виступає у вищій лізі.

У сезоні 2018 року у своїх дивізіонах переможцями стали команд м. Києва - «Київський національний торговельний економічний університет», м. Одеси - «Одеський національний морський університет», м. Львова - «Львівська Політехніка», м. Дніпра - «Національна металургійна академія України», м. Миколаєва - «Національний університет кораблебудування», у складі яких виступають гравці вищої ліги та суперліги. Так гравець суперліги з БК «Хімік» м. Южне Вадим Козак виступає за студентську команду ОНМУ. Гравці вищої ліги БК «Київ - Баскет» Максим Лисяк та Вадим Довідний виступають за студентську команду КНТУ. Гравець команди суперліги МБК «Миколаїв» Андрій Хохонник та гравець вищолігового БК «Ніко - Захід» Сергій Вершинін виступають за Миколаївський НУК.

Після проведення певних етапів даного заходу, чомусь не розглядається кандидатура нових гравців – студентів, які могли б виступати у фіналі СБЛУ (3 етап) щоб грали нові спортсмени, які не задіяні у вищих дивізіонах, селекціонери баскетбольних клубів переглядають тих гравців, які вже є в об'ємі Суперліги та Вищої ліги. В даній ситуації із гравцями є нерациональне розподілення коштів, які мали витратитись на підготовку нових гравців СБЛУ, надалі витрачаються на гравців вищих дивізіонів [2].

Якщо виконання поставлених завдань СБЛУ не здійснюється і не має результативності то принципи проведення заходів, на нашу думку, варто змінити.

Перший принцип полягає в тому, щоб СБЛУ, яка мала стати резервом для команд вищих дивізіонів, сама стала об'єктом, якому команди Вищої та Суперліги постачають гравців [3]. Тобто, гравці вищих дивізіонів, коли приходить час, беруть участь у студентській лізі, виступаючи за вуз, у якому навчаються. Приносять залікові очки та призові місця, тим самим створюють авторитет вузу та керівництву де навчаються дані гравці [2].

У американському принципі студентської баскетбольної ліги існує наступний закон поповнення складу команди. У них студентська ліга і є постачальником гравців для НБА. І на відміну від наших вузів, які витрачають кошти (в переважній більшості) на навчання та стипендії студентів баскетболістів, що і є другим правилом нашої думки, там вуз отримує від студентської ліги кошти на навчання та стипендію спортсмена. Для чоловічої команди 13 стипендій та 15 для жіночої [4].

Другий принцип, вуз не отримує коштів за підготовку гравця, а навпаки витрачає. Звичайно, можна сказати, що в нас не Америка, нам до неї далеко, що ми не можемо зараз застосувати Американську систему, СБЛУ не може зараз заробити кошти з продажу квитків та продажу права на трансляцію матчів та реклами [4]. Все це так. Але ніщо не заважає нам запровадити вже принаймні два вище вказані принципи в СБЛУ. Щоб студентська ліга стала постачальником для клубів вищих дивізіонів та щоб вуз за підготовку гравця отримував кошти [2].

Можливо, тоді до наших вишів і будуть поступати студенти які заохочені у тренуванні і змаганні з баскетболу, які будуть не тільки приносити залікові очки але і кошти від продажу їх клубам вищих дивізіонів. А на отримані кошти керівництву вузу буде простіше розвивати баскетбол та готувати нових гравців [3].

Звичайно, можна дискутивати з приводу застосування даних принципів у СБЛУ в даний час і назагал. Але на нашу думку впровадження цих принципів значно підняло б інтерес вузів до СБЛУ, з метою прийому та підготовки висококласних гравців і отримання за них коштів, а баскетбольні клуби вищих дивізіонів в своїх складах мали б більше Українських гравців, ніж легіонерів.

Вже цього сезону можна зробити відбір кращих гравців, які беруть участь у СБЛУ але не є гравцями вищих дивізіонів. Виставити їх на драфт. Посприятити тому, щоби їх в цілях реклами купили клуби вищих дивізіонів. Кошти, в сумі 90% - віддати вузу, 10 % - СБЛУ лишає собі. (В Америці 96% на 4 %). (Інтернет). Зробити потужну рекламу цього заходу [4].

Висновки. Можна з впевненістю сказати, що з наступного сезону значно зросте кількість команд вузів у студентській лізі. Вони будуть зацікавлені в прийомі молодих, нових перспективних баскетболістів, яких можна обкатати у студентській лізі та виставити на драфт. Адже на драфт можуть виставляти гравців команди, які не пройшли до полуфіналу та фіналу

І тоді невідомо, чиє керівництво студентської команди буде більше задоволене: команда якого посяде перше місце і привезе кубок, чи посяде 7 місце і продасть два гравці

у вищій дивізіон та заробить тисяч 50,0 гривень для вузу на розвиток баскетболу (це оплата навчання та стипендії двом, трьом студентам - баскетболістам).

Перспективи подальших досліджень. Якщо це запрацює, то СБЛУ дійсно стане резервом для команд вищих дивізіонів, а вузи будуть отримувати кошти на підготовку висококваліфікованих гравців. Тоді, напевно, тренер студентської команди поставить собі запитання: навіщо обкатувати студента-гравця суперліги, за якого нічого не дадуть, а потенційний кандидат на драфт сидить на лаві запасних.

СПИСОК ВИКОРСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. www.fbu.kiev.ua
2. <http://fbu.ua>
3. <http://fbu.ua/ufb/2092513894/pershyj-studentskyj-chempionat-startuye-v-zhovtni-i-zakinchuyetsya-v-kvitni-grandiozным-finalom-u-kyyivskomu-palatsi-sportu/>
4. <http://kpi.ua/15-06-11#sthash.kRoTurpH.dpuf>
5. vpi.kpi.ua/old/images/stories/studbasket/b02.pdf

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ У СИСТЕМІ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ УКРАЇНИ
(НА МАТЕРІАЛАХ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ СПОРТИВНОЇ ШКОЛИ
«БУРЕВІСНИК»)**

Пруська Ю.О., студентка

Лисенко І.А., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Національний університет фізичного виховання і спорту України

У статті визначено компоненти управління спортивної школи як системи підготовки юних спортсменів та проаналізовано ефективність технології внутрішньошкільного управління навчально-тренувальним процесом у вітчизняних спортивних школах.

***Ключові слова:** управлінська діяльність, дитячо-юнацький спорт, спортивна школа, організаційна структура.*

Вступ. Зростання спортивних досягнень, як свідчать В.М. Платонов (2015), Л.П. Матвеев (1999), О.А. Шинкарук (2005), О.Б. Малінін (2008) багато в чому залежить від ефективності побудови системи підготовки юних спортсменів, яку можна визначити як раціонально організований процес навчання, виховання і тренування з урахуванням закономірностей формування рухових та психічних можливостей дітей і підлітків та особливостей їх адаптації до фізичних і психічних навантажень.

Теоретичний аналіз проблеми дослідження дає нам підставу вважати, що пріоритетним напрямом державної політики у сфері фізичної культури і спорту розвинутих зарубіжних країн є розвиток дитячо-юнацького, резервного спорту та залучення населення до занять фізичною культурою. В зв'язку з цим одним з показників реалізації Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація", Державної програми розвитку фізичної культури і спорту (2017) та як наслідок соціально-економічного розвитку України є кількісно-якісна характеристика спортивних шкіл.

Разом з тим, нами було встановлено, що в сучасній науково-методичній літературі велика кількість робіт присвячено проблемам підготовки спортивних резервів [1, 3, 11]. В них переважно розглядаються спеціалізовані питання спортивного тренування та спортивного відбору. Тоді як в нинішній ситуації необхідність систематизації та вдосконалення управлінської діяльності в рамках спортивних шкіл є актуальними і недостатньо дослідженим напрямом у вітчизняній спортивній науці. Даний факт

знаходить своє підтвердження і в результатах власного соціологічного дослідження (80%), так 30 % респондентів вважають його вкрай актуальним та 50 % - актуальним.

Мета дослідження – визначення компонентів управління спортивної школи як системи підготовки юних спортсменів та аналізу ефективності технології внутрішньошкільного управління навчально-тренувальним процесом у вітчизняних спортивних школах.

Завдання дослідження:

1. Встановити рівень розвитку системи спортивних шкіл в Україні та ступені актуальності проведення наукових досліджень в області управління цими організаціями;
2. Розкрити технологію ефективного управління сучасною спортивною школою та її складові;
3. Визначити фактори, що істотно впливають на ефективність управління сучасною спортивною школою та заходи, що будуть сприяти покращенню цього процесу в сучасних умовах функціонування фізкультурного руху України.

Результати досліджень. У ході вивчення суті управлінської діяльності у спортивній школі нами було встановлено, що дана структура як об'єкт соціального управління передбачає її розгляд в трьох аспектах:

- історичному - з позиції з'ясування умов зародження системи спортивних шкіл, основних етапів їх розвитку;
- структурному, який дозволяє визначити стан і форми зв'язку компонентів спортивних шкіл, іншими словами організаційну структуру;
- функціональному, який розкриває здатність спортивних шкіл задовольняти потреби особистості й суспільства.

Система управління спортивною школою складається з таких компонентів: механізм управління, організаційна структура (суб'єкт ↔ об'єкт управління) та процес управління. Структурний аспект застосованого нами системного підходу орієнтує дослідження управлінської діяльності спортивних шкіл на розкриття цілісності об'єкта. Спортивна школа як об'єкт управління являє собою сукупність різних між собою елементів: структурних підрозділів; тренерсько-викладацький склад; тих, що займаються.

Встановлено, що загальний характер взаємозв'язку елементів спортивної школи визначається рівнем розвитку її основних складових суб'єктів: засновник виступає безпосереднім творцем об'єкта; внутрішньошкільне управління здійснює директор, який несе персональну відповідальність за діяльність спортивної школи; заступники директора та інструктори-методисти є адміністративними одиницями; громадський сектор

управління спортивною школою представлений органами самоврядування (рада, тренерська рада, батьківський рада); учні та інші структурні підрозділи. У ході проведення власного соціологічного дослідження було виявлено, що ключовими фігурами в управлінні спортивною школою є: директор (визнало 50% респондентів), тренерсько-викладацький склад (25%) та заступник директора з навчально-тренувальної роботи (25%).

Необхідно також підкреслити суб'єктно-об'єктну роль елементів системи управління спортивними школами, їх здатність бути одночасно суб'єктом і об'єктом управління, оскільки кожному елементу системи притаманні свій предмет, форми і методи діяльності.

У ході теоретичного дослідження було встановлено, що механізм управління спортивною школою – це сукупність наступних компонентів: цілі управління, принципів, функцій, методів і форм управління [9]. Результати соціологічного дослідження дозволили констатувати, що:

- ключовими принципами у роботі сучасної спортивної школи в Україні є принцип комплексності (передбачає тісний взаємозв'язок усіх сторін навчально-тренувального процесу), принцип варіативності (передбачає залежно від етапу багаторічної підготовки, індивідуальних особливостей юного спортсмена варіативність програмного матеріалу для практичних занять) та принцип ефективності (означає досягнення поставленої мети в найкоротший термін і при найменшій затраті зусиль, фінансових коштів і матеріальних ресурсів);

- визначено, що ефективними методами в управлінні спортивною школою є організаційно-розпорядчі (адміністративний) та соціально-психологічні;

- визначено, що ефективним стилем керівництва спортивною школою в сучасних умовах розвитку фізкультурного руху в Україні є авторитарно-правовий.

У ході проведення дослідження управлінську діяльність в спортивній школі ми розглядали її з двох позицій, як дії суб'єкта і як реалізація функцій об'єкта управління. Модель управлінської діяльності спортивної школи як суб'єкта управління (керуючої підсистеми) характеризується наступними блоками параметрів:

- мета і ефективність діяльності;
- стан керованої системи;
- використання ресурсів в керованій системі.

Встановлено, що найбільш значущим з них є мета і ефективність діяльності спортивної школи (45%).

Блок цілей характеризується ефективністю впливу організації управління на кінцеві результати діяльності і включає параметри за ступенем значимості:

- ефективність впливу організації управління на результат діяльності, який виражається у використанні адміністрацією спортивної школи основ наукової організації праці, впровадження в практику роботи результатів наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту, використання комп'ютерних технологій у процесі побудови навчально-тренувальних занять;

- рівень професійної компетенції апарату управління в спортивній школі (директори, заступники, інструктора-методиста);

- підвищення кваліфікації адміністративного та тренерсько-викладацького складу;

- функціонування громадського сектору самоврядування (рада, тренерська рада, батьківська рада, опікунська рада).

Даний блок характеризує ефективність системи управління в спортивній школі, яка в першу чергу залежить від професійних та особистісних характеристик директора.

Блок використання ресурсів в системі управління характеризує співвідношення загальної ефективності діяльності спортивної школи і витрат на управління (наявність повного складу адміністрації спортивної школи, ефективність прийняття управлінського рішення).

Модель управлінської діяльності спортивної школи як об'єкта управління (керованої підсистеми) характеризується такими блоками параметрів:

- цілі, які характеризують завдання, що стоять перед спортивною школою;
- стан навчально-тренувального процесу, спортивні досягнення;
- використання ресурсів.

У блоці параметрів цілі розкриваються сторони діяльності спортивної школи. Головна мета і основне завдання спортивних шкіл – забезпечення залучення дітей до регулярних занять фізичною культурою і спортом, а також селекція найбільш обдарованих вихованців у системі підготовки спортивного резерву.

У блоці параметрів стану навчально-тренувального процесу спортивна школа характеризується:

- ступенем спеціалізації (ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ);
- кількістю учнів в групах (з тих видів спорту);
- структурою навчально-тренувального процесу (циклічність побудови);
- зовнішніми і внутрішніми зв'язками;
- складом і структурою тренерських кадрів і допоміжного персоналу.

У блоці використання ресурсів відображається:

- використання фінансових коштів (основних і додаткових джерел);
- використання матеріально-технічних ресурсів (наявність власної або орендованої спортивної бази, спортивного інвентарю, обладнання, використання комунальних послуг);
- раціональне використання трудових ресурсів (педагогічне навантаження на одного тренера-викладача, стимулювання праці, підвищення кваліфікації, рівень соціальної захищеності).

Висновки. Проведені дослідження дозволили нам встановити, що в сучасних умовах розвитку вітчизняного фізкультурного руху на ефективність управління спортивною школою істотно впливають такі фактори, як недосконалість нормативно-правової бази (так вважає 70% респондентів), слабка мотивація населення щодо занять фізичною культурою і спортом (60%) та відсутність політичної стабільності в країні (50%).

В результаті аналізу та узагальнення даних результатів опитування експертів у сфері управління спортивною школою ми прийшли до висновку про те, що для зниження впливу негативних факторів і підвищення ефективності сучасної управлінської діяльності в системі спортивної школи доцільно застосовувати такі організаційні заходи впливу: розширення міжнародної діяльності, інновацій у державних органах управління фізичною культурою і спортом (40%) та прийняття відповідної нормативно-правової бази щодо розвитку системи спортивних шкіл в країні (30%).

Перспективи. Подальше дослідження управлінської діяльності спортивної школи сприятиме підвищенню ефективності управління та підготовки спортивного резерву в спортивних школах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Булгакова Н. Ж. *Теоретические и методические основы подготовки спортивного резерва (на примере плавания) // Соврем. олимп. спорт и спорт для всех: XIV Междунар. науч. конгр. К. : Олимп. лит., 2010. С. 161.*
2. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>
3. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. *Общая теория и ее практические приложения: учебник (для тренеров): в 2 кн. / В.Н. Платонов. К.: Олимп. лит., 2015. Кн. 2. 752 с*
4. Положення «Про дитячо-юнацьку спортивну школу». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

5. Положення «Про школу вищої спортивної майстерності». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0936-15>

6. Малинин А. Б., Малинин В.А. Менеджмент деятельности спортивных школ : учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности 032101 - «Физическая культура и спорт». Москва : Физическая культура, 2008. 241 с.

7. Матвеев, Л.П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов [Текст]: учебник. К.: Олимпийская литература, 1999. 320 с.

8. Приходько И.И., Пулятина Г.Н. Организация управления спортивной школой // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків – Донецьк: ХДАДМ (ХХІІІ), 2007. №5. С.140-144.

9. Приходько И.И., Пулятина Г.Н., Куликов А.Ф. Финансово-хозяйственная деятельность спортивных школ в современных условиях // Педагогіка, психологія та медико – біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків – Донецьк: ХДАДМ (ХХІІІ), 2004. №18. С.304 - 310.

10. Шинкарук О. Діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл з зимових видів спорту та шляхи вдосконалення їхньої роботи // Молода спортивна наука України. 2005. Вип.9. Т.3. С. 327-331.

11. Шинкарук О. А. Современная система детско-юношеского и резервного спорта в Украине: проблемы и перспективы // Материалы Междунар. науч.-практ. конф. [«Актуальные проблемы подготовки резерва в спорте высших достижений»] : [сб. статей]. Минск, 2009. С. 64—67.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ХАРКІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ВИЩОГО УЧИЛИЩА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА
СПОРТУ**

Стадник С.О., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри менеджменту фізичної культури

Харківська державна академія фізичної культури

У роботі охарактеризовано особливості організаційно-управлінської діяльності Харківського обласного вищого училища фізичної культури та спорту. Визначено організаційний механізм поєднання спортивної, навчальної та виховної робіт в умовах одного навчального закладу. Виявлено думку спортсменів щодо умов навчання в Харківському обласному вищому училищі фізичної культури та спорту.

Ключові слова: *училище, організаційно-управлінська діяльність, організаційний механізм, умови.*

Вступ. Ключове місце у системі підготовки спортивного резерву займають училища фізичної культури. Сьогодні у 7 областях України функціонує 9 училищ фізичної культури. Вони здійснюють підготовку спортивного резерву з 37 видів спорту. Зокрема у місті Харкові функціонує 2 вищих училища фізичної культури. Особливу увагу привертає діяльність Харківського обласного вищого училища фізичної культури та спорту. Адже основними напрямками його діяльності є не тільки всебічна підготовка резерву до збірних команд України, а й особливо – адаптація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей із неповних та функціонально-неспроможних сімей до життя в суспільстві шляхом залучення до занять професійним спортом та утвердження в свідомості дітей переваг здорового способу життя.

Аналіз сучасної літератури свідчить про те, що науковці Л. А. Логінова [2], С.А. Солнцева, С.О. Стадник [5], О. Вацеба, С. Родак [1], розглядали проблеми організаційно-управлінської діяльності училищ фізичної культури. Зокрема лише окремі питання проблеми удосконалення спортивної, навчальної та виховної роботи в умовах училищ фізичної культури розглядалися у працях Л. І. Лубишевої, А.В. Шукаєвої [3], Н. Степанченко, Н. Матвійчук [6], А. Тінякова [7]. Актуальність даної роботи обумовлюється необхідністю аналізу та обґрунтування особливостей організаційно-управлінської діяльності безпосередньо Харківського обласного вищого училища фізичної культури та спорту в умовах сьогодення.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості організаційно-управлінської діяльності Харківського обласного вищого училища фізичної культури та спорту.

Завдання дослідження:

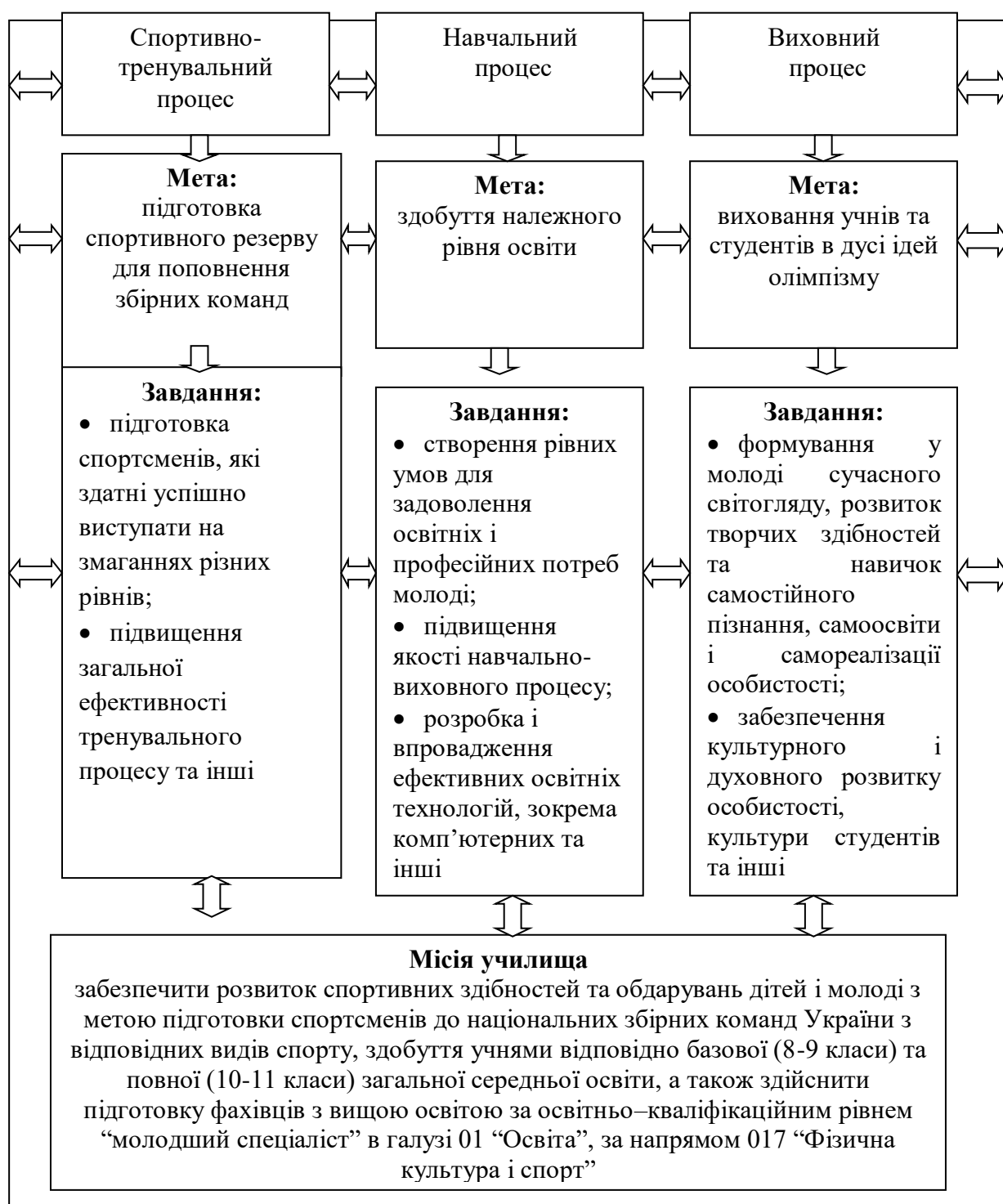
1. Визначити організаційний механізм поєднання спортивної, навчальної та виховної робіт в умовах одного навчального закладу.
2. Виявити думку спортсменів щодо умов навчання в Харківському обласному вищому училищі фізичної культури та спорту.

Матеріал і методи дослідження: аналіз літературних джерел; аналіз документів; організаційний аналіз; опитування (анкетування); методи математичної статистики. Усього було опитано 70 осіб, серед яких були 50 учнів (8-11 класи) та 20 студентів (1-2 курси).

Результати дослідження та їх обговорення. У ході дослідження з'ясовано, що у Харківському обласному вищому училищі фізичної культури та спорту навчається 251 учень у 8-х-11-х класах та 59 студентів на 1 - 2 курсах. Проведений аналіз нормативно-правових документів, які регулюють діяльність училища, дозволив визначити місію училища, а також взаємозв'язок мети та завдань спортивно-тренувального, навчального та виховного процесів, що представлено на рис. 1.

Аналіз стану спортивної роботи показав, що в училищі культивується 15 видів спорту, нараховується 54 спортивні групи, у яких працює 57 вчителів зі спорту. Училище має значні успіхи у підготовці спортсменів високого класу: I розряду – 101 чол.; кандидатів у майстри спорту – 76 чол.; майстрів спорту – 19 чол. До основного складу, кандидатів та резерву збірних команд України включено 61 спортсмен училища: основний склад – 4 чол.; кандидати – 23 чол.; резерв – 48 чол. За результатами статистичного звіту Харківське обласне вище училище фізичної культури і спорту серед 9 училищ фізичної культури посіло 5 місце.

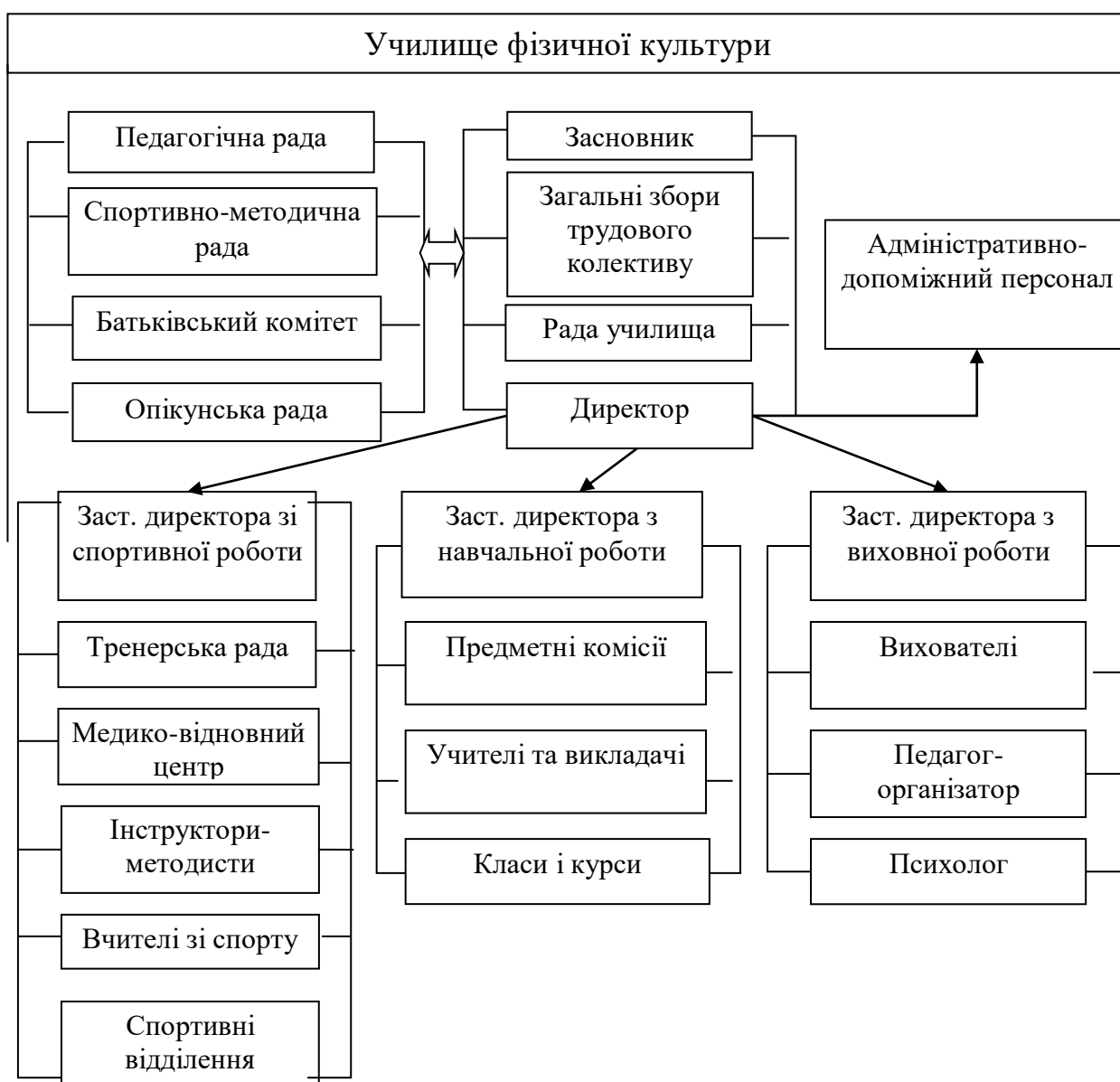
Аналіз стану навчальної роботи показав, що навчальні досягнення учнів та студентів за навчальний рік відповідають здебільшого середньому та достатньому рівням. Із 28 студентів-випускників 2 курсу, які навчалися на кінець навчального року, з червоним дипломом закінчили – 2 студента (7,1 %), на «5» та «4» - 5 (32,2%) студента. 90% випускників училища продовжили своє навчання у Харківській державній академії фізичної культури.

Рис. 1. Взаємозв'язок мети та завдань спортивного, навчального та виховного процесів з місією училища

Аналіз стану виховної роботи показав, що упродовж року для вихованців Харківського обласного вищого училища фізичної культури і спорту проводяться заходи щодо виховання патріотизму та залучення молоді до активних занять спортом: олімпійські уроки, спортивні свята, змагання, турніри, естафети тощо.

У ході організаційного аналізу було визначено, що Харківське обласне вище училище фізичної культури та спорту має лінійно-функціональну структуру управління. До структури училища входять підрозділи, які об'єднані у 3 функціональних блоки: дорадчих органів, адміністративний та виконавчий. В адміністративний блок входить засновник училища, загальні збори трудового колективу, рада училища фізичної культури і директор. До блоку дорадчих органів відносяться: педагогічна, спортивно-методична, опікунська рада та батьківський комітет. Виконавчий блок об'єднує ще 3 блоки структурних ланок, які очолюють заступники зі спортивної, навчальної та виховної робіт (рис.2).

Рис. 2. Організаційна структура управління Харківського обласного вищого училища фізичної культури та спорту

У ході вирішення другого завдання нашого дослідження за результатами проведеного анкетування було виявлено, що 53% вихованцям подобається навчатися в училищі, 39% обрали відповідь "скоріше так, ніж ні" та 8% - ще не визначились.

Специфіка організації навчального процесу в училищах фізичної культури полягає у тісній взаємодії з тренувальним процесом. Наші дослідження показали, що учням та студентам училища досить складно поєднувати навчальну та тренувальну діяльність. Усі умови для поєднання навчальних та тренувальних занять мають 54% опитаних; вдається поєднувати навчальну і тренувальну діяльність, але іноді за рахунок відставання у навчальній діяльності – 37%; завжди з великими ускладненнями поєднують заняття 6% учнів і студентів та не бажають поєднувати – 3% опитаних учнів та студентів.

Щодо інших умов навчання в училищі:

- 1) 81% респондентів влаштовує матеріально-технічна база училища, та 19% "скоріше влаштовує, ніж ні";
- 2) 36% вихованців влаштовують умови проживання у гуртожитку, 14% "скоріше влаштовують, ніж ні", 13% ще не визначились, така ж кількість (13%) відповіли "скоріше не влаштовує" та 24% зовсім не мешкають у гуртожитку;
- 3) 17% респондентам подобається харчування, 60% "скоріше так, ніж ні", 10% не визначились, ще 10% відповіли "скоріше не подобається", та 3% - зовсім не подобається;
- 4) 83% опитаних вважають, що у проведенні тренування нічого не потрібно змінювати, 10% - бажають зменшити об'єм навантаження, 7% - бажають зменшити тривалість тренування, та ще 7% - хотіли б зменшити кількість тренувань.

Висновки

2. Визначено організаційний механізм поєднання спортивної, навчальної та виховної робіт в умовах одного навчального закладу, що включає, з одного боку, взаємозв'язок мети, завдань спортивно-тренувального, навчального та виховного процесів з місією училища фізичної культури, а, з іншого боку, взаємозв'язок структурних ланок в організаційній структурі управління училища фізичної культури. Виявлено організаційні резерви, активізація яких сприятиме вдосконаленню спортивно-тренувального, навчального і виховного процесів в училищі.

3. Виявлено, що учнів та студентів загалом влаштовують умови навчання у Харківському обласному вищому училищі фізичної культури та спорту, про що свідчать отримані результати опитування: 92% вихованцям подобається навчатися в училищі; більшість учнів та студентів (54%) поєднують навчальну та тренувальну діяльність без труднощів; 81% вихованців влаштовує матеріально-технічна база та 83% - проведення

тренувальних занять; 50% вихованців влаштовують умови проживання у гуртожитку; 77% влаштовує харчування.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язувати з науково-методичним обґрунтуванням ефективності підготовки спортивного резерву та кадрів для сфери фізичної культури і спорту на базі училищ фізичної культури міста Харкова з урахуванням особливостей регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вацеба О., Родак С. *Актуальні питання діяльності спеціалізованих навчальних закладів резервного спорту // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Луцьк, 2009. № 2. С. 28–34.*
2. Логинова Л. А. *Организационно-управленческие аспекты совершенствования деятельности училищ олимпийского резерва: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры». Малаховка, 2006. 26 с.*
3. Лубышева Л. И., Шукаева А. В. *Оптимизация спортивной и образовательной деятельности в условиях обучения в училище олимпийского резерва // Теория и практика физической культуры. Москва, 2007. №12. С. 15–17.*
4. Солнцева А. С. *Индивидуализация образовательного и учебно-тренировочного процессов высококвалифицированных спортсменов в училище олимпийского резерва // Материалы VII Всероссийской научно-практической конференции «Совершенствование подготовки кадров в области физической культуры и спорта в условиях модернизации профессионального образования в России». М.: Физическая культура, 2009. С. 266–268.*
5. Стадник С. О. *Організаційно-управлінські умови діяльності училищ фізичної культури в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук фіз. вих.: 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2012. 22 с.*
6. Степанченко Н., Матвійчук Н. *Соціально-психологічна адаптація старшокласників до учнівського колективу училища фізичної культури (на прикладі Львівського училища фізичної культури) // Молода спортивна наука України. – Львів, 2005. Вип. 9, Т.3. С. 280–285.*
7. Тіняков Артем. *Вивчення стану роботи училищ фізичної культури з виховання моральних якостей учнів 10-11 класів // Молода спортивна наука України. Львів, 2008. Т.4. С. 227–234.*

**ІННОВАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ
ПРОФЕСІЙНОЮ ОСВІТОЮ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І
СПОРТУ**

**ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ
ОЦІНКИ ЗАСВОЄННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЩОДО
ЇЇ ІНФОРМАТИВНОСТІ, НАДІЙНОСТІ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ**

Бобришев О.О., студент групи БН-2-1

Колісник А.О., студент групи БН-2-1

Березкіна О.О., голова циклової комісії фізичного виховання

*Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного
університету*

***Анотація.** Автори статті досліджують проблему створення системи тестового контролю і оцінки теоретичних знань учнів середніх професійних навчальних закладів. У процесі дослідження виявлено, що існуюче тестування перевірки рівня засвоєння теоретичних відомостей з предмету «фізична культура» носить однобічний характер. Результатом дослідження авторів є введення в систему тестових питань перевірки теоретичних відомостей стосовно обраної спеціальності.*

***Ключові слова:** середні спеціальні навчальні заклади, удосконалення методики, теоретичні знання, інформативність, надійність, стандартизація, студенти.*

Вступ. У даний час в загальноосвітніх закладах II рівня акредитації на уроках фізичної культури майже не приділяють уваги теоретичним знанням учнів. Одним з шляхів вирішення цієї проблеми є підвищення керованості процесом навчання учнів через систему контролю їх знань.

Об'єктивізація оцінки якості освіти може бути досягнута за наявності добре структурованої моделі знань і величезного числа експертних тестових завдань, розроблених великим числом педагогів та експертів. Для подібних цілей зручніше створювати моделі знань модульно [2, с.123-126].

Існують акредитаційні вимоги до оцінки рівня підготовленості учнів відповідно державним стандартам, які можна вважати за модельні характеристики оволодіння системою знань, умінь і навичок.

Система фізкультурної освіти не є виключенням і їй властива ще більша проблематичність, пов'язана не лише з освоєнням знань, але й з оволодінням руховими вміннями, що вимагають відповідної фізичної підготовки.

Таким чином, проблема створення системи тестового контролю і оцінки знань учнів середніх професійних навчальних закладів є актуальною і мало розробленою.

Мета дослідження - розробка системи тестового контролю і оцінки якості знань по дисципліні «Фізична культура» для підвищення ефективності теоретичних знань учнів середніх професійних навчальних закладів.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань були використані наступні методи дослідження: аналіз наукової і спеціальної літератури; аналіз документальних матеріалів; опитування; тестування;

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз наукової і спеціальної літератури, періодичних видань, матеріалів міжнародної мережі «Інтернет» дозволив вивчити існуючі дані, підходи, сучасні представлення як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців щодо проблеми контролю знань студентів, виявити мало досліджені питання, оцінити внесок фахівців в розробку даної проблеми і роль власних досліджень. У процесі досліджень, разом з аналізом літератури, здійснювався аналіз документальних джерел: учбових планів, програм для визначення ролі, місця і змісту педагогічного контролю в структурі освітнього процесу учнів [1; 3; 4;5].

Опитування використовувалося для отримання інформації з окремих проблем дослідження і з метою доповнення даних, отриманих при аналізі літературних документальних джерел, учбових планів і т.п.

У опитуванні брали участь дві категорії респондентів: дівчата та хлопці, студенти першого курсу Полтавського коледжу нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Для кожної з вище згаданих категорій респондентів були розроблені відповідні анкети. Початок опитування носив характер бесіди, де роз'яснювалися цілі і завдання дослідження, а також спосіб заповнення анкет. Це дозволяло краще ознайомитися з особливостями респондентів і адаптувати до них програму основного опитування, що поєднує інтерв'ю й анкетування. Такий підхід виключав варіант нерозуміння питань, дозволяв обговорити необхідне їх коло, оперативно коригувати програму опитування і заповнювати необхідну для аналізу анкету – опитувальник «Відношення до предмету фізична культура».

Для отримання якісної оцінки відношення учнів до предмету «Фізична культура» було запропоновано 23 питання. Кожне питання було позитивним і негативним твердженням, яке стосувалося певного аспекту даного предмету. Відповіді на питання вибиралися із значень 1, 2, 3, 4, 5, що відображало інтенсивність думки респондента. Вибір одиниці – позначає повна згода з позитивною оцінкою, вибір п'ятірки – повна згода

з негативною оцінкою. Проміжна оцінка могла бути вибрана з цифр 2, 3,4. Трійка позначає нейтральне відношення до даного аспекту.

Тести для оцінки теоретичних знань з фізичної культури включали в себе 39 питань з 3-ма 4-ма варіантами відповідей, один з яких був вірним. Тестові питання були основані на теоретичному матеріалі, що відповідає програмі «Фізична культура» для середніх професійних навчальних закладів [5, с.144-147].

Дані проведеного тестування підтвердили, що рівень теоретичних знань не є такими, які відповідали б належному ступеню обізнаності учнів з даного предмету.

Результати тестування хлопців і дівчат мають зовсім незначні розбіжності. Є питання, на які близько 100% учнів першого курсу знали чітку відповідь. Також у тесті їм зустрічалися питання, на які змогли дати відповідь менше 20%. Якщо до графіку додати середні результати і провести лінію, ми побачимо групи питань з якими учні справилися краще або гірше. Питання можна розділити на декілька груп, що будуть відноситись до однієї, або декількох схожих тем.

До першої групи можна віднести питання, які пов'язані з Олімпійськими іграми та їх символікою. Визначивши середню кількість правильних відповідей, маємо такий результат: у дівчат – 70,7%, у хлопців – 61,2%.

У другу групу увійшли теми: здоров'я, активний відпочинок, гігієна та попередження травматизму. У цій групі ми маємо сімнадцять питань. Середня кількість правильних відповідей – 43,9% у дівчат та 52,2% у хлопців.

Третя група – фізичні вправи, фізичний розвиток, фізична культура. Учні погано справилися з завданнями, що стосуються цієї групи, але були й відповіді на високому рівні. Отже, всього у третій групі чотирнадцять питань. 35,3% та 29% правильних відповідей у дівчат та хлопців відповідно.

З отриманих результатів видно, що учні добре відповіли на питання, які стосуються Олімпійських ігор. Дівчата перевищили результати хлопців майже на 10%. В інших групах питань результати гірші, особливо у третій, де йдеться про фізичні вправи, фізичний розвиток та фізичну культуру. Майже у всіх питаннях цієї групи, учні показали дуже низький рівень знань. Отже зрозуміло, що темам, які відносились до неї, треба приділяти більше уваги. Хлопці у цій групі питань відстали від дівчат більше ніж на 15% правильних відповідей. Вони змогли відповісти лише на 29% питань.

У групі, куди увійшли питання здоров'я, гігієни та активного відпочинку, хлопці дали майже на 10% більше правильних відповідей ніж дівчата. Але і тут ми не побачили високого рівня знань. Видно, що більшість хлопців хочуть додатково займатися у

спортивних секціях, їм цікавий предмет та вправи які виконуються на уроках. Вони погоджуються з тим, що даний предмет вимагає спостережливості та кмітливості.

Виховання в учнів інтересу до занять фізичною культурою є предметом особливої уваги. Це пов'язано з тим, що в підлітковому віці відбувається перехід від природної потреби у рухах до усвідомленої необхідності в заняттях фізичними вправами. Такий підхід, як відомо, потребує вольових зусиль учнів, що в підлітковому віці ще не достатньо сформовані. Тому необхідно значно підсилити мотиви і заохотити підлітків до регулярних занять фізичними вправами.

Результати нашого анкетування показали небайдужість до цього предмету. Але, разом з тим, не показали високої зацікавленості. З тим, що теоретичні знання необхідно вивчати, погодились 72% хлопців та 56% дівчат.

Зрозуміло, що завжди будуть учні байдужі до занять, не байдужі та фанати спортивного життя – спортсмени та рекордсмени у майбутньому. Усе, що нам потрібно – це зацікавити байдужих прикладами, історіями, залучати їх до цікавих спортивних заходів, таким чином збільшити кількість не байдужих до занять фізичними вправами та спортом, підтримати фанатів спортивного життя [6, с.34].

Фізичне виховання в навчальних закладах створює основу здорового способу життя, гармонійного розвитку, міцного здоров'я, повноцінного функціонування та життєдіяльності людини. Отримуючи на уроках практичні знання досить часто втрачається та необхідна для їх використання теоретична підготовка [2, с.76-79]. Адже неможливо застосувати такі, необхідні щоденно вміння, не знаючи їх теоретичного підґрунтя, особливостей та характеристик. Це багато в чому посилює проблему правильного формування в учнів уявлення про фізичну культуру та спорт, які досить часто зводяться лише до необґрунтованого, постійного повторення певного ряду вправ. У результаті чого в учнів втрачається інтерес, виявляється незадоволеність та низький рівень психологічного комфорту на уроках фізичної культури. Враховуючи це, констатуємо: теоретичні знання з фізичного виховання є такими ж необхідними як і з кожного предмету і потребують аналогічної перевірки [3, с.117].

За допомогою анкетування «Відношення до предмету «Фізична культура» ми побачили небайдужість учнів до даної дисципліни, але й очікуваної зацікавленості вони не проявили. Отже, результати анкетування близькі до нейтральних.

Учні не бачать важливості вивчення теоретичних знань, особливо дівчата. З тим, що теоретичні знання необхідно вивчати, погодились 72% хлопців та 56% дівчат.

Результати проведеного тестування показали слабкі знання теоретичного матеріалу. Поєднуючи практичні вправи з цікавими фактами та досягненнями в галузі спорту, які можна подавати у вигляді невеликих 2-3 хвилинних повідомлень, різноманітних вікторин, завдань можна досягти набагато кращих результатів та зацікавити більше учнів до уроків фізичної культури.

Висновки. Виходячи з аналізу літературних джерел, можемо стверджувати, що методика оцінки засвоєння теоретичних знань з фізичної культури не є інформативною, надійною і стандартизованою. Тобто, вона є такою, що потребує додаткового удосконалення та розроблення. Теоретичні знання не систематизовані і потребують додаткового контролю. Даний контроль можна здійснювати у формі тестувань різного характеру.

Розроблена система тестового контролю теоретичних знань учнів з фізичної культури, в організації і методиці учбового процесу показала результат, який і передбачався – теоретичні знання учнів з дисципліни «Фізична культура» знаходяться на досить невисокому рівні та потребують подальшого поглиблення й заохочення учнів до їх вивчення, що в більшій мірі відповідає дійсності. Тому апробовану систему тестування можна вважати ефективною та такою, що дає достовірну інформацію.

Перспективи подальших досліджень. У зв'язку з тим, що контроль теоретичних відомостей носить односторонній зв'язок, при розробці тестових завдань на визначення рівня засвоєння теоретичних відомостей з предмету «Фізична культура» у середніх професійних навчальних закладах в подальшому структурувати їх у вигляді трьохрівневої основи. Де одним з рівнів – відкритої форми, типу ... «фізична підготовка – це...» давати питання на визначення сформованості професійних знань з обраної професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Боген М.М. Обучение двигательным действиям. М.: Физкультура и спорт, 1995. 193 с.*
2. *Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. М.:ИНТОР, 1996. 544 с.*
3. *Кудрявцев М.Д. Физкультурное образовательное пространство как среда реабилитации и социальной адаптации учащихся. М.: АПКиПРО, 2002. 185 с.*
4. *Лукьяненко В.П. Физическая культура: основы знаний: учебное пособие. М.: Советский спорт. 2003. 224 с.*
5. *Лях В.И. Тесты в физическом воспитании школьников. М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1998. 272 с.*
6. *Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. М.: Сентябрь, 1996. 96 с.*

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЮ РОБОТОЮ

Григоренко Г.В., кандидат педагогічних наук

*Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний
університет», м. Слов'янськ Донецької області, Україна*

Теоретично обґрунтовані шляхи формування управлінських здібностей у студентів факультету фізичного виховання; наведено стислий зміст вправи, що спрямована на формування у студентів таких фахових функцій, як управління процесом фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи; обґрунтовані ефективні методи становлення професійно-педагогічних здібностей.

Ключові слова: *методи, фізкультурно-оздоровча робота, управління, інновація, технологізація.*

Вступ. В науково-освітньому середовищі України сформована стратегія реформування освіти, положення якої вимагають від вчителів загальноосвітньої школи, викладачів вищої школи, фахівців управління національною системою освіти і науки нового типу фахового мислення, інноваційних стратегій реалізації освітньо-виховних, здоров'язберігаючих функцій [1, 2, 3, 4, 5].

Аналіз соціальних, наукових, педагогічних тенденцій реформування та розвитку національної освіти, підкріплюється фаховою позицією В.Докучаєвої, яка довела, що інноваційні процеси є виразною прикметою суспільства, яке змінюється, становлять собою на думку більшості вчених, ледь не єдиний цивілізований спосіб подолання чисельних кризових явищ у всіх сферах людського буття. Процес загального соціально-суспільного оновлення уможливорює вже сьогодні вихід України на якісно інший рівень розвитку, у зв'язку з чим особливо актуалізується роль утворюючого суб'єкта, здатного до вироблення стратегій подальших прогресивних перетворень [3] в галузі освіти, професійно-педагогічної підготовки педагогічних працівників, розвитку та реалізації фахової компетентності викладачів педагогічних університетів. Одним із основних науково-практичних напрямків модернізації освіти І. Бех вбачає в розробці педагогічних технологій, освітньо-виховна дієвість яких «залежить від тієї методологічної основи, яка безпосередньо визначає характер їх практичного розгортання» [1, с.169] в освітньо-виховному середовищі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Враховуючи запит на висококваліфікованих спеціалістів для галузі фізичної культури та у відповідності до комплексної теми науково-дослідної роботи кафедри методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», мета нашого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні формування у студентів професійно-педагогічних здібностей ефективного управління фізкультурно-оздоровчою роботою. Методологічною основою нашого дослідження став системно-структурний підхід до вирішення поставленої проблеми. В процесі дослідження ми використовували такі методи: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Теоретико-методологічне дослідження з означеної проблеми охоплює питання професійно орієнтованого навчання, технологізації освіти та фахової підготовки спеціалістів в галузі фізичної культури, фізкультурно-оздоровчої роботи, фізичної і соціальної реабілітації осіб з особливими психофізичними потребами дозволило нам сформулювати основні положення контрольно-актуалізуючого підходу до професійно-педагогічної підготовки студентів факультету фізичного виховання. Викладач педагогічного університету, в структурі якого діють факультети фізичного виховання, має можливість об'єктивно визначити, які параметри професійно-педагогічної підготовки студентів підлягають актуалізації, плануванню, організації, контролю, регулюванню, корегуванню, проєктивній розробці, моделюванню, верифікації, технологізації та узагальненню з метою створення інтерактивного пізнавально-виховного середовища фахової підготовки педагогів в галузі фізичної культури [2, 4, 5]. Вищезначене середовище за своєю сутністю є акмеологічною умовою ефективного формування у студентів здатності досягти максимального рівня професійно-педагогічної компетентності, майстерності як складових їх педагогічної культури. Структурування інтерактивної, технологічно регламентованої взаємодії суб'єктів процесу фахової підготовки вчителя фізичного виховання потрібно розглядати як категорію педагогічного спілкування, що забезпечує студентам можливість пізнавально-виховної самореалізації.

Структура інноваційного інструментарію професійно-педагогічної підготовки спеціалістів у галузі фізичної культури в системі вищих навчальних закладів повинна включати наступні науково обґрунтовані ефективні дидактичні і виховні фактори: - інформаційно-алгоритмічний метод (студенти діють за певним планом та алгоритмом); - інформаційно-проблемний метод (студенти вирішують певну навчально-виховну проблему на засадах опорної інформації і знань, які необхідні для її вирішення); -

дослідницький метод (студенти самостійно досліджують, вирішують пізнавально-виховну проблему, використовують лише наявні в них знання, вміння та навички); - інтерактивні методи (пізнавально-виховна діяльність студентів в малих групах, рольові ігри, дискусії, захист звітів, проєктів та презентацій, командні змагання тощо); - методи педагогічного моделювання (студенти за організаційно-педагогічним алгоритмом розробляють методики, технології, програми формування у учнів нових рухових дій, розвитку психомоторних здібностей, виховання ціннісних орієнтацій до здорового способу життя учнів, культури здоров'я, корекційно-реабілітаційного впливу чинників фізичної культури на осіб з особливими психофізичними потребами); - методи професійно-педагогічної рефлексії (пізнавальна і виховна діяльність студентів спрямована на самодослідження динаміки фахового розвитку своєї особистості в аспекті самооцінки, індивідуальної Я-концепції вчителя фізичного виховання, соціально-педагогічної самореалізації); - методи формування професійно-педагогічної мотивації (студенти досліджують вхідний рівень особистісних професійно-педагогічних здібностей вчителя фізичного виховання, формують ціннісні орієнтації до ефективної фахової підготовки, спрямованої на свідомий розвиток компонентів педагогічної майстерності педагога, обов'язково корегують її параметри в процесі особистої педагогічної практики); - методи професійно-педагогічного моніторингу, самоконтролю (контрольно-оцінна діяльність викладача і студентів в аспекті її діагностичної, пізнавальної, виховної, управлінської, корегувальної та мотиваційно-потребнісної сутності, на засадах якої у вчителя фізичного виховання формується індивідуалізований комплекс фахових здібностей до ситуативно-проблемної оптимізації процесу фізичного виховання учнів); - методи міждисциплінарної інтеграції і актуалізації у студентів знань, вмінь, навичок, ціннісних орієнтацій, духовності, на основі яких формується система педагогічної культури вчителя фізичного виховання; - вербальні методи (лекції, семінари, практичні і лабораторні заняття, бесіди, консультації, інструктажі, які реалізуються у діалогово-комунікативній формі суб'єкт-суб'єктних взаємодій партнерів фахової підготовки); - образно-наочні методи (структурно-логічні схеми, тренажерні системи, циклограми, кінезіологічні моделі, біомеханічні кінематичні моделі, вербально-графічні алгоритми рухової діяльності певного змісту, графічний супровід виконання техніки фізичної вправи, аудіовізуальні засоби, малюнки-схеми); - методи фізичної вправи, що структуровані на оптимальному співвідношенні її базових складових, як: потужність (інтенсивність), обсяг, термін одноразового впливу, термін і кількість серій повторного впливу фізичних навантажень, структура оперативного і

кумулятивного відновлення психомоторних можливостей, координаційна та морфо-функціональна структура фізичного навантаження.

Наводимо приклад вправи, що спрямована на формування у студентів знань, навичок і умінь, пов'язаних з ефективною реалізацією таких фахових функцій, як управління процесом фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи.

Мета: сформувати здібність студентів до управління процесом фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи (ефективне планування, організація, контроль, регулювання, корегування та стимулювання).

Хід вправи. Навчальна група студентів розподілена на малі групи, кожна із яких отримує завдання з теми уроку фізичної культури, яка відповідає певному розділу державної навчальної програми з фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи. Викладач пропонує алгоритм виконання цієї вправи, який викладено в діагностичній карті. Алгоритм включає такі позиції цього завдання, як: поняття планування(зміст, види), моделювання, прогнозування, контроль, регулювання, програмування, корегування, оцінка ефективності в фізичному вихованні. Студенти кожної малої групи в своїх діагностичних картах формулюють визначення цих понять, обґрунтовують їх структурований взаємозв'язок.

Викладач під час роботи студентів над цією вправою наголошує на тому, що означене фахове питання потрібно викласти в наступних організаційно-педагогічних аспектах: моделювання педагогічного процесу → таксономія педагогічних цілей фізичного виховання → педагогічна діагностика → прогнозування → програмування та алгоритмізація фізичного виховання → корегування параметрів педагогічного процесу → оцінка ефективності системи фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи. В цій ситуації викладач називає певну кількість різноманітних педагогічних критеріїв, із яких студентам потрібно вибрати ті критерії, за допомогою яких вони будуть оцінювати ефективність системи фізичного виховання в реальних умовах фахової діяльності вчителя фізичної культури, викладача-тренера, менеджера фізкультурно-оздоровчих послуг.

Студенти обговорюють та знаходять правильні відповіді на завдання цієї вправи, фіксують стисло відповіді в діагностичній карті, готують загальну доповідь, питання уточнюючого змісту, додають оригінальні компоненти до їх змісту, планують питання використання комп'ютерних технологій в управлінні системою фізичного виховання загальноосвітньої школи, формулюються висновки, рекомендації, пропозиції, поради, вказівки щодо удосконалення систем, технологій, методик управління системою фізичного виховання учнів. Публічне обговорення результатів виконання цієї вправи,

дискусія та оцінка основних її питань, диференціація механізмів управління на рівні форм фізичного виховання учнів формує у студентів потужне та системне уявлення щодо структури фізичного виховання в загальноосвітній школі та сучасної системи управління його структурно-функціональними компонентами. Викладач спрямовує контрольну оцінку діяльність свою та студентів таким чином, щоб вона була дієвою умовою ситуативно-варіативного формування у них фахових здібностей до ефективного управління навчально-виховною та фізкультурно-оздоровчою практикою своїх вихованців на рівні планування, організації, контролю, оцінки, регулювання в умовах уроків фізичного виховання, навчально-тренувальних занять, фізкультурно-оздоровчої роботи в школі, форм корекційно-реабілітаційного фізичного виховання учнів з вадами психосоматичного розвитку здоров'я.

Висновки. Осмислення студентами сутності інноваційного педагогічного інструментарію, закономірностей проєктивної розробки дидактичних систем ефективного фізичного виховання людини забезпечує майбутнім фахівцям інтенсивний розвиток здібностей до управління фізкультурно-оздоровчою, навчально-тренувальною, корекційно-реабілітаційною діяльністю вихованців, результатами якої є сформовані складові здорового способу життя, культури здоров'я особистості. Звертаємо увагу на те, що використання інтерактивних методів фахової підготовки студентів забезпечує ефект випереджаючої адаптації майбутніх фахівців до реальних умов їх професійної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці практичних рекомендацій з управління фізкультурно-оздоровчою роботою в позашкільних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. *Виховання особистості : У 2 кн. Кн.. 2 : Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади.* К. : Лебідь, 2003. 344 с.
2. Гасюк І.Л. *Державне управління фізичною культурою та спортом: стан та перспективи розвитку: монографія.* Х. : ПП Балюк І. Б., 2011. 432 с.
3. Докучаєва В. В. *Моделювання інноваційних педагогічних систем // Вісник Луган. держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка.* 2006. №8 (22). С. 55-61.
4. Мудрик В.И., Олійник М.О, Приходько И.И., *научно-методические основы управления физической культурой и спортом в Украине.* Харьков, 2001. С.40
5. Шиян О.І. *Державна освітня політика з питань забезпечення здорового способу життя молоді : монографія.* Л. : Львівський державний університет фізичної культури, 2010. 295 с.

РЕФЛЕКСІЯ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Іваненко В.В., старший викладач

Непша О.В., асистент

Мелітопольський державний педагогічний університет

Діяльність можна виразити за допомогою формули – «дія людини плюс рефлексія цих дій». Рефлексія – це аналіз здійсненої діяльності, спрямований на виявлення причин утруднень і корекцію способу діяльності.

Ключові слова: рефлексія, професійно-педагогічна культура, фахівці з фізичного виховання і спорту, фізкультурно-спортивна сфера.

Вступ. Провідне місце в структурі професійної ефективності фахівців фізичного виховання та спорту займають фактори, які обумовлюють розвиток здатностей до комунікації і професійної взаємодії на основі володіння методами соціально-орієнтованого впливу на процеси й об'єкти професійно-педагогічної діяльності.

Аналіз раніше проведених досліджень. В українській та зарубіжній науці розроблено теоретичні засади для розв'язання названої проблеми. Підходи до формування фізичної й спортивної культури особистості фахівця висвітлене в працях В. Бальсевича, М. Візителя, М. Віленського, Т. Круцевич, Л. Лубишевої, Л. Матвеева, М. Окси, Ю. Ніколаєва, Б. Шияна та ін. Механізм функціонування професійно-педагогічної культури вчені розглядають у системі категорій загального, особливого й одиничного як субординований ряд понять: «загальна культура»-«професійна культура»-«педагогічна культура»- «професійно-педагогічна культура». Сміслові орієнтири сучасних концепцій культури спеціаліста сконцентровані на фіксації його професійних координат із позицій механізму соціалізації й акмеологічного підходу, а професійно-педагогічна культура визначається як підсумковий результат освіти, комплексна характеристика особливості фахівця, у якій цілісно виявляються його індивідуально-творчі особливості, наявний культурний, соціальний та професійно-педагогічний досвід [4].

Мета – теоретично обґрунтувати місце та значення рефлексії як передумови розвитку професійно-педагогічної культури різних категорій фахівців фізичного виховання і спорту.

Матеріал і методи дослідження: У якості респондентів були вчителі фізичної культури (40 осіб), тренери-викладачі (26 осіб), керівники спортивних клубів (12 осіб). Окрім цього, до експертного опитування залучали також фахівців, які за своїм

функціональним призначенням, більшою мірою відповідали статусу об'єкта управління (викладачі ЗВО – 2 доктора і 6 кандидатів наук фізкультурно-спортивного профілю).

Для вирішення поставлених завдань використовували методи оцінки й самооцінки рівня професійно-педагогічної культури за провідними складовими професійної діяльності різних категорій фахівців фізично-спортивної сфери; експертне опитування; факторний аналіз [3].

Результати дослідження та їх обговорення. Звичайно під рефлексією розуміють особливу людську якість, феномен, притаманний лише вищій формі управління – свідомості, мислення. Якщо спробувати розкрити її генетичні корені, то перед нами постане якийсь «захід» живої природи, посередництвом якого вона піднімається на якісно нову ступінь еволюції як засіб реалізації якісного скачка у фізкультурно-спортивній сфері діяльності. Рефлексійна побудова схеми здійсненої діяльності суб'єктів фізичної культури та спорту дає підґрунтя для критики наступного нормування. Однак, звужуючись до побудови схеми діяльності стосовно використання її в подальшому, рефлексія переростає в особливий тип процесів – дослідження. У зв'язку з цим можна стверджувати, що у фізкультурній діяльності кожної людини є рефлексивні виходи з неї, під час яких людина займається дослідженням або пізнанням навколишнього середовища [2, с.26].

Рефлексія у розвитку професійно-педагогічної культури фахівців фізичного виховання та спорту забезпечує аналіз і висновки, вона не просто відбиває, а активно трансформує, препарує, структурує, переструктурує зміст рефлексійного типу. Природно, механізм, який підкорюється рефлексійній функції, перш за все, є мислення, суміщене з самосвідомістю, свідомістю і волею. Іншими словами, рефлексія є інтеграційним механізмом, який реалізує функцію пізнання і дій «розуму». Таким чином, можна стверджувати, що рефлексія у фізкультурно-спортивній життєдіяльності і діяльності людини виконує функцію самоуправління, самореалізації його мислєдіяльності і впливає на життєві процеси людини в цілому. Цей вплив пов'язаний з формуванням системотворчих і системоруйнуючих факторів. Георг Гегель та інші мислителі безпосередньо процес прийняття рішень пов'язували й ототожнювали з рефлексією. З розвитком рефлексійних здібностей людини пов'язаний успіх її фізичного розвитку. Г.П. Щедровицький, а потім його послідовники розробили організаційно-діяльнісні та організаційно-мислительні ігри. Як показує практика цих ігор, вони сприяють розвитку діяльності, рефлексивних здібностей, культури мислення, неупередженості [1, с.37]. Заключний етап ділової педагогічної гри передбачає її аналіз групою експертів, самоаналіз виконавців ролей та педагогічний аналіз, який робить викладач. Даний етап

вимагав від студентів знань з педагогіки, психології, вільного оперування науковими поняттями. Завданням викладача є спрямування цих знань на творче вирішення завдань гри, на формування умінь нестандартного підходу до педагогічних ситуацій та їх розв'язання.

При вивченні педагогіки та методики виховної роботи для формування професійно-педагогічної культури фахівців фізичного виховання та спорту ми практикуємо педагогічні ігри з тієї чи іншої теми, наприклад: «Режисура уроку», «Педагогічний консилиум», «Методи та засоби індивідуального підходу», «Візит у сім'ю», «Перша класна година», «Домашнє завдання», «Вчитель, допоможи!» та ін. Пошук можливостей передачі всезростаючого обсягу інформації при зменшенні часу, що відводиться на педагогіку, приводить до розуміння поняття «Інтенсифікація навчання». Обов'язкова умова інтенсифікації навчального процесу – не зниження вимог до якості знань і фізичної вправності тих, хто навчається. Розгляд питань інтенсифікації процесу навчання у багатьох випадках полягає лише у застосуванні технічних засобів. Очевидно, що більш продуктивною буде робота з інтенсифікації навчального процесу при такому підході, коли для її досягання удосконалюватимуться два компоненти – зміст і методи навчання. У зв'язку з цим можна запропонувати такі шляхи удосконалення, формування професійно-педагогічної культури у змісті освіти:

- 1) раціональний добір навчального матеріалу (виділення основного, базового, другорядного та додаткового);
- 2) перерозподіл навчального матеріалу;
- 3) концентрація аудиторних годин занять;
- 4) нерівномірне дозування навчального матеріалу для забезпечення багаторівневого відпрацювання нового матеріалу;
- 5) забезпечення логічної спадковості нового і старого навчального матеріалу, причому нове активно використовується для більш глибокого засвоєння пройденого;
- б) більш економічне і раціональне використання аудиторного часу.

Вважаємо, що особливу дидактичну цінність серед перелічених умов удосконалення змісту освіти в процесі інтенсифікації фізкультурно-спортивної діяльності становлять: перше, п'яте й шосте, тобто добір, організація і планування навчального матеріалу [1, с.38-39]. У науковій літературі справедливо зазначається, що вдосконалення методів навчання забезпечуватиметься:

- 1) при широкому використанні колективних форм пізнавальної діяльності, ділових ігор, активізації навчання у групових формах праці;

- 2) вироблення у викладача навичок організації управління колективною навчальною діяльністю студентів;
- 3) різними видами проблемного навчання;
- 4) удосконалення професійного педагогічного спілкування, яке сприяє мобілізації творчого мислення студентів;
- 5) реалізацію індивідуального навчання в умовах групової взаємодії;
- 6) рівномірним просуванням усіх, хто навчається, незалежно від вихідного рівня знань та здібностей;
- 7) використання новітніх наукових даних у галузі психології формування особистості і соціальної психології колективу;
- 8) застосування технічних засобів навчання та елементів програмного навчання.

Немає сумніву, що всі перелічені умови сприятимуть інтенсифікації процесу навчання не тільки циклу фізкультурно-спортивних та загально педагогічних дисциплін, але й будь-якої навчальної дисципліни, і що кожна дидактична умова є невід'ємною частиною в загальній системі удосконалення навчальної діяльності. Розглянуті дидактичні умови пов'язані між собою і суттєво впливають на загальний рівень загального розвитку професійно-педагогічної культури у підготовці спеціалістів з будь-якої дисципліни у ЗВО [2, с. 27]. В сучасних умовах підготовки фахівців фізичного виховання та спорту ділові й рольові ігри стають ефективним засобом інтенсифікації навчання, формування професійно-педагогічних, творчих, емоційних, волевих якостей фахівців фізичного виховання та спорту. Рефлексія в самоуправлінні життям і діяльністю людини займає особливе місце. Недостатня розвиненість рефлексивних здібностей людини є причиною багатьох негативних явищ у суспільстві. Розвиток рефлексії вимагає перебудови навчальних процесів на основі розвиваючих ігор, дозволяє підготувати людину до активної і гармонійної життєдіяльності, до сучасних форм інноваційної практики, забезпечує мотивацію та операційно-діючу готовність до творчої самоорганізації, підсиленої культурної рефлексивної самоорганізації [2, с.28]. Рефлексія, як механізм самоуправління, забезпечує його автономність, організує мислення і життєдіяльність людини. Вона працює як функція, процедура, яка виникає в будь-якій практичній діяльності, де з'являється утруднення, забезпечуючи дослідження його причин, аналіз результатів дослідження та зміни норм життєдіяльності [5, с.57].

Висновки. Рефлексивний підхід у підготовці людини, професіонала, прийняття цінностей рефлексивного відношення до дійсності і перспектив розвитку діяльності,

ліквідація маніпуляційного відношення до колег пов'язані з формуванням і розвитком рефлексивних здібностей людини. Удосконалення педагогічного мислення, формування професіоналізму, досягнення людиною свого «акме» визначається рефлексивною культурою фахівців фізичного виховання та спорту.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку будуть спрямовані на дослідження формування рефлексивної компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Окса М. М. Педагогічні ігри як засіб розвитку творчих здібностей студентів педвузу // Педагогічна наука – сучасній школі: зб. наук.-практ. матеріалів Всеукр. конф., 24 травня 1999 р. Кременець, 1999. Ч.2. С. 35-39.*
2. *Окса М. М. Рефлексія в стратегічному і кадровому менеджменті освіти // Управління школою: науково-методичний журнал. 2006. №10-12(130-132). С. 26-28.*
3. *Самсонова А. В., Барникова И. Э. Факторный анализ в педагогических исследованиях в области физической культуры и спорта: учеб. пособие. СПб: ФГБОУ ВПО НГМ им. П.Ф. Лесгафта, 2013. 90 с.*
4. *Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: ЗДУ 2003. 442 с.*
5. *Ушаков В. Рефлексія в структурі тактичного мислення спортсменів // Актуальні проблеми фізичного виховання: зб. тез доп. XII Міжнар. наук. конф. (26-27 вер. 2017 р.) / уклад.: С.А. Омельчук, Ю.А. Грабовський. Херсон: Херсонський державний університет, 2017. С.57.*

АТЛЕТИЧНА ГІМНАСТИКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СИЛОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ЮНАКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Непша О.В., старший викладач

Суханова Г.П., старший викладач

Ушаков В.С., старший викладач

Мелітопольський державний педагогічний університет

Анотація. Суттєвою для зміцнення здоров'я студентської молоді, зокрема юнаків, є силова підготовка. Силкові вправи є засобом поліпшення будови тіла. Це завдання повинне вирішити включення атлетичної гімнастики в навчальний процес з фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: атлетична гімнастика, юнаки студенти, фізичне виховання, силова підготовка, силкові здібності, м'язова робота, статична сила, стартова сила, динамічна сила.

Вступ. Фізичне виховання у вищому навчальному закладі є важливим елементом всебічного розвитку студентів, формування в них основ здорового способу життя, організації корисного відпочинку, розвитку й відновлення фізичних і духовних сил, реабілітації й корекції здоров'я, виховання моральних і вольових якостей. Сьогодні стає очевидним, що існуюча система фізичного виховання студентської молоді не справляється зі своїми завданнями і потребує вдосконалення; дотепер не знайдено досить ефективних форм організації навчального процесу з фізичного виховання у вузі. Атлетична гімнастика – традиційний вид гімнастики оздоровчо-розвиваючої спрямованості, що поєднує силове тренування з різнобічною фізичною підготовкою, гармонічним розвитком і посиленням здоров'я в цілому.

У значній кількості праць вітчизняних фахівців розкриваються різні підходи до застосування силових вправ у фізичному вихованні і спортивному тренуванні студентів. Автори Р. Гах [1], В.С. Лавренюк [2], Г.О. Огарь, В.А. Санжаров, В.І. Ласиця [3], В.С. Ушаков [4], В.М. Фаворитов, В.А. Пономарьов, В.М. Папуча [5] відзначають, що силова підготовка з урахуванням вікових фізіологічних особливостей сприятливо впливає на розвиток всіх функціональних систем організму і їй слід відводити певне місце у фізичному вихованні юнаків.

Мета – довести доцільність та ефективність застосування атлетичної гімнастики в розвитку силової підготовки студентів-юнаків.

Поставлена мета передбачала вирішення наступних **завдань**:

– визначити особливості силової підготовки студентів юнаків з використанням комплексу атлетичної гімнастики;

– провести експериментальне дослідження та інтерпретувати отримані результати.

Матеріал і методи дослідження. Сутність педагогічного експерименту полягала в тому, що нами були сформовані 2 групи юнаків (по 10 осіб у кожній) – контрольна і експериментальна. Юнаки обох груп тренувалися в університетській секції волейболу; але при підготовці юнаків експериментальної групи на заняттях використовувався комплекс атлетичної гімнастики. Неодмінною умовою проведення педагогічного експерименту було порівняння початкових і кінцевих результатів досліджуваних факторів і визначення зростання рівня результатів.

Педагогічний експеримент пройшов на базі університетської секції волейболу Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького в період з вересня 2016 по вересень 2017 року. Дослідження проводилось спільно з керівником секції з волейболу.

В дослідженні брали участь дві групи по 10 чоловік: першу групу склали юнаки, які займалися в секції волейболу з використанням комплексів атлетичної гімнастики за запропонованою нами програмою; Друга група – юнаки, що відвідують секцію по волейболу, але проходячи тренувальний процес без використання спеціальної програми.

В ході досліджень нами були використані такі методи як аналіз і узагальнення літературних джерел, педагогічне тестування рівня розвитку фізичних якостей, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз результатів тестування, проведений на початку навчального року, за показниками фізичної підготовленості юнаків 17-22 років експериментальної та контрольної груп свідчить про відсутність яких-небудь істотних різниць між ними в рівні силової підготовленості на початку педагогічного експерименту, крім згинання та розгинання рук в упорі на брусах на користь контрольної групи юнаків ($t = 2,17$; табл. 1).

Таблиця 1

Показники силової підготовленості юнаків студентів до експерименту ($M \pm m$)

№ з/п	Тести фізичної підготовленості	Експериментальна група	Контрольна група	Достовірність відмінностей (t)
1	Підтягування на перекладині, разів	7,0 $\pm$ 0,74	7,8 $\pm$ 0,35	1,00
2	Згинання та розгинання рук в упорі лежачи, разів	24,1 $\pm$ 1,11	26,6 $\pm$ 3,64	0,68

3	Згинання та розгинання рук в упорі на брусах, разів	5,0 ±0,74	8,0 ±1,17	2,17
4	Динамометрія правої руки, кг	46,0 ±0,85	46,4 ±2,98	0,04
5	Динамометрія лівої руки, кг	43,5 ±1,0	42,2 ±2,63	0,46
6	Станова сила, кг	108,1 ±2,8	100,7 ±7,56	0,90

Аналіз даних силової підготовленості юнаків в кінці навчального року після проведеного експерименту показав, що в експериментальній групі результати по всіх силових тестах покращилися на достовірно значущу величину, крім результату в підтягуванні, де відзначалася лише тенденція до різниці показника ($t = 1,61$).

Найбільший зсув у силовій підготовленості юнаків 17-22 років експериментальної групи відрізняється: в згинанні і розгинанні рук в упорі на брусах - на 60% (в порівнянні з вихідним рівнем), згинання та розгинання рук в упорі лежачи – на 33%, становий силі – на 21,3% і динамометрії правої кисті – на 10% (табл. 2).

У контрольній групі поліпшення показників менш виражено. Достовірного приросту в силовій підготовленості юнаків виявлено не було. Відзначалася лише тенденція до різниці результатів в таких тестах, як: підтягування на перекладині ($t = 1,92$) в порівнянні з вихідним рівнем, згинання та розгинання рук в упорі лежачи ($t = 1,38$) і в становій силі ($t = 1,86$).

У динамометрії лівої кисті в контрольній групі відзначається зниження результату з 42,2 кг у вересні до 41,6 кг в травні ($t = 0,14$) (табл. 2).

Обстеження студентів експериментальної і контрольної груп, проведене в кінці року, свідчить про те, що в експериментальній групі результати рівномірно покращилися, досягаючи максимальних величин в травні.

У контрольній групі спостерігалась стрибкоподібна зміна показників силової підготовленості. Достовірний приріст був мінімальний, або мав лише тенденцію до збільшення в кінці року в порівнянні з початком. Результат в динамометрії лівої кисті навіть зменшився за цей період на 0,6 кг.

Аналіз тестів (стрибок у довжину з місця, з розбігу, біг на 100 м, підтягування і згинання, і розгинання рук в упорі лежачи) в експериментальній і контрольній групах показав, що рівень фізичної підготовленості юнаків знаходиться у відповідності з віковими нормативними стандартами.

Таким чином, силова підготовленість юнаків 17-22 років як експериментальної, так і контрольної груп покращилася. Але при цьому в експериментальній групі достовірний приріст відзначений за всіма тестами силової спрямованості, крім підтягування на перекладині ($t=1,61$), а в контрольній групі поліпшення показників силової спрямованості

менш виражено. У динамометрії лівої кисті спостерігається зниження результату з $42,2 \pm 2,63$ кг до $41,6 \pm 3,29$ кг ($t = 0,14$).

Таблиця 2

Зміна силових показників у студентів-юнаків під час експерименту

Номер тесту	Група дослідження	M $\pm$ m		Показник зрушення, %	Достовірність відмінностей, (t)
		На початку експерименту	В кінці експерименту		
1	КГ	$7,82 \pm 0,35$	$10,4 \pm 1,29$	132,9	1,92
	ЕГ	$7 \pm 0,74$	$9 \pm 1,0$	128,6	1,61
2	КГ	$26,6 \pm 3,64$	$33,4 \pm 3,37$	125,6	1,38
	ЕГ	$24 \pm 1,11$	$32 \pm 1,5$	133,3	4,30
3	КГ	$8,0 \pm 1,17$	$9 \pm 1,5$	112,5	0,5
	ЕГ	$5 \pm 0,74$	$8 \pm 0,85$	160	2,65
4	КГ	$46,4 \pm 2,98$	$47,8 \pm 3,66$	103	0,29
	ЕГ	$46 \pm 0,85$	$52 \pm 1,11$	113	4,32
5	КГ	$42,2 \pm 2,63$	$41,6 \pm 3,29$	98,6	0,14
	ЕГ	$43,5 \pm 1,0$	$47,4 \pm 1,22$	108,9	2,48
6	КГ	$100,7 \pm 7,56$	$114,8 \pm 0,1$	113,9	1,86
	ЕГ	$108 \pm 2,8$	$131 \pm 2,8$	121,3	5,8

Порівняння результатів тестування функціональних можливостей студентів 17-22 років показало, що застосування комплексів атлетичної гімнастики дозволяє домагатися розвитку силових здібностей

Висновки. Від початку до кінця експерименту достовірно покращилася силова підготовленість юнаків експериментальної групи за всіма тестами, в контрольній групі достовірні зрушення були отримані в 3-х тестах. Отримані результати дають підставу вважати, що заняття атлетичною гімнастикою роблять позитивний вплив на силову підготовку юнаків 17-22 років.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку будуть спрямовані на розробку тренувальних програм із використанням засобів атлетичної гімнастики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гах Р. Атлетична гімнастика в системі фізичного виховання студентів-економістів другого року навчання // *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр.* 2013. № 1 (21). С.153-156.
2. Лавренюк В. С. Удосконалення силових здібностей студентів у навчальному процесі з фізичного виховання // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць; за ред. С.С. Єрмакова.* 2011. № 6. С.74-76.

3. Огарь Г. О., Санжаров В.В., Ласиця В.І. Вплив програм силового тренування з навантаженнями різної спрямованості на фізичний розвиток і рухову підготовленість юнаків 15-17 років // Теорія і методика фізичного виховання. 2011. № 10. С. 37-42.

4. Ушаков В. С. Коррекция физического состояния здоровья студенческой молодежи средствами атлетизма // Актуальные научные исследования в современном мире: XXVII Междунар. научн. конф., 26-27 июля 2017 г., Переяслав-Хмельницкий. // Сб. научных трудов. 7(27). Ч. 3. – Переяслав-Хмельницкий, 2017. С.69-73.

5. Фаворитов В. М., Пономаев В.А., Папуча В.М. Развитие силовых качеств юнаков засобами атлетичної гімнастики //Вісник Запорізького нац. ун-ту. Серія: Фізичне виховання і спорт. 2009. № 1. С. 144-152.

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПРИКЛАДНОЙ
ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗОВ**

Филинков В.И., кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, профессор по физическому воспитанию

Касьянюк А.С., студент

Касьянюк А.С., слушатель малой академии наук

Донбасская государственная машиностроительная академия (Краматорск)

В работе обоснована система профессионально-прикладной психофизической подготовки (ППФП) специалистов машиностроительной промышленности; сформулированы основные направления организации дальнейших научных разработок в области ППФП на современном уровне.

***Ключевые слова:** система ППФП, методы ППФП, технология прикладного исследования, специалисты машиностроительной промышленности, профессиональная дееспособность, надежность.*

Вступление. Профессиональная деятельность специалистов машиностроительных предприятий всегда предъявляла высокие требования к их психофизиологической и психофизической подготовленности. На анализе научно-исследовательских и практических работ нами был обозначен целый ряд проблем ППФП в системе современного высшего образования: научно-технический прогресс меняет характер и условия труда: вызывает появление новых профессий и специальностей, требует от специалистов машиностроительного производства постоянное совершенствование своих способностей и возможностей; рост конкуренции и рыночные отношения предъявляют высокие требования к качеству подготовки специалиста, профессиональным знаниям, умениям и навыкам, а также к уровню здоровья, работоспособности и надежности; дальнейшая интенсификация и осложнение процесса профессиональной деятельности инженеров, вызванные широким внедрением информационных технологий, приводят к тому, что современный инженер значительную часть рабочего времени находится сидя, увеличивая нагрузку на органы зрения и нервную систему; с внедрением новых информационных технологий уменьшается процент физического труда, но необходимость постоянно совершенствовать деятельностные способности личности по-прежнему неотделимо от психо-физического развития индивида; в современных условиях интенсификации и осложнения процесса учебы усиливаются качественные отличия в требованиях к уровню физической, психической и функциональной подготовленности

специалистов основных профессий; усиление неблагоприятных факторов среды, влияющих на здоровье студентов: шум, низкочастотные электромагнитные поля, информационная нагрузка, гиподинамия, стресс [1, 2].

По данным современных исследований [1,2,3,4,5] физическая готовность специалистов наиболее эффективно обеспечивается путем целенаправленной ППФП, осуществляемой на разных этапах формирования профессионала. Реализация такой подготовки для представителей промышленных профессий, работающих в экстремальных условиях, признана необходимой государственными документами Украины по физической культуре. Вместе с тем, ППФП на всех этапах формирования специалистов-машиностроителей в нашей стране не ведется должным образом; психофизическая готовность большей половины выпускников высших учебных заведений Украины не отвечает запросам практики; уровень здоровья студентов высших учебных заведений Украины постоянно снижается [4].

Это делает исключительно актуальной научную разработку системы ППФП специалистов машиностроительных предприятий и производства на этапах обучения в вузах; изменяет, усложняет требования к ППФП студентов; требует пересмотра ее структуры, содержания и направленности [2].

Актуальность избранного направления исследования заключается также и в том, что оно дает возможность обосновать пути повышения эффективности профессиональной подготовки специалистов наиболее типичных профессий для всей промышленности (так называемых сквозных профессий).

Цель исследований - создать действенную модель ППФП специалистов МСП, в полной мере обеспечивающую пролонгированную физическую готовность к жизнедеятельности и профессиональной карьере. Задачи исследований -основываясь на анализе собственных многолетних изысканий и работ, определить комплекс взаимопроверяющих и дополняющих современных методов, адекватных природе исследуемых вопросов, широко применяющихся в педагогике: 1) смоделировать ППФП специалистов МСП; 2) проверить эффективность разработанной модели опытным путем; 3) исследовать воздействие разработанной системы подготовки на обще кондиционную, специальную (профессионально-прикладную) психофизическую и профессиональную подготовленность, профессиональную пригодность и надежность выпускников машиностроительных вузов и инженеров ведущих профессий машиностроительных предприятий.

Объект исследований - процесс формирования психофизической готовности

специалистов машиностроительной промышленности к жизнедеятельности и продуктивной профессиональной работе.

Предмет исследований - система наиболее эффективных педагогических мероприятий по обеспечению психофизической готовности инженеров-машиностроителей для выполнения своих производственных заданий.

Методология и методика исследования. Для достижения поставленной в работе цели была использована технология прикладного исследования, важнейшими составляющими которой являлись: системный и экспертный анализ; личностный, прогностический и информациологический подходы; социологический опрос; моделирование; педагогический эксперимент теоретические обобщения.

В методике исследования излагается конкретная технология разработки ППФП специалистов МСП, в основу которой положен прогностический, информациологический, системный подходы с использованием процедур моделирования и педагогического эксперимента.

В программу педагогического эксперимента были включены исследования эффективности разработанной модели ППФП на этапах вузовского образования, изучалось ее воздействие на формирование личности инженеров, их функциональную, общекондиционную физическую, психофизическую, профессиональную подготовленность, состояние здоровья, уровень профессиональной готовности и надежности для выполнения производственных функций.

Результаты исследования. Было установлено, что профессиональная деятельность специалистов машиностроительных предприятий на 57-70 % зависит от личного фактора и, в частности, на 28-30 % - от специальной психофизиологической и психофизической подготовленности.

Надежность в работе определяют: хорошее состояние - здоровья, центральной нервной, сердечно-сосудистой, дыхательной систем, опорно-двигательного и вестибулярного аппарата, механизмов адаптации; а также высокая умственная и физическая работоспособность и более 60 психофизических качеств.

Большое значение имеют: сила, быстрота, общая выносливость, ловкость, гибкость; а также способность точно чувствовать и дозировать небольшие по величине силовые напряжения, статическая выносливость мышц туловища, хорошая реакция (простая, выбора, на движущийся объект, слежения); быстрые и точные движения рук, пальцев рук; способность быстро овладевать навыками движений руками, хорошая подвижность суставов рук и их пальцев.

Опытно-экспериментальная проверка разработанной модели системы ППФП проводилась в серии педагогических экспериментов по критериям, характеризующим ее влияние на формирование личности инженеров этого профиля. Исследование осуществлялось в рамках параллельного естественного педагогического эксперимента, в котором приняли участие студенты 10-ти машиностроительных специальностей и факультетов ДГМА. Из их числа были образованы две опытные группы (мужчин и женщин) и две контрольные (мужчин и женщин). Занятия в опытных группах велись согласно разработанной авторской модели физического воспитания с учетом ППФП, в контрольных - по общепринятой методике базового физического воспитания. В процессе исследований установлено, что при фактическом равенстве всех исходных данных ($p > 0,05$) за 4 года педагогического эксперимента во всех группах произошло улучшение большинства показателей, характеризующих уровень функциональной, общекондиционной и специальной профессионально-прикладной психофизической подготовленности. Об этом свидетельствуют динамика изменения результатов измерения артериального давления, кардиографии, проб Руфье, Штанге, Ромберга, становой и ручной динамометрии, на это же указывают и данные испытаний в беге на 100, 2000, 3000 м, подтягивании, сгибании и разгибании рук в упоре, прыжках в длину с места, в наклонах вперед, исследований простой двигательной реакции на свет, звук, треметрии, корректурной пробы, лабиринтной игры «З». Однако темп изменения показателей и абсолютный их уровень в конце эксперимента в группах неодинаков. В опытных он существенно выше, чем в контрольных.

Выводы. В процессе работы были получены новые данные, имеющие важное значение для обеспечения физической дееспособности специалистов промышленности: создание обобщенной педагогической прогностической модели системы ППФП специалистов МСП с учетом всех структуроопределяющих факторов и элементов; определение наиболее целесообразных модульного дидактического наполнения, форм реализации и обеспечения этой системы. Результаты проведенного исследования создают реальные предпосылки для педагогического, научно-методического и технологического обеспечения процесса подготовки к активной жизнедеятельности и высокопродуктивному труду будущих специалистов промышленного производства. Результаты проведенных исследований могут использоваться в учебных заведениях всех типов и форм собственности, готовящих специалистов для машиностроительного производства - для повышения прикладной действенности физического воспитания, а также на машиностроительных предприятиях - системы мероприятий по научному обеспечению

труда, профілактике травматизма и професіональних захворювань, курсов підвищення професіональної кваліфікації.

Перспективи дальнєйших дослідвань. Організація дальнєйших научних розробок в області ППФП на сучасному рівнє: дальнєйшіє дослідження содержания и структури ППФП технічного ВУЗа с урахуванням специфіки інженерних спеціальностей; научна розробка складання спеціальних програм професіонально-прикладної фізическої самопідготовки для різних категорій студентів с урахуванням особенностей их будучей професіональної діяльності.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. *Осипцов А.В., Пристринская Т.М., Трададюк А. Анализ современного состояния и перспективы оптимизации профессионально-прикладной физической подготовки в учебных заведениях разных типов и уровней аккредитации // Молодая спортивная наука Украины НВФ «Украинские технологии». Вып. 10. 2006. С. 313-318*
2. *Раевский Р.Т., Канишевский С.М. Актуальные проблемы профессионально-прикладной физической подготовки и методология их решения. Актуальные проблемы профессионально-прикладной физической подготовки // Научно-методический журнал №1(1) 2010. ISSN 2209-102X. С. 6 -10.*
3. *Раевский Р.Т., Канишевський С.М., Шиян Б.М., Куц о.С., Філінкова В.І. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України. К., 1997. 36 с.*
4. *Филинков В.И. Профессионально-прикладная физическая подготовка: Программа для машиностроительных академий, институтов, и факультетов вузов 3-4 уровней аккредитации. Краматорск: ДГМА, 2002. 36 с.*
5. *Фомич В.М. Комплексная модель профессионально-прикладной физической подготовки студентов технического профиля // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта : наук.моногр. / при редакции С. Ермакова. Х., 2007. № 2. С. 142 – 146.*

**ОБГРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ АНАЛІЗУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ НА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ ДО
ФІЗИЧНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ**

Цись В.С., студент

Білякін Д.В., студент

Кізь В.О., зав. бурового відділення

Полтавський коледж нафти і газу

Полтавський національний технічний університет

У статті розкрито та проаналізовано напрацювання учених з питань особливостей формування готовності студентів до фізичного самовдосконалення. Проаналізовані в процесі дослідження праці науковців підтвердили актуальність і важливість розв'язання зазначеної проблеми. Визначений рівень потреби у фізичному самовдосконаленні студентів не є достатнім і потребує подальшого цілеспрямованого педагогічного впливу.

Ключові слова: *потреба, мотивація, готовність, фізичне самовдосконалення, науково-педагогічні дослідження, студенти.*

Вступ. Студентство, особливо на початковому етапі навчання у вищій школі, є найбільш вразливою частиною молоді, оскільки стикається з низкою труднощів, пов'язаних із збільшенням навчального навантаження, високим розумовим навантаженням, невисокою руховою активністю, відносною свободою студентського життя, проблемами в соціальному та міжособистісному спілкуванні. Численні дослідження свідчать про загалом недостатній рівень мотивації студентів до занять фізичними вправами, переважно байдуже, а іноді й різко негативне їх ставлення до дисципліни «Фізичне виховання». Низький рівень мотивації та несформованість потреби у систематичній руховій активності зумовлені слабкою організацією фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у вищих закладах освіти [3, с.112-114].

Отже, одним з найважливіших і водночас найскладніших завдань фізичного виховання у ВНЗ – сформувати позитивне ставлення студентства до навчальної дисципліни, стійку мотивацію до зміцнення власного здоров'я, потребу у фізичному вдосконаленні, інтерес та звичку до регулярних занять фізичними вправами. В умовах вищої школи створення ефективних теоретичних конструктів освіти студентівобумовлено перетвореннями, що відбуваються в даний час в нашому суспільстві. При цьому підставою для формування потреби до фізичного вдосконалення виступають визнання

цілісності особистості і ставлення до свого здоров'я. Для педагогічної практики важливо визначити пріоритетні шляхи підвищення активності студентів в заняттях фізичною культурою, формування потреби у фізичному самовдосконаленні [8, с.12].

Мета дослідження – вивчення та аналіз напрацювань учених з досліджуваної проблеми та узагальнення досліджень із питань здорового способу життя.

Матеріал і методи дослідження. Теоретичним аналізом доробок наукових досліджень займалися учні Полтавського коледжу нафти і газу під науковим керівництвом В.О.Кізь. Основними методами дослідження були – аналіз літературних джерел з досліджуваної проблеми, аналіз стану практичної діяльності у вузах Полтавської обл. з досліджуваної проблеми, анкетування викладачів та студентів та узагальнення досліджень із питань здорового способу життя.

Результати дослідження та їх обговорення. Для активізації позитивних мотивів студентів варто виявити стимул, який здебільшого виступає у ролі безпосередньої причини поведінки [6, с.195].

Нерідко стимул носить короткочасний характер, але постійні спонукання до рухової активності в заняттях фізичною культурою набувають ціннісних тенденцій. До таких стимулів відносять отримання позитивної оцінки, зручний розклад занять, широкий вибір можливостей у виборі виду рухової діяльності, педагогічну майстерність викладача, достатню спортивно-матеріальну базу, зміцнення здоров'я та покращення статури, відпочинок та розваги, спілкування з однолітками тощо.

Результати аналізу практики й численних наукових досліджень свідчать, що процес формування у студентів потреби у фізичному самовдосконаленні складається з низки взаємопов'язаних напрямів: – виховання позитивного ставлення до занять фізичною культурою та спортом; – оволодіння знаннями й усвідомлення на їх основі переконань у необхідності систематичних занять фізичними вправами; – формування відповідних умінь і навичок; – залучення студентів до щоденних занять фізичною культурою. Не можна не погодитися з ученими [4; 8], які найбільш розповсюдженими в практиці формування потреби у фізичному вдосконаленні вважають такі: глибше ознайомлення студентів із діяльністю їхнього власного організму; актуалізацію інтересу до власної фізичної організації (завдяки стимуляції потреб за допомогою опори на індивідуальні можливості й інтереси, через актуалізацію потреби в досягненні певного результату за допомогою використання зовнішніх і внутрішніх стимулів).

Опитування студентів, за даними М. Віленського, свідчать, що, відвідуючи заняття з фізичного виховання, вони не замислюються про значення рухової активності для їх

здоров'я, про можливість застосування отриманих знань, рухових умінь і навичок у самостійних заняттях у поза навчальний час. Для багатьох студентів заняття фізичними вправами асоціюються з діяльністю суто механічного характеру [1, с.14].

Аналіз результатів опитувань студентів вітчизняних ВНЗ дослідниками А. Соловей [6] та Є.А. Захаріною [2] дозволив виділити основні причини небажання займатися фізичними вправами: проблеми і здоров'ям та низька фізична підготовленість; невпевненість у власних силах; нерозуміння необхідності рухової активності для збереження і зміцнення здоров'я; недостатність знань та навичок використання засобів фізичної культури для самовдосконалення та професійної підготовки; боязнь отримати травму під час занять фізичними вправами; неухважність з боку викладача фізичної культури тощо.

Як зазначає Є.А. Захаріна, у свідомості студентів такі поняття, як «молодість» та «здоров'я» нероздільні. Очевидно, тому молоді притаманне доволі оптимістичне ставлення до власного здоров'я, переоцінювання своїх можливостей, скептичне ставлення до необхідності систематичних занять фізичними вправами. Проте реальні показники фізичного стану студентства свідчать про протилежне [2, с.8].

На основі отриманих даних, нами виділено об'єктивні та суб'єктивні фактори, що сприяють формуванню мотивації студентів до систематичних занять фізичними вправами. Так, до об'єктивних чинників формування стійкої потреби до рухової активності відносяться можливості вільного вибору виду діяльності, форм занять, висока кваліфікація і педагогічна майстерність викладача з фізичного виховання, наявність спортивно-матеріальної бази, умови навчальної діяльності тощо. До суб'єктивних факторів відносяться погляди і переконання, звички і спосіб життя, культурний рівень студента і його оточення, можливості для самореалізації, стан здоров'я, статеві-вікові особливості розвитку організму, соціальні умови. Водночас необхідною умовою формування інтересу студентів до цілеспрямованої діяльності є можливість надання їм самостійності та ініціативи [4, с.76-80].

Таким чином, організаційно-педагогічними умовами, що стимулюють мотивацію студентів до фізичного виховання в умовах навчання у вищих навчальних закладах є покращення якості змісту занять за допомогою динамічності, емоційності, варіативності та різноманітності вправ; впровадження диференційованого підходу з урахуванням стану здоров'я, рухової підготовленості, індивідуальних особливостей росту і розвитку організму, інтересів та потреб молоді; підвищення об'єктивності оцінювання успішності на основі комплексного підходу та урахування функціональних можливостей молоді, а

також адекватної вимогливості викладача до виконання завдань дисципліни; надання студентам самостійності та творчості у організації рухової діяльності у навчальний час; організація і підготовка студентства до самостійного використання засобів фізичного виховання у позанавчальний час. Реалізація вищезазначених умов сприяє максимальному зближенню суб'єктивних бажань студентської молоді з об'єктивними завданнями фізичного виховання в умовах у вищих навчальних закладах [6, с. 194-196].

Отже, необхідним завданням вищої освіти є формування у студентів активної життєвої позиції, що позначається й на відношенні майбутніх фахівців до навчально-професійної діяльності. Сьогодні значній частині сучасної студентської молоді притаманний споживацький або інертний тип діяльності та поведінки у навчально-виховному процесі, що зокрема проявляється у ставленні до фізичного виховання як навчальної дисципліни. Це відбивається на стані здоров'я та руховій підготовленості студентів, їхніх ціннісних орієнтаціях, турботі про власне фізичне та психічне благополуччя.

Отримані висновки сприяли визначенню нами організаційно-педагогічних умов формування в студентів готовності до фізичного самовдосконалення, які включають усвідомлення особистісної значущості здоров'я рухової активності як необхідної передумови професійної самореалізації; формування у студентів методичних умінь діагностики, рефлексивного аналізу й практичними навичками покращення фізичного стану; забезпечення активної педагогічної підтримки студентства у фізичному самовдосконаленні.

Відсутність стійких мотивів до фізичного самовдосконалення значного контингенту студентів, недооцінка важливості рухової активності суттєво знижують потенційні можливості фізичного виховання у професійній підготовці майбутніх фахівців. Численні дослідження підтверджують певний низький рівень самостійності молоді, що пов'язано загальними недоліками організації самостійної роботи у фізичному вихованні, недостатністю підготовки студентів до самостійних занять фізичними вправами у процесі навчання у вищих закладах освіти.

Сучасними науковими дослідженнями накопичено різноманітний досвід самостійної роботи учнівської та студентської молоді з фізичного виховання та доведено її ефективність [7, с.145-151]. .

Аналіз наукової літератури підтвердив існування різних програм самостійних занять фізичними вправами зі студентами. Водночас систематизованих досліджень щодо підготовки студентів технічних спеціальностей до самостійної фізкультурно-оздоровчої

діяльності на основі професійної спрямованості та індивідуальних можливостей у сучасній педагогічній теорії та практиці недостатньо [4, с.115-118].

Таким чином, проаналізований нами ряд наукових досліджень доводить, що потреба в пошуках шляхів і методів підготовки студентів різних спеціальностей до фізичного самовдосконалення зумовлена недостатністю аудиторних занять з фізичного виховання у сучасній вищій школі. Негативна динаміка у показниках фізичного стану молоді продовж навчання, а також важливість достатніх психофізичних кондицій у професійній реалізації майбутніх фахівців зумовлює необхідність розробки обґрунтованої технології формування знань та навичок самостійних занять фізичними вправами студентів, зокрема і технічного профілю.

Разом з тим, сучасна система фізичного виховання студентів залишила традиції радянських часів, коли особистість сприймалася крізь призму обмежених загально визначених параметрів (показники розвитку фізичних якостей, ступінь володіння руховими вміннями й навичками, рівень теоретичних знань) і виступала як об'єкт педагогічного впливу.

Виходячи з цього, пріоритетним напрямом удосконалення системи фізичного виховання у вищій школі є переорієнтація на формування у суб'єкта навчально-виховного процесу – майбутнього фахівця дбайливого ставлення до власного здоров'я, стійкої потреби до рухової активності, звички та навичок самостійного використання засобів фізичної культури в повсякденному житті й професійній діяльності.

Таким чином, реалізація завдань фізичного виховання у вищих навчальних закладах, зокрема, і формування готовності до самостійних занять фізичними вправами, об'єктивно залежить від факторів мотивації, фізичного стану та психофізичної підготовленості молоді, які повинні мати позитивну динаміку впродовж навчання. Крім того, студент свідомо впливає на кожен з факторів у процесі всього періоду навчання у ВНЗ, виступаючи в якості суб'єкта навчально-виховного процесу, від якого також залежить його результат. Ефективність фізичного виховання студентів суттєво підвищується завдяки впровадженню у навчально-виховному процесі з фізичного виховання заходів щодо формування умінь та навичок до самостійних занять фізичними вправами, забезпеченню організаційно-педагогічних умов для планомірної підготовки студентів до самостійного здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності упродовж всього навчання у ВНЗ, у подальшому житті та професійній діяльності. шляхів і методів підготовки студентів різних спеціальностей до фізичного самовдосконалення зумовлена

недостатністю аудиторних занять з фізичного виховання у сучасній вищій школі [5, с.134-136].

З метою встановлення адекватності діючої програми з фізичного виховання інтересам та потребам студентства, вивчення мотивації до рухової активності та інших суб'єктивних даних, було проведено анкетування студентів Полтавського коледжу нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка у кількості 46 осіб.

Проаналізувавши результати анкетування майбутніх фахівців стосовно мотивів, інтересів і потреб у руховій активності, зокрема і в навчальних заняттях з фізичного виховання, вивчення суб'єктивних даних щодо здійснення самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності можна стверджувати, що загалом мотивація студентів до занять з фізичного виховання є позитивною, якщо зміст здебільшого відповідає інтересам молоді. Більшість майбутніх фахівців розуміють позитивний вплив рухової активності на здоров'я та виявляють потребу у фізичному удосконаленні та займаються фізичними вправами самостійно. Значна частина студентів вважає, що володіє певними знаннями й навичками самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Аналіз опитування студентів дозволив визначити наступні групи основних мотивів, які спонукають молодь до занять фізичними вправами:

- повиннісні (необхідність відвідування занять, отримання позитивної оцінки, виконання програми з фізичного виховання);
- оздоровчі (турбота про здоров'я, покращення фізичного стану, рухова активність тощо);
- естетичні (покращення статури, схуднення тощо);
- соціальні (спілкування, розвага, емоційне задоволення);
- особистісні (бажання самоствердження, підтримка престижу, досягнення успіху);
- спортивні (підвищення рухових можливостей, підтримка фізичної форми, досягнення певного спортивного результату).

Крім того, виділено фактори, що заважають успішно самостійно займатися фізичними вправами у позанавчальний час:

- особливості емоційно-вольової сфери (лінощі, невпевненість у собі);
- відсутність відповідальності за своє здоров'я;
- низький рівень знань про позитивний вплив систематичних занять фізичними вправами на організм людини;

- особливості соціально-побутової сфери (нераціональне використання вільного часу, наявність шкідливих звичок, скептичне ставлення до занять фізичними вправами у сім'ї та колективі);
- недостатність матеріально-технічного забезпечення занять;
- суб'єктивні фактори (незадоволення професійним рівнем викладачів з фізичного виховання, нецікаве проведення занять тощо).

Таким чином, в результаті аналізу даних анкетування виявлено проблемні моменти сучасної системи фізичного виховання студентів коледжу до самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності:

- систематичне скорочення обсягів годин з дисципліни «Фізичного виховання» у навчальних планах підготовки фахівців у вищих навчальних закладах;
- недостатні умови для забезпечення необхідної норми рухової активності студентської молоді в умовах навчання;
- недостатня увага до теоретико-методичної підготовки студентів з дисципліни «Фізичне виховання»;
- нераціональне використання часу, відведеного на самостійну роботу студентів з фізичного виховання;
- недостатнє забезпечення активності, самостійності та творчості студентської молоді на заняттях з фізичного виховання;
- відсутність диференціації фізичних навантажень на основі врахування індивідуальних рухових можливостей та професійної спрямованості;
- відсутність чіткої технології підготовки студентів технічних спеціальностей до самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності, що включає формування знань, умінь та навичок використання фізичних вправ в умовах самостійних занять.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Проаналізовані в процесі дослідження праці науковців підтвердили актуальність і важливість розв'язання зазначеної проблеми. Визначений рівень потреби у фізичному самовдосконаленні студентів не є достатнім і потребує подальшого цілеспрямованого педагогічного впливу. Перспективи подальших досліджень убачаємо у визначенні підходів та способів формування потреби студентів у фізичному самовдосконаленні за професійним спрямуванням, відповідно до напрямів, указаних вище та з урахуванням напрацювань науковців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Виленский М. Я., Сафин Р.С. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей: [учеб. пособие]. М. : Высшая школа, 1989. 159 с.
2. Захаріна Є. А. Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із фізичного виховання і спорту: 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». К., 2008. 22 с.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2006. 512 с.
4. Канишевський С. М. Науково-методичні та організаційні основи фізичного самовдосконалення студентства. К.: ІЗМН, 1999. 270 с.
5. Каплан И. М. Основы физического самосовершенствования студентов. Ташкент, 1991. С. 134-136.
6. Соловей А., Римар О. Визначення особливостей мотивації до занять фізичними вправами студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації // Молода спортивна наука України. 2012. Т.2. С. 194-198.
7. Раевский Р. Т., Канишевский С.М., Рыбаковский А.Г. Физическое совершенствование студенческой молодежи в XXI веке: стратегия, проблемы и пути их решения // Теорія і практика фізичного виховання : наук.-метод. журн.: спец. Вип. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Здоров'я і освіта: проблеми та перспективи». Донецьк, ДонНУ. 2008 № 1. С. 145–151.
8. Сичов С. О. Формування пореби фізичного вдосконалення у студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф дис. канд. пед. наук : 13.00.07. К., 2002. 22 с

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «МОДЕЛЮВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ В СПОРТІ» У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ЗІ СПОРТУ

Шандригось В.І., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Шандригось Г.А., викладач

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Анотація. Представлено напрямки формування знань з моделювання і прогнозування в спорті у підготовці магістра зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт». Розкрито структуру та зміст навчальної дисципліни «Моделювання і прогнозування в спорті». Окреслено перспективи впровадження даної дисципліни.

Ключові слова: моделювання, прогнозування, спорт, магістр, навчальна, дисципліна, змістовний модуль.

Вступ. Система підготовки фахівців зі спорту на рівні магістра повинна здійснюватися до сучасних вимог держаного рівня. Магістратура є другим рівнем вищої освіти, де на перший план виходить технологія: навчання фізкультурно-спортивним видам, спортивного тренування, підготовки спортсменів, засвоєння професійних умінь проведення академічних занять з спортивно-педагогічних дисциплін, тренувальних занять, спортивних змагань, планування і контролю. Поряд з навичками проведення практичних і теоретичних занять відбувається засвоєння умінь науково-дослідної роботи. Акцент робиться на особливостях роботи у закладах вищої освіти. Вище зазначене дозволяє забезпечити досягнення мети системи вищої освіти – підготовки професіоналів для роботи у галузі фізичної культури і спорту [4, 5].

На сьогодні у вітчизняній науці обмежена кількість досліджень, що пов'язані з вивченням досвіду професійної підготовки магістрів з фізичної культури і спорту. Однак, необхідно зазначити, що у наукових працях представлені питання щодо структури та змісту навчальних дисциплін: «Професійна діяльності тренера», «Охорона праці в галузі», «Загальні основи неолімпійського спорту», «Загальна теорія спорту для всіх», «Професійний спорт», «Нетрадиційні методи відновлення у фізичній культурі та спорту», «Основи науково-дослідної роботи», практика-стажування магістрів [1-5 та ін.].

Тому, актуальність даного дослідження пов'язана з переглядом системи підготовки та перепідготовки даних фахівців відповідно до впровадження в навчальний процес ТНПУ імені В. Гнатюка дисципліни «Моделювання і прогнозування у спорті» і розробки відповідного навчально-методичного забезпечення, що, в свою чергу, підвищить рівень

інтелектуальності, теоретичної освіченості та адаптованості до сучасних вимог індустрії спорту майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту.

Мета дослідження – дослідити науково-методичне підґрунтя запровадження нормативної дисципліни «Моделювання і прогнозування в спорті» її структуру та зміст.

Методи дослідження: метод системного аналізу; метод аналізу та узагальнення документальних матеріалів; метод первинного вітчизняного досвіду; метод порівняння та абстрагування.

Результати дослідження та їх обговорення. Запровадження дисципліни «Моделювання і прогнозування у спорті» у навчальний процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (ТНПУ) здійснюється на підставі рішення Вченої ради протокол № 9 від 28 березня 2017 р. Дана дисципліна входить до професійного циклу освітньої програми і її впровадження обумовлюється сучасними вимогами до фахівця галузі фізичної культури і спорту.

Прогнозування та моделювання – досить молодий напрямок в теорії розвитку спорту, якому стали приділяти більшу увагу в останні два десятиріччя. Сучасний спорт – це тривалий багаторічний процес, в якому велику роль відіграють усі компоненти тренувальної та змагальної діяльності, включаючи спортивний відбір та спортивну орієнтацію, управління в підготовці спортсменів та прогнозування в спорті. Правильна організація занять та тренувального процесу, планування та прогнозування всього того, що складає підготовку спортсменів, необхідна умова для успішної діяльності майбутнього тренера.

Ефективне прогнозування передбачає єдність теоретичної та експериментальної діяльності. Прогнозування завжди повинно опиратися на результати спостережень та експериментів, а результати прогнозів визначають напрямки експериментальної діяльності.

У ході вивчення курсу у майбутнього фахівця необхідно сформувані чіткі уявлення про мету і значення управління в спортивному тренуванні з використанням різних моделей спортивного тренування, прищепити почуття професійного обов'язку і розуміння національної значимості виконуваної роботи.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Моделювання і прогнозування в спорті» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра напрямку 017 «Фізична культура і спорт».

Метою викладання навчальної дисципліни «Моделювання і прогнозування в спорті» є формування у майбутніх магістрів науково-педагогічного мислення і здібностей

використовувати сучасні технології при підготовці висококваліфікованих спортсменів в обраному виді спорту.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Моделювання і прогнозування в спорті» є: *формування* ціннісних орієнтацій та спрямованості на спортивно-професійну педагогічну діяльність; *засвоєння* системи психолого-педагогічних знань і умінь в галузі інноваційних концепцій і технологій фізичного виховання і спорту; *розвиток* здатності самостійно здобувати і осмислювати інформацію, необхідну для підготовки висококваліфікованих спортсменів; *формування* навичок підготовки та проведення конкретних наукових педагогічних досліджень; *набуття* досвіду творчої діяльності, вмінь аналізувати і проектувати свою роботу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати**: науково-практичні основи підготовки висококваліфікованих спортсменів і спортивного резерву в обраному виді спорту; теоретичні та методичні основи прогнозування та моделювання у тренувальному процесі кваліфікованих спортсменів; побудову сучасної системи спортивного тренування; сучасні принципи, методи моделювання в спорті; прогнозування та планування підготовки спортсменів у багаторічній підготовці; систему відбору та спортивної орієнтації в системі багаторічної підготовки спортсменів.

Уміти: підбирати (проектувати) адекватні зовнішнім і внутрішнім умовам спортивної діяльності технології (засоби, методи, форми) для реалізації індивідуальних і групових програм підготовки висококваліфікованих спортсменів і спортивного резерву; творчо використовувати отримані знання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних, науково-методичних завдань; вирішувати теоретичні та практичні завдання в спорті з використанням сучасних методів прогнозування та моделювання; застосувати у практичній діяльності отримані знання на різних етапах багаторічної підготовки; аналізувати, узагальнювати, розповсюджувати передовий досвід, підвищувати свою професійну кваліфікацію.

Володіти: навичками і досвідом розробки та реалізації програм і технологій підготовки висококваліфікованих спортсменів і спортивного резерву.

Курс «Моделювання та прогнозування в спорті» є нормативною навчальною дисципліною і представлений у циклі професійної підготовки ОПП. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години, 3 кредити ECTS. Підсумкова атестація здійснюється у 3-му семестрі у формі іспиту. Програма занять включає лекційний курс, семінарські заняття, самостійну роботу. Формування знань з навчальної дисципліни «Моделювання і прогнозування в спорті» повинно здійснювати на підставі

міжпредметних зв'язків та накопичених знань отриманих студентом на попередніх курсах. Відповідно до вищезазначеного нами відкориговані окремі теми з дисциплін медико-біологічного циклу та спортивно-педагогічних дисциплін.

Відповідно до *першого модуля* студентам необхідно опанувати питання, що пов'язані з: методологічними аспектами побудови теорії; сучасною системою знань; напрямками вдосконалення системи підготовки спортсменів; співвідношеннями сил на олімпійській арені і перспективами найсильніших команд щодо закономірностей формування адаптації у спортсменів, енергозабезпечення м'язової діяльності, навантаження, втоми і відновлення у спорті, моделювання змагальних навантажень в спортивному тренуванні та напрямками удосконалення системи олімпійської підготовки і змагальною діяльністю в спорті.

Другий змістовний модуль обумовлюється формуванням системи знань з: основ управління в системі підготовки спортсменів; контролю у спортивному тренуванні; моделювання і прогнозування в спорті; періодизації спортивного тренування; закономірностей збереження і втрати спортивної форми.

У процесі опанування програми дисципліни «Моделювання і прогнозування в спорті» у магістра з фізичної культури і спорту формується обсяг знань та вмінь щодо вирішення певних професійних завдань з урахуванням загальнокультурних і професійних компетенцій, що розкриті у освітньо-кваліфікаційних характеристиках підготовки «Магістра».

Висновки.

1. Відповідно до сучасних вимог індустрії спорту виникає необхідність в удосконаленні системи підготовки фахівців зі спорту, тому актуальність полягає у впровадженні дисципліни «Моделювання і прогнозування в спорті» у навчальний процес ВНЗ.

2. Перспектива впровадження дисципліни «Моделювання і прогнозування в спорті» обумовлюється необхідністю та систематизацією формування знань та підвищенню вимог до магістра зі спорту. Опанування знаннями з моделювання і прогнозування у спорті, на рівні з іншими фаховими дисциплінами, дозволить майбутньому фахівцю зі спорту бути більш освіченим у теоретичному плані та адаптованим до практичної діяльності відповідного до сучасного розвитку суспільства.

Перспективами подальших досліджень є розробка електронного комплексу навчально-методичного забезпечення з дисципліни «Моделювання і прогнозування в

спорті», впровадження його в навчальний процес підготовки магістрів, визначення його ефективності щодо формування освіченого фахівця зі спорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисова О.В., Матвеев С.Ф. Проблемы и пути их решения на примере учебной дисциплины «Профессиональный спорт» // Материалы международной научно-практической конференции по проблемам физической культуры и спорта государств-участников Содружества Независимых Государств. Ч. 2. Минск, 2012. С. 272-275.

2. Бріскін Ю., Передерій А., Пітин М. Удосконалення структури та змісту навчальної дисципліни «Професійна майстерність тренера» // Фізична активність, здоров'я і спорт. 2010. № 1. С. 74-79.

3. Матвеев С.Ф., Крапивницька Т.А. Структура стажировки магистров в Национальном университете физического воспитания и спорта Украины // Материалы международного конгресса «Спорт для всех». Кишинев, 2011. С. 90-93.

4. Основи науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти за ступенями магістра та доктора філософії (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт): навчальний посібник / В.М. Костюкевич, О.А. Шинкарук, В.І. Воронова, О.В. Борисова; за заг. ред. В.М.Костюкевича, О.А. Шинкарук. Київ: КНТ, 2017. 634 с.

5. Савченко В.Г., Долбишева Н.Г. Професійна діяльність магістрів з олімпійського спорту. Дніпропетровськ, 2011. 170 с.

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ОЛІМПІЙСЬКИМ,
ПАРАОЛІМПІЙСЬКИМ ТА НЕОЛІМПІЙСЬКИМ РУХОМ**

**МЕНЕДЖМЕНТ НЕОЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ
(НА ПРИКЛАДІ СУМО)**

¹Байрамов Р.Х., аспірант, головний спеціаліст

²Бондар А.С., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

²Котляр С.М., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

³Кондращенко С.М., викладач кафедри загальновійськових дисциплін

¹*Управління у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації*

²*Харківська державна академія фізичної культури*

³*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

У статті розкрито структуру та особливості взаємодії державних та громадських органів управління з фізичної культури та спорту в Харківській області, подано кількісні показники розвитку сумо, розкрито основні напрямки діяльності громадської організації «Харківська обласна федерація сумо» та механізм її взаємодії з державними органами управління..

Ключові слова: *неолімпійський спорт, сумо, обласна федерація, Всеукраїнська федерація, державні органи управління.*

Вступ. На сьогоднішній день неолімпійський спорт займає значне місце у міжнародному спортивному русі, який включає в себе велику кількість видів спорту, фізкультурно-спортивних організацій, спортивних заходів, спортсменів та багато іншого [1, 2]. Сучасною тенденцією його розвитку є поява нових видів спорту, формування організаційно-управлінських структур, розширення системи змагань. Українські спортсмени демонструють стабільно високі результати на Всесвітніх іграх, чемпіонатах світу та Європи, що відображено у наукових роботах таких авторів, як Борисова В. О. (2013, 2016), Долбишева Н. Г. (2014, 2015, 2016), Імас Є. В. (2016), Саварец Е. Ю. (2012), Серета Н. В. (2014) та ін.

Мета дослідження: вивчення системи управління розвитком сумо в Харківській області.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел і наукових публікацій, авторефератів дисертацій, монографій вітчизняних вчених, ресурсів мережі Інтернет, нормативно-правових документів, що регламентують розвиток фізичної культури та спорту в нашій країні.

Результати дослідження. Харківська область приділяє велику увагу розвитку видів спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор. За результатами щорічного рейтингу з неолімпійських видів спорту за 2017 рік Харківська область посіла перше місце серед усіх регіонів країни набравши 696 115 очок (м. Київ – 663 017, Київська обл. – 369 011, Дніпропетровська обл. – 347 707) [4]. На сьогоднішній день у Харківській області кількість спортсменів, які займаються неолімпійськими видами спорту складає 17695 осіб, з них 6049 займаються у вищих навчальних закладах, 7661 – у ДЮСШ усіх типів, 3985 – у спортивних клубах (різної форми власності); кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття з неолімпійських видів спорту складає 461 особу, з них 347 мають спеціальну вищу освіту; протягом 2016 року 197 спортсменів отримали почесні спортивні звання з неолімпійських видів спорту, з них 9 осіб стали «Заслуженими майстрами спорту України», а 3 – «Заслуженими тренерами України» [5].

Один з видів спорту, який почав стрімко розвиватись за останні роки у харківському регіоні, це незвичний, але продуктивний для України вид спорту, – сумо. Даний вид боротьби входить до програми Всесвітніх ігор, що є важливим критерієм для відкриття відділень в дитячо-юнацьких спортивних школах, так як даний фактор підвищує пріоритетність виду спорту у всіх державних установах спортивної направленості та Спортивному комітеті України. У 2017 році збірну команду України на Всесвітніх іграх представляли 9 спортсменів, з них - 2 з Харківської області.

На сьогоднішній день у Харківській області в двох дитячо-юнацьких спортивних школах функціонують відділення з сумо, в яких підвищують свою спортивну майстерність 110 спортсменів, з яких 29 дівчат. Для порівняння, боротьбою самбо у спортивних школах займається 1170 вихованців (з них 122 дівчини), карате JKS – 156 вихованців (з них 39 дівчат), кікбоксингом ВТКА – 272 вихованці (з них 41 дівчина), кікбоксингом WPKA – 721 вихованець (з них 58 дівчат), рукопашним боєм – 192 вихованці (з них 78 дівчат), таеквондо (ІТФ) – 1255 вихованців (з них 162 дівчини), тайландським боксом Муей Тай – 30 вихованців (з них жодної дівчини) та шотокан карате-до С.К.І.Ф – 232 вихованці (з них 39 дівчат). Разом з тим, було виявлено, що зі 110 сумоїстів - вихованців ДЮСШ, 10 – входять до складу збірної команди України (основний склад – 7, кандидатів – 3). Роботу зі 110 спортсменами у ДЮСШ проводять 7 тренерів (з них, 3 штатних, 4 працюють за сумісництвом) [3].

Незважаючи на те, що у Харківській області сумо займається невелика кількість осіб, проте даний регіон за 2017 рік посів перше місце з сумо в Україні, набравши за

результатами виступів на офіційних міжнародних та всеукраїнських змаганнях 28 634 очка.

Розвитком сумо в Харківській області займається громадська організація «Харківська обласна федерація сумо», яку за даними реєстру громадських об'єднань було зареєстровано у 2009 році та керівним органом якої є Конференція. У період між конференціями керівним органом федерації виступає Президія, до складу якої входить президент та два віце-президенти.

Відповідно до свого статуту обласна федерація, як і багато інших громадських організацій є самостійною організацією. Проте всі свої рішення стосовно глобального розвитку сумо на території області вона погоджує з обласним Управлінням у справах молоді та спорту та Всеукраїнською федерацією сумо, а саме: обласна федерація кожного року підписує договір про співпрацю з Управлінням у справах молоді та спорту обласної державної адміністрації, згідно з яким федерації надано права сприяти розвитку сумо, пропаганді цього виду спорту, затверджувати збірну команду області на офіційні змагання та навчально-тренувальні збори, а також організації та проведенню офіційних міжнародних, всеукраїнських та обласних змагань на території Харківської області. Управління в свою чергу здійснює у встановленому порядку та в межах компетенції контроль за діяльністю федерації.

Усі змагання, які проходять на території області, включені до обласного Календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів, затвердженого Харківською обласною державною адміністрацією за поданням федерації. Міжнародні та всеукраїнські змагання, які проходять на території області відбуваються під загальним керівництвом Міністерства молоді та спорту України та Всеукраїнської федерації сумо. Безпосереднім керівництвом та підготовкою змагань займається Управління у справах молоді та спорту облдержадміністрації. А за всеукраїнські навчально-тренувальні збори, які проходять на території області відповідає Всеукраїнська федерації разом з обласною федерацією.

Організаційно-управлінські питання розвитку сумо в межах країни вирішує федерація, яка, у встановленому законодавством порядку, отримати статус національної, для чого вона повинна була виконати певні кваліфікаційні вимоги, а саме:

- розвивати сумо не лише на всій території країни;
- мати членство в Міжнародній федерації, включеній до переліку Державного комітету молодіжної політики спорту і туризму України (зараз Міністерство молоді та спорту України);

- організовувати та проводити офіційні міжнародні та всеукраїнські змагання;
- мати наявність кваліфікаційних кадрів (спортсмени, тренери, судді та фахівці, що мають відповідну кваліфікацію та досвід роботи);
- мати наявність необхідної матеріально-технічної та інформаційної бази, організаційно-методичного забезпечення [5].

Значну роль в розвитку сумо грають фізкультурно-спортивні товариства, які представляють спортсмени на офіційних змаганнях. Так харківські сумоїсти на чемпіонатах та Кубках України представляють ФСТ «Динамо» і ФСТ «Спартак».

Висновки. Проведене дослідження показало, що в Україні на сьогоднішній день створено систему громадських органів управління, які розвивають види спорту, що не включені до програми Олімпійських ігор, налагоджено механізм їх взаємодії з державними органами управління у сфері фізичної культури та спорту та забезпечено розвиток неолімпійських видів спорту на місцевому рівні, отже можна констатувати, що в Харківській області сумо стрімко розвивається, чітко вистроєна структура управління даним видом спорту та поступово створюються належні умови для його подальшого поширення та популяризації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Байрамов Р. Проблеми та перспективи розвитку неолімпійського спорту в Україні // *Фізична культура, спорт та здоров'я: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конференції (Харків, 7–8 грудня 2017 р.)*. Х.: ХДАФК, 2017. С. 297–301.
2. Імас Є., Борисова О., Козут В. Неолімпійський спорт: проблеми та перспективи розвитку // *Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Житомир : Вінниц. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського; Житомир. держ. ун-т імені Івана Франка, 2016. Вип. 2. С. 145–152.*
3. *Звіт за 2017 рік Управління у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації за формую 5-фк.*
4. Міністерство молоді та спорту України [Електронний ресурс] /. – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ru/material/11296>.
5. *Організаційно-управлінські умови розвитку неолімпійського спорту на Слобожанщині: монографія / кол. авторів; за заг. ред. А.С. Бондар. Х. : 2017. 322 с.*

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ ТАЕКВОН-ДО ІТФ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ В УКРАЇНІ

Майстренко С. О., старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту

Знак В. Є., старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту

Шурда Р. Є., студент 4 курсу соціологічного факультету

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Розглядається таеквон-до ІТФ як вид східного єдиноборства, що надає комплексний, різнобічний вплив, що поєднує в собі єдність духовних і тілесних практик. Виховання особистості дитини або підлітка полягає у формуванні його світогляду, соціальної і громадянської відповідальності, реалізації сутнісних сил спортсмена в різноманітних сферах людської діяльності.

Ключові слова: таеквон-до ІТФ, виховна функція, історія, перспективи.

Вступ. Таеквон-до – давньокорейське бойове мистецтво, яке дуже популярне в сучасному світі. Кількість шанувальників таеквон-до перевищує 50 млн. осіб. Причина такої популярності полягає в тому, що корейські майстри змогли поєднати давні принципи і методи тренувань з тенденціями сучасного спорту, що зробило таеквон-до унікальною системою саморозвитку і фізичного виховання, а також дуже видовищним і динамічним видом спорту.

Мета дослідження: теоретично визначити та обґрунтувати історичні тенденції розвитку таеквон-до, і його виховну функцію на дітей і підлітків на сучасному етапі в Україні.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати та узагальнити історичні особливості розвитку таеквон-до ІТФ в світі.
2. Виявити особливості розвитку таеквон-до ІТФ в Україні на сучасний стан.
3. Визначити перспективи виховної функції таеквон-до ІТФ в Україні та його подальший розвиток.

Методи дослідження:

1. Загальнонаукові методи теоретичного рівня: аналогія, аналіз, синтез, абстрагування, індукція.
2. Історичні методи (історико-логічний, конкретно-історичний, порівняльно-історичний, ретроспективний).
3. Системно-функціональний аналіз.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження проводилося у березні-квітні 2018 року в секції таеквон-до. В соціологічному опитуванні взяли участь підлітки які займаються або займалися таеквон-до. Хлопці склали 75% опитаних, дівчата 25%. Основна маса респондентів, а саме 65% займається таеквон-до 1,5 року, 25% – 2 року, 10% – 2,5-3 роки.

Результати дослідження. Для вивчення впливу занять таеквон-до на виховання особистості, нами було проведено опитування, в якому взяли участь підлітки які займаються або займалися таеквон-до. На питання «Чому ти обрав саме цей вид спорту?», більшість респондентів відповіли, що їх привели батьки або ж займаються таеквон-до друзі і їм, отже, теж захотілося. Також були названі такі відповіді, як: «Тут вчать бути сильними і терплячими», «Став помічати свою фізичну слабкість і як раз в цей час я побачив змагання з таеквон-до в інтернеті».

Проаналізувавши ці відповіді можна зробити висновок, що спочатку діти приходять в секцію без особливого розуміння що таке таеквон-до, їм головне отримати фізичну підготовку. Також було цікавим почути думку респондентів про відміну таеквон-до від інших видів єдиноборств. 75% опитаних вважають, що таеквон-до відрізняється технікою, тактикою бою, 15% респондентів виділяють таеквон-до як найблагородніший вид єдиноборства. У 10% входять такі відповіді, як: «Гармонійний розвиток всього тіла», «Це ще й життєвий шлях», «Це не просто бездумне махання руками і ногами». На питання «Що тобі дають заняття таеквон-до?» респонденти відповіли наступним чином:

- Фізичну підготовку – 100%
- Друзів (спілкування з однолітками) – 80%
- Можливість брати участь у змаганнях – 87,5%
- Батькам подобається, що я туди ходжу – 50%
- Можна зайняти вільний час – 86%
- Змінюють погляди на життя, життєві цінності – 95%
- В якості своїх варіантів відповіді були названі: «хоробрість, сміливість, вміння постояти за себе», «уміння стояти на своєму, впевненість у собі».

Примітний той факт, що для 90% опитаних тренер є прикладом для наслідування, 2,5% не вважають тренера прикладом і 7,5% не змогли відповісти. Враховуючи такий великий відсоток респондентів, які вважають тренера прикладом для наслідування, варто зробити висновок про те, що особистість тренера, його поведінка, є важливими чинниками у вихованні молодого покоління. Для того щоб дізнатися, чи правда в секції таеквон-до займаються не тільки фізичною підготовкою спортсменів, але й працюють над

моральними якостями, респондентам було поставлено запитання: «Коли вперше з'явився такий вид спорту, як таеквон-до?». На наш погляд, знання історії є невід'ємною частиною у вивченні східного виду єдиноборств. Результати опитування приємно здивували, адже, незважаючи на різницю у віці, 100% респондентів відповіли вірно на задане їм питання, при цьому 80% опитаних вказали повну дату заснування, а 20% вказали лише рік.

Проаналізувавши відповіді респондентів, ми зробили висновок, що більшість дітей приходять на таеквон-до не по своїй волі, однак, через деякий час, вони вже відвідують тренування з усвідомленням для чого їм це, про це свідчать відповіді на запитання «Що вам дають заняття таеквон-до?», також не можна не відзначити, що всі респонденти відповідально підійшли до опитування і постаралися максимально розкрито відповісти на питання, що характеризує спортсменів, як відповідальних і виконавчих. Не можна також не відзначити, що, говорячи про відміну таеквон-до від інших видів єдиноборств респонденти згадали не тільки тактику і техніку бою, але й відзначили особливу благородство таеквон-до: «Тренування самі по собі – це творчий процес, виховання самого себе, таеквон-до є дисципліною духу і тіла, а також філософією», «Таеквон-до це не тільки спорт, а мистецтво з багатою історією і глибокою філософією».

Висновок: Вивчивши роль спорту, на прикладі таеквон-до, у вихованні особистості, нами зроблено висновок, що спортивне виховання надає дієвий вплив на розвиток людини. Для подальших перспектив розвитку цього виду спорту в Україні необхідно розглянути не вирішені на даному етапі напрямки:

1. Слабке управління в розвитку реклами.
2. Недостатнє фінансування дорослих команд, юніорів і кадетів.
3. Недостатня кількість шкіл вищої спортивної майстерності.
4. Відсутність мотивації для занять у спортсменів після 18 років.
5. Відсутність дитячого спорту від 5 до 12 років.
6. Мала кількість спеціалізованих залів для таеквон-до.
7. Слабке фінансування і зацікавленість у розвитку українського таеквон-до.
8. Відсутність юридичної бази для приватних та юридичних осіб на надання спонсорської та меценатської допомоги.

Подальші дослідження плануються в напрямку аналізу стану наукових публікацій, дисертаційних робіт з таеквон-до в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакулев С.Е., Павленко А.В., Чистяков В.А. Современное таеквон-до как комплексное единоборство // Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта. 2007. № 5 (28). С. 15-20.
2. Калашников Ю.Б., Малков О.Б. Тхэквондо ИТФ. Программа спортивной подготовки для детско-юношеских спортивных школ. М., Физкультура и спорт, 2009. 167 с.
3. Сафонкин С. Тхэквондо. – СПб ГАФК им. П.Ф.Лесгафта, ОАО «Общество «Торнадо», 2001. 234 с.
4. Сафонкин. С. Секреты мастера тхэквондо. Обучение технике взаимодействия ударов ногой и рукой. Учебное пособие. 2014. 178 с.
5. Чой Сунг Мо, Е.И.Глебов. Тхэквондо: основы олимпийского спарринга. Ростов-на-Дону: «Феникс». 2002. 166 с.
6. Шоу, Скот. Таэквондо. 50 основных приемов. Скотт Шоу – М.: АСТ Астрель: Полиграфиздат, 2009.
7. Рукопашный бой. Примерные программы спортивной подготовки для ДЮСШ, СДЮСШОР. М.: Советский спорт, 2009. 8. Иссурин В.Б. Блоковая периодизация спортивной тренировки /В.Б.Иссурин.: М.: Советский спорт, 2010. 245 с.
8. Электронный ресурс: <http://itf-taekwondo.org.ua/top>
9. Электронный ресурс: <http://kkt.kiev.ua/templates/velocity/images/>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ В СФЕРІ ФІТНЕС-ІНДУСТРІЇ

Середа Н.В., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри менеджменту фізичної культури,

Троценко А.А., студент магістратури кафедри менеджменту фізичної культури

Харківська державна академія фізичної культури

У статті наведено результати проведеного аналізу науково-методичної літератури з основ формування комплексу маркетингу. Охарактеризовано елементи маркетингової моделі 7P для сфери фітнес індустрії.

Ключові слова: маркетинг, фітнес-індустрія.

Вступ. Однією з найперспективніших галузей у сфері послуг наразі можна вважати фітнес-індустрію. Причиною цього є світова мода щодо здорового способу життя, що в свою чергу передбачає правильне харчування, відмова від шкідливих звичок та спорт. У загальному понятті, фітнес - це напрям масової, спортивної фізичної культури, який спрямований на вдосконалення загального стану організму людини, його тренуваність, гнучкість та здатність опиратись негативним впливам зовнішнього середовища у результаті виконання простих та комплексних вправ під музичний супровід чи у визначеному ритмі; допомагає в процесі корекції форм та ваги тіла та дозволяє закріпити досягнуті результати [2]. У це поняття входять не лише спортивні навантаження, але й правильне, раціональне харчування, режим дня та відмова від шкідливих звичок. За методиками більшості провідних наукових та спортивних інститутів світу, фітнес, як фізична культура поділяється за такими напрямками: фізіологія; комплекс здоров'я; навички; спорт.

Метою дослідження – здійснити теоретичний аналіз формування комплексу маркетингу у фітнес-індустрії.

Результати дослідження та їх обговорення. Послуги в даній сфері фітнесу та рекреації надаються як і комерційними структурами (фітнес центри та фітнес клуби, основна ціль яких є отримання доходу), так і державні неприбуткові організації (спортивні юнацькі школи, басейни). Фітнес – програми як форми рухової активності, спеціально організовані в рамках групових або індивідуальних (персональних) занять, можуть мати:

1) оздоровчо-кондиційну спрямованість (зниження ризику розвитку захворювань, досягнення і підтримка належного рівня фізичного стану);

2) спортивно-орієнтовану спрямованість. тобто переслідувати мету, пов'язану з розвитком здібностей до вирішення рухових і спортивних завдань на достатньо високому рівні.

В першому випадку фітнес-програми зорієнтовані на оздоровчий фітнес (найбільш популярні програми). Дані види тренувань відвідує основна частка населення. Їхній широкий різновид забезпечує високий рівень задоволення кожного сегменту. В другому випадку – спортивно-орієнтованого або рухового (конкретні види спорту). Передбачається участь у спортивних змаганнях національного та міжнародного рівнів, підвищення кваліфікації та отримання звання у сфері спорту. Класифікація фітнес-програм базується:

- а) на одному виді рухової активності (аеробіка, біг, плавання);
- б) на поєднанні декількох видів рухової активності (наприклад, аеробіка і бодібілдинг; аеробіка і розтяжка; оздоровче плавання і біг);
- в) на поєднанні одного або декількох видів рухової активності й різних чинників здорового способу життя (наприклад, аеробіка і загартування; бодібілдинг і масаж; оздоровче плавання і комплекс водолікувальних відновлювальних процедур) [4].

У свою чергу, фітнес-програми, засновані на одному виді рухової активності, можуть бути розділені на програми, в основу яких покладені: види рухової активності аеробної спрямованості (для покращення діяльності та оздоровлення серцево-судинної системи та кровообігу); оздоровчі види гімнастики (розвиток координації, гнучкості, балансу); види рухової активності силової спрямованості (розвиток мускулатури тіла); види програм щодо підвищення характеристик організму (швидкість, витривалість); види рухової активності у воді (плавання); рекреативні види рухової активності; засоби психоемоційної регуляції (зниження нервової напруги, постановка правильного дихання)

Крім того, виділяють інтегративні, загальні фітнес-програми, зорієнтовані на спеціальні групи населення: для дітей; для похилих людей; для жінок в до- і післяпологового періоду; для осіб з високим ризиком захворювань або тих, що мають захворювання; програми корекції ваги тіла. Формування елементів комплексу маркетингу у сфері фітнесу без перебільшення є важливим процесом та також має свої особливості та алгоритм. Насамперед, організація, що працює в даному сегменті повинна провести маркетингові дослідження та проаналізувати цільовий ринок, що включатиме: оцінка попиту та пропозиції (на цій підставі виявлення клубів, що пропонують аналогічні послуги в даній сфері); оцінка ступеня задоволеності споживачів (проведення опитування наявних клієнтів та анкетування потенційних споживачів) та рівня якості послуг, що

надаються фітнес центрами; аналіз цін (визначення середньої вартості на абонементи та додаткові послуги). Також, важливим є дослідження, власне, макросередовища [1, 3].

Для організацій, що працюють в сфері спорту та фітнесу увагу слід звернути на наступні фактори зовнішнього середовища: демографічні (чисельність населення, розподіл населення за віком та статтю, територіальне розміщення); економічні (рівень безробіття, зміни цін, заощадження; врахування диференціації у доходах сім'ї, купівельна спроможність); політичні (положення основних законів, що стосуються діяльності ФСО); соціально-культурні (соціальні класи та групи). Наступним кроком є дослідження смаків споживачів та сегментація. Універсальним методом дослідження уподобань клієнтів є проведення опитування (анкетування). Маркетологи підкреслюють необхідність розробки чітко сформульованої анкети. Переважно споживачі фітнес клубів формують активні, працюючі люди, основна мета яких – підтримка здорового способу життя. У науковій праці Н.Іванечко, зокрема, зазначено, що в сучасній реалії необхідно застосовувати диференційований маркетинг, що дасть змогу охопити прибуткові сегменти та знизити ризик економічних втрат [4]. Виходячи з цього, можна сказати, що формування ефективного комплексу маркетингу для ФСО в цій сфері дозволяє детальніше проаналізувати у фітнес індустрії та дає можливість гнучкого пристосування до потреб цільового ринку. За результатами проведеного теоретичного аналізу охарактеризовано елементи маркетингової моделі 7P та представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика елементів моделі 7P для сфери фітнес-індустрії

Елемент	Характеристика
<i>Послуга</i>	Розробка концепції послуг як продукту. Ця концепція полягає у намаганні компанії задовольнити потреби споживачів оригінальним способом. Найбільш складним концептуальним питанням для спортивних маркетологів є розуміння спортивного продукту, адже саме він в маркетингу є джерелом отримання доходів. В загальному і цілому спортивний продукт – це товар або послуга, які повинні забезпечувати потреби спортивного споживача. Іншими словами, підприємству, що працює у сфері фітнесу (клуби, центри, комплекси) необхідно визначити потреби клієнтів і його завдання і полягає в тому, щоб захопити свою особливу нішу, у якій інші компанії не зможуть і скопіювати таку саму концепцію. Враховуючи той факт, що фітнес центри охоплюють широке коло споживачів, саме надання унікальних (додаткових) послуг стає їх пріоритетною стороною. Сюди входить: проведення тренувань за абсолютно новими програмами; введення нових видів та напрямів фітнесу (динамічного та статичного; представлення нових додаткових послуг

<p align="center"><i>Ціна</i></p>	<p>Для занять (тренувань) у фітнес центрах, споживачам необхідно придбати абонемент. Саме це і є індикатором ціни для споживачів та підтвердження оплати. Залежно від клубу, вартість абонементу можуть входити не тільки певна кількість (годин) занять, але й додаткові послуги (басейн, масаж). Для цієї сфери також характерним є встановлення цін. Для споживачів важлива функція оцінки якості виражає саме ціна. Тому завдання організації – знизити почуття занепокоєння споживачів та встановлення прийнятної для нього одразу на пакет послуг (певна кількість тренувань + масаж (басейн) або розробка індивідуальної програми). Логіка ціноутворення на набір послуг – комплекс благ повинний коштувати для покупця менше, ніж при покупці кожного з благ окремо.</p>
<p align="center"><i>Розподіл (місце розташування)</i></p>	<p>Це виявлення місця і каналів розподілу послуги. Оскільки, послуги неможливо переміщувати як матеріальні об'єкти, то для організацій сфери послуг надзвичайно важливо визначити своє місцезнаходження. Для фітнес центрів саме місцезнаходження є важливим аспектом. Його вибір різниться залежно від міста чи регіону, де планується відкриття, годин роботи та розкладу занять.</p>
<p align="center"><i>Просування</i></p>	<p>Найважливішим засобом стимулювання збуту фітнес послуг – є реклама, що передається в усній формі. Третя сторона, яка вже отримала послугу безпосередньо впливає на приховані настрої споживачів. Тому виняткова якість сприяє поширенню реклами. Безперечно, керівництво фітнес центру повинно приділяти увагу також розробці ефективної рекламної кампанії, що передбачатиме використання унікальних засобів щодо просування послуг.</p>
<p align="center"><i>Персонал</i></p>	<p>З точки зору якості послуги підготовлений персонал, який дійсно надає обіцяну послугу), має знання, досвід, впевненість, добре поводить себе, миттєво реагує на вимоги споживачів, поділяє його переживання, - такий персонал наповнить «момент істини» глибоким змістом і повністю задовольнить клієнта. До основного персоналу фітнес-клубу зазвичай входять: тренерський склад та адміністратор. Основними вимогами до тренерів є: професійність, компетентність (визначається в межах функцій), комунікабельність, чесність, порядність. Саме тренер є «обличчям» фітнес-клубу та представляє його на ринку. В даному випадку мається на увазі, що особа, яка проводить заняття (надає послугу) може бути вирішальним фактором, який спонукав споживач до відвідування конкретного фітнес клубу.</p>
<p align="center"><i>Процеси</i></p>	<p>З точки зору споживача –це діяльність завдяки якій він отримує реальний досвід (постановка послуги). Постановка здійснюється за допомогою операцій у підсобках, які споживач не бачить. Поєднання цих двох компонентів визначає зміст процесу надання послуги. Сюди включається процес формування послуги, алгоритм її надання.</p>
<p align="center"><i>Обслуговування споживачів</i></p>	<p>Включає в себе всі ті матеріально-речові об'єкти і візуальні образи, які дозволяють потенційному споживачеві оцінити і спрогнозувати якість майбутньої послуги. Застосування на практиці цього елемента дозволяє організаціям формувати власний стійкий і позитивний імідж в очах споживачів. Для досягнення поставленої мети компаніям необхідно вживати заходів щодо поліпшення рівня сервісу і якості обслуговування своїх споживачів.</p>

У сучасних ринкових умовах, елементи вище наведеного комплексу маркетингу дають змогу ефективно управляти маркетинговою діяльністю фітнес центрів; раціонально розподіляти ресурси та отримувати очікуваний результат.

Висновки. Визначено сутність комплексу маркетингу. Розглянуто основну модель 4Р, що була базовим пунктом в теорії та довгий час носила універсальний характер. Та з розвитком ринку товарів та послуг, посиленням конкуренції її стало недостатньо, внаслідок чого були створені нові модифікації моделі 4Р, що на практиці повинні були вирішити нові проблеми, що виникали у нових, за своєю діяльністю, організаціях. Проблемами, що їх переслідують, є неефективне розподілення та застосування елементів комплексу маркетингу та нераціональне визначення коштів, що спрямовані на їх реалізацію.

Перспективи подальших досліджень. Розробка комплексу маркетингу для фітнес-клубу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Артем'єва Ю. Фітнес як система зміцнення здоров'я // Фізичне виховання в школах України. 2009. № 6. С. 35-37*
2. *Імас Є. Проблеми законотворчого регулювання економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005. № 4. С.87 – 90.*
3. *Новожилова Н. Н. Структура деятельности фитнес-клуба // Научное обоснование физического воспитания, спортивной тренировки и подготовки кадров по физической культуре и спорту. Минск, 2004. С. 285–286.*
4. *Семенюк С.Б. Маркетинг інновацій на ринку послуг // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2012. №2 С. 34-38.*
5. *Стадник С.А., Середа Н.В. Маркетинговий аналіз конкурентоспособності фітнес-клубов в горіде Харькове // Слобожанський науково-спортивний вісник: [наук.-теорет.журн.]. Харків: ХДАФК, 2016. №6 (56). С. 120-124.*

ФІТНЕС ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

Стадник С.О., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри менеджменту фізичної культури

Харківська державна академія фізичної культури

У статті аналізу та узагальненню піддавалися літературні джерела, у яких розглядалися різноманітні аспекти фітнесу та діяльності фітнес-закладів. У результаті визначено сім напрямків наукових досліджень з фітнесу, з'ясовано найбільш вивчені аспекти досліджуваної проблеми та питання, які потребують наукового дослідження.

Ключові слова: *фітнес, систематизація, аналіз, напрямки, дослідження.*

Вступ. Слово «фітнес» знайоме кожному. У перекладі з англійської «фітнес» означає бути, перебувати у формі, вести активний спосіб життя. У загальному вигляді фітнес – це не просто вид активного дозвілля, це стиль життя, який допомагає підтримувати тіло й дух у гарній формі. Адже швидкий темп життя вимагає від сучасних людей відмінного здоров'я.

В Україні фітнес з'явився більше ніж 20 років назад. Сьогодні у всіх містах нашої країни функціонує різноманіття спеціальних оздоровчих фітнес-центрів та клубів, студій краси та здоров'я, які надають комплекс послуг, що включають в себе популярні фітнес-програми та технології. З того часу і до сьогодні накопичено значний теоретичний і практичний досвід, що розглядається у літературі різними авторами та обумовлює актуальність даної роботи.

Аналіз сучасної літератури свідчить про те, що науковим дослідженням з фітнесу вченими надається багато значення. Нами визначено, що більш ранні дослідження Т.А. Кудри (2002), Ю.В. Менхіна, А.В. Менхіна (2002), Т.С. Лисицької (2002) та інших авторів здебільшого стосувалися теоретико-методичних аспектів фітнесу. Зараз основна увага авторів зосереджена на розгляді питань щодо розвитку фітнес-програм (О. Благій, Н. Лисакова (2013) та інші); застосування фітнес-технологій у різних сферах (В.Б. Зінченко, Ю.О. Усачов (2011), І. Степанова (2013) та інші); удосконалення фітнес-тренувань (М.В. Дутчак, М.М. Василенко (2013), Є.З. Добродуб (2014)). На особливу увагу заслуговують дослідження авторів Л. Ващук (2013), Є. Імас, Ю. Мічуда (2015), В. Вавілов (2015), Л.Чеховська (2017), пов'язані з вивченням організаційно-управлінських аспектів діяльності фітнес-закладів та розвитку фітнес-індустрії в Україні.

Мета дослідження – систематизація сучасних наукових досліджень з фітнесу.

Завдання дослідження: 1) визначити напрямки наукових досліджень з фітнесу; 2) з'ясувати найбільш вивчені аспекти та питання, які потребують наукового дослідження.

Матеріал і методи дослідження: у ході дослідження було проаналізовано понад 100 літературних джерел, у яких розглядалися різноманітні аспекти з фітнесу.

Результати дослідження та їх обговорення. Проведений нами аналіз науково-методичної літератури дозволив визначити напрямки наукових досліджень з фітнесу (табл. 1).

Таблиця 1

Напрямки наукових досліджень з фітнесу

№ з/п	Питання, що вивчались	Автори, джерела
1.	Історія фітнесу, теорія та методика фітнес-тренувань, роль фітнесу у системі оздоровчої фізичної культури	Т.А. Кудра (2002); Ю.В. Менхін, А.В. Менхін (2002); Т.С. Лисицька (2002); Д.Г. Калашников, В.І. Тхоревський (2003); Є.Г. Сайкіна (2008); Л.Я. Іващенко, А.Л. Благій, Ю.А. Усачов (2008); С.Д. Руненко (2009); О.К. Корносенко (2013); Ю.І. Беляк (2014)
2.	Розвиток фітнес-програм та напрямків, фітнес для жінок	В. Нечаєв (2010); В. Осіпов (2012); В. Петрович (2013); О. Благій, Н. Лисакова (2013); Н. Базилевич (2014)
3.	Застосування фітнес-технологій у фізичному вихованні учнів та студентів	В.І. Григор'єв, Д.Н. Давиденко, С.В. Малініна (2010); В.Б. Зінченко, Ю.О. Усачов (2011); Т. Касацька, С. Гейченко (2012); Є.П. Баліцька (2013); О.А. Атамась (2013); І. Степанова (2013); Н. Пангелова, Д. Мінкін (2014); А.О. Твеліна (2014)
4.	Сучасні інформаційні технології у сфері фітнесу	О.Ю. Лядська (2010); Н. Гончарова, Л. Денисова, В. Усиченко (2012)
5.	Удосконалення професійної діяльності фітнес-тренерів	М.В. Дутчак, М.М. Василенко (2013); М.М. Василенко (2014); Є.З. Добродуб (2014)
6.	Передумови розвитку та становлення фітнес-індустрії в Україні, дослідження ринку фітнес-послуг	Л. Ващук (2013); Є. Імас, Ю. Мічуда (2015); Ю.В. Дутчак (2015); Л.Чеховська (2017)
7.	Організація та управління діяльністю фітнес-закладів	В. Вавілов (2015); С. Демеха, В. Гаєвий (2013)

Аналіз літературних джерел показав, що вивчення історії, ідеології та методичних принципів фітнесу представлено в роботах Т.А. Кудри [21], Ю.В. Менхіна, А.В. Менхіна [24] Д.Г. Калашникова, В.І. Тхоревського [18], Є.Г. Сайкіної [30]. З'ясовано, що виникнення та розвиток сучасного фітнесу має дві версії: східну та західну. Відповідно до

східної версії свої історичні витоки фітнес почав в V столітті до нашої ери у Стародавній Греції. Відповідно до західної версії, фітнес виник в США у 60-х роках, тоді ж і з'явився офіційний термін «фітнес», хоча перші фітнес-програми з'явилися у США ще під час Другої світової війни для тренувань в армії і флоті [30]. Слід відзначити, що більшість дослідників пов'язують розвиток фітнесу з історією розвитку США, та що саме американці є основоположниками й провідниками ідеології фітнесу. Найширше висвітлив історію виникнення фітнесу на Американському континенті Т.А. Кудра [21].

Як свідчить проведений аналіз літературних джерел, роль фітнесу у системі оздоровчої фізичної культури, принципи, класифікація та методичні особливості засобів оздоровчого фітнесу є одним з найбільш вивчених питань серед досліджень з фітнесу. Зокрема, Т.С. Лисицькою [22] викладено принципи оздоровчого тренування. Праця авторів Л.Я. Іващенко, А.Л. Благій, Ю.А. Усачова [16] присвячена програмуванню занять оздоровчим фітнесом. О.К. Короносенко [20] запропоновано класифікацію фітнес-програм, чинники і причини, які спонукають до занять фітнесом. На окрему увагу заслуговує навчальний посібник С.Д. Руненко [29], присвячений лікарському контролю у фітнесі, що є актуальним та важливим питанням для практичної діяльності.

У ході дослідження з'ясовано, що сьогодні у світі загалом нараховується близько 200 різних оздоровчих програм з фітнесу. Адже різноманітність і постійне оновлення фітнес-програм дозволяють задовольнити різні фізкультурно-оздоровчі інтереси широких мас населення. Зокрема сучасні тенденції у розвитку фітнес-технологій відображено та проаналізовано у працях В. Нечаєва [25], О. Благій, Н. Лисакової [5]. У ході аналізу ми виділили також дослідження авторів [2, 26, 28], у яких найбільш повно висвітлюється питання щодо використання фітнесу з метою оптимізації фізичного стану та зниження надмірної ваги у жінок.

Аналіз літературних джерел з наступного напрямку свідчить, що значний інтерес у літературі представляє проблема застосування фітнес-технологій у фізичному вихованні учнів та студентів. Авторами представлені науково-обґрунтовані рекомендації щодо раціонального використання інноваційних фітнес-програм і технологій. Зокрема мотивація студентів до занять фітнесом та фітнес-культура студентів відображені у працях В.І. Григор'єва, Д.Н. Давиденко, С.В. Малініної [10], Є.П. Баліцької [3], Н. Пангелової, Д. Мінкіна [27]. На особливу увагу заслуговують праці О.А. Атамась [1] та А.О. Твеліної [33], у яких розглядаються питання щодо вивчення та використання сучасних фітнес-технологій у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Значний інтерес викликають дослідження Н. Гончарової, Л. Денисової та В. Усиченка [9], які розглядають питання використання сучасних інформаційних технологій у сфері оздоровчого фітнесу. Зокрема, дослідники наголошують на доцільності застосування комп'ютерної програми для організації самостійних занять з оздоровчого фітнесу «Yourself Fitness». Заняття здійснюється у вигляді відеоуроку з віртуальним тренером. Також дослідники наголошують на можливостях застосування комп'ютерної програми Exlib (Norsk Video Digitech AS), яка являє собою електронний щоденник тренувального процесу. Для самостійних занять фітнесом також можна застосовувати комп'ютерну програму «Fitball training», яка розроблена О. Лядською [23].

Важливе значення серед виділених напрямків досліджень з фітнесу мають праці, присвячені удосконаленню професійної діяльності фітнес-тренерів. Наприклад, у результаті проведеного теоретичного аналізу дослідниками М. Василенко та М. Дутчаком [7, 13] розроблені кваліфікаційні характеристики професії «фітнес-тренер», представлено сучасні вимоги до формування готовності майбутніх фітнес-тренерів до професійної діяльності.

Наступним напрямком досліджень з фітнесу є праці авторів, у яких розглядаються передумови розвитку та становлення фітнес-індустрії в Україні. Зокрема Л. Ващук [8] визначено перспективи та тенденції розвитку фітнесу в Україні, серед яких – активний розвиток дитячого фітнесу; підвищення ролі духовного фактора у фітнесі й індивідуалізація програм; подальші злиття індустрії фітнесу та сфери охорони здоров'я України; інтеграція фітнесу у сфері освіти; підвищення екологічних позицій фітнесу; підвищення мотивації й урізноманітнення фітнес-технологій. Сегментацію ринку фізкультурно-оздоровчих послуг з метою визначення потенційних споживачів цих послуг здійснено у роботі Ю. Дутчака [14].

Проблеми керування організаційно-управлінською та маркетинговою діяльністю організацій фітнес-спрямованості розглядалися у роботах В. Вавілова [6], С. Демехи, В. Гайового [11]. Основна увага у праці В. Вавілова зосереджена на розгляді функцій управління (планування, організація, координація, прийняття рішень) менеджера фітнес-клубу. У наукових дослідженнях В. Гаєвого та С. Демехи розкрито технологію управління фізкультурними кадрами у фітнес-організаціях.

Вище вказані напрямки досліджень, на нашу думку, підкреслюють важливість аналізу розвитку та становлення фітнесу, впливають на розуміння цього явища та сприяють правильному практичному використанню фітнесу у різних сферах життя людини.

Висновки

1. Систематизація сучасних наукових уявлень з фітнесу дозволила нам визначити 7 основних напрямків наукових досліджень: 1) історія фітнесу, теорія та методика фітнес-тренувань, роль фітнесу у системі оздоровчої фізичної культури; 2) розвиток фітнес-програм та напрямків, фітнес для жінок; 3) застосування фітнес-технологій у фізичному вихованні учнів та студентів; 4) сучасні інформаційні технології у сфері фітнесу; 5) удосконалення професійної діяльності фітнес-тренерів; 6) передумови розвитку та становлення фітнес-індустрії в Україні, дослідження ринку фітнес-послуг; 7) організація та управління діяльністю фітнес-закладів.

2. Проведений аналіз літературних джерел дав можливість з'ясувати найбільш вивчені аспекти та питання, які потребують наукового дослідження. Визначено, що найбільш вивченими аспектами є програмування занять фітнесом, основи контролю і самоконтролю їх ефективності, а також науково-обґрунтовані рекомендації щодо раціонального використання інноваційних фітнес-програм і технологій для різноманітних верств населення. Детальнішого вивчення потребують організаційно-управлінські умови діяльності фітнес-закладів з метою підвищення ефективності їх діяльності та дослідження перспектив і шляхів розвитку фітнес-індустрії у цілому.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з визначенням можливих шляхів підвищення ефективності діяльності фітнес-клубів у місті Харкові з врахуванням вподобань, інтересів та побажань самих клієнтів

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атамась О. А. *Аспекти формування готовності майбутніх учителів фізичної культури к впровадженню технологій оздоровчого фітнесу* // Вектор науки ТГУ. 2013. № 1. С. 33–35.
2. Базилевич Н. *Особливості організації оздоровчого фітнесу «FitCurves» як здоров'язберезувальної технології для жінок* // Спортивний вісник Придніпров'я. 2014. № 2. С. 4–8.
3. Баліцька Є. П. *Мотивація студентів до занять фітнесом в технічному вищому навчальному закладі* // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2013. № 6. С. 3–6.
4. Беляк Ю. І. *Класифікація та методичні особливості засобів оздоровчого фітнесу* // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2014. № 1. С. 3–7.

5. Благий О., Лисакова Н. Тенденції розвитку групових фітнес-програм // *Теорія та методика фізичного виховання і спорту*. 2013. №2. С. 54–58.
6. Вавилов В. *Основы менеджмента в фитнес-индустрии*. К.: Саммит-Книга, 2015. 168 с.
7. Василенко М. М. Сучасні вимоги до формування готовності майбутніх фітнес-тренерів до професійної діяльності // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 38. С. 119–124.
8. Ващук Л. *Передумови розвитку та становлення фітнесу в Україні // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць*. 2013. №3 (23). С. 7–8.
9. Гончарова Н., Денисова Л., Усиченко В. Використання сучасних інформаційних технологій у сфері оздоровчого фітнесу // *Фізичне виховання, спорт, культура здоров'я в сучасному суспільстві*. 2012. № 2. С. 163–166.
10. Григорьев В. И., Давиденко Д. Н., Малинина С. В. *Фитнес-культура студентов: теория и практика : учебное пособие*. Санкт-Петербург, 2010. 228 с.
11. Демеха С., Гаєвий В. *Технологія управління фізкультурними кадрами в організаціях фітнес-спрямованості // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2013. №1 (21). С. 9-12.
12. Добродуб Є. З. *Характеристика показників сформованості мотивації досягнення у професійній діяльності фахівців з фізичного виховання та спорту при роботі в фітнес-центрах // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2014. Вип. 118(2). С. 112-115.
13. Дутчак М. В., Василенко М. М. *Теоретичне обґрунтування кваліфікаційної характеристики фітнес-тренера // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 2. С. 17–21.
14. Дутчак Ю. *Сегментація ринку фізкультурно-оздоровчих послуг // Молода спортивна наука України*. 2015. Т.4. С. 26 – 30.
15. Зінченко В. Б., Усачов Ю. О. *Фітнес-технології у фізичному вихованні: навчальний посібник*. Київ, 2011. 152 с.
16. Иващенко Л. Я., Благий А. Л., Усачов Ю. А. *Программирование занятий оздоровительным фитнесом*. Київ, 2008. 198 с.

17. Імас Є., Мічуда Ю. Тенденції розвитку сфери фізичної культури та спорту в умовах сучасного ринку // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2015. № 2. С. 142–149.
18. Калашиников Д.Г., Тхоревский В.И. Теория и методика фитнес–тренировки: учебник персонального тренера. Москва, 2003. 175 с.
19. Касацька Т., Гейченко С. Організація фізичного виховання студенток засобами оздоровчого фітнесу // Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення» Л., 2012. С. 142–146.
20. Корносенко О. К. Роль фітнесу в системі оздоровчої фізичної культури // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2013. Вип. 112(3). С. 228-232.
21. Кудра Т.А. Фитнесс. Американская концепция достижения здоровья средствами физической культуры: монография. Владивосток, 2002. 222 с.
22. Лисицкая Т.С. Принципы оздоровительной тренировки // Теория и практика физической культуры. 2002. №8. С. 6–14.
23. Лядська О. Ю. Застосування комп'ютерної програми "Fitball training" для удосконалення організації фізкультурно-оздоровчих занять з жінками першого зрілого віку із застосуванням футболу // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 12. С. 76–80.
24. Менхин Ю.В., Менхин А.В. Оздоровительная гимнастика: теория и методика. Ростов-на-Дону, 2002. 384 с.
25. Нечаєв В. Сучасні тенденції у розвитку фізкультурно-оздоровчих технологій // Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 3. С. 129–132.
26. Осінов В. Оптимізація фізичного стану жінок зрілого віку засобами інноваційних фітнес-технологій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк, 2012. № 4 (20). С. 305–310.
27. Пангелова Н., Мінкін Д. Перспективи використання фітнес-програм силової спрямованості для оптимізації процесу фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів // Спортивний вісник Придніпров'я. 2014. № 2. С. 124-127.

28. Петрович В. Фітнес як засіб зниження надмірної ваги жінок // *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук.- практ. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк, 2013. № 1 (21). С. 212–216.*
29. Руненко С. Д. *Врачебный контроль в фитнесе: учебное пособие. Москва, 2009. 192 с.*
30. Сайкина Е. Г. *Фитнес в системе физической культуры // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. 2008. № 11 (68). С.182–190.*
31. Стадник С. *Моніторинг діяльності фітнес-клубів м. Харкова // Матеріали ХХІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 29. С. 512–514.*
32. Степанова І. *Фітнес-технології у фізичному вихованні дітей // Спортивний вісник Придніпров'я. 2013. №2 (31). С. 142–144.*
33. Твеліна А. О. *Соціально-педагогічні передумови використання засобів оздоровчого фітнесу в системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, 2014. Вип. 118. С. 232–236.*
34. Чеховська Л. *Фітнес-індустрія України: стан і перспективи розвитку // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 2017. Випуск 5К (86). С. 358–363.*

**З ДІЯЛЬНОСТІ ХЕРСОНСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ІНВАЛІДІВ «ІНВАСПОРТ»**

¹Степанюк С., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання

²Малашенко Л., провідний фахівець

³Ломака Ж., кандидат медичних наук, доцент, лікар-гастроентеролог

¹*Херсонський державний університет*

²*Херсонський регіональний центр фізичної культури та спорту інвалідів «Інваспорт»*

³*КЗ «Херсонська міська клінічна лікарня ім. А.С.Лучанського»*

У статті розглядаються питання проблеми інтеграції людей з інвалідністю в соціум. Проаналізовано досягнення спортсменів з інвалідністю Херсонщини, які не тільки досягнули неймовірно високих результатів, а кожен виступ наших спортсменів щоразу дивує світ неймовірними перемогами.

Ключові слова: *особи з інвалідністю, спорт інвалідів, фізична культура, спортивні досягнення.*

Постановка проблеми. В декларації ООН про права інвалідів (1975 р.) говориться, що «інваліди мають невід’ємне право на повагу їх людської гідності незалежно від походження, характеру і важкості уражень, мають громадські та політичні права, право на економічне та соціальне забезпечення, на медичне, психічне або функціональне лікування, на відновлення здоров’я, на освіту, професійну підготовку і відновлення працездатності, на допомогу, консультації, на послуги з працевлаштування та інші види обслуговування, які дозволять їм максимально проявити свої можливості і здібності та прискорять процес їх соціальної інтеграції і реінтеграції» [1].

Як зазначає президент Національного комітету спорту інвалідів України, народний депутат Верховної Ради України В.М. Сушкевич, параолімпійський рух – це одне з найвищих досягнень людського гуманізму тисячоліття, що минуло [5].

Україна сьогодні стоїть на шляху всебічної інтеграції у європейське та світове співтовариство, що передбачає розвиток демократичних, гуманістичних, відкритих основ розвитку усіх сторін суспільно-політичної, соціальної, духовної, освітньої, культурної сфер життя суспільства [2]. Фізична культура і спорт посідають у цих процесах, з огляду на їх соціальну і оздоровчу, міжнародну і репрезентаційну значущість, неабияке значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формування спортивного руху інвалідів в Україні бере свій початок з 1989 року. Саме в цей час почали створюватись

фізкультурно-спортивні та оздоровчі клуби інвалідів. У подальшому ці громадські об'єднання стали основою для створення національних федерацій спорту інвалідів з різними видами уражень: опорно-рухового апарату, вадами зору, слуху та інтелекту. У 1992 році ці чотири федерації об'єдналися у Національний комітет спорту інвалідів України [3].

Завдяки системній організаційній та практичній роботі Національного комітету спорту інвалідів України, Українського центру з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт» та спортивних федерацій з нозологій українські спортсмени з інвалідністю не тільки досягнули неймовірно високих результатів – кожен виступ наших спортсменів щоразу дивує світ неймовірними перемогами [5].

Мета роботи – проаналізувати особливості зародження Херсонського регіонального центру фізичної культури та спорту інвалідів «Інваспорт» та узагальнити здобутки осіб з інвалідністю Херсонщини на міжнародній арені.

Для вирішення поставленої мети нами були використані такі **методи дослідження**: аналіз архівних матеріалів; вивчення наукових джерел; вивчення та аналіз досвіду видатних діячів фізкультурно-спортивного руху Херсонщини; бесіди.

Для вирішення поставленої мети нами були використані такі **методи дослідження**: аналіз архівних матеріалів; вивчення та аналіз досвіду видатних діячів фізкультурно-спортивного руху осіб з інвалідністю Херсонщини; бесіди.

Результати дослідження та їх обговорення. У березні 1993 року було засновано Херсонський обласний центр з фізичної культури та спорту інвалідів „Інваспорт”. Очолив його – Анатолій Петрович Вдовиченко. З 19 березня 1998 року начальником обласного центру «Інваспорт» призначено Івана Івановича Міщенко.

До 2008 року обласний центр був структурним підрозділом обласного управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації, а з 2008 року – Херсонської обласної Ради.

З 2012 року і по теперішній час – Херсонський регіональний центр з фізичної культури та спорту інвалідів «Інваспорт» Херсонської обласної ради. Завданням центру є забезпечення комплексних та цільових програм з питань фізкультурно-спортивної та реабілітаційно-виховної роботи з інвалідами різного віку і нозологій [4].

За час існування, центром було розвинуто 16 видів спорту – це легка атлетика, баскетбол, волейбол, вільна та греко-римська боротьба, плавання, футбол, футзал, настільний теніс, пауерліфтинг, кульова стрільба, стрільба із лука, голбол, шашки, шахи, параканое та академічне веслування.

До складу груп з видів спорту входить більше 300 спортсменів з інвалідністю 4-х нозологій (вадами слуху, зору, фізичного і розумового розвитку, ураженнями опорно-рухового апарату).

У 2012 році було створено Херсонський осередок «Спеціальної Олімпіади». Вихованці якого беруть участь як у обласних так і Всеукраїнських та Міжнародних змаганнях, очолює осередок – Малашенко Р.А.

У кінці 2015 року було створено громадську організацію «Херсонська Федерація Паралімпійських, Дефлімпійських та неолімпійських видів спорту» ГО «ХФПДНВС». Організація проводить навчально-тренувальну підготовку та надає допомогу в організації та відрядженні спортсменів з інвалідністю міста Херсона на участь у змаганнях.

До 2015 року при центрі існувала Дитяча юнацька спортивна школа для інвалідів, після реорганізації школа стала окремою юридичною одиницею, яку очолив майстер спорту України з легкої атлетики серед спортсменів з УОРА, колишній студент Херсонського державного університету – Руслан Анатолійович Малашенко.

На даний час у школі культивується 11 видів спорту до складу яких входить 243 спортсмени з інвалідністю. Також школа має власну водно-спортивну базу (3 затон річки Дніпро) та зал настільного тенісу.

Після реорганізації Херсонський регіональний центр «Інваспорт» займається організаційними питаннями, що до розвитку Паралімпійського та Дефлімпійського руху та реабілітації осіб з інвалідністю на Херсонщині. Контролює роботу провідних спортсменів, які входять до складу Національних збірних команд України з різних видів спорту.

Починаючи з 1995 року і по теперішній час, спортсмени центру беруть участь у Всеукраїнських змаганнях, Чемпіонатах Світу, Європи, Паралімпійських, Дефлімпійських та Глобальних іграх. Юнаки молодшого віку активно виступають на Всеукраїнських Спартакіадах «Повір у себе».

Серед найкращих:

Кравченко Вікторія – заслужений майстер спорту України з легкої атлетики, дворазова срібна призерка XIII Паралімпійських ігор 2008 р. в Пекіні, срібна призерка XIV Паралімпійських ігор 2012 року у Лондоні, кавалер орденів «Княгині Ольги» 2 і 3 ступенів, почесний громадянин міста Цюрупинська. **Крук Сергій** – заслужений майстер спорту України з легкої атлетики, переможець і бронзовий призер XX Дефлімпійських ігор 2005 року. Чемпіон Європи 2007 року та чемпіон світу 2008 року. Чемпіон Дефлімпійських ігор 2009 року у Пекіні, кавалер ордену «За мужність» III ступеня.

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

Урсуленко Наталія – заслужений майстер спорту України з легкої атлетики, чемпіонка Європи 2008 року, срібна і бронзова призерка чемпіонату світу 2012 року, чемпіонка Європи 2012 року, дворазова бронзова призерка XXII Дефлімпійських ігор 2013 року у Софії. Дворазова чемпіонка Європи з легкої атлетики 2015 року. Срібна та бронзова призерка чемпіонату світу 2016 року, кавалер орденів «За мужність» II і III ступенів.

Морозова Катерина – майстер спорту України міжнародного класу з веслування академічного, бронзова призерка XIV Паралімпійських ігор 2012 року у Лондоні, чемпіонка світу 2013 року, кавалер ордену «За заслуги» III ступеня.

Козлов Володимир – майстер спорту України міжнародного класу з веслування академічного, бронзовий призер XIV Паралімпійських ігор 2012 року у Лондоні, бронзовий призер Кубку світу 2012 року, нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня.

Григорчук Сергій – майстер спорту України з шахів, срібний призер Всесвітньої шахової Олімпіади 2012 року в Індії, володар Кубку світу 2013 року.

Доценко Іван – майстер спорту України з футболу, срібний призер XXII Паралімпійських ігор 2012 року у Лондоні, нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня.

Турков Володимир – заслужений майстер спорту України з легкої атлетики, чемпіон світу 2012 року, чемпіон Європи 2011 року, чемпіон XXI Дефлімпійських ігор 2009 року у Тайвані, срібний призер XXII Дефлімпійських ігор 2013 року у Софії, нагороджений орденом «За мужність» III ступеня і медаллю «За працю та звитягу».

Мерешко Єлизавета – чотириразова чемпіонка та дворазова срібна призерка Чемпіонату Європи з плавання УОРА 2014 року. Триразова чемпіонка та дворазова срібна призерка Чемпіонату світу 2015 року (Великобританія). У 2016 році на XV Літніх Паралімпійських іграх у Ріо-де-Жанейро здобула чотири золоті та бронзову нагороди встановивши світовий рекорд.

Завершився 2017 рік. Чемпіонат світу з легкої атлетики приніс Світлані Півень чемпіонське звання та бронзову нагороду. Чемпіонат Європи з настільного тенісу Богдану Омельчуку – перше командне. Чемпіонат світу з легкої атлетики Яні Лебедевій – срібло. Чемпіонат Європи з легкої атлетики Світлані Півень – бронзу (Чехія). XXIII Дефлімпійські ігри Юлії Кисильовій – бронзову нагороду. Лариса Міхневана Кубку Європи зі стрільби з лука серед спортсменів з порушеннями опорно-рухового апарату стала четвертою.

Висновки. На рік 2018 свої надії і сподівання. Хочеться вірити, що він буде вдалим для херсонських спортсменів. І найголовніше: те, що робить херсонська збірна на змаганнях різного рівня, приносить Україні визнання спортивної держави.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі проблем та перспектив діяльності регіональних центрів фізичної культури та спорту інвалідів «Інваспорт» в Україні та на Херсонщині, зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про права інвалідів http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/disabled.shtml.
2. Історичні, організаційні та соціальні аспекти розвитку спорту інвалідів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / [С.Ф. Матвеев, Ю. А. Бріскін, І. О. Козут та ін.]. Київ: Асконіт, 2011. 250 с.
3. Римар О.В. Спорт неповносправних: історія та сучасність. Львів, 2001. 56 с.
4. Степанюк С., Малащенко Л., Козіброда Л., Ломака Ж. Історія розвитку спорту осіб з інвалідністю на Херсонщині // Наук Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). К., 2018. Вип. 2 (96). С. 91-94.
5. Сушкевич В.М. Це був тріумф людських спроможностей // Олімпійська арена. 2001. Спецвипуск. С. 38-39.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІНІ-ФУТБОЛУ (ФУТЗАЛУ) З НЕОЛІМПІЙСЬКОГО В СТАТУС ОЛІМПІЙСЬКОГО ВИДУ СПОРТУ

Шаповал Є. Ю., кандидат педагогічних наук

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У роботі розглянуто стан розвитку неолімпійського спорту в Україні. Проаналізовано проблеми та перспективи розвитку неолімпійських видів спорту в Україні, зокрема, міні-футболу, визначено критерії для визнання міні-футболу олімпійським видом спорту.

Ключові слова: неолімпійський спорт, види спорту, Спортивний комітет України, Всесвітні ігри, міні-футбол.

Вступ. Інтенсивний розвиток олімпійського спорту у другій половині ХХ ст. вплинув і на інші напрями спорту, зокрема на неолімпійський спорт (non-Olympic sports). На міжнародному та національному рівнях, починаючи з 70-80-х років минулого століття, подальший розвиток спорту обумовлював потребу в інтеграції спортивних організацій з видів спорту, які не входили до програми Олімпійських ігор, за зразком роботи Міжнародного олімпійського комітету та національних олімпійських комітетів.

На сучасному етапі розвитку фізичної культури і спорту феномен неолімпійського спорту набуває все більшого значення. Впродовж останніх років сформовано систему комплексних міжнародних спортивних змагань з неолімпійських видів спорту, які організовуються відповідними всесвітніми та континентальними структурами й набувають все більшої популярності.

Неолімпійський спорт є складовою міжнародного спортивного руху [2] та має підтримку з боку Міжнародного олімпійського комітету, Об'єднаних Міжнародних спортивних федерацій «СпортАккорд» (до 2009 р. Генеральної Асоціації Міжнародних спортивних федерацій (GAISF) та Асоціації визнаних Міжнародним олімпійським комітетом спортивних федерацій (ARISF)), Міжнародної Асоціації Всесвітніх Ігор (IWGA), Міжнародної Асоціації Інтелектуальних видів спорту (IMSA) та Міжнародної Асоціації Спорту для всіх (TAFISA). Сьогодні до процесу популяризації та міжнародного інформаційного забезпечення суспільства про розвиток, стан та спортивне життя в системі неолімпійських видів спорту залучені Міжнародна Асоціація спортивної інформації (IASI) та Міжнародна Асоціація спортивної преси (IAPS) [4].

Отже, актуальним видається вивчення питання про вплив олімпійського спорту на формування системи неолімпійського спорту як на світовому рівні, так і в Україні зокрема.

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз формування внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку неолімпійських видів спорту в Україні та визначити критерії переходу окремих неолімпійських видів спорту в статус олімпійських, зокрема, міні-футболу.

Результати дослідження та їх обговорення. В Україні, як і в усьому світі, стрімко розвиваються види спорту, що не входять до програми літніх та зимових Олімпійських ігор. З кожним роком неолімпійські види спорту стають популярнішими серед населення в усіх регіонах країни.

Неолімпійський спорт – є складовою спорту в цілому, розвитком якого займаються різні фізкультурно-спортивні організації, а саме: всеукраїнські та регіональні федерації, союзи, асоціації з видів спорту, спілка громадських організацій «Спортивний комітет України», фізкультурно-спортивні товариства, дитячо-юнацькі спортивні школи, спортивні клуби та різноманітні громадські спортивні організації [2, 3, 4 та інші].

Необхідно зазначити, що без аналізу функціонування неолімпійського спорту у міжнародному контексті неможливо визначити внутрішні та зовнішні чинники розвитку неолімпійського спорту в Україні. Тому актуальним є виконання теоретичного аналізу з питань: ієрархії системи управління на міжнародному рівні, а саме визначення структури, завдань та функцій Міжнародної Асоціації Всесвітніх ігор (IWGA), Міжнародної Асоціації Інтелектуальних видів спорту (IMSA) та Міжнародної Асоціації «СпортАккорд» як органу управлінської влади щодо розвитку видів спорту; особливостей інформаційного міжнародного забезпечення неолімпійського спорту; хронологію як фактору впливу на розвиток та функціонування неолімпійського спорту в Україні та світі.

Неолімпійський спорт як частка спорту набув свого інтенсивного розвитку наприкінці ХХ століття та має суттєвий вплив на міжнародний спортивний рух.

Саме проведення у 1981 р. Всесвітніх ігор з неолімпійських видів спорту призвело до формування системи управління неолімпійським спортом у міжнародному спортивному русі, яка на сьогодні має свою ієрархію на міжнародному рівні [3 та інші].

Міжнародні спортивні організації забезпечують функціонування та розвиток неолімпійського спорту в світі у відповідності до горизонтального та вертикального вектору управління, на підставі уставних документів організацій.

Так, управління неолімпійського спорту забезпечується трьома рівнями: перший рівень забезпечує МОК та «СпортАккорд»; другий рівень – ARISF, IWGA, IMSA, CISM,

ІМАС; третій рівень – Міжнародні спортивні федерації, конфедерації та союзи з неолімпійських видів спорту. Незалежно від рівня управління вони виконують загальні та специфічні функції, дотримуються загальних принципів Олімпійської хартії та специфічних принципів управління, а їх зовнішні та внутрішні управлінські відносини базуються на основі соціальних норм – як юридичних так і суспільних [2, 4].

Одним з важливих компонентів комплексного наукового дослідження визначеної нами проблеми є здійснення аналізу програмно-нормативної й законодавчої бази функціонування та розвитку неолімпійського спорту в Україні, функціонування, регламентації та основних напрямків діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади та громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості.

З 1991 року після прийняття незалежності України у структурі центрального органу виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту функціонує підрозділ з неолімпійських видів спорту, а у 2005 році створено Спортивний комітет України як спілку всеукраїнських федерацій з неолімпійських видів спорту. Вони забезпечують функціонування та розвиток неолімпійських видів спорту, представляють збірну команду України на Всесвітніх Іграх, Всесвітніх Інтелектуальних Іграх, Всесвітніх Іграх з єдиноборств, Всесвітній шаховій олімпіаді та інших міжнародних та європейських змаганнях [4].

Українські спортсмени завжди деонстрували високі результати на найголовнішому страті з неолімпійських видів спорту – Всесвітніх іграх. Аналізуючи досягнення вітчизняних спортсменів з неолімпійських видів спорту можна побачити значний приріст завойованих медалей українськими спортсменами на Всесвітніх іграх.

В Україні з кожним роком збільшується кількість визнаних видів спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор. На сьогоднішній день до Реєстру визнаних видів спорту в Україні входить 112 неолімпійських видів спорту, це рівно на половину більше за олімпійські [3].

Разом з тим, серед цих визнаних видів спорту особливе місце посідає міні-футбол, який останнім часом набирає все більшої популярності за масовістю та ієрархією змагальної діяльності. На нашу думку, настав час для визначення міні-футболу як олімпійського виду спорту.

Міні-футбол (футзал) – командна спортивна гра в залі за участю двох команд: 5 гравців у кожній, один з них воротар, мета якої забити м'яч у ворота любою частиною тіла, окрім рук [5, 6 та інші].

В сьогоднішній проводиться безліч турнірів, чемпіонатів з футзалу як на рівні клубних, так і на рівні збірних команд. В Україні є як чоловіча, так і жіноча збірна України з міні-футболу (футзалу). Нині у світі все більше підвищилася цікавість щодо міні-футболу. В різних країнах деякі футболісти бажають грати тільки в міні-футбол (футзал). Міжнародна федерація футболу (ФІФА) взяла міні-футбол (футзал) під свою егіду. Серед чоловіків проводяться чемпіонат світу з 1989 р. Чоловіча збірна України з футзалу: срібні призери на чемпіонаті Європи 2001 р. і чемпіонаті Європи 2003 р. Станом на 9 лютого 2018 року посідає 9-те місце у рейтингу футзальних збірних світу. Стосовно жінок, проводяться безліч міжнародних турнірів. У 2012 році жіноча збірна України взяла участь у Чемпіонаті світу, на якому вдалося зайняти 5-те місце і відзначитися декількома рекордами: найшвидший гол (Юлія Тігова на 36-й секунді матчу з Малайзією), найбільше голів, забитих одним гравцем (17-річна Анна Шульга відзначилася 5 разів у матчі з Малайзією), найбільша перемога за всю історію проведення жіночих чемпіонатів світу з футзалу (перемога над збірною Малайзії 17-0). Також збірна України отримала приз «Найкраща команда Fair-play» - наші футзалістки не отримали жодного попередження за турнір. У 2019 році відбудеться перший офіційний чемпіонат Європи з футзалу серед жінок, і після відповідного рішення УЄФА щодо його проведення більшість європейських країн суттєво активізували напрямок підготовки жіночих збірних до відбіркових матчів жіночого Євро [5, 6 та інші].

Після вдалих виступів наших збірних на міжнародній арені міні-футбол (футзал) стає все більш популярним видом спорту. В міні-футбол (футзал) починають грати від малого до великого, від школяра до керівників міністерства, банкірів і підприємців.

У країні проводяться першості серед команд вищої (екстра), першої і другої ліги (чоловіки і жінки), серед школярів, юнаків і ветеранів. Асоціація міні-футболу (футзалу) проводить велику роботу по підготовці суддівського та інспекторського корпусів. У містах Києві, Одесі, Харкові, Донецьку, Сумах та інших відкриваються відділи з міні-футболу (футзалу) ДЮСШ.

Все це показує, що міні-футбол (футзал) в Україні завоював велику популярність і знаходиться на правильному шляху розвитку.

Висновки. На засіданні оргкомітету бразильські представники зауважили, що один з найперспективніших видів спорту – футзал вже багато років бажає увійти до олімпійської родини, але відсутність спільної позиції між МОК та ФІФА не давала змоги цьому ефектному виду спорту спробувати себе на Олімпійських іграх.

Сьогодні цей день настав. Футзал буде включений до програми Юнацьких Олімпійських ігор, які відбудуться в Аргентині в 2018 році. Про це заявив президент Міжнародного олімпійського комітету Томас Бах.

Проте Томас Бах наголосив: «На Юнацьких Іграх в Аргентині ми включимо футзал у програму. Це дасть нам змогу оцінити його подальші перспективи на включення в олімпійську програму Ігор 2020 року».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Долбишева Н. Г. Ієрархія управління неолімпійського спорту в Україні // *Теорія та практика фізичного виховання [науково-методичний журнал]*. 2012. С. 393–400.
2. Долбишева Н. Г. Основні напрями неолімпійського спорту // *Спортивний вісник Придніпров'я [наук. – теорет. журн.]*. Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 2014. № 1. С. 138–144.
3. Імас Є., Борисова О., Козут І. Неолімпійський спорт: проблеми та перспективи розвитку // *Фізична культура, спорт та здоров'я нації : збірник наукових праць. – Житомир : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2016. Випуск 2. С. 145-152.*
4. Офіційний сайт Спортивного комітету України [Електронний ресурс] / Режим доступу <http://scu.org.ua/menu-sportcomitety-ukrainu/mignarodnii-ruh.html>
5. Шаповал Є. Ю. Планування навчально-тренувального процесу жіночої футзальної команди вищої ліги // *Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2017. Випуск 19. С. 370–375. (Серія «Педагогічні науки»).*
6. Shapoval Ye. *The ways to improve the effectiveness of teaching theory and teaching methodology of mini-football at the department of physical education in pedagogical universities // Nauka i Studia. Pedagogiczne nauki. Filologiczne nauki. Przemysl. 6 (167) 2017. P. 79–82. ISSN 1561-6894*

**ФІЛОСОФІЯ, ПСИХОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ТА ПРАВО
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

**ФІЗИЧНИЙ АСПЕКТ ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІСНУВАННЯ
ЛЮДИНИ**

Горяїнов О.М., кандидат технічних наук, доцент

Харківський національний технічний університет сільського господарства

В роботі розглянуті питання визначення критерію фізичного здоров'я людини - «м'язовий каркас». Запропоновано матриця фізіологічних станів людини «культура харчування - фізична культура». Наведено авторські спостереження і висновки в області підтримки фізичного здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, фізична культура, культура харчування, м'язовий каркас

Вступ. Фізична активність є необхідністю кожної людини в сучасному світі. Вона впливає на якість тривалої і здорового життя [1].

В інформаційних джерелах розглядаються різні сторони реалізації фізичної активності людини. Наприклад, в роботі [2] розглянуто сучасний напрям «фітнес в офісі». В інших роботах приділяється увага питанням шкільного, студентського навчання фізичної культури, приділяється увага питанням проведення занять з людьми похилого віку та ін. При цьому залишаються поза розглядом питання визначення критеріїв і індивідуальних показників фізичного здоров'я.

Мета дослідження - виділити критерій фізичного здоров'я для сучасних умов існування людини.

Завдання дослідження: визначити співвідношення понять фізичної культури і здоров'я; запропонувати критерій фізичного здоров'я.

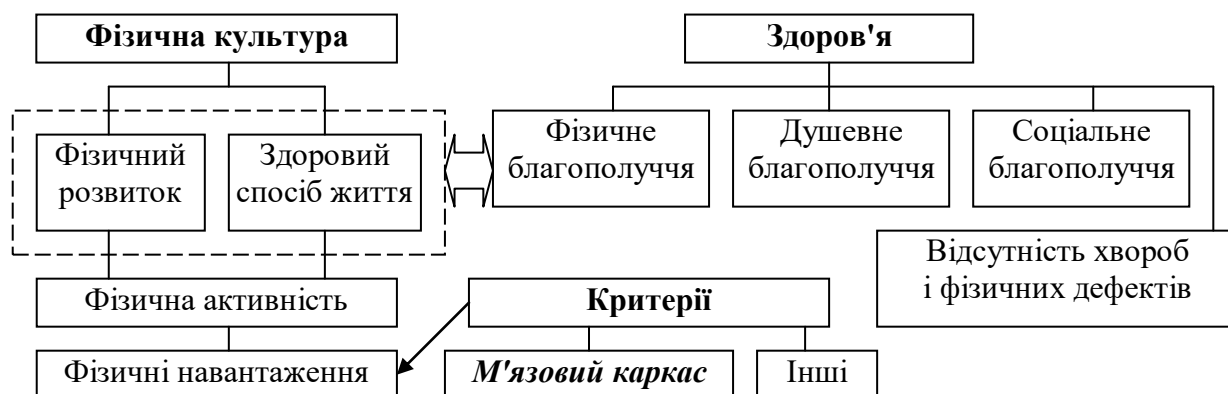
Матеріал і методи дослідження: літературні джерела з теми дослідження; методи аналізу і синтезу; метод аналогій.

Результати дослідження та їх обговорення. Використовуємо інформацію з матеріалів [3, 4]:

- фізична культура - діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Фізична культура має такі напрями: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація [3];

- здоров'я є станом повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутністю хвороб і фізичних дефектів [4].

Поєднаємо зазначені поняття і виділимо критерій оцінки - рис. 1.

Рис. 1. Взаємозв'язок понять «фізична культура» і «здоров'я»

Відштовхуючись від інформації рис. 1 можна зробити висновок, що фізичне благополуччя можна ототожнювати з фізичним розвитком і здоровим способом життя. Впливає на це фізична активність. Фізичну активність можна уявити як сукупність фізичних навантажень. Як критерій фізичних навантажень, на фоні інших критеріїв, пропонується виділити «м'язовий каркас». Використовуючи описані логічні ланцюги міркувань, можна представити критерій «м'язовий каркас» як один із критеріїв фізичного благополуччя (фізичного здоров'я).

Сам по собі критерій «м'язовий каркас» є комплексним, включаючи підсистеми (групи) м'язового каркаса. Важливим є вивчення взаємозв'язку характеристик м'язового каркаса людини з його існуючим способом життя, а також визначення бажаних характеристик м'язового каркасу, які б відповідали стану «фізичного благополуччя».

В сучасних умовах, основний соціальний мотив фізичного розвитку (здорового способу життя) полягає в досягненні певних фізичних стандартів (вага, пропорції тіла, рельєф м'язів і інше). Такої інформації досить багато в засобах масової інформації. Однак, за масовістю підходу, часто залишаються осторонь індивідуальні особливості способу життя і будови тіла конкретних людей.

Відштовхуючись від власного життєвого досвіду, можна відзначити, що досягнення пропагованих критеріїв фізичного здоров'я, досягти дуже складно. Найчастіше, прагнучи досягти самих критеріїв, людина підриває своє здоров'я. Також, не досягнувши певних критеріїв, людина може порушити і інші аспекти свого здоров'я

(наприклад, душевного, див. рис.1). Тому необхідні окремі дослідження, які б розкривали реальну досяжність в реальних умовах життя людини окремих критеріїв фізичного благополуччя (здоров'я). З цієї позиції, виглядає виправданим використовувати критерій «м'язовий каркас». Цей критерій виглядає більш гуманним в сучасних умовах. Людина може не відповідати соціально прийнятним стандартам краси, але при цьому мати високі показники за критерієм «м'язовий каркас». Іншими словами людина може бути фізично благополучною навіть без наявності, наприклад, рельєфних м'язів.

Торкаючись питання фізичного здоров'я і сучасних умов життя людини, слід простежити взаємозв'язок фізичної культури і культури харчування. Згідно [5], культура харчування - це сукупність історично, природно, і соціально обумовлених способів виробництва і споживання їжі.

Сфера харчування на сьогоднішній день - це величезна індустрія, яка робить сильний вплив на здоров'я людей. Кількість людей з надмірною вагою стає дедалі більше. Нарівні з цим, збільшується кількість різних напрямків щодо зниження ваги (дієти, процедури та ін.). Тому проблеми фізичної культури і культури харчування необхідно розглядати в тісній взаємодії.

В рамках даного дослідження запропонуємо матрицю фізіологічних станів людини, в основі якої покладено поняття «фізична культура» і «культура харчування» - рис. 2. Дано характеристику кожному стану людини - табл. 1.

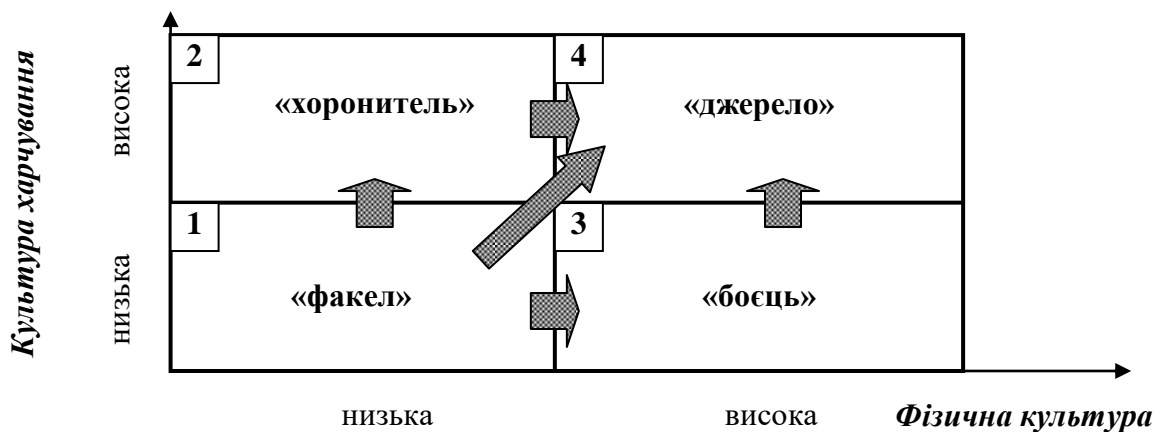

Рис. 2. Матриця фізіологічних станів людини «культура харчування - фізична культура»

Характеристика фізіологічних станів людини згідно матриці «культура харчування - фізична культура»

Стан	Опис
1. «Факел»	«Поживно-рухове вигорання» - неможливість і / або небажання розвиватися фізіологічно.
2. «Хоронитель»	«Харчовий культ» - прихильність харчовим традиціям.
3. «Боєць»	«Фізичне панування» - руховий пріоритет має найвище значення.
4. «Джерело»	«Фізіологічний баланс» - стан розкриття фізіологічних можливостей людини (джерело життєвих сил)

Представлені матеріали на рис. 2 і табл. 1 можуть служити основою для більш детального вивчення взаємозв'язків і визначення станів окремих індивідуумів або груп людей.

На закінчення роботи відзначимо ряд ідей і спостережень з практичного авторського досвіду в рамках досягнення критерію «м'язовий каркас»:

- найбільш стійкою звичкою можна вважати звичку, яка виконується щодня або кілька разів на день. Наприклад, ранкова зарядка, денні розминки;

- вправи повинні передбачати можливість виконання в будь-яких (або в більшості випадків) ситуаціях. Не повинно бути залежності від погоди, наявності спеціального обладнання, екіпіровки та ін .;

- вправи бажано розбивати на групи за рівнем складності і доцільності в залежності від конкретних умов реалізації. Наприклад, ранкову гімнастику можна розбити на першу частину - вправи стоячи, на другу частину - вправи лежачи. При сприятливих умовах (наприклад, будинки) - виконується і перша, і друга частина, при несприятливих умовах (наприклад, у відрядженні) - виконується тільки перша частина;

- високоефективним заходом можна вважати індивідуальні денні розминки - це виконання вправ протягом 2-х - 3-х хвилин кілька разів на день в період денних пауз (перерва на роботі, рекламна пауза, закінчення однієї діяльності і перед початком іншої і т.п.). Таке можливо, якщо є можливість усамітнитися (не викликати підвищений інтерес до своєї персони). У своїй практиці використовуються такі вправи: почергове присідання і нахили вперед;

- чим простіший комплекс вправ, тим більша ймовірність його виконання;

- чим ближче прив'язка до існуючої звичкою, тим більша ймовірність закріплення нової звички.

Висновки. 1. Встановлено взаємозв'язок між термінами «фізична культура» і «здоров'я». Запропоновано розглядати поняття «фізичне благополуччя» як сукупність понять «фізичний розвиток» і «здоровий спосіб життя». 2. Запропоновано критерій фізичного здоров'я (благополуччя) - «м'язовий каркас», який може служити альтернативою для існуючих підходів. 3. Запропоновано матриця фізіологічних станів людини «культура харчування - фізична культура», що дозволяє проводити сегментацію (класифікацію) груп людей для різних дослідницьких цілей.

Перспективи подальших досліджень. Дослідити таку гіпотезу - «чим більше малорухливий спосіб життя веде людина, тим частіше та менш тривалі заняття фізичними вправами повинні бути».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жданова О., Мисиак К. *Организационные аспекты деятельности клуба «Зона фитнес» в г. Ченстохова (Польша) [Електронний ресурс] // Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: зб. наук. праць. Харків: ХДАФК, 2017. С. 8-12 (304 с.) – Режим доступу: <http://hdafk.kharkov.ua/ua/naukova-robota/dsrtet4>*
2. Світлична С.О., Свистунов С.В. *Стратегія розвитку системи управління фізкультурно-спортивною організацією “Фітнес в офіс” [Електронний ресурс] // Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: зб. наук. праць. – Харків: ХДАФК, 2017. С. 27-31 (304 с.) – Режим доступу: <http://hdafk.kharkov.ua/ua/naukova-robota/dsrtet4>*
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> - 23.04.2018
4. Как ВОЗ определяет здоровье? // сайт Всемирной организации здоровья. – Режим доступу: <http://www.who.int/suggestions/faq/ru/> - 23.04.2018
5. Юринова Е. А., Кучерук Н. В. *Культура питания как элемент содержания лингвострановедческой компетенции // Молодой ученый. 2014. №10. С. 458-461. Режим доступу: — <https://moluch.ru/archive/69/11881/> - 23.04.2018.*

ВПЛИВ ВИСТУПІВ УКРАЇНСЬКИХ ОЛІМПІЙЦІВ НА ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У СТУДЕНТІВ ПРОФІЛЬНИХ ФІЗКУЛЬТУРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Жирнов О.В., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, старший викладач

Лихолай А.С., старший лаборант

Національний університет фізичного виховання і спорту України (Київ)

У статті розглянуто питання впливу виступів українських олімпійців на формування патріотизму. Проведено експеримент серед студентів профільного фізкультурного вищого закладу освіти.

***Ключові слова:** Олімпійські ігри, українські олімпійці, олімпійська освіта, патріотичне виховання, формування патріотизму.*

Вступ. Сучасний олімпійський спорт охоплює представників понад 200 країн світу. Це масштабне явище набуває популярності та з кожним олімпійським циклом збільшується кількість його глядачів та учасників [3].

Не так багато країн-учасників ігор Олімпіад можуть похвалитись наявністю значної кількості олімпійських чемпіонів та призерів. Хоча кожен з цих атлетів може використати свій особистий приклад як ефективний засіб виховання підростаючого покоління. Приклад атлетів, які досягли значних спортивних звершень виступає ефективним інструментом морального, художньо-естетичного, фізичного та патріотичного виховання молоді. Таким чином, використання цього інструменту в олімпійській освіті може сприяти, в тому числі, патріотичному вихованню української молоді [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення історії та особливостей Олімпійських ігор та впровадження олімпійської освіти в навчальних закладах є перспективним напрямом наукових досліджень.

Серед спеціалістів проблеми Олімпійських ігор та олімпійської освіти досліджували Єрмолова В., Щербацин Я., Радченко Л., Столяров В. [2, 3, 4]. Проте питання впливу олімпійської освіти, зокрема знань про видатних українських атлетів на формування патріотизму молоді досліджене недостатньо. У зв'язку з чим було сформовано мету та завдання нашого дослідження.

Мета дослідження – дослідити вплив виступів українських атлетів на Олімпійських Іграх на формування патріотизму молоді.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати виступи збірної команди України на Олімпійських іграх.

2. Вивчити вплив виступів українських атлетів на формування патріотичних почуттів студентів фізкультурних навчальних закладів.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури, анкетування, методи математичної статистики. В анкетуванні брали участь 33 студента 4 курсу Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Результати дослідження та їх обговорення. Олімпійська збірна команда України взяла участь у 7 зимових і 6 літніх Олімпійських іграх. З 1994 року, коли незалежна Україна була представлена самостійною командою, українськими спортсменами виборено 128 медалей, з яких 38 – золотих, 31 – срібних та 59 бронзових.

Серед багаторазових українських олімпійських чемпіонів: Клочкова Яна, Осипенко-Радомська Інна, Харлан Ольга, Підкопаєва Лілія, Чабан Юрій, Костевич Олена, Таран Руслана. Також серед українських атлетів, хто своїми виступами привернув особливу увагу спортивного світу є Баюл Оксана, Кличко Володимир, Харлан Ольга, Ломаченко Василь та ін [1].

Успіхи українських спортсменів широко висвітлюють у засобах масової інформації. Олімпійські чемпіони стають відомими та популярними серед великої кількості населення, особливо серед тих, хто цікавиться спортом.

З огляду на це, наше дослідження мало показати – чи впливають успіхи українських чемпіонів на патріотичні почуття студентів профільних вищих закладів освіти.

Для дослідження цього питання проведено опитування серед 33 студентів 4 курсу Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Питання анкетування стосуються участі українських спортсменів в Олімпійських іграх та впливу олімпійських досягнень на патріотичні почуття студентів.

Результати анкетування представлені в табл. 1.

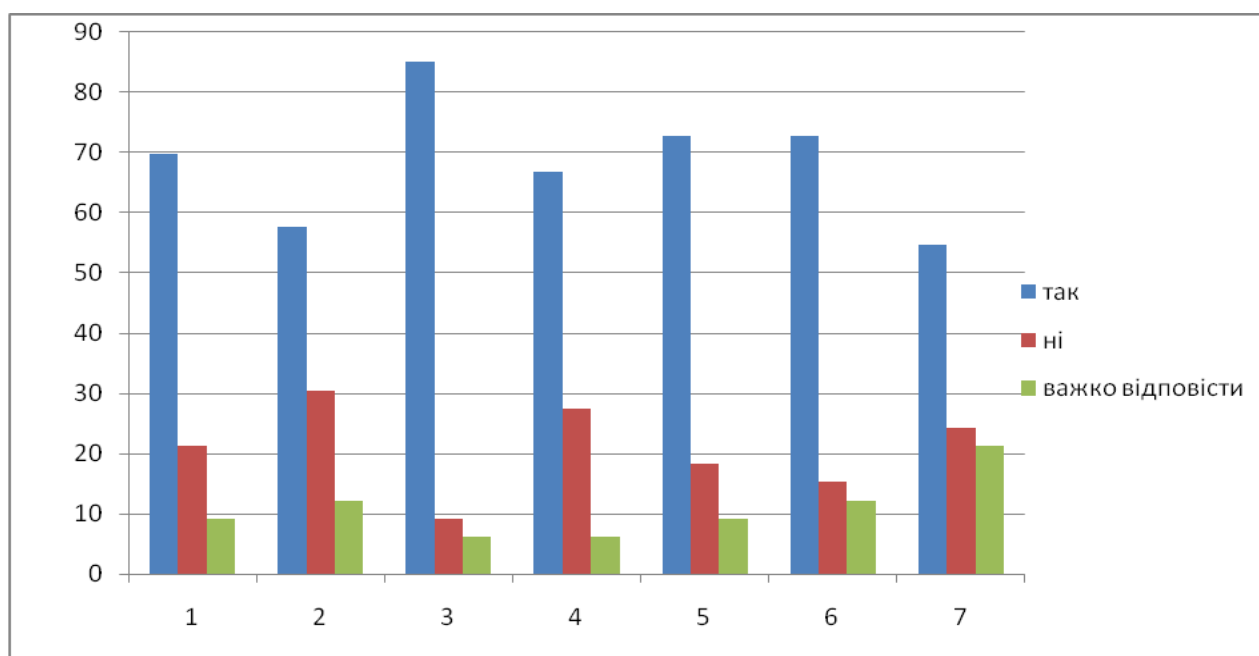
Таблиця 1

Результати анкетування студентів фізкультурних навчальних закладів

№	Питання	Кількість відповідей		
		Так	Ні	Важко відповісти
1	На вашу думку, чи важливо знати про історію та особливості Олімпійських ігор?	23	7	3
2	Чи важливо знати про участь українських спортсменів на Олімпійських Іграх?	10	19	4

3	Чи піднімає престиж України перемоги її представників на Олімпійських іграх?	28	3	2
4	Чи вболіваєте ви за українських спортсменів на Олімпійських Іграх?	22	9	2
5	Чи відчуваєте ви гордість за українських спортсменів, що перемогли на Олімпійських Іграх?	24	6	3
6	Чи відчуваєте ви гордість за свою країну, коли її представники перемагають на Олімпійських Іграх?	24	5	4
7	Чи приємно вам усвідомлювати що ви є представником тієї ж країни, що і переможець Олімпійських ігор?	18	8	7

На рис. 1 представлено відсоткове співвідношення відповідей респондентів.

Рис. 1 Відсоткове співвідношення відповідей респондентів на питання анкети

В результаті дослідження виявлено, що 69,7% респондентів вважають, що школярам важливо знати про історію та особливості Олімпійських ігор. 57,6% підтвердили важливість поширення знань серед школярів про участь українських спортсменів на Олімпійських іграх. 66,7% опитаних студентів вболівають за українських спортсменів під час Олімпійських ігор. 84,8% вважають, що олімпійські перемоги представників України піднімають її престиж. Однакова кількість респондентів, а саме 72,7% відчувають гордість за свою країну та українських спортсменів під час перемоги на Олімпійських іграх. На запитання «Чи приємно усвідомлювати свою приналежність до тієї ж країни, що і переможець Олімпійських ігор?» схвально відповіла більша частина респондентів, а саме 54%. Відсоткові співвідношення відображені в діаграмі.

Висновки. В ході дослідження виявлено, що успіхи українських атлетів сприяють формуванню патріотичних почуттів студентів. Більшість респондентів відчувають гордість за спортсменів та свою країну та під час перемог на Олімпійських іграх та вважають, що успіхи українських олімпійських чемпіонів піднімають престиж країни.

Перспективи подальших досліджень. Результати дослідження підтвердили вплив знань з олімпійської тематики, зокрема Олімпійських ігор, на формування патріотичних почуттів студентів. В подальшому передбачається дослідити вплив олімпійської освіти на формування патріотизму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бубка С. Н., Булатова М. М. *Олімпійське сузір'я України: Атлети.* Київ. Олімпійська література. 2010. 166 с.
2. Ермолова В., Щербашин Я. *Олимпийское образование в системе формирования гуманистических ценностей школьников. Наука в олимпийском спорте.* 2017. №1. С. 21-28
3. Радченко Л. *Олімпійська освіта в навчально-виховному процесі: педагогічна цінність та соціальна значущість. Молодіжний науковий вісник.* 2014. С. 11-14.
4. Столяров В. И. *Олимпийское образование и воспитание: альтернатива или единство. Вестник РМОУ.* 2013. №4. С. 84-91.
5. Юхимук В., Вацеба О., Герцик М. *До понятійного тлумачення термінів «олімпійська освіта» і «олімпійське виховання». Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту.* 2010. №9. С. 111-114.

ФІЛОСОФСЬКИЙ (МЕТОФІЗИЧНИЙ) ПІДХІД ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Ковтун О. В., доцент кафедри фізичного виховання

Мальцева Т. М., старший викладач кафедри фізичного виховання

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У сучасному суспільстві існує гостра необхідність культивування спортивної свідомості.

Ключові слова: фізична культура та спорт, метафізика, людське буття, філософська антропология, антропологічні основи культури, сучасне суспільство.

Фізична культура та спорт виступають як потужний засіб соціального становлення особистості людини, активного вдосконалення індивідуальних, особистісних якостей, а також удосконалення професійно значних якостей, рухової сфери та інших. Таким чином, фізична культура та спорт є важливими умовами, а фізичне виховання - найважливішим засобом усестороннього та гармонічного розвитку особистості. В усьому світі роль фізичної культури та спорту люди бачать по-різному. Одні дуже прохолодно відносяться до фізичної культури та спорту, а деякі навіть вважають його безплідною витратою часу. Інші люди бачать сенс спорту та їх, на щастя, більше ніж перші. Причому кожен з них може мати різне відношення до фізичної культури та спорту: хтось полюбить дивитися їх по телевізору, хтось хоче просто займатися будь-яким видом спорту або загальнофізичною підготовкою, ну а для когось спорт - це засіб існування [1]. Серед останніх можуть бути діючі спортсмени, тренери, лікарі, директори різних спортивних товариств, заступники спорту та ін. І кожен з них вносить свій вклад у розвиток спорту в нашій країні, а також у світі в цілому. Отже, для залучення і серйозного ставлення сучасної спільноти, одного з правильних варіантів, необхідне приведення філософії, а саме метафізичного підходу.

Мета дослідження. Завдання дослідження. Роздивитись проблеми, які мають місце в фізичній культурі та в спорті, аналізується і виділяється метафізичний метод.

Метафізичний метод - Суть даного методу полягає в розкладі досліджуваного об'єкта на складові частини та вивчення кожної з них окремо, поза їх зв'язками та взаємооб'єднання, поза їх змінами та розвитком [2].

Підкреслюється, що застосування метафізичного походу, дозволяє подолати обмеження сциентизму. Кажучи про фізичну культуру та спорт, слід визнати, що вони досить складні і різноманітні складові сучасної культури. Тому інтерес до цієї сфери з

боку гуманітарних наук цілком закономірний. Ще в 70-е рр. минулого століття в системі наук про фізичну культуру складається культурологічний підхід, внаслідок чого трансформувався в більш широкий філософський [1]. Однак до цих пір цей підхід залишається менш популярним дослідниками, що створює певні труднощі при аналізі феномена фізичної культури та спорту. Зокрема Н. Н. Візитей справедливо затверджує, що природничі підходи до сфери фізичної культури (він називає їх позитивістськими) "правомірними і в педагогічно-прикладному плані в певному сенсі продуктивними, але самі по собі вони не забезпечують справжнього розуміння цікавих нами феноменів, оскільки працюють зі спрощеною їх моделлю".

Більше того, позитивізм (точніше, сциентизм) часто переважає і в власне філософських роздумах про фізичну культуру та спорт. Він виражається перш всього в тому, що філософія фізичної культури та спорту фактично зводиться до логіки та методології наукового дослідження [3]. Таким чином, суть сциентистського підходу можна назвати наступним вираженням А. Д. Скрипко: «Філософська рефлексія є методологічною основою у розробці всіх складових знань офісної культури та спорту, всього обширного комплексу теоретичних та прикладних дисциплін у цій області» [2, с.2]. Така позиція є прямим слідством того, що в рамках характерного для сциентизма логіко-методологічної парадигми і самої філософії часто розглядається лише як певна методологія пізнавальної та практичної діяльності людини. З вищезгаданого можна зробити наступний висновок, що в галузі філософії спорту та фізичної культури, а також у філософії як така дана похід не є єдиною. Виникають такі питання: Що ж таке філософія? І що вона вивчає? Дати цілковиті відповіді на ці питання непросто. Тому, ймовірно, немає і єднання поглядів щодо статусу філософії. Кожен може висловити свою думку щодо цих питань, хтось каже, філософія - це наука та вид індивідуальної діяльності людини і життєвого походу, інше - певне знання або духовність, думки, ідеї, які допомагають дозволити соціальні та світоглядні проблеми. Ми, в свою чергу, притримуємося суцільно особистої точки зору, що філософія - це не тільки спосіб створення цілісного світогляду, а перш за все способом пізнання навколишнього світу, особистості самопізнання, що допомагає зрозуміти і себе, своє виявлення та прибутковість у соціальному середовищі, а головне зрозуміти самих себе. Так, розуміла філософія пов'язана не тільки з формуванням певного категоріально-понятійного ставлення до людської життя, діяльності та культури. Вона, наряду з іншими культурними явищами, реалізується як засіб відтворення на власних підставах самого людського життя. М. К. Мамардашвілі пише про це так: "... Філософія виступає як апарат понять, представлень та дій, але одночасно і як спосіб

особистості, експеримент із власним життям, коли співпадає зі способом життя, який практикує людина.

Це впливає з тої обставини, що філософія як така пов'язана в глибинах свого режиму з нашою свідомою життя в тій мірі, в якій це життя представляє собою деяку цілісність і реалізується на підставах, що відрізняються від природних підстав. Я говорив вам, що по своїй природі ми розсіяні; по своїй природі деякі духовні, культурні та інші людські стани не могли б утримуватися і розсіюватися »[3, с. 78]. Такий підхід до філософії (саме його застосування до філософії фізичної культури та спорту).

У даній статті слід розглянути більш детально метафізичний похід, який реалізується в галузі філософії фізичної культури та спорту. В розумінні метафізики ми згодні з І. А. Бондаренко, який інтерпретує її наступним чином: «Метафізичні судження - недосвідчені, надприродні, нечутливі і недоказані - представляють форму організації способу організації людського життя як людської суті. Коли, наприклад, стверджується, що є інша розмірність світу (затвердження впливає з основної метафізичної процедури - трансцендування), де людина може бути зібраною і завершеною, чого ніколи не буває в емпіричному житті ». Бондаренко. [4, с. 86]. Іншими словами, сфера метафізики (або сфери онтології) - це сфера трансцендентального (за І. Канту). Метафізика передбачає роз'яснення умов, що дозволяють реалізувати емпіричний досвід людини (наприклад, події розуміння або нравчого виконання), але лежать за межами емпіричного досвіду (саме ці умови ми можемо назвати колишнім виміром людини, або людською формою [5, с. 48]).

Відповідно, метафізичний підхід до філософського дослідження феноменів фізичної культури та спорту саме так і повинен, за нашою думкою, вийти на цей рівень.

Необхідним, слід звернути свою увагу на найважливіший момент, а саме, на антропологічність метафізичного підходу. А саме антропологічно орієнтований дискус і дозволить подолати ті обмеження сциентистської філософії, про які говорить Н. Н. Візтей. Дійсно, неможливо без значного спрощення говорити про сферу фізичної культури та спорту, якщо не розглядати їх в антропологічному, контексті культури в цілому.

І так, слід пояснити, що розуміється під антропологічним контекстом культури. В сучасній філософії і зокрема в сучасному світі і суспільстві фізична культура та спорт традиційно інтерпретують як частину культури в цілому. Що входить у поняття культура? Ми припускаємо, що при відповіді на дане питання неможливо обмежитися тривіальним визначенням культури як того, що створюється людиною. Феномен культури включає в

себе і щось інше, існуюче в сфері трансцендентального. Тому, очевидно, ще не можна назвати культурною людину, яка просто веде себе відповідно до прийнятих в суспільстві правил, стандартів та норм. Культурна людина - це щось більше. Як правило, така людина володіє широким спектром знань у різних сферах людського життя, при цьому не просто володіє великим обсягом інформації, але і здатна цілеспрямовано вибирати в ньому щось для себе відповідно до своїх цінностей та інтересів. Більш того, культурна людина, виконуючи такий вибір, повністю змінюється, стає іншою - більш складною, навіть щодо сучасного суспільства. Тому можна погодитися з І. А. Бондаренко, який стверджує, що «культура є напругою і одночасно умінням практикувати складність життя (у тому числі і складність соціального життя), тому не є знанням» [4, с. 87]. Саме тому це надприродна праця і є тим прагненням до схоронності та завершеності, яка проявляється в емпіричній людині, коли людська форма діє. Ось чому треба поговорити про антропологічний контекст культури.

«Сам світ культури був винайдений людиною як такий світ, через який людина стає людиною» - пише про це М. К. Мамардашвілі [3, с. 79]. Отже, можна сказати, що культура протягом всієї людської історії виступає не тільки способом (і слідством) пізнання людиною навколишньої дійсності та самовизначенням, але й є способом формування самої особистості людини.

Підкреслимо, що сказане раніше відноситься, за нашою думкою, не тільки до фізичної культури, але й до спорту з тією заборонаю, що в сучасному спорті з його орієнтацією на видовище або навіть комерційну вигоду часто відбувається підміна метафізичних основ іншим. Виникаюча підміна стає можливою в силу певних причин і відповідних обставин. Серед цих причин обов'язково буде відзначити, наприклад, одну особливість спорту, на яку звертає увагу Е. В. Павлов: «У відмінності від сцени мистецтва і передбачуваного створення художнього образу, що сприймаються як закінчений твір і усвідомлюються в їх умовності, спортивне зіткнення сприймається та інтерпретується як «справжня», достовірна, незрежисоване подія» [10, с. 30]. Сучасна масова культура використовує це, перетворюючи спорт в шоу, видовище. Павлов справедливо вказує, що така ситуація створює "простір для зловживання". Сюди ж вносить свій внесок неминучий для професійних спортсменів, необхідність показати все більш високі результати. У підсумку спорт може не тільки не сприяти формуванню цілісності людини, але і руйнувати вже створене. Тому представляється, що криза сучасного спорту, про яку пишуть багато, носить перш за все антропологічний характер.

Якщо відокремитися від кризових моментів у спорті, то слід визнати, що метафізичний підхід до фізичної культури та спорту дозволяє розглядати їх як самоцінні явища. Отже, виявлений нами зміст і перспективи метафізичного підходу, який реалізується в філософському дослідженні фізичної культури та спорту. З вищезгаданого, випливає висновок про необхідність розгляду даного походу, як єдиного вірного. Але все-таки слід сказати, що саме він дозволяє на наш погляд найбільш детально розкрити потенціал фізичної культури та спорту з боку їх антропологічної складової.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Терминология спорта. Толковый словарь спортивных терминов*, Сулов Ф.П., СпортАкадемПресс, 2011
2. *Тосунян Г.А., Викулин А.Ю., Экмалян А.М.. Банковское право Российской Федерации. Общая часть: Учебник / Под общ. ред. акад. Б.Н. Топорнина. — М.: Юристъ. 2003. 448 с.*
3. *Парыгина, Е. А. Эволюция системы российской науки в области физической культуры и спорта: вторая половина XIX — начало XXI вв. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Парыгина Елена Александровна. Омск, 2010. 24 с.*
4. *Визитей, Н. Н. Физическая культура и спорт как предмет философско-антропологического анализа [Электронный ресурс] // Парадигма здорового образа жизни: духовные и физические компоненты : материалы Междунар. науч.-теорет. конф. 19 — 20 марта 2010 г. / Национальный университет физического воспитания и спорта Украины. Электрон. текстовые дан. Киев, 2010. Режим доступа: <http://mytrener.com/431-vizitej-nn-fizicheskaya-kultura-i-sport-kak-predmet-filosofsko-antropologicheskogo-analiza.html> (дата обращения: 21.08.2011).*
5. *Муравьев, В. И. Философия физической культуры: дуализм концептуальных подходов и их взаимоисключающая взаимодополняемость // Научные труды : ежегодник ; под общ. ред. д-ра пед. наук, проф. В. А. Аикина. Омск : Изд-во СибГУФК, 2010. - С. 299-301.*
6. *Скрипко, А. Д. Философские аспекты антропотехники в физической культуре // Теория и практика физической культуры. 2001. № 9. С. 2-6.*
7. *Мамардашвили, М. К. Введение в философию [Текст] / М. К. Мамардашвили // Философские чтения. СПб. : Азбука-классика, 2002. С 7-170.*

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

6. Барабанова, В. Б. Спорт как проекция культурных смыслов // *Философия права*. 2007. № 2. С. 81 -84.
7. Быховская, И. М. «Ното somatikos»: аксиология человеческого тела. М. : ЭдиториалУРСС, 2000. 208 с.
8. Акчурина, Б. Г. Телесность как проявление человеческого потенциала и как валеологическая ценность // *Теория и практика физической культуры*. 2005. № 6. С. 50-52.
9. Баранов, В. А. Физическая культура: ценностно-гуманистическая основа качества жизни современного общества : автореф. дис. ... д-ра филос. наук : 09.00.11. М., 2011. 42 с.
10. Павлов, Е. В. Феномен спорта в контексте цивилизационных процессов // *Вестник Томского государственного университета*. 2007. № 301. С. 29 -30.

**ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕМОЦІЯМИ ТА САМОМОТИВАЦІЇ У
СТУДЕНТІВ-СПОРТСМЕНІВ**

Коц С.Н., кандидат біологічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет

У роботі приведено результати дослідження вивчення психофізіологічного емоційного компоненту – управління емоціями та самомотивації у студентів факультету фізичного виховання. Вказано, що тих, які мають низький рівень управління емоціями майже на 5% більше, ніж з високим, яких у, свою чергу, лише 9,5 %; кількість тих, що має високий рівень самомотивації майже 20 %.

Ключові слова: управління емоціями та самомотивації, емоційний інтелект, психофізіологічні показники організму.

Вступ. Особистість розвинена і емоційно стійка настільки, наскільки розвинений її емоційний інтелект. Емоційний інтелект – група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих. Емоційний інтелект – це необхідна складова професійної компетентності педагогів-вчителів, тренерів (майбутніх у тому числі). Проблема емоційного інтелекту дуже активно розглядається зарубіжними (Р. Бар-Он, Дж. Блок, Х. Вейсінгер, Д. Гоулман, Д. Карузо, Д.В. Люсін, Дж. Мейер, П. Саловей, Г. Орме, Д. Слайтер, Р. Стернберг) та вітчизняними (О.І. Власова, С.П. Дерев'янко, В.В. Зарицька, Н.В. Коврига, Е.Л. Носенко) дослідниками. Однак, проблема дослідження емоційного інтелекту залишається актуальною.

Часто вказують такі функції емоційного інтелекту – відновлювальна, профілактична, корекційна, розвивальна. Відновлювальна функція передбачає відновлення емоційної рівноваги; профілактична спрямована на попередження емоційного вигорання, виникнення професійних конфліктів; корекційна полягає у виправленні негативного емоційного стану на позитивний; розвивальна передбачає розвиток тих чи інших якостей, що забезпечують високий рівень емоційного інтелекту; контролююча допомагає ідентифікувати емоційний стан з метою його регуляції.

Емоції – це специфічні переживання людини, пов'язані з його потребами, інтересами, процесом задоволення потреб, що мають приємний або неприємний характер забарвлення. Емоції – психологічні стани людини, що виникають у нього в залежності від того, як він фізично і психологічно відчуває себе в даний момент, а також залежно від

того, як іде процес задоволення потреби, наскільки повно йде процес задоволення потреб (Коц С.М., Коц В.П., 2016). Емоції характеризують життя в цілому всіх процесів, пов'язаних зі збереженням і розвитком. Дослідженням управління емоціям займався

Голлеман (Goleman D,1995). У професійній діяльності уміння управляти своїми емоціями дозволяє вчасно попереджувати конфліктні ситуації, ситуації травматичні, добре позначається на взаємовідносинах, на стані самої людини, що знижує травматизм, підвищує продуктивність праці. Навичка управління емоціями включає в себе вміння абстрагуватися, контролювати свої м'язи, рухи, поведінку. Людям з навичками управління емоціями легко контактувати та спілкуватися, легше впоратись із хвилюванням у складних ситуаціях. Управління власними емоціями є провідною емоційно-інтелектуальною здатністю. Людина, яка не вміє керувати своїми емоціями, є емоційно незрілою. У міру своєї зрілості, кожен повинен навчитися емоційної інтелігентності, тобто здатності легко стримувати ті чи інші емоції.

Розвиненою особистістю вважається та, у якої, наряду із високим рівнем інтелекту, високий рівень вміння управляти своїми емоціями. Емоційно інтелігентні особистості приймають правильні рішення і менше помиляються, оскільки керуються своїм мисленням, яке не затьмарене негативними емоціями.

Метою нашого дослідження було вивчення психофізіологічного емоційного компоненту психофізіологічної складової – управління своїми емоціями у студентів факультету фізичного виховання.

Матеріал і методи дослідження. У нашому експерименті брали участь студенти у віці від 18 до 22 років, що навчаються на факультеті фізичного виховання (58).

Управління власними емоціями є провідною емоційно-інтелектуальною здатністю. Об'єктом дослідження були студенти факультету фізичного виховання, у котрих вивчали особливості психофізіологічних компонент за тест-опитувальником Голлемана (Goleman D,1995).

Результати дослідження та їх обговорення. Після проведення дослідження виділено п'ять груп волонтерів: із високим рівнем керування емоціями, рівнем вище середнього, середнім, нижче середнього, низьким.

Для можливості проведення порівняння нами було також проведено дослідження у студентів 1 курсу різних факультетів у кількості 42 особи. Виходячи із результатів дослідження психофізіологічного показника емоційної складової інтелекту керування емоціями у досліджуваних студентів, виявилось, що у них домінує низький рівень керування емоціями, що складає 43,9%. На останньому місці виявилася кількісна група з

високим рівнем керування емоціями, вона була найменш чисельною (4,9%). У групі із середнім рівнем керування емоціями було на 17,06% менше досліджуваних, ніж у групі із

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

низьким рівнем даної емоційної складової інтелекту. Навіть сумарна кількість волонтерів із високим та вище середнього рівнями керування виявилася нижче.

Таким чином, як показали результати досліджень, відмічено низький рівень управління емоціями. Кількість досліджуваних у групі з високим рівнем управління емоціями менша за групу з низьким рівнем керування емоціями на 24,39 %. Низький рівень керування власними емоціями обумовлює навчальну тривожність. Таким студентам важко впоратись із хвилюванням у складних навчальних ситуаціях.

Після отримання результатів досліджень емоційної складової інтелекту керування емоціями у досліджуваних студентів, ми вирішили провести дослідження у учнів 10-11 класу. З'ясувалось, що у групі із 64 учнів найбільша кількість тих що мають низький рівень управління емоціями, тобто домінує низький рівень керування емоціями, що складає 85,2%. На останньому місці виявилася кількісно група з високим рівнем керування емоцій, вона була найменш чисельною (2,2%). У групі із середнім рівнем керування емоціями було 12 % досліджуваних, що на 73, 2 % менше, ніж у групі із низьким рівнем даної емоційної складової інтелекту. Відповідно домінуюча кількість досліджуваних із низьким рівнем керування емоціями вказує на негативний емоційний стан. Є необхідність набування даної навички.

Нами було виділено три групи – група студентів, що займаються спортом, майбутніх спортсменів, тренерів, вчителів фізичної культури; друга – студенти факультету художньо-графічного та третя – учні старших класів. З метою порівняння показників управління своїми емоціями у різних групах було проведено аналіз характеристики управління своїми емоціями. Найбільша кількість волонтерів з високим рівнем керування емоціями (на 7,5% більше, ніж у інших групах) відмічена у студентів першої групи. Кількість тих, що мають середній рівень управління своїми емоціями також більша серед волонтерів із першої групи (майбутні вчителі фізичної культури) на 16,7 % більше, ніж у середньої сили нервової системи. Серед досліджуваних учнів старших класів кількість із середнім рівнем управління емоціями була на 2,4 % меншою, ніж у другій групі. Найменший рівень управління емоціями виявився у третій групі досліджуваних (85, 7%), а проміжний рівень – у досліджуваних другої групи (художньо-графічного факультету). Оскільки низька здатність до управління емоціями призводить до високої навчальної тривожності, то можна сказати, що для представників другої і третьої груп вірогідність високої навчальної тривожності більша. Вивчення питання тривожності

на даний час є актуальним (Коц С.М., 2015, 2016). Таким чином, проаналізувавши результати, рекомендовано всім досліджуваним попрацювати над підвищенням рівня

досліджуваної психофізіологічної складової – управління своїми емоціями. Адже, високий рівень управління емоціями дає можливість ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми, правильно орієнтуватись в різних життєвих ситуаціях. Це дає можливість досягнути успіху в усіх сферах суспільного життя.

Вважається, що мотивація досягнення успіху, зокрема у навчанні, передбачає високий рівень розвитку навичок та умінь з управління власними емоціями. Часто коли ми читаємо чи чуємо про когось з відомих особистостей, це викликає у нас інтерес і захоплення. Це може бути бізнесмен, тренер з особистої ефективності, зірка кіно, політик, історична особа і т.п. Читаючи біографію цієї людини, статті про нього/неї, його висловлювання або будь-яку іншу інформацію, напевно, ми знаходимо в житті цієї людини безліч мотивуючих моментів, прикладів стійкості і бажання йти вперед незважаючи ні на що. Що ж рухало цими людьми? Хтось чи вони самі? Життєві приклади багатих і успішних людей показують, що одним з найбільш істотних і вкрай необхідних інструментів для досягнення успіху є саме самомотивація. Проблемою самомотивації займалися багато вчених, серед яких доктор Еберхард Хойль, Брайан Трейсі. Самомотивація є найважливішим етапом на шляху до саморозвитку та особистої ефективності. Адже не завжди знаходяться поруч люди здатні пробудити в нас бажання діяти. І набагато краще, коли людина здатна зробити себе сама, знайти підхід до себе, вивчити свої сильні і слабкі сторони і навчитися в будь-якій ситуації самому в собі пробуджувати бажання рухатися вперед, досягати нових вершин, досягати поставлених цілей. Самомотивація дуже індивідуальна, тому кожна людина вибирає різні способи для того, щоб мотивувати себе. Але є певні методи, які надають позитивний вплив на більшість людей. Самомотивація – це бажання або прагнення людини до чого-небудь, засноване на його внутрішніх переконаннях; стимул для дії, яку він хоче зробити.

Отже, за результатами було виділено п'ять груп волонтерів: із високим рівнем самомотивації, рівнем вище середнього, середнім, нижче середнього, низьким. Виходячи із результатів дослідження психофізіологічного показника емоційної складової інтелекту у досліджуваних студентів факультету фізичного виховання, з'ясувалось, що у них домінує вище середнього та високий рівень самомотивації, що разом складає 59,46%. На останньому місці виявилася кількісна група з низьким рівнем самомотивації, вона була найменш чисельною (10,7%). У цій групі було на 17,9% менше досліджуваних, ніж у групах з середнім та нижче середнього рівнями даної складової емоційного інтелекту.

Висновки. Виявлено, що серед студентів факультету фізичного виховання частка з високим рівнем керування емоціями найбільша (на 7,5% більше, ніж у художників),

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

більша, ніж у студентів дошкільного виховання, біологів, учнів старших класів. Вказано, що серед студентів-спортсменів майже 60% мають високий та вище середнього рівень самомотивації. Таким чином, можна сказати, що студенти факультету фізичного виховання мають позитивний результат щодо рівня внутрішньої мотивації, яка для людини при грамотному підході може виявитися набагато більш ефективною і дієвою, ніж зовнішня. Значна частина має бажання рухатися до нових вершин, досягати поставлених цілей, але недостатньо обізнана у питаннях формування навичок володіння та управління своїми емоціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коц В. П., Коц С. М. Вплив на психофізіологічні показники дітей з високою тривожністю програми відпочинку ПЗОВ. // *«Тенденції розвитку психології та педагогіки»*. Київ, 2016. С. 44-49
2. Коц С. М., Коц В. П. Реалізація вирішення проблеми високої тривожності у дітей та підлітків педагогічним колективом у дитячому оздоровчому позаміському таборі // *«Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні»*. Львів, 2015. С. 57-61.
3. Коц В. П., Коц С. М. Навчальний процес і проблема профілактики високої тривожності у студентів // *«Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії»*. Харків, 2015. С. 51-55.
4. Коц С. М., Коц В. П. Фізіологія вищої нервової системи. Навчальний посібник. Харків: ХНПУ, 2016. 204 с.
5. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. СПб.: Питер, 2001. 752 с.

**ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПОНЕНТИ ТА
СТРЕСОСТІЙКІСТЬ У СТУДЕНТІВ-СПОРТСМЕНІВ**

Коц С.Н., кандидат біологічних наук, доцент

Коц В.П., кандидат біологічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет

У роботі приведено результати дослідження вивчення психофізіологічного емоційного компоненту – емпатії, рівня стресостійкості та показників комунікабельності у студентів факультету фізичного виховання. Вказано на значний відсоток досліджуваних (48%), що мають несприятливий прогноз, тобто незадовільну нервово-психічну стійкість до стресу. Проведене дослідження підтверджує, що існують відмінності показників комунікативної компетентності у осіб з різним рівнем стресостійкості.

Ключові слова. *Стресостійкість, емпатія, психофізіологічні показники організму, стрес, тривога.*

Вступ. Інтерес до проблеми тривожності знаходить відображення в різних роботах з різних напрямків. У літературі тривожність розглядають, перш за все, з точки зору представлення її, як особистісної тривожності, як переживання певної емоційної модальності, пов'язане з мотивами поведінки і діяльності. Такий погляд на дане явище відображається такими дослідниками, як Дж. Браун, А. Валлон, П. Жане, У. Кеннон, К. Левін, В. М. Мясіщев, Н. Міллер, Ж. Піаже, Г. Сельє, Д. Хебб, П. Фресс, Р. Шульц, П.М. Якобсон. Експериментальними дослідженнями тривожності займалися – Дж. Тейлор, Ч. Спілбергер, Г. Айзенк, Кеттелл, К. Ізард, Н. Міллер, А. Спенс, А. Прихожан, Ф. Березін, Ю. Ханін, В. Столін, Виготский та ін. (Габдреева Г. Ш., 2000).

На даний час продовжує бути актуальним вивчення питання тривожності, розробляються різні методи профілактики наслідків стресу та зниження тривожності (Коц С.М., 2015; Коц В.П., 2015, 2016).

За останні роки надто зріс темп життя. Разом із цим збільшилось психоемоційне навантаження на нервову систему людини відповідно. Проблема стресу сьогодні є дуже актуальною, бо всім нам доводиться пристосуватися до умов існування на нашій планеті з різноманітними надіями, очікуваннями і вимогами. Стрес – це відповідна реакція нервової системи організму у відповідь на надмірну за силою дію подразника ззовні. Учені розрізняють фізіологічний стрес, який пов'язаний з реальним подразником. Психологічний стрес – характеризується тим, що під час нього людина оцінює майбутню ситуацію на основі індивідуальних знань і досвіду, як загрозову та важку. У свою чергу психологічний стрес ділиться на інформаційний та емоційний. Інформаційний стрес

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

розвивається тоді, коли виникає інформаційне перевантаження, тобто людина не справляється із завданням, не встигає приймати правильні рішення у необхідному темпі при високому ступені відповідальності. Емоційний стрес з'являється в ситуаціях загрози, небезпеки, образи, коли людина протягом тривалого часу залишається один на один зі своїми переживаннями. Б. Х. Варданян пише про стресостійкість, як «властивість особистості, що забезпечує гармонійне відношення між усіма компонентами психічної діяльності в емоціогенній ситуації і, тим самим, сприяє успішному виконанню діяльності». Сучасна людина переживає постійний стрес, а враховуючи його наслідки, будь-яка людина просто зобов'язана працювати над міцним захистом своєї психіки від перенапруг. Так звана стресостійкість і є так необхідна нам оборонна система, здатна протистояти стресу тільки в тому випадку, якщо розвивати її до високого рівня.

Стресостійкість – позитивна характеристика особистості. Насамперед, вона дає необхідний посил, що дозволяє пройти уроки життя з гордо піднятою головою, а усвідомивши головну мету свого життя, змінити власне уявлення про щасливе майбутнє і щастя у цілому. Еволюційно обумовлено, що відчуваючи стрес, організм викидає в кров гормони, які повинні змусити нас рухатись і почати боротися за виживання.

Зрозуміло, прибрати стрес із життя назавсім не можна, тому що він цілком і повністю складається з комплексу різних факторів, що впливають на нас. Ми не в силах змінити нічого з цього, але цілком можемо контролювати власне ставлення до цього. Також треба контролювати емоції. Управління власними емоціями є провідною емоційно-інтелектуальною здатністю.

Залучення в негативні емоції не тільки отруює життя самій людині і її оточуючим, а й негативно впливає на її здоров'я: руйнує нервову, серцево-судинну систему і загрожує безліччю різних захворювань. Особливу увагу В.М. Бехтерев приділяє усуненню негативних емоцій. Основними принципами в досягненні цієї мети, на його погляд, є підтримка фізичного благополуччя організму, задоволення різних прагнень, усунення спокус, які не можна задовольнити. Нарешті, важливою мірою, яка сприяє усуненню й полегшенню гнітючих емоцій, є відволікання уваги новим враженням, яким-небудь потішним оповіданням, здатним зацікавити.

Контроль своєї експресії виявляється у трьох формах: «придушенні», тобто прихованні вираження пережитих емоційних станів; «маскуванні», тобто заміні вираження

пережитого емоційного стану вираженням іншої емоції, не пережитої в цей момент; «симуляції», тобто вираженні не пережитих емоцій.

На даний час дослідження характеристик психофізіологічного компоненту, комунікабельності і стресостійкості поповнює знання про загальний стан людини. Вивчення психофізіологічних показників сприяє покращенню навчального процесу, тренувального процесу, лікувального процесу, а також така інформація необхідна у різних галузях.

Метою нашого дослідження було вивчення психофізіологічного емоційного компоненту – емпатії, рівня стресостійкості та показників комунікабельності у студентів факультету фізичного виховання.

Матеріал і методи дослідження. У нашому експерименті брали участь студенти у віці від 18 до 22 років, що навчаються на факультеті фізичної культури (58). Студентам було запропоновано пройти методику «Прогноз» за В. А. Бодровим. Повільним темпом їм зачитуються запитання (міркування), на які вони повинні відповісти «так», або «ні». Відповідати потрібно швидко, не задумуючись і самостійно. Пропускати запитання (міркування) забороняється. Після проходження тестування, обробляються результати за допомогою ключа. Також, наші дослідження включали в себе вивчення особливостей соціально-комунікативної компетентності за методикою Е.Ф. Зеєра, Е.Е. Симанюк у осіб незадовільною і задовільною нервово-психічною стійкістю. Оцінювали соціально-комунікативну компетентність згідно з наступними шкалами: соціально-комунікативна незграбність, нетерпимість до невизначеності, надмірне прагнення до конформності, підвищене прагнення до статусного росту, орієнтація на уникнення невдач, фрустраційна нетолерантність. Вивчали особливості психофізіологічного компоненту – емпатії за тест-опитувальником Голлома. Отримані дані були оброблені за допомогою стандартних методів математичної статистики, з використанням t-критерію Стьюдента.

Результати дослідження та їх обговорення. Нами було виявлено, що 48% студентів мають несприятливий прогноз, тобто незадовільну нервово-психічну стійкість, 45% волонтерів - малосприятливий прогноз (задовільну нервово-психічну стійкість) та 7% - мають високу нервово-психічну стійкість. Як показали результати досліджень рівня соціально-комунікативної незграбності переважають показники ($p \leq 0,5$) у осіб з незадовільною нервово-психічною стійкістю ($8,67 \pm 2,02$). Показники шкали фрустраційної нетолерантності у досліджуваних з незадовільною нервово-психічною стійкістю вищі ($12,25 \pm 2,17$) ($p \leq 0,5$), ніж у осіб задовільною нервово-психічною стійкістю. Шкала орієнтації на уникнення невдач має більші показники у досліджуваних з незадовільною нервово-психічною стійкістю ($13,54 \pm 1,05$) ($p \leq 0,1$). За шкалою нетерпимості до невизначеності, виявилось, що у осіб з незадовільною нервово-психічною стійкістю

показники значно вищі ($7,2 \pm 2,21$) $p \leq 0,1$), ніж у осіб з задовільною нервово-психічною стійкістю.

Метою нашого дослідження також було вивчення такого психофізіологічного емоційного компоненту – емпатії. При проведенні дослідження виділено п'ять груп волонтерів: із високим рівнем емпатії, рівнем вище середнього, середнім, нижче середнього, низьким. Виходячи із результатів дослідження психофізіологічного показника емпатії у досліджуваних студентів даного факультету, виявилось, що у них домінує вище середнього та високий рівень емпатії, що разом складає 50%. На останньому місці виявилася кількісно група з рівнем емпатії нижче середнього, вона була найменш чисельною. У цій групі було на 33,3% менше досліджуваних, ніж у групі із рівнем емпатії середній. Незначною була і група з низьким рівнем емпатії - 16,6% всього.

З метою порівняння показників емпатії провели аналіз даної характеристики емоційної складової інтелекту порівнявши із даними у студентів факультету дошкільного виховання (41 досліджуваний). Найбільша домінуюча кількість досліджуваних з високим рівнем емпатії (на 8,3% більше, ніж у групі із факультету фізичного виховання, майбутніх тренерів та керівників секцій) відмічена у студентів факультету дошкільного виховання. Кількість тих, що мають вище середнього рівень емпатії також більша серед волонтерів із факультету дошкільної освіти (на 27,3 % більше, ніж у студентів факультету фізичного виховання). Серед досліджуваних із факультету дошкільного виховання їх кількість із низьким рівнем емоційної складової інтелекту емпатії була на 11,9 % меншою у порівнянні із досліджуваними з факультету фізичного виховання (16,6%).

Є данні по емпатії, згідно яких висловлюють думку про наявність нижчого рівня емпатії при вищому рівні тривожності, у той час, як нижчий рівень тривожності корелює із вищими рівнями емпатії (Селюкова Т.В., 2015). Вказується, що студенти, які мають вищий рівень, кращу здатність виявляти емпатію, переконані у тому, що їх активність буде мати результат, їх діяльність ефективна та високопродуктивна (Дегтярев А. В., 2012). А оптимізм, зазвичай, тягне за собою справжнє покращення працездатності та результативності, активності. Для фізичного стану позитивний настрій має також неабияке значення. Зміст емпатії за думкою дослідника М. Обозова (1979), полягає в розгляданні емпатії так, що сприяння іншій особі не компонент емпатії, а як вища форма її прояву з одного боку та — як заключну фазу емпатійного процесу — з іншого.

Висновки. Вказано на значний відсоток досліджуваних (48%), що мають несприятливий прогноз, тобто незадовільну нервово-психічну стійкість до стресу.

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

Проведене дослідження підтверджує, що існують відмінності показників комунікативної компетентності у осіб з різним рівнем стресостійкості. Відмічено достатньо високий рівень емпатії у студентів факультету фізичного виховання, майбутніх тренерів та керівників секцій, однак, показники по емпатії гірші, ніж по досліджуваним не спортсменам.

Вважаємо, що ознайомлення та навчання методам підвищення стресостійкості позитивно позначиться на зниженні кількості серед студентів факультету фізичної культури досліджуваних з низьким рівнем стресостійкості; дасть можливість знизити емоційну напругу, яка призводить до порушень стану, зниження функціональних можливостей, хвороб, дистресу. Рекомендуємо працювати у напрямку підвищення емпатії. Це можна здійснювати через вміння керувати своїми емоціями у повсякденному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Габдреева Г. Ш. Основные аспекты проблемы тревожности в психологии. М.: Тонус. 2000. 346 с.*
2. *Коц В. П., Коц С. М. Вплив на психофізіологічні показники дітей з високою тривожністю програми відпочинку ПЗОВ // «Тенденції розвитку психології та педагогіки». Київ, 2016 С. 44-49*
3. *Коц С. М., Коц В. П. Реалізація вирішення проблеми високої тривожності у дітей та підлітків педагогічним колективом у дитячому оздоровчому позаміському таборі. // «Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні». Львів, 2015. С. 57-61.*
4. *Коц В.П., Коц С.М. Навчальний процес і проблема профілактики високої тривожності у студентів // «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії» - Харків, 2015. С. 51-55.*

СПОРТИВНЕ ВОЛОНТЕРСТВО ЯК НАПРЯМОК СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Харківська державна академія фізичної культури

У статті розкривається значимість спортивного волонтерства для студентів закладу вищої освіти, його роль в їх професійному та особистісному становленні.

Ключові слова: *напрямок, спортивне волонтерство, соціальна активність, студенти-волонтери.*

Вступ. Світове співтовариство визнає волонтерський рух способом збереження та зміцнення загальнолюдських цінностей, реалізації прав і обов'язків громадян, особистісного зростання шляхом усвідомлення людського потенціалу [5]. Волонтерство стало невід'ємною складовою життя суспільства. Все частіше добровільні помічники долучаються до соціальних, культурних, екологічних проєктів [6]. Слід зазначити, що держава, у свою чергу, також зацікавлена у розширенні волонтерського руху, про що йдеться у таких нормативно-правових документах як Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001), «Про соціальні послуги» (2003), «Про волонтерську діяльність» (2011) [2]. Волонтерство, як соціальний феномен, викликає особливий інтерес у вітчизняних (А. Й. Капська, 2001; О. В. Безпалько, 2007; Т. Л. Лях, 2009) та іноземних (М Nylund, 2000; М Lester, 2011; S. Salamon, 2011) дослідників.

Сьогодні спортивний волонтерський рух, який є невід'ємною складовою міжнародного волонтерського руху, розвивається стрімкими темпами, залучаючи та об'єднуючи навколо спорту все більше людей різних народів, незалежно від віку, статі тощо [1]. Окремі аспекти спортивного волонтерства як різновиду волонтерської діяльності висвітлені у роботах Є. В. Гончаренка (2010), І. О. Когут (2010), К. І. Левківа, Т. Макуца (2013), С. Ф. Матвєєва (2013), А. С. Бондар (2017), В. В. Приходька (2017), Н. Morgan, 2013; К. Hallman, 2015.

Однією з пріоритетних задач сучасного закладу вищої освіти є розвиток та вдосконалення волонтерської діяльності студентської молоді, як складової професійної підготовки фахівців шляхом виокремлення підготовки волонтерів та організації волонтерської діяльності в окремий напрямок, адже на сьогодні в Україні найчисельнішою групою волонтерів є студенти, для яких спортивне волонтерство стало невід'ємною складовою їх життя [7]. Потенціал молоді, який використовується у волонтерській діяльності, дозволяє вирішувати не тільки зовнішні соціально-економічні

проблеми, а й особистісні завдання самих волонтерів. Саме тому заклад вищої освіти, як зосередження студентів є тим центром, який може здійснювати спеціальну підготовку волонтерів [9].

Мета дослідження: розглянути спортивне волонтерство як напрямок соціальної діяльності студентів.

Матеріал і методи дослідження. Досліджено студентів Харківської державної академії фізичної культури, які займаються спортивним волонтерством. Для обґрунтування актуальності теми проведено аналіз науково-дослідної літератури.

Результати дослідження та їх обговорення. Дослідження показало, що студенти Харківської державної академії фізичної культури з 2005 року постійно беруть участь у організації та проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів і спортивних змагань у якості спортивних волонтерів [8]. Для того, щоб з'ясувати чия думка щодо оцінки роботи студентів, які працюють в якості добровільних помічників при проведенні заходів та змагань є для них найбільш значущою та як вони самі відносяться до виконання добровільної роботи, нами було проведено опитування серед студентів-волонтерів академії, в якому взяли участь 86 респондентів (рис. 1).

Результати опитування показали, що для студентів-волонтерів важливою є оцінка їх професійних якостей колегами-волонтерами, фахівцями та організаторами фізкультурно-оздоровчих заходів та спортивних змагань, що сприяє, на нашу думку, їх самоствердженню не лише як спеціалістів, а й як особистостей. При цьому думка однолітків та батьків складає 20,8% та 7,4% відповідно.

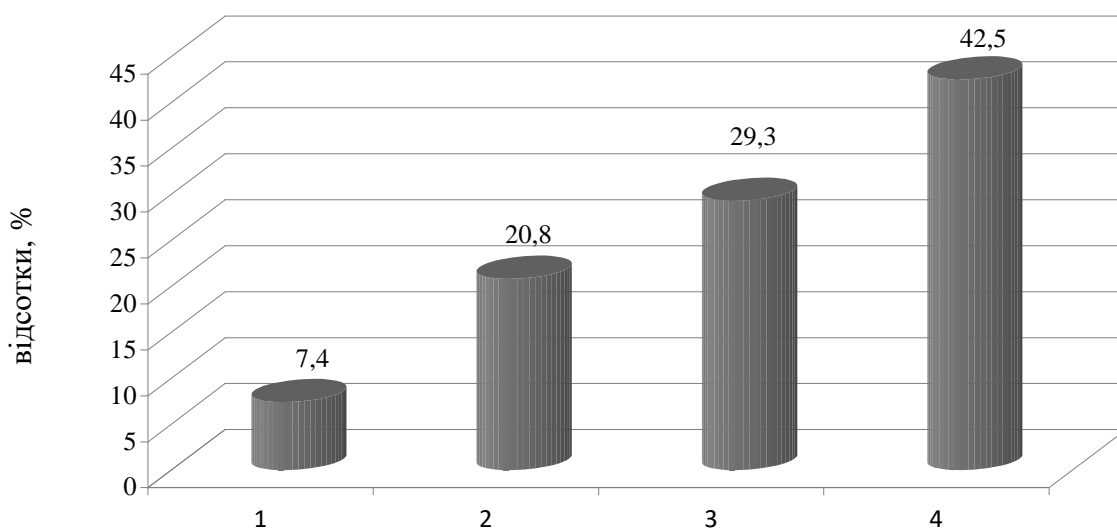

Рис. 1. Оцінка діяльності волонтерів-студентів:

- 1 – батьки;
- 2 – однолітки;
- 3 – колеги-волонтери;
- 4 – фахівці (в тому числі організатори)

Як показало опитування, більшість студентів-волонтерів до виконання добровільної роботи відносяться неформально – 61,8%. Студентам цікава спортивна волонтерська робота: їх насамперед вабить придбання професійних навичок, набуття фахових знань з майбутньої спеціальності, напрацювання навичок спілкування з професіоналами, що може їм допомогти у подальшому стати висококваліфікованими фахівцями сфери фізичної культури та спорту та працевлаштуватися у нових соціальних умовах. (рис. 2). При цьому у 38,2% опитаних переважають «меркантильні», формальні міркування (одержання заліку, проходження практики тощо).

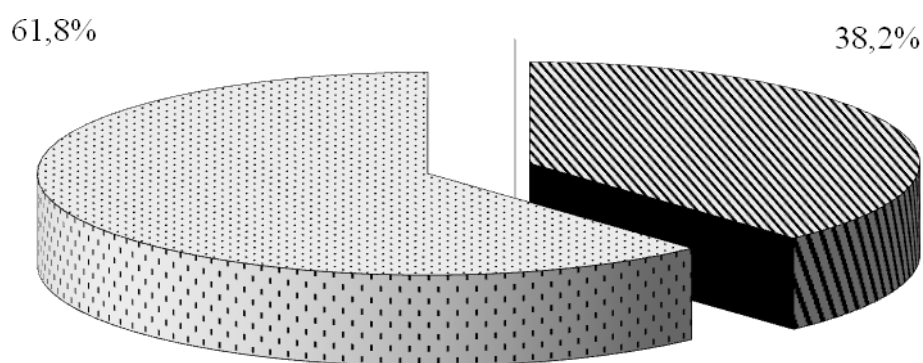

Рис. 2. Відношення до виконання добровільної роботи студентів-волонтерів:

- ▨ - формальне;
- ▣ - неформальне

Існують різні підходи до використання праці волонтерів :

- маніпулятивно-прагматичний. Волонтери потрібні для виконання некваліфікованої роботи, вважаються працівниками «другого класу»;
- партнерський. Використання праці волонтерів є частиною стратегічного плану організації, волонтери при цьому є рівними партнерами з однаковими правами [4].

У ході проведення опитування студентів-волонтерів щодо відношення до доцільності використання їх праці з'ясувалося, що 47,3% волонтерів відштовхує від волонтерських справ, якщо до їх праці підходять з маніпулятивно-прагматичної сторони, тобто вони виконують периферичні функції та некваліфіковану роботу. Це ображає 32,8% та байдуже що робити 19,9% респондентів (рис. 3).

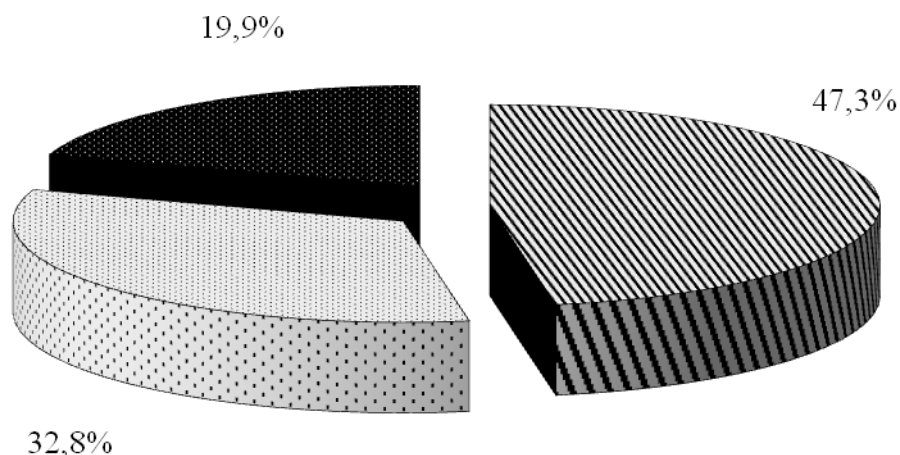

Рис. 3. Ставлення студентів-волонтерів до використання їх праці:

- ▨ - відштовхує;
- ▤ - ображає;
- - байдуже.

На нашу думку причини непорозуміння між організаторами спортивного волонтерського руху та самими студентами закладені саме в оцінці професійної компетентності останніх. Фахівці організацій, які використовують працю спортивних волонтерів, часто пропонують їм некваліфіковані види роботи. Найчастіше мають місце варіанти залучення студентів-волонтерів лише для виконання технічних, другорядних завдань, що й відштовхує молодь від подальшої активності. Волонтери в такому випадку працюють безініціативно, за інерцією. Іноді студенти, які залучаються організаторами для допомоги в проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів та спортивних змагань виявляються або не потрібними взагалі або не в тій кількості. Таке ставлення ображає студентів і часто відштовхує їх від волонтерських справ.

Волонтерська діяльність не тільки виступає однією з форм громадянської активності та громадської діяльності молоді, а й істотно впливає на професійне становлення студентів, забезпечуючи їм «вхід на ринок праці». Якщо волонтеру-студенту бракує професіоналізму, необхідно стимулювати його підвищення. Він має усвідомити, що соціальна система зацікавлена в ньому лише за умови набуття ним професіоналізму. Практика показує, що волонтери-студенти є реальним кадровим потенціалом у нашій державі. Волонтерська діяльність не тільки підвищує рівень професіоналізму, а й сприяє взаєморозумінню між студентами та потенційними роботодавцями [3].

Як відомо, людина стає особистістю в процесі та в результаті формування певного

соціального досвіду. І чим більше соціального досвіду – різноманітних переживань і емоцій, відносин і подій, тим більшою мірою розвиваються особистісні якості молоді людини. Участь у волонтерській діяльності дозволяє студентам формувати досвід і створити умови для успішної реалізації різних проектів і програм, розвивати здібності, що дозволяють успішно і легко вирішувати власні професійні і особисті завдання.

Висновки: Сьогодні в Україні найчисельнішою групою волонтерів є студенти, для яких спортивне волонтерство стало невід’ємною складовою їх життя. Волонтерська діяльність має тісний зв’язок не тільки з соціальною активністю студентів, але також з їх професійним розвитком. Завданням закладів вищої освіти, орієнтованих на стратегічний результат – готовність випускників до просоціальних видів діяльності є формування не тільки професійної еліти нашого суспільства, а й соціально відповідальних, активних громадян. Однією з результативних технологій в цьому плані сьогодні є організація спортивної волонтерської діяльності серед студентів.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у подальшому вивченні студентського волонтерського руху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондар А. С., Петренко І. В. Роль спортивного волонтерства у житті студентів вищих навчальних закладів // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук. – теорет. журн.]. Харків, 2015. №6(50). С. 40-43.
2. Бондар А. С., Серета Н. В., Петренко І. В. Соціальне значення спортивного волонтерства // International Scientific-Practical Conference Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, and social sciences: Conference Proceedings, December 28-29, 2016. Kielce: Holy Cross University, P. 40-43.
3. Волонтерское движение в разных странах мира URL: <http://molodezh79.ru/volonter...volonterskoe...v...stranah-mira> (дата звернення 23.04.2018).
4. Волонтерський менеджмент: методичний посібник для громадських організацій, що працюють чи планують працювати з волонтерами / упоряд. Бачинський П., Каліберда Є. Львів, 2008. 16 с.
5. Горелов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналітична доповідь. Київ, 2015. 36 с.
6. Матвеев С. Ф., Козут І. О. Соціальні аспекти волонтерського руху: минуле та сьогодення // Вісник Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2010. № 1(3). С. 161-165.

7. Петренко І. В. Организация спортивной волонтерской деятельности студентов: Европейская инициатива // Стратегічне управління розвитком галузі «Фізична культура і спорт»: Матеріали II регіональної науково-практичної інтернет-конференції. Харків, 2014. С. 96-103.

8. Петренко І. В., Бондар А. С. Участь студентів у спортивному волонтерському русі // Стратегічне управління розвитком галузі «Фізична культура і спорт»: Матеріали III регіональної науково-практичної інтернет-конференції за участю міжнародних спеціалістів. Харків, 2015. С. 186-193.

9. Петренко І. В. Організаційні аспекти підготовки спортивних волонтерів // Науковий часопис Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2017. №1(82)17. С. 52-55.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА ЯКІСТЬ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ КОЛЕДЖУ

Пилипенко В.М., студент

Свістак О.В., студент групи

Кошельник Т. М., голова циклової комісії природничо-математичних дисциплін

*Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного
технічного університету*

Здійснено аналіз поглядів науковців і викладачів-практиків на проблему інтенсифікації системи фізичного виховання молоді та визначення педагогічних прийомів, які можуть бути використані для надання процесу фізичного виховання учнівської молоді ознак особистісної спрямованості.

Ключові слова: система освіти, процес фізичного виховання, чинники впливу, фізичне удосконалення, педагогічні прийоми, особиста спрямованість, учнівська молодь.

Вступ. Сучасні умови розвитку українського суспільства висувають нові вимоги до системи освіти та виховання підростаючого покоління. Діти й молодь значно раніше інших категорій населення відчувають наслідки деформації суспільства, гостро переживають свою соціальну незахищеність, прискорене падіння духовності, зростання психічної нестабільності та фізичної слабкості. Перегляд стратегії, змісту, методичного забезпечення навчально-виховного процесу, стану здоров'я дітей і молоді, який погіршується з кожним роком вимагає зміни у ставленні системи освіти до цієї проблеми [4, с.33]. Аналіз процесів фізичного становлення й розвитку особистості учнів спонукає до перегляду й перебудови організаційно-методичних основ і змісту фізичного виховання. Особливої значущості в розв'язанні означених проблем в умовах інтенсифікації навчального процесу, що викликає перенапругу фізіологічних процесів організму учнів, набувають систематичні заняття фізичними вправами.

Сьогодні у педагогічній науці дослідженням окресленої проблеми опікується багато науковців, які вивчають вплив довкілля на стан здоров'я дітей; проблему формування здорового способу життя окремих вікових категорій; обґрунтовують і узагальнюють роль окремих чинників здорового способу життя – фізичної культури, рухливих ігор, народної культури, психологічного клімату в колективі тощо [1; 2; 4; 5; 7].

Установлено, що в молоді немає єдиного (а тим більше наукового) розуміння сутності здоров'я і здорового способу життя. Для молодих людей характерні однобічні погляди: не курити, не вживати алкоголь та наркотичні речовини, раціонально

харчуватися, мати достатній сон, не нервувати, дотримуватися гігієни тіла, одягу, займатися фізичною культурою. Більшість з них не володіють необхідними знаннями, вміннями й навичками про основи здоров'я і здорового способу життя. Поміж причин такого стану, називають соціальну нестабільність; зниження матеріального рівня життя людей; банкрутства багатьох підприємств і, як результат – масове безробіття; явище тотальної міграції за кордон із метою заробітку матеріальних благ; погіршення екологічної ситуації через неконтрольованість і некваліфіковане ведення господарства. Важливою умовою порушення життєвого ритму особистості є також тотальна інформатизація та технізація життя. Мова йде, передовсім, про відчуження окремої людини, оскільки проблема безпосереднього людського спілкування та його психотерапевтичної функції замінена віртуальним спілкуванням без особистого контакту. Це породжує у людини почуття самотності та відчуженості, що провокує нервові та психічні розлади [8, с.44].

Дослідження більшості науковців до домінуючих мотивів молоді до систематичних занять фізичною культурою і спортом відносять: вдосконалення стану здоров'я; досягнення впевненості у своїх можливостях; розвиток спортивної обдарованості; вдосконалення конституційних особливостей тіла, статури; етичні та естетичні параметри, компоненти фізичної культури і спорту; активна форма відпочинку; випробовування своїх можливостей екстремальних умовах, професійно-прикладне значення фізичної культури і спорту. Цими ж науковцями результатом формування здорового способу життя молоді розглядається його сформованість як складного особистісного інтегрального утворення, що включає позитивну мотивацію до здорового способу життя, наявність знань, умінь та навичок звичок здорового способу життя, психічні та характерологічні особливості. Ними виділяється три рівні сформованості основ здорового способу життя молоді людини: високий, середній та низький. Особи з високим рівнем відзначаються активним ставленням до здорового способу життя і добрим станом здоров'я; з середнім рівнем – невисоким рівнем мотивації на зміцнення здоров'я і дотримання здорового способу життя, з низьким – відсутністю мотивації до здорового способу життя та відхиленнями у стані здоров'я. Для більшості молодих людей властивим є третій рівень [9, с.198-205].

У зв'язку з наведеними вище даними стосовно ставлення до здорового способу життя, молодь поділяють на п'ять груп: 1) з активно-позитивним; 2) пасивно-позитивним; 3) байдужим; 4) пасивно-негативним; 5) активно-негативним ставленням. Основними причинами, що негативно впливають на формування здорового способу життя молоді, називають: недосконалість навчально-виховної діяльності та відповідних пропагандальних

і популяризаторських заходів в системі освіти; недосконалість профілактичної роботи в системі охорони здоров'я; брак знань та інформації, що повинні надаватися з інших державних і суспільних структур: ЗМІ, позашкільних молодіжних осередків, соціальних служб для молоді, громадських організацій; обмежені матеріальні можливості; асоціальний спосіб життя батьків [5, с.80].

Процес фізичного виховання учнів є складною багатофункціональною системою, що виконує низку важливих соціальних функцій, в основі яких лежить підготовка до продуктивної життєдіяльності, при цьому фізична культура виступає однією із складових загальної культури людини, сприяючи розв'язанню оздоровчих, освітніх, соціально-економічних і виховних завдань освітнього процесу [1, с.21-32].

У теперішній час, однією з найважливіших умов результативності фізичного виховання учнів є їхнє ставлення до занять фізичним вихованням, а також важливим похідним компонентом з цього є ставлення до активних систематичних самостійних фізкультурно-оздоровчих занять.

Фахівці одноставно зазначають, що зниження ефективності процесу фізичного виховання підлітків пов'язане як з об'єктивними причинами розвитку сучасного суспільства, так і з причинами суто суб'єктивного характеру, тобто станом особистості учня [2, с.201].

Формулювання цілей статті – аналіз поглядів науковців і вчителів-практиків на проблему інтенсифікації системи фізичного виховання молоді та визначення педагогічних прийомів, які можуть бути використані для надання процесу фізичного виховання учнівської молоді ознак особистісної спрямованості.

Матеріал та методи дослідження. До основних проблем, що впливають на якість фізичного виховання учнів, можна віднести недостатній рівень матеріально-технічного оснащення спортивних залів, недостатній рівень фінансування фізичної культури, недостатню кількість спортивних секцій, обмежену кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл, відкритих спортивних майданчиків, інших спортивних споруд та ін. Ця проблема посилюється ще й тим, що останніми роками, у зв'язку з підвищенням вартості фізкультурно-оздоровчих послуг, а також зростанням цін на спортивну екіпіровку та інвентар для більшості учнів заняття фізичною культурою стали взагалі недоступними. Також дослідження ряду авторів показує, що якість фізичного виховання в багатьох навчальних закладах не відповідає сучасним вимогам, інтересам і потребам учнів [3, с.181].

Результати досліджень та їх обговорення. Так, анкетування, проведене серед учнів Полтавського коледжу нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка показало, що 40% першокурсників не задоволені якістю проведення занять з фізичної культури, а більше 70% з них вважають, що вони не отримали в школі необхідний арсенал знань і умінь для самостійних занять фізичною культурою і спортом. Очевидно, що підлітки просто не мають навичок ефективного використання засобів фізичної культури для організації здорового, змістовного дозвілля у вільний час.

Наше дослідження доводить, що проблема здорового способу життя розглядалася вченими широко і комплексно, науковці вказують на важливість гармонії у житті людини, вагомим компонентом здоров'я людини виокремлюють певний баланс суспільного життя: впевненість у завтрашньому дні, досконале медичне обслуговування, високий рівень розвитку гігієни та медицини, достатній культурно-освітній рівень громадян, широка мережа доступних спортивно-оздоровчих засобів тощо.

Дослідники визначають фактори здоров'я, тобто специфічні умови, які впливають на здоров'я людини. На основі аналізу наукових джерел, ми визначили певну ієрархічну шкалу цих факторів з огляду на їхню значимість і важливість для людського здоров'я та комфортного самопочуття. Наш аналіз спирається на наукові дослідження з урахуванням сучасних реалій.

Актуальним постає питання низької зацікавленості підлітків у фізичному самовихованні та самовдосконаленні. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є пошук раціональних підходів у фізичному вихованні та оздоровленні підлітків з урахуванням їх мотивації до занять фізичною культурою. Для підвищення ефективності навчально-виховного процесу необхідно шукати нові шляхи вдосконалення системи фізичного виховання [1, с.29-30].

Поліпшення якості системи фізичного виховання повинне бути пов'язане із впровадженням у навчальний процес нових науково обґрунтованих методик, із застосуванням новітніх інноваційних технологій, спрямованих на залучення підлітків до цінностей фізичної культури на основі реалізації їх мотивів, інтересів і потреб [5, с.80].

У контексті пошуку ефективних педагогічних прийомів для особистісної орієнтації фізичного виховання учнів сьогодні привертають увагу нетрадиційні форми проведення спортивних змагань, що використовує у власній професійній діяльності вчитель фізичної культури. Наприклад, запропонувати учням самостійно у групі розподілитись за рівнем

власної фізичної підготовленості та якістю суб'єктного досвіду у фізкультурно-спортивній діяльності на три групи: суперкоманда, середня команда та дублери.

На основі такого підходу, використовувати різні форми проведення занять з вище охарактеризованими групами. Перший варіант – це за лігами. Наприклад, при проведенні першості коледжу з волейболу три команди з групи змагаються кожна у власній лізі. Другий варіант отримав назву «позмінно». Сутність його полягає у тому, що зустріч між двома групами, у рамках першості коледжу з будь-якого ігрового виду, ведуть усі ті самі, добре знайомі, три групи. Слід додати, що розкриті педагогічні прийоми сприяють створенню ситуації успіху для підлітків у фізкультурно-спортивній діяльності [7, с.149-153].

Досить цікаво проблему гуманістичного підходу до оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках фізичної культури вирішила Т. Ю. Круцевич. Для цього відомий науковець, пропонує впровадити 20-бальну рейтингову систему контролю. Це дозволить відзначати більш дрібні «кроки» (порівняно з п'ятибальною та навіть дванадцятибальною системами) – бали, які відбивають ступінь просування учня до мети, а темп його просування, тобто фізична активність, оцінюється якісно «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» [3, с.181].

Таким чином, оцінка повинна і може бути стимулом, що активізує фізичну діяльність людини у тому разі, якщо вона буде об'єктивно відбивати міру прогресу, тобто міру зусиль учнів стосовно самого себе, а не порівняно з середньостатистичним учнем. У зв'язку з цим, під час виставлення оцінки з фізичної культури в школі, науковець пропонує враховувати не лише фактичний рівень фізичної підготовленості учнів, але й прогрес, якого вони досягли завдяки своїм зусиллям.

Висновки. Таким чином, розпочате наукове дослідження потребує свого логічного продовження у напрямку розроблення та систематизації педагогічного інструментарію, який надасть можливість підліткам більш ефективно проявляти власну суб'єктність та індивідуальність на всіх етапах фізкультурно-спортивної діяльності.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягає в запровадженні передового практичного досвіду у навчально-виховний процес з фізичного виховання коледжу та визначення його ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранов А. А. Основные задачи по сохранению и укреплению здоровья подростков // *Справочник педиатра*. К.: 2010. № 5. С. 21–32.
2. Бароненко В. А., Рапопорт Л.А. Здоровье и физическая культура студента: учебник. М.: Альфа, 2009. 352 с.
3. Борисенко Н. Ф., Мовчанюк В.О., Меламент Л.Е., Рудь Г.В. Основные направления работы по формированию здорового образа жизни // *Лікарська справа*. 2008. № 5–6. С. 181.
4. Вергунова В. М. Физкультурно-оздоровительная работа со студенческой молодежью в центре здоровья вуза // *Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта*. 2008. В. 5 (39). С. 32-36.
5. Губенко О. В. Особенности пропагування просвітницьких заходів щодо проведення молоддю активного дозвілля, спрямованого на здоровий спосіб життя // *Практична психологія та соціальна робота*. 2008. № 12. С. 80.
6. Єременко Н. П. Особенности влияния разных факторов на формирование здорового способа життя студентської молоді // *Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова*, Вип. 2 (43). *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2015. С. 16-22
7. Підлісна В., Гуска М. Принципи здорового способу життя студентської та учнівської молоді // *Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка : зб. наук. пр. 2010. Вип. 3. С. 149-153.
8. Раевский Р. Т., Канишеский С.М. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов. О.: Наука и техника, 2008. 556 с.
9. Сутула В. А. О значимости некоторых факторов, влияющих на формирование в обществе потребности в здоровом образе жизни (по материалам социологического опроса жителей г. Харькова) / *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб. наук. Праць– Вип. 17 (21). Харків: НТУ «ХПИ», 2008. С. 198-205.
10. Шахненко В. І., Котенко І.В., Седіна С.І., Ланяк Л.І., Сидір М.П. Тенденції погіршення здоров'я учнів: точка зору // *Основи здоров'я*. 2014. № 1. С. 27-30.

ХАРАКТЕРИСТИКА РИТМОПЛАСТИКИ ЯК ОСОБЛИВОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ФОРМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Потькало К.І., студентка

Опошнян С.І., голова циклової комісії сестринської справи

Полтавський базовий медичний коледж

Автори статті розкривають основні особливості ритмопластики як особливої організаційної форми фізичного виховання, які використовуються у медичному коледжі. На їх думку, зміст даного виду рухової активності буде ефективним засобом для формування фізичної культури студентів, що в подальшому забезпечить формування психофізичних професійних здібностей молодших медичних працівників.

Ключові слова: *навчально-виховний процес, ритмопластика, організаційна форма занять, особливості навчання, структура заняття, студенти.*

Вступ. У сучасному педагогічному процесі велика увага приділяється розвитку особистості кожної людини. У сфері художньо-естетичного напрямку, до якого відноситься ритміка в цілому, глибший розвиток особистості відбувається через злиття рухів і музики в такому напрямі, як ритмопластика. В той же час узагальнене розуміння ритмопластики як музичної здатності, яка інтегрує моторно-рухові, емоційно-образні, креативні, комунікативні прояви людини, знаходиться на недостатньому рівні теоретичного осмислення.

У контексті соціокультурного підходу ритмопластика виступає як здібність особистості до взаємодії з соціальним оточенням через прийняті в ньому еталони – значення рухів. Особливої актуальності соціокультурний аспект розвитку ритмопластики особистості набуває в сучасних умовах скорочення рухової активності людини, заміщення живого руху його штучним віртуальним моделюванням за допомогою комп'ютерних технологій. Сплеск інтересу до даної проблеми в педагогічній практиці породив велику кількість нових термінів, що характеризують її різні аспекти: «рухова пластика», «тілесно-естетична культура» (Т.Бакшева), «тілесно-рухова пластичність» (Л.Сляднева), «арт-пластика» (С.Дмитрієв), «пластикодрама» (В.Нікітіна), «сомаестетика» (Р. Шустерман) та ін [2, с.44].

Сам процес розвитку ритмопластики у людини розглядається як багатовимірний, об'єднуючий в собі різні завдання по розвитку особистості: зміцнення фізичного здоров'я, гармонізації емоційної сфери, розвитку рухливості і гнучкості розумових процесів, творчого потенціалу, емоційності, музичності.

Заняття гімнастикою ритмопластики розглядається сьогодні в освітніх установах як засіб, який сприяє гармонізації емоційної сфери, підвищення інтелектуальної активності, зміцнення фізичного і психічного здоров'я людини.

Таким чином, **ритмопластика** – це оздоровчий напрямок художньо-естетичного аспекту розвитку людини. Ритмопластика включає поєднання декількох дисциплін: лікувальної фізкультури і хореографії, акробатики і дихальної гімнастики з активним накладенням музичного супроводу. В сукупності ритмопластика всесторонньо сприятливо впливає на розвиток людського організму. Маючи самоціллю «оздоровлювати – розвиваючи» ритмопластика вирішує безліч виховних завдань: зміцнювати організм засобами виконання природних для людини рухів в ігровій формі; формувати опорно-руховий апарат, підбираючи комбінації ритмопластик для різних груп м'язів; розвивати моторні функції організму через використання спортивного інвентаря і танцювальних атрибутів; розширювати і збагачувати внутрішній світ людини образами, реалізуючи і утілюючи їх через рухи і музику.

В той же час проблема розвитку ритмопластики в контексті завдань особового розвитку людини до цих пір не отримала методологічного обґрунтування і методичного забезпечення.

Мета нашого дослідження – обґрунтувати особливості ритмопластики як особливої організаційної форми фізичного виховання особистості.

Матеріалом дослідження став навчально-виховний процес з фізичного виховання Полтавського базового медичного коледжу, зокрема, студенти другого курсу. Методами дослідження тут виступали аналіз програмових документів планування, методичної літератури з досліджуваної проблеми, спостереження, аналіз та синтез.

Результати дослідження та їх обговорення. Дуже поширеним видом оздоровчої фізичної культури медичного коледжу є введення в навчально-виховний процес занять з ритмопластики – одного з видів ритмічної гімнастики.

За функціональним призначенням ритмічна гімнастика підрозділяється на оздоровчу, лікувальну і прикладн.

У свою чергу, оздоровча ритмічна гімнастика за віковою ознакою ділиться на гімнастику для дітей, молоді, для людей середнього (зрілого) і немолодого віку.

По переважному змістовному компоненту занять виділяють ігрову, танцювальну, атлетичну і психорегулюючу ритмічну гімнастику.

На практиці різні види ритмопластики ізольовано застосовуються не так часто. Зазвичай вони зустрічаються в змішаному вигляді, проте переважання в комплексі

елементів танцю або вправ на силу або на гнучкість і т. п. дозволяє відносити його до того або іншого виду [1, с.90-92].

У практиці коледжу використовуються найрізноманітніші варіанти занять. Вони різняться підбором засобів, дозуванням окремих вправ, темпом їх виконання, амплітудою рухів, їх чергуванням і т.п. Проте, різні варіанти підкоряються єдиним законам формоутворення, тому можна говорити про їх структуру і компоненти. Найбільшою структурною одиницею є комплекс. Він підрозділяється на частини; у свою чергу, частини діляться на дрібніші блоки-серії, які складаються з ланцюжків вправ. Мікроструктурними елементами є вправи, з яких складаються комбінації (з'єднання), що входять в ланцюжки[6, с.165-167].

Заняття з ритмопластики, які проводяться у коледжі структуровано на підготовчу, основну і заключну частини комплексу.

Послідовність перших чотирьох ланцюжків не принципова, оскільки в цілому ці вправи і з'єднання локальної дії. А ось при нахилах в роботу включаються великі групи м'язів. Дії подібних вправ набувають регіональний характер, тому вони виконуються лише після попередньої розминки. Бігом і підскоками можна завершити підготовчу частину. Таким чином, при побудові даної частини заняття слід дотримуватися принципу: від локальної дії на опорно-руховий апарат до регіональної, а потім і до глобальної [4, с.132-133].

Запропонована схема підготовчої частини дозволяє поступово розгортати системи енергозабезпечення м'язової діяльності. Така програма типова для 45-60-хвилинного комплексу і може значно видозмінюватися залежно від завдань уроку, віку і підготовленості тих, що займаються. При короткочасному занятті, наприклад, у вигляді ранкової гімнастики, протягом 15 хв. запропонована підготовча частина практично може стати основним змістом заняття. У такому разі розминками будуть лише, наприклад, різновиди ходьби. Це ще раз підтверджує умовність поділу заняття на частини. Слід пам'ятати, що відповідність частин, підбір вправ витікає з мети заняття.

У основній частині занять ставляться завдання підвищення функціональних можливостей різних частин організму (серцево-судинної, дихальної, м'язової). Студенти навчаються новим вправам, закріплюють старі. Використовуються вправи на розтяжку, гнучкість, на поставу. Проходить розучування нових танцювальних елементів, композицій.

У заключній частині вирішуються завдання поступового переходу організму до інших видів діяльності. Проводяться ігрові танці, спортивні ігри, вправи на розслаблення.

Перш ніж проводити заняття за новою розробленою програмою, необхідно пропрацювати деталі, додати емоційне забарвлення рухам, виходячи не лише з їх темпоритмічних особливостей, але й з емоційного характеру музики. Так можна досягти єдності музики і рухів, що є однією з принципів ритмопластики [7, с.144-147].

Можливий й інший шлях складання комплексу – під вже складені фонограми. Це значно полегшує процес розробки програми, але обмежує в якійсь мірі творчий початок в роботі. За наявності готової фонограми процес складання комплексу розгортається в зворотному порядку. Прослуховуючи музику, визначають її частини, фрагменти, темп. Залежно від цього будуються ланцюжки, серії, частини. Якість такої програми багато в чому залежатиме від кваліфіковано складеної фонограми.

Правильне виконання вправ в ритмопластиці необхідне як з естетичної точки зору, так і з функціональної. Неправильне виконання часом значно знижує ефективність вправи. Значно знижують коефіцієнт корисної дії вправ помилки естетичного характеру: недостатньо прямі ноги, погано відтягнуті носки, неправильна постава та ін [9, с.222].

У зв'язку з цим проблема правильного навчання, поза сумнівом, актуальна в ритмічній гімнастиці при освоєнні навіть, здавалося б, нескладних рухів, не кажучи про танцювальні елементи і з'єднання.

Основним методом навчання ритмопластики є цілісний і розчленований показ. Відносно доступні рухи освоюються цілісним методом по показу або розповіді. Метод розчленовування застосовується, в основному, при вивченні складних вправ, в першу чергу танцювальних елементів, а також коли мова йде про корекцію рухової навички, при виправленні деяких помилок. Типовим прикладом використання розчленованого методу може служити освоєння «вісімки» тазом. Воно складається з вивчення поворотів тазом праворуч (ліворуч), рухів праворуч (ліворуч), по дузі вперед, назад [8, с.7-11].

При використанні різних прийомів організації занять ритмопластики, найбільш істотними є:

1. Вказівки. В процесі проведення комплексів велике значення мають вказівки, які дає викладач в ході виконання вправ під музику. Вони дозволяють зберегти принцип потокового виконання рухів і одночасно вносити корекцію.

2. Фізична допомога. При проведенні занять можна використовувати і прийоми фізичної допомоги. Наприклад, при освоєнні рухів грудною кліткою праворуч (ліворуч), рухів тазом, стійкі на лопатках та ін.

3. Самоконтроль. В процесі навчання велике значення має самоконтроль дій з боку самих студентів. Незамінну допомогу має робота перед дзеркалом.

4. Виправлення. Виправлення по розучуванню педагог повинен робити в дохідливій і тактовній формі, зберігаючи вимогливість і доброзичливість.

5. Показ. Прості по координації рухи можна показувати обличчям до студентів з лівої руки, ноги (як свідчить статистика, більшість людей – правші). Перевага такого показу полягає в можливості контролю за групою, виявлення виникаючих помилок і їх виправлення [8, с.11-13].

Необхідно пам'ятати, що всі рухи повинні виконуватися в обидві сторони – рівномірне навантаження сприяє гармонійному розвитку. Відомо, що в процесі розвитку організм людини, не дивлячись на симетричну будову рухового аналізатора, зазнає асиметричні зміни, при яких одна з кінцівок формується у ведучу (домінуючу), інша – в підпорядковану (не домінуючу). Найбільш характерним виразом рухової асиметрії людини є переважне використання нею однієї з верхніх кінцівок, що отримало назву право- або ліворукості. Як показали дослідження в області загальної і спортивної педагогіки, раціонально освоювати і тренувати рух спочатку домінуючою рукою або ногою, а потім не домінуючою [3, с.24-27].

Висновки. Основна мета ритмопластики направлена на: зміцнення здоров'я, розвиток опорно-рухового апарату, профілактику плоскостопості, формування правильної постави, розвиток і функціональне вдосконалення органів дихання, кровообігу, серцево-судинної та нервової систем організму, формування навичок емоційного вираження рухів під музику, розкутість і творчість в рухах. Рух і танець допомагають швидко і легко встановлювати дружні зв'язки з іншими людьми, що дає психотерапевтичний ефект.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс: Кн. первая и вторая. М.: Музыка. Кн. 1., 1971. 143 с.

2. Барышникова Т. Азбука хореографии. Методические указания в помощь учащимся и педагогам детских хореографических коллективов, балетных школ и студий. СПб.: «ЛЮКСИ», «РЕСПЕКС». 1996. 256 с.

7. Ветлугина Н. А., Кенеман А.В. Теория и методика музыкального воспитания в детском саду: Учебник для учащихся пед. уч-щ по спец. «Дошкольное воспитание». М.: Просвещение, 1983. 255с

4. Жак-Далькроз Э. Ритм. М.: Классика XXI, 2001. 247 с.

5. Жукова Р. А. Танцы для детей. Подготовительная группа. ИТД «Корифей», 2010. 178 с.

6. Конорова Е. Ритмика. Программа для средних специальных музыкальных школ. М., 1972. 24 с.
7. Коэн В. Метод музыкальных зеркал. Двигательные аналогии музыкального восприятия // Искусство в школе. 1995. № 4. С. 14 – 16.
8. Кудрявцев В. Т. О развивающей педагогике оздоровления // Современное дошкольное образование. Теория и практика. 2014. №6. С.64-73.
9. Лисицкая Т. Пластика, ритм. М.: Физкультура и спорт, 1985. 236 с.

**ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ В ОКУПОВАНОМУ ХАРКОВІ
(1941 – 1943 рр.)**

Салтан О.М., кандидат історичних наук, доцент

Національний фармацевтичний університет (Харків)

Анотація. Досліджуються специфічні риси спроб відновлення фізкультурно-спортивної сфери Харкова у роки нацистської окупації.

Автор дійшов висновку, що фізична культура і спорт у піднімецькому Харкові все ж існували у зародковому стані і, зважаючи на об'єктивні та суб'єктивні труднощі, носили фрагментарний, епізодичний характер.

Ключові слова: відділ освіти, очільник, спортивне товариство, спортивні об'єкти, спортсмени.

Результати дослідження та їх обговорення. Історія дослідження фізкультурно-спортивної царини Слобідської України була б неповною, без розгляду специфічних рис її буття у роки Другої світової війни. Попри численні публіцистичні та наукові публікації присвячених розвитку спорту у найбільшому місті східної України, тема існування фізкультури і спорту у піднімецькому Харкові у 1941 – 1943 рр. залишається поза увагою дослідників. Така хронологічна лакуна пояснюється традиційною прихильністю істориків вважати спортивне життя на захоплених німецькою армією територіях чимось фантазмагоричним. Однак, як показують новітні дослідження та наявні першоджерела, вітчизняна фізична культура і спорт мала і окупаційний формат свого існування [2; 3-6; 8-9]. Не виключенням був і Харків – колишня столиця УСРР, а у роки радянсько-німецької війни – найбільше місто СРСР захоплене Вермахтом. У радянські часи теренах Харкова було створено потужну спортивну інфраструктуру, яка під час відступу більшовиків не входила до переліку пріоритетних об'єктів евакуації. У Харкові жило чимало спортсменів, які не схотіли або не змогли покинути рідне місто. Вони були вимушені відмовитись від занять спортом і прилаштуватись до надскладних умов воєнного лихоліття.

Варто нагадати, що в навчальних закладах Харкова у вересні 1941 р. не пролунав перший дзвоник. Оголошена загальна мобілізація порушила суспільний баланс, а в результаті оточення і знищення Південно-Західного фронту, Харків опинився у зоні активних бойових дій, а міська фізична культура і спорт завмерли у своєму розвитку.

Після захоплення Харкова 24 жовтня 1941 р., німецька воєнна адміністрація створює органи місцевого самоврядування – Міську управу, освітній відділ якої мав

опікуватись відновленням навчальних закладів, а також відродженням фізичної культури і спорту.

Примітно що з середини осені 1941 р. і весь перший квартал 1942 року більшість установ та організацій Харкова перебували у стані анабіозу. Не маючи можливості і бажання до повноцінного відновлення навчальних закладів, науково-дослідних інститутів, спортивних об'єктів (які зазвичай використовувалися для постою німецьких воєнних підрозділів), місцева влада запровадила режим консервації. Наближалася зима і місто потребувало відновлення стратегічно важливих комунікацій. Тому не дивно, що німцям (разом з українськими колаборантами/лоялістами, які уособлювали місцеву вертикаль влади) було не до спорту. Втім, впродовж зими 1941 – 1942 рр., відповідні відділи Харківської міської управи (далі – ХМУ – *Авт.*) провели інвентаризацію спортивних закладів визначивши штати та приблизний кошторис витрат з їх утримання новоствореними районними бургомістратами міста [4, арк. 5-6].

Так розпочався *консерваційний період фізкультурно-спортивної царини Харкова* за часів німецької окупації. До літа 1942 р. усі спортивні об'єкти міста (їх нараховувалось 16 шт. – *Авт.*), в тому числі корпуси і бібліотека інституту фізкультури (частково зруйновані та розграбовані), не функціонували. На їх утримання (включно з зарплатою адмінперсоналу) у першому кварталі 1942 р., ХМУ запланувала виділити 53 тис. 100 крб. [5, арк. 83]. Це мало задовольнити мінімальні потреби покинутої і занедбаної спортивної сфери, яка, яка зазначалося вище, мала другорядне значення.

З кінця березня 1942 р. розпочалася повторна стадія з інвентаризації спортивної інфраструктури, збір та збереження спортивного інвентарю і виселення зі спортивних баз незаконно «квартируючих» мешканців. Загалом цей процес під керівництвом уповноваженого по спортзакладам ХМУ – І. Найденовського тривав до кінця літа – початку осені. Тому цілком природньо, що лише на початку осені 1942 р. завідуючий відділом освіти – Петро Петрович Дрига подав до німецького окупаційного командування проект відродження фізичної культури і спорту в межах Харкова. Так розпочався новий – *проектно-директивний етап* існування фізичної культури і спорту в окупованому Харкові.

За задумом П. Дриги, відродження цієї сфери міського життя мало здійснити новостворені національні спортивні товариства західноукраїнського типу – «Січ» та «Тризуб», які в купі з агітпропом міської «Просвіти» та акторським колективом театру ім. Т. Шевченка, повинні були реорганізувати фізкультурно-спортивну галузь з залученням до неї широких верств населення. Водночас П. Дрига пропонував відкрити десять

спортивних секцій (від легкоатлетичної до фехтувальної – *Авт.*) та організувати спортивні змагання з футболу, волейболу, легкої, важкої атлетики і велоспорту [4, арк. 7 зв.]. При цьому архаїчні, напівсовкові спортивні товариства у Харкові (та й в межах усієї Прифронтної зони), так і не трансформувались у спортивні ліги, які, скажімо, були досить популярні у дистрикті «Галичина».

Члени харківської «Просвіти» та актори театру ім. Т. Шевченка, мали здійснювати виховну роботу читаючи лекції та ставлячи вистави з історії України та українознавства. Таким чином колишні радянські «білі комірці» залучались до спортивно-патріотичного виховання молоді. Нагадаємо, що фізична культура і спорт радянського гатунку у роки німецької окупації піддавались жорсткій критиці. Автори численних памфлетів та газетних статей звинувачували жидо-большевиків у недоцільності норм ГПО, формалізмі, не раціоналізмі, суб'єктивізмі щодо підготовки та визнання спортивних досягнень українських спортсменів. Натомість, розробники нової фізкультурно-спортивної парадигми, брали за основу чинні стандарти тогочасної Німеччини, де «спорт завжди вважають за засіб до цілі, а не за саму ціль», поєднуючи їх з невизначеним українським національно-культурним спортивним вихованням [1; 12].

У такий спосіб Харків отримав хоча і примітивну, але все ж європеїзовану концепцію розвитку фізкультурно-спортивної царини в умовах війни. В цьому контексті варто звернути увагу на алгоритм спроб відродження спортивного життя окупованого Харкова. На відміну від жорстко централізованої радянської моделі, харківські освітяни-реформатори використали елементи німецької, де (попри авторитарний режим) спортом реально опікувались громадські організації, а держава виконувала директивно-споглядальну роль [2; 9]. Різниця між радянською і німецькою методикою розбудови фізкультури і спорту відрізнялась дієвим і впливовим домінуванням громадянського суспільства, яке в СРСР існувало лише на папері. При цьому освітній відділ ХМУ брав на себе відповідальність щодо збереження, відновлення та підтримання у діючому стані спортивної інфраструктури Харкова. Це мало тривати до моменту створення на базі «Будинку національної культури» спортивних товариств, яким у найближчому майбутньому відділ освіти мав делегувати частину своїх повноважень щодо питань управління фізкультурою і спортом. На жаль ця ідея не прижилася, а усі спортивні об'єкти де-факто перейшли на баланс районних бургомістратів, які досить часто використовували їх не за призначенням, створюючи на їх території господарські установи, псуючи інвентар, поселяючи у спортивні квартири своїх знайомих і родичів тощо. При цьому висхідна ідея П. Дриги з відродження фізкультурно-спортивної царини міста,

передбачала частково госпрозрахунковий формат функціонування фізкультурно-спортивних закладів, керівництво яких, зважаючи на масштаб та локаційну привабливість, поринали в арендно-комерційну діяльність. У такий спосіб відділ освіти ніби опікувався фізкультурою і спортом і в той же час самоусувався від вирішення неліквідних та не підйомних сфер міського життя Харкова. Отже, незважаючи на заміну вивісок і політичних декорацій, харківські колаборанти демонстрували радянський стиль управління, яким вони володіли досконало.

Одним з пріоритетних завдань залишались спортивні кадри. Петро Дрига звертаючись до завідуючого відділом позашкільної освіти І.О. Голована, наголошував що у місті мешкає багато спортсменів, а у харків'ян є бажання і потенціал до занять спортом. А тому зараз варто створити низку секцій ручних ігор (баскетбол, волейбол), а передусім футбольної, сформувані декілька команд і влаштувати товариські матчі. До секції, чисельністю 35-40 чоловік треба залучати осіб у віці від 18 до 35 років [4, арк. 11].

Завідділом освіти зазначав, що у Харкові наявний повний склад міської жіночої збірної з волейболу яка має бажання грати та забезпечувати роботу секцій з даного виду спорту. Волейбольна секція не потребує великих матеріальних затрат і може прийняти до 40 чоловік у віці від 16 до 30 років [4, арк. 11 зв.].

Вказані секції П. Дрига вважав флагманом у відродженні спорту у Харкові. Загалом, анонсовані спортивні осередки на початковій стадії функціонування мали охопити до 100 осіб віком від 17 до 35 років [4, арк. 11 зв.].

Перспективними П. Дрига вважав і гімнастичну секцію, а у разі всебічного сприяння розвитку фізкультури і спорту у Харкові – відкриття хокейної, лижної та легкоатлетичної. Пізніше ним будуть запропоновані секції штанги і бокс-боротьба.

Одним з ключових завдань було відновлення спортивної інфраструктури без якої було неможливе існування більшості видів спорту. Інфраструктурною основою відродження фізичної культури та спорту у піднімецькому Харкові мали стати стадіони «Динамо», «Сільмаш», «Зеніт», яким, попри плюндрування, була визначена роль дієвих осередків спортивного життя міста. До них долучалися спортивні зали т-ва «Швейник» по вул. Чеботарській, т-ва «Кондитерів» по вул. Благовіщенській та спортзал 30-ої школи по Харківській Набережній, які, згідно оцінок аудиторів ХМУ, були цілком придатні для організації тренувань і змагань.

Торкаючись питань керівного складу спортивних осередків, П. Дрига у службовій записці освітнього відділу ХМУ від 14 вересня 1942 р., наголошував, що беручи до уваги кадровий спортивний потенціал Харкова відродження фізкультурно-спортивної сфери

життя міста цілком можливе. Серед відомих спортсменів очільник відділу освіти виділив: І.А. Натарова (футбол, хокей), В.П. Фортунатова (легка атлетика), Н.В. Істоміна (лижі), а також викладачів інституту фізкультури: Черкасова, П. Усенка, Є. Моньковського, Є. Міленіна (легка атлетика), Бондаренка (лижі), Гуляєва, Булатнікову, Соколову, боксерів В. Дервіша і Балабаса, Азаренка, В. Привалова (футбол, хокей) та ін. [4, арк. 18].

Не забували чиновники ХМУ і про штати структур координуючих відродження і функціонування фізкультури і спорту у Харкові. З цією метою на базі освітнього відділу Міської управи ще у кінці грудня 1941 р. з колишніх співробітників стадіону «Динамо» та «Зеніт», під керівництвом п. Єфремова, був створений підвідділ спорту. Він складався з 23 посадовців, серед яких були: садовник, масажист, лікар, зав. бібліотеки і декілька швейцарів [5, арк. 24]. Як бачимо, з одного боку надмірно роздуті штати і курйозні посади є індикатором радянського стилю керівництва, з іншого – їх склад став засобом виживання для багатьох мешканців окупованого Харкова.

Таким чином, П. Дрига, попри реальні труднощі і об'єктивний утопізм ситуації, своїм проектом спробував закласти підвалини масового спорту у колишній столиці радянської України.

Вже на початку жовтня 1942 р., відділ освіти ХМУ направив до штабдаркомендатури друкований двомовний проект спортивної роботи у Харкові на осінньо-зимовий період 1942 – 1943 рр. Оперуючи наявними ресурсами та залучаючи відповідні кадри, вказаний документ зокрема передбачав: проведення двох матчів збірних команд міста, організацію показових матчів (жовтень 1942 р.) з баскетболу та волейболу, проведення шкільної першості серед учнів старших класів, відкриття (у кінці листопада 1942 р. – *Авт.*) ковзанок на стадіонах «Динамо», «Зеніт», «Сільмаш», демонстрацію показових хокейних матчів на ковзанках стадіонів «Динамо» та «Зеніт».

Станом на середину осені 1942 р. відділ освіти ХМУ нарешті визначився з тимчасовими очільниками спортивних товариств, секцій та спортзакладів Харкова. При цьому зазначалося, що остаточний реєстр спортивних функціонерів міста мав узгоджуватись з товариством «Просвіта». Згідно адміністративної частини проекту, головою секції волейбол-баскетбол, призначався Є.М. Міленін – майстер спорту, гравець довоєнної збірної Харкова. Керівником секції футбол-хокей мав стати В.В. Фомін – колишній гравець збірної України та Харкова. Секцію лижво-ковзани очолював майстер спорту Н.В. Істомін. Легкою атлетикою опікувався майстер спорту В.П. Фортунатов – колишній рекордсмен України; секцією боксу – майстер спорту В. Дервіш. До речі, саме В. Дервіш був одночасно і директором стадіону «Динамо», (у ті часи – Спорткомбінат

«Січ» – Авт.) а Є. Міленін – стадіонів «Зеніт» (так званий Спортклуб «Тризуб») та «Сільмаш» [4, арк. 19].

Поряд з секційно-спортивною роботою національне спортивне товариство Харкова мало долучатись і до освітньо-фізкультурної роботи. Зокрема у проекті відділу освіти ХМУ наголошувалось про запровадження занять з фізкультури у всіх навчальних закладах міста. Цікаво, що спортивна робота у середніх та вищих навчальних закладах, визнавалась складовою частиною процесу виховання. Для тілесних вправ виділялись окремі заняття і у так званих народних школах. Наслідуючи німецькі спортивні традиції, звичайні радянські уроки фізкультури замінювались гімнастичним вишколом з елементами рухливих ігор у 1-4 класах [3]. Як результат: на зміну радянській фізкультурі прийшла гімнастика, головним кредом якої стала (декларована нацистськими вождями) тілесна досконалість. На гімнастику шкільними програмами Харкова відводилась 1 година на тиждень у всіх класах, починаючи з початкової школи [10, с. 309 – 310].

Що стосується Інституту фізкультури, то не зважаючи на бажання чиновників освітнього відділу ХМУ та особисто П. Дриги, відродити там навчання так і не вдалося. Протягом усього періоду окупації вказаний ВНЗ перебував на стадії консервації та залишковому фінансуванні [Див. додаток А]. І це цілком зрозуміло, адже ДІФКУ (на відміну від політехнічного та сільгоспінституту) не входив до переліку ВИШів які складали освітнє поле окупованого Харкова [11]. На нашу думку в цьому проявилась політика подвійних стандартів щодо неарійських жителів окупованих територій. З одного боку нацистська влада заявляла про відродження духовних надбань українського народу, з іншого – не вважала за потрібне робити витривалих східних рабів фізично досконалими. У той же час, на відродження усіх харківських ВИШів ні у німців, ні в українських колаборантів/лоялістів не вистачало потрібних ресурсів. А це, в поєднанні з періодичним пересуванням фронту у 1942 – 1943 рр. та специфікою управління Прифронтної зони, робило дану проблему абсолютно недоцільною [2; 11].

Таким чином, фізична культура і спорт м. Харкова впродовж 1941 – 1943 рр. поряд з евакуаційним мала ще й окупаційний формат історичного буття, який умовно можна поділити на три доволі розмиті хронологічні фази: *обліково-консерваційну, проектно-директивну* і *спонтанно-стихійну*. На превеликий жаль (незважаючи на початок навчального року та розробки планів осінньо-зимового спортивного циклу), повноцінне відродження фізичної культури і спорту в окупованому Харкові так і не відбулося. Загалом Харків впродовж майже усього періоду війни залишався прифронтним і периферійним містом східної частини Третього Рейху, що позначилося на його

фінансуванні та кадровому забезпеченні з боку німецької влади. При цьому спорт як масова форма розваг потребував дотацій, а для професійних занять у місцевої влади не вистачало завзяття та необхідних засобів. Працівники ж нижчої фізкультурно-спортивної ланки переймалися нагальною проблемою подолання холоду і номінального забезпечення себе та членів сімей їжею. Для порівняння: заробітна плата уповноваженого інституту фізкультури у 1-му кварталі 1942 р. становила 450 крб., а сторожа – 300. Завгосп стадіону «Сільмаш» отримував 500 крб., двірник – 130 крб. [5, арк. 7; 25].

Завідувач бібліотекою інституту фізкультури – М. Воскресенська, отримувала щомісячну зарплату у розмірі 400 крб., а сторож-прибиральниця цього ж закладу – 150 крб. [5, арк. 80]. При цьому базарна роздрібна вартість літру молока сягала 130 крб., 1 кг. конини (іншого м'яса до літа 1942 р. у продажу не було – *Авт.*) у цей період у середньому дорівнювала 150 крб., кілограм найдешевшого житнього хліба коштував 220 крб., картоплі – 100 крб., а за кілограм свинячого сала базарні продавці правили 2000 крб. [6, арк. 2 – 3]. А отже проводити повноцінні тренування та забезпечити себе необхідним об'ємом калорій, напівдистрофічні харківські спортсмени себе не могли. Відновити роботу усіх спортзакладів було неможливо, а штат непрацюючих з них був обмежений. Навіть станом на грудень 1942 р., 5 з 16 облікових спортивних об'єктів міста продовжували перебувати на консервації. Їх персонал становив 11 чоловік які по-суті виконували функції наглядачів [7, арк. 8].

Водночас, попри життєві труднощі, у Харкові спостерігався потужний імпульс громадської самоорганізації окремих видів спорту, які не потребували значних капіталовкладень та втілення «грандіозних» проєктів. Так, 18 лютого 1942 р. харківська газета «Нова Україна» повідомила про виникнення у місті Пайового товариства шахово-шашкового клубу, серед членів якого були відомі майстри: В. Кирилов та Д. Григоренко, І. Галактіонов та інші. Анонсований клуб був одночасно і спортивною школою, яка мала навіть власне кафе-їдальню [13].

Репортери «Нової України» інформували, що 26 квітня 1942 року відбулося три матчі з гандболу і футболу на Петинському, а змагань військових команд з гімнастики на Корсиківському стадіоні Харкова. Трибуни були переповнені. Це дозволило місцевим журналістам назвати цю подію початком спортивного сезону [9].

Інколи німці організовували спонтанні спортивні змагання без вказівки «згори» та санкції рудиментарної місцевої української влади. Відомо, що 3 травня 1942 р., у Харкові на одному зі стадіонів по вул. Плеханівській, відбулася товариська футбольна зустріч команд Вермахту та української поліції. Гра закінчилась з рахунком 2:2 [8].

Як не дивно, але існуючі мимовільні форми організації спортивного життя, стали однією з форм громадянського суспільства на окупованих Вермахтом території східної України. Тому не випадково, що спонтанна фаза існування фізкультури і спорту, подекуди випереджала і була більш ефективною ніж владно-адміністративна. Загалом спортивні заходи відволікали пересічних мешканців Харкова та німецьких солдат від буденних проблем та лихоліть війни, сприяючи трансформації жорстокості та ненависті у мирне русло змагальної боротьби. А отже спорт, хоч і фрагментарно, але все ж сприяв тимчасовій пацифікації та викликав взаємну повагу між категоріями окупантів та окупованих, що перебували у Харкові під час радянсько-німецької війни.

**ХАРКІВСЬКА МІСЬКА УПРАВА ВІДДІЛ ОСВІТИ
КОШТОРИС ВИДАТКІВ НА УТРИМАННЯ ІНСТИТУТУ ФІЗКУЛЬТУРИ на
1-й КВАРТАЛ 1942 р.**

	Найменування	Кільк.	Зарплата на 1 місяць	Зарплата на 2 місяці	Примітки
СІЧЕНЬ-ЛЮТИЙ м-ці 1942 р.					
.	Уповноважений	1	450	900	
.	Бухгальтер (так в документі – Авт.)	-	-	-	
.	Завгосп.	1	250	500	
.	Двірник	1	150	300	
.	Сторож	2 /2x150/	300	600	
.	Разом: -		1150	230 0	
НА БЕРЕЗЕНЬ м-ць 1942 р.					
.	Уповноважений	1	450	-	
.	Двірник	1	200	-	
.	Сторож	2 /2x200/	400	-	
.	Разом: - 4		1050		
РАЗОМ на КВАРТАЛ 1942 р.					
.	Зарплата	-	3350		
.	Адмін. та господ. видатки	-	1650		
.	Разом: -		5000		

КЕРІВНИК ВІДДІЛУ ОСВІТИ Підпис – сині чорнила

/ДРИГА П.П./

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *В чому зміст німецького спорту / Б.а. // Нова Україна. – 1942. – 3 черв.*
2. *Гінда В. В. Культура, освіта і спорт під час окупації // Україна в другій світовій війні: погляд з XXI ст.: іст. нариси: у 2 кн. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України; [редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін.]. К.: Наукова думка, 2010. –Кн. 1 / [А. Айсфельд, І. Ветров, Т. Вінцовський та ін.]. 2010. С. 697 – 732.*
3. *Державний архів Харківської області (ДАХО) Р-2982. Оп. 4. Спр. 203.*
4. *ДАХО Р-2982. Оп. 4. Спр. 229.*
5. *ДАХО Р-2982. Оп. 4. Спр. 246.*
6. *ДАХО Ф. Р-2982 Оп. 4. Спр. 824.*
7. *ДАХО Ф. Р-2982 Оп. 4. Спр. 142.*
8. *Куліш В. Спорт / В. Куліш // Нова Україна. –1942. – 8 трав.*
9. *Олександрів О. На спортивних майданах // Нова Україна. 1942. 7 трав.*
10. *Салтан О. М. Специфіка організації навчального процесу у народних школах Харкова в період нацистської окупації, 1941 – 1943 рр. // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. 2018. № 1–2 (139 – 140). С. 301 – 311.*
11. *Салтан О. М. Функціонування Харківського сільськогосподарського інституту протягом першого року німецько-фашистської окупації // STUDIA SLOBOZHANICA: Матеріали міжнародної науково-методичної конференції «Слобожанський гуманітарій –2017». Харків.: ФОП Тарасенко В. П., 2017. С. 95 – 103.*
12. *Спорт у Німеччині / Б.а. // Нова Україна. –1942. – 29 січ.*
13. *Шахово-шашковий клуб / Б.а. // Нова Україна. – 1942. –18 лют.*

СПОРТ ЯК ПЛАТФОРМА РОЗВИТКУ КОСМОПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ

Саракун Л.П., кандидат філософських наук

Національний університет фізичного виховання і спорту України

*Розглядається місце і роль спорту в сучасній світоглядній системі.
Виокремлюються напрями, рівні та сфери прояву космополітичного світогляду.*

*Ключові слова: спорт, простір спорту, світогляд, космополітизм,
космополітична демократія.*

Вступ. Багатовіковий історичний досвід переконливо демонструє, що без врахування ролі спорту в соціумі неможливий поступальний його розвиток. Проблематику спорту розглядали на спеціальній секції XXIII Всесвітнього філософського конгресу (Греція, серпень 2013 р.), де спорт презентували як важливий конструкт сучасного культурно-цивілізаційного процесу. Спортивне життя визнано гуманітарною спільнотою однієї зі сфер суспільної життєдіяльності людини (як «світ спорту») що активно впливає на всі сторони її буття і самовизначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що у вітчизняній та зарубіжній літературі у відповідності з викликами епохи, гостро постало питання про збереження, вдосконалення і перспективи розвитку людської тілесності у поєднанні з духовністю. Фізична культура і спорт постають важливими конструктами світоглядної системи. А тому у науковому аналізі постійно посилюється філософсько-соціологічна методологія. Проте деякі науковці пишуть про відмирання спорту (Крістофер Леш), що в майбутньому він прийме антигуманні й потворні форми. Американський філософ і футуролог Роберт Ачер ще на початку століття наголошував, «що з розвитком генної інженерії спортсменам можна буде надавати будь-які «конфігурації» і розміри. Об'єднувати їх буде два моменти: невелика кількість головного мозку і «термінаторська» спрямованість на результат» [5].

Зазначимо, що соціальна реальність XXI ст. значно трансформувалась під впливом глобалізації. Сьогодні знову стала актуальною дискусія щодо космополітизму. Методологічну концепцію якого відображено в працях У. Бека, Д. Холлінгера, С. Поллока, Х. Бхабха, Дж. Уррі. Генезу космополітичного світогляду досліджували

І. Браун, Х. Харріс, Д. Хітер, Дж. Молес. У публікаціях вітчизняних філософів комплексних досліджень проблеми майже немає. Це питання порушується переважно як супутнє.

Матеріали та методи. Базовим методом дослідження є метод компаративістики, також використовується трансцендентальний, феноменологічний, діалектичний, історичний методи, системний і полісистемний підходи.

Мета дослідження. Завдання дослідження. Розкрити природу й сутність космополітизму крізь призму взаємодії зі сферою спорту.

Результати дослідження та їх обговорення. З кінця ХХ ст. на світовий спорт, у тому числі й в Україні, значно вплинули економічні, політичні та соціальні явища. Все більш відчутними стають процеси глобалізації та комерціалізації, що відбуваються в світовій економіці, а також посилення міграції. Це зумовлює переїзд спортсменів до інших країн із прийняттям нового громадянства та виступами вже за іншу державу на Іграх Олімпіад, зимових Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та інших міжнародних змаганнях [4]. Сучасний глобалізований простір спорту, як певна частка соціуму, де створено умови для розвитку особистості, потребує сутнісних модернізаційних змін і впровадження інноваційних технологій. Витоки вирішення зазначеної проблеми, на нашу думку, знаходяться у площині побудови космополітичного світогляду.

Інтерес до космополітизму породив три тенденції. По-перше, космополітизм трактується у негативному сенсі. По-друге, він, навпаки, інтерпретується у позитивному плані, але з прагматичної точки зору, як мобільність, відсутність коренів, відкритість у відношенні до іншого способу життя і відрив від національної держави. Ця тенденція, як правило, асоціюється з космополітичними поглядами певного класу людей (професійно-управлінські групи, маргінали, вільні і безрідні люди певного соціального стану, що не стурбовані інтересами до нації-держави). Третя важлива тенденція також схвалює космополітизм, але вона відрізняється від попередньої додаванням до прагматичного космополітизму культурного, правового, політичного та етичного аспектів.

Поширення космополітичних ідей у сучасному світі пов'язане з актуалізацією таких процесів, як розвиток світової та регіональної інтеграції і глобалізації; посилення ролі транснаціональних корпорацій на світовій арені; діяльність спортивних наддержавних та громадських структур світу; зростання рівня масових міграцій людей, збільшення чисельності та впливовості національних меншин майже у всіх державах світу, необхідність законодавчої легітимації їх рівноправного співжиття у межах одного

політичного утворення; нездатність національних держав самостійно вирішувати проблеми глобального значення; розвиток міжнародних правових норм; утвердження загальноприйнятих у світі мов.

Щоб краще зрозуміти дані процеси, які сьогодні мають місце у світовій соціокультурній реальності, слід глибше дослідити ідеологему космополітизму, переосмислити її як принцип світогляду і життєву позицію, як культурне явище, що характеризує світогляд людини. Космополітизм – це стан духу, життєве кредо, певна система філософських поглядів на світ і місце у ньому людини. Сучасні науковці розглядають даний феномен як нову парадигму буття, як сукупність політичних ідей, філософій та ідеологій (У. Бек); як співіснування та взаємодію численних ідентичностей (М. Гібернау).

Космополітизм спростовує ідею про те, що солідарність концептуальна винятково в межах національної держави. У космополітизмі розкривається постнаціональність, транснаціональність і глобальність. В останні роки дослідники активно обговорюють ідею нового космополітизму, який зможе подолати недосконалості людства завдяки утвердженню космополітичної демократії [3]. Визначаються цілі нового космополітизму на початку третього тисячоліття: забезпечити виживання людства; зробити вклад у досягнення його єдності; змінити роль народних мас у всесвітній історії; не допустити, щоб міжнародний тероризм став способом життя; створити творчий науково-технічний прогрес; утворити глобальну систему з порятунку людей при природних і техногенних катастрофах; перетворити біосферу в ноосферу.

Нові космополіти засуджують недосконалості й вірять у щасливе майбутнє людства в найближчі століття. Будуть створені нові моделі демократії, яка врахує культурні, етнічні та релігійні особливості народів світу. Вона покликана не тільки зберегти, відновити людські цінності, а й підняти їх на більш високий рівень, на рівень космополітичної демократії, яка зробить великий внесок у ліквідацію недосконалостей людства. Демократичні цінності будуть впроваджені в культуру, навчання, науку, право, медицину, в силові структури, в спортивні організації.

Космополітична демократія охопить всі суб'єкти і об'єкти космополітизму: людину, мораль, відносини людей у державах; інтеграцію народів і країн; ставлення до минулого й майбутнього, до предків і нащадків; демографічні процеси; взаємозв'язок людини та природи; захист від природних і техногенних катастроф; науково-технічний прогрес; освоєння космосу. Означена демократія передбачає узгодження дій локальних,

регіональних і глобальних організацій. При її формуванні використовуватиметься модель моніторингу; публічний контроль і перевірка всіх управлінських рішень державних і громадських структур. Демократичне самоврядування охопить внутрішньодержавні та міжнародні відносини. Космополітична демократія вперше дозволить органічно поєднати

владу і народ із загальнолюдськими гуманітарними, моральними і правовими цінностями, а також домогтися відповідності з результатами «четвертої технологічної революції».

Сучасний західний дослідник К. Аппія у своїй праці «Космополітизм: Етика у Світі незнайомих» [1] намагається з'ясувати межі між «своїми» і «чужими» та підстави такого поділу. Особливе значення має його ідея про те, що космополітизм не скасовує однаковості, а, навпаки, вітає її у дусі лібералізму. «Ліберальний космополітизм, зазначає він, – можна представити таким чином: ми цінуємо різноманітність форм соціального і культурного життя людей; ми не хочемо, щоб всі стали частиною гомогенної глобальної культури; і ми знаємо, що це також є фактом існування локальних відмінностей (як всередині держав, так і між ними)» [1]. У цьому сенсі космополітизм аж ніяк не виступає проти держави або локальних спільнот. Навпаки, вони саме і дозволяють у ліберальному дусі гарантувати космополітичну різноманітність. Космополітизм не тільки відчуття того, що все має значення – це різні способи буття людини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасному світі значно збільшився внесок спорту в розвиток соціальної сфери та економіки. Нинішні тенденції світової та регіональної інтеграції у сфері спорту створюють підґрунтя для конституювання нових світоглядних горизонтів. Глобалізація невідворотно веде на цей організаційний рівень устрою світу. Це вказує на необхідність вивчати означений рівень та його складові (людину, суспільство). Космополітичне світосприйняття дозволяє охопити зрушення у просторі спорту, виявити безліч просторових, тимчасових і практичних реальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Appiah K. A. *Cosmopolitan patriots* // *Critical Inquiry*. 1997. Т. 23. №. 3. С. 617–639.
2. Городецький О. В. *Фізична культура і спорт у мережах соціокультурних комунікацій сучасної молоді*. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%97%D0%B8%D0%BD/Downloads/25313-79279-1-PB.pdf>.
3. Киришин Ю. Я. *Концепція космополітизму*. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://scicenter.online/politicheskaya-filosofiya/kratkaya-biografiya-130904.html>.

4. Коваленко Н. Сучасні проблеми спортсменів України у спорті вищих досягнень // Теорія і методика фізичного виховання і спорту, 2015. № 4 С12–16.
5. Философия и социология спорта в XXI веке // Теория и практика физической культуры. - 2000. - № 6. - С.47.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СТИЛЮ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Селіванов Є. В., старший викладач

Харківський національний медичний університет

У статті розглядається можливість, доцільність і особливості використання інтеграційних занять з фізичного виховання в процесі формування здорового способу життя студентів ВНЗ.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, фізичне виховання, інтегративні заняття.

Вступ. Проблема формування здорового способу життя студентів в останні роки стала особливо гостро [4]. Це обумовлено зростанням захворюваності випускників закладів вищої освіти (ЗВО), зниженням працездатності молодих фахівців, відтворенням слабкого потомства. Формування у студентів ефективних мотиваційних комплексів і навичок, необхідних для ведення здорового способу життя, дозволить гарантувати благополуччя не тільки їх, але і майбутніх поколінь [5].

Підвищивши інтерес студентів до фізичної культури, можна значно просунути на шляху вирішення проблеми незадовільного стану здоров'я молодих фахівців. Зробити це доцільно шляхом звернення до особистості кожного студента. Причому особистість в даному випадку буде розглядатися з точки зору здатності самостійного визначення життєвого шляху, прийняття рішень, ставлення до індивідуального і суспільного здоров'я. І впливати на неї рекомендується методами фізичного виховання, яке дозволяє прищепити представникам підростаючого покоління правильне ставлення до фізичної культури, здоров'ятворчої і здоров'язберігаючої діяльності.

Для формування у студентів ЗВО позитивного ставлення до рухової активності та оздоровчої практики можуть з успіхом використовуватися методи сучасної системи освіти ті інноваційні технології [2]. Це необхідно брати до уваги в процесі організації навчального процесу. Адже число факторів, які впливають на здоров'я студентів, збільшується з кожним роком. А ставлення до фізичної культури у більшості студентів байдуже – її розглядають виключно, як навчальну дисципліну.

Данні таких вчених, як Г. М. Пилип, І. Л. Куковська, Л. Г. Логуш, Н. А. Стратійчук, Н. М. Козік свідчать що студенти не можуть дотримуватись правил культури здоров'я, здебільшого через невміння використовувати на практиці власні знання [3]. У своїх дослідженнях В. С. Биков, О. І. Уфимцева [1] для вирішення цієї проблеми пропонують використовувати програму інтегративних занять.

Виходячи з усього вище сказаного, можна зробити висновок про важливість грамотного фізичного виховання студентів для формування здорового стилю життя, а також про доцільність використання в цьому процесі інтеграційних занять.

Мета дослідження. Пошук оптимальних шляхів формування у студентів здорового стилю життя.

Завдання дослідження. Визначити фактори формування фізичної культури студентів; виявити фактори мотивації студентів до підтримання здорового способу життя; охарактеризувати програму інтегративних занять з фізичного виховання.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження проводилось з використанням наукової літератури та мережі Інтернет шляхом синтезу, аналізу та узагальнення даних.

Результати дослідження та їх обговорення. На основі аналізу літературних джерел, можна зробити висновок, що поняття «стиль життя» і «спосіб життя» не є взаємозамінними. У першому випадку мова йде про індивідуальний спосіб самовираження, використовуваному людиною в процесі життєдіяльності. У другому – про особисту та колективну діяльність індивідуума, що визначається актуальними економічними та історико-культурними аспектами.

Стиль життя людини також визначають, як продукт його духовної і фізичної активності, прояв особистості, що дозволяє досягти гармонії між індивідуальними поведінковими реакціями і умовами, в яких протікає його життя. Що ж стосується способу життя, то його розглядають як соціопедагогічний феномен, від якого залежить якість і тривалість життя індивідуума. Обидва поняття знаходяться в тісному взаємозв'язку зі здоров'ям. Адже воно має величезне значення для розкриття потенціалу особистості і є однією з найважливіших цінностей людини.

Успіх формування фізичної культури студента залежить від безлічі факторів. На цей процес впливають його інтереси, потреби, життєві орієнтири, а також оточення. Домогтися освоєння сучасними студентами цінностей фізичної культури допомагають об'єктивні і суб'єктивні чинники. До першої категорії відносяться завершені події, які не залежать від внутрішніх інтенцій окремих особистостей і об'єднань людей, які беруть

участь у формуванні фізичної культури студентів, але при цьому мають вплив на цей процес, це:

- житлово-побутові умови;
- матеріальне положення студентів;
- рівень роботи викладачів ЗВО;
- ритм життя і розпорядок дня студента;

- його соціальне життя, оточення тощо.

На основі об'єктивних факторів формуються суб'єктивні. До них належать обставини, актуальні для окремих особистостей. Саме від суб'єктивних чинників залежать мотиваційні установки суб'єктів фізичної культури. До даної категорії відносяться:

- інтереси і потреби людини;
- її характер і виховання;
- мотиваційні комплекси;
- система цінностей;
- інші індивідуальні особливості (вік, статеву приналежність, рівень фізичної підготовки тощо).

Крім того, формування фізичної культури особистості безпосередньо залежить від ставлення до спорту його оточення – рідних, друзів, суспільства в цілому.

Що ж стосується факторів, що мотивують студентів до занять фізичною культурою і дотримання здорового способу життя, до них відносяться:

1. Бажання відкоригувати фігуру, знизити вагу.
2. Прагнення підвищити рівень своєї фізичної підготовленості.
3. Бажання домогтися грації, кращої пластики, підтримати гарну поставу.
4. Боротьба з втомою, стресами, поганим настроєм.
5. Прагнення домогтися успіхів у спорті.
6. Бажання зміцнити характер, виробити силу волі, цілеспрямованість.
7. Прагнення приємно і з користю провести вільний час.

Виробити у студентів правильне ставлення до фізичної культури, допомогти зрозуміти її роль у формуванні стилю життя і переглянути ставлення до даної дисципліни допомагають практичні заняття. Також велике значення мають індивідуальні та групові бесіди зі студентами, в ході яких обговорюються питання інтеграції фізичної культури в соціальне життя, її важливість і значущість для конкретного індивіда і для суспільства в цілому, розглядаються різні оздоровчі практики і комплекси вправ.

За результатами досліджень В. С. Бикова, О.І. Уфимцевої [1] інтегративні заняття дуже ефективні для формування здорового способу життя. Вони складаються з певної кількості етапів, які плавно перетікають один в інший. Причому співвідношення управлінського впливу викладача і суб'єктивної активності студентів варіюється в залежності від конкретної стадії процесу. Суб'єктно-об'єктні відносини між ними поступово перетворюються в суб'єктно-суб'єктні. Одночасно змінюється ставлення студента до здорового способу життя, його орієнтири і система цінностей.

Інформаційно-інструктивний етап. Викладач надає студентам інформацію про роль фізичної культури в їх професійної та соціальної діяльності. Навчання здійснюється методами пояснення, показ а й контролю.

Рекомендаційний етап. Викладач формує у студентів правильне уявлення про людський організм, про вплив на нього окремих комплексів вправ і фізичної культури в цілому, допомагає усвідомити цінність здоров'я і його значення для досягнень професійних і життєвих успіхів. Для студентів складаються індивідуальні програми фізичного вдосконалення.

Частково-перетворюючий етап. Викладач підбирає, а студент виконує спеціальні вправи для різних груп м'язів. Навчання здійснюється методами аспектного контролю, корекції, допомоги у виробленні самоконтролю.

Етап самостійної творчої діяльності. Викладач використовує нові комплекси вправ і інші інструменти (наприклад, музичний супровід), щоб урізноманітнити заняття. А студент самостійно розробляє для себе індивідуальну програму фізичного вдосконалення. Також він проходить підготовку до проведення занять зі студентами молодших курсів.

На основі наведених даних очікується, що впровадження програми інтеграційних занять допоможе студентам ЗВО отримати і засвоїти необхідний обсяг знань для зміни стилю життя і гендерної поведінки, а також усвідомлення важливості фізичної активності. Студенти навчатися правильно розпоряджатися своїм часом, освоюють принципи раціонального харчування, будуть використовувати ефективні методи фізичної підготовки. Цього можна домогтися за рахунок застосування у формуванні здорового способу життя людини сукупності інтелектуального, світоглядного і рухового факторів.

Висновки. Використання даної програми інтеграційних занять для студентів ЗВО України має справити позитивний вплив на формування здорового способу життя студентів, підвищити рівень їх фізичної та функціональної підготовленості. Також з її допомогою планується розвивати в юнаків і дівчат навички фізичного самовиховання і самоконтролю, навчати їх правильному плануванню особистого часу, формуванню

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

системи життєвих цінностей тощо. Це дуже важливо, оскільки правильна мотивація має величезне значення для досягнення людиною життєвих і професійних успіхів, а також народження здорових дітей.

Перспективи подальших досліджень. Розробка методичних рекомендацій для комплексної програми інтегративних занять з фізичного виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Быков В. С., Уфимцева О. И. *Технология формирования здорового стиля жизни студентов. Научно-спортивный вестник Урала и Сибири.* 2014. Т. 3. №. 3. С. 44–49.

2. Жук В. А. *Инновационные технологии в сфере физического воспитания студенческой молодёжи. Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 20 травня 2016 р.).* Харків: ХДАФК, 2016. С. 62–69.

3. Пилип Г. М. и др. *Валеологічна оцінка стилю життя студентської молоді. Young.* 2017. Т. 43. №. 3.1. С. 234–237

4. Почерніна М. Г., Селіванов Є. В. *Психолого-педагогічні аспекти формування здорового способу життя студентської молоді. Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту студентської молоді : матеріали регіонального науково-практичного семінару, приуроченого 65-й річниці створення кафедри фізичного виховання ТНПУ, Тернопіль, 14 жовтня 2014 р. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2014. С. 23–25.*

5. Селіванов Є. В. *Фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів і формування мотивації до занять. Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання: збірник наукових праць III Міжнародної науково-практичної конференції, 18–19 квітня 2017 року / за заг. ред. Ю. О. Долинного. Краматорськ : ДДМА, 2017. С. 77–84.*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ НА ХЕРСОНЩИНІ

¹Степанюк С.І., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання;

²Гаргола М.В., викладач фізичного виховання

³Ектова Т.О., тренер-викладач дитячо-юнацького клубу фізичної підготовки № 5

¹*Херсонський державний університет*

²*ДВНЗ «Херсонське морехідне училище рибної промисловості*

³*Дитячо-юнацького клубу фізичної підготовки № 5 управління освіти Херсонської міської ради*

В статті здійснена спроба вивчити, проаналізувати та узагальнити історію легкої атлетики на Херсонщині з тридцятих років ХХ століття і до сьогодні.

Ключові слова: *історія, спортсмени, спорт, досягнення, легка атлетика.*

Постановка проблеми. Розвиток всіх сфер життя будується на історичному досвіді. Тому особливу увагу дослідників завжди привертають витoki того, чи іншого явища.

Помітним напрямом наукових досліджень сучасної української науки є проблематика зародження, становлення і розвитку вітчизняної фізкультури та спорту як в Україні загалом, так і в окремих її регіонах. В останні роки в Україні почалося формування своїх регіональних шкіл – плідно працюють фахівці в Києві, Харкові, Львові, Миколаєві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які стосуються розвитку фізичної культури на Херсонщині відображаються у працях фахівців-істориків (О. Крупиці, Є. Сінкевича, А. Григор'єва).

В сучасній вітчизняній науково-методичній та науково-популярній літературі є чимало наукових досліджень у галузі теорії і методики фізичного виховання. Разом з тим,

крім матеріалів періодичної преси, в сучасній вітчизняній науково-методичній та науково-популярній літературі недостатньо висвітлюються історичні аспекти розвитку певного виду спорту на Херсонщині.

Мета дослідження – проаналізувати історичний розвиток легкої атлетики на Херсонщині.

Для розв’язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: аналіз літературних джерел та статистичної інформації, системний аналіз; історичний метод; порівняльно-історичний метод; метод комплексного дослідження історичних джерел, а також елементи математично-статистичного опрацювання результатів дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Одним із найпопулярніших видів спорту в СРСР була легка атлетика. До початку війни легкоатлетичні секції (гуртки) виникли при усіх спортивних товариствах. Уже в 1938 році імпровізована збірна кращих легкоатлетів Херсона брала участь у республіканській першості в Харкові. В командному заліку херсонці посіли передостаннє місце, але в особистій першості херсонка Надія Шапар у кросі виконала нормативні вимоги звання „майстер спорту СРСР”. Існує думка, що саме вона стала першим майстром спорту в Херсоні. Перед початком війни на Херсонщині налічувалося 11 345 фізкультурників-легкоатлетів, об’єднаних у 102 фізкультурні організації [3].

У післявоєнному Херсоні першими змаганнями був легкоатлетичний крос, що відбувся в обласному центрі та декількох населених пунктах за рік до кінця війни – 7 травня 1944 року. По області в кросі брали участь спортсмени п’ятнадцяти районів, першість посів Херсонський сільський район, друге місце - Белозерський, на третьому місці – Бериславський район. Команда обласного центру була лише на четвертому місці.

16 липня 1944 року у Херсоні відбулася традиційна воєнізована естафета на честь Всесоюзного дня фізкультурника. Траса естафети завдовжки у 4800 м проходила центральними вулицями міста. У програму естафети входили такі види змагань: біг на 1000 м для чоловіків, транспортування поранених, воєнізований патруль, плавання із вантажем тощо.

На початку 1945 року в Херсоні була спроба провести міські легкоатлетичні юнацькі змагання, але лише декілька навчальних закладів та добровільних спортивних товариств спромоглися виставити повністю укомплектовані й оснащені команди. Спартакіада тривала протягом двох днів, у ній взяли участь 15 колективів.

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

У 1946 році збірна команда Херсонської області брала участь у республіканській легкоатлетичній спартакіаді. Херсонська область зайняла в республіканській спартакіаді п'яте місце в другій групі областей. Звання чемпіона УССР та диплом I ступеня і цінний подарунок отримала майстер спорту СРСР Надія Шапар. Дипломи і нагороди отримали також спортсменка з Херсона В. Цибульська.

У повоєнний період зароджується традиція проводити крос на честь роковин визволення України. Проведення змагань на особисту першість з легкої атлетики ставало закономірністю в спортивному житті Херсона. Вже в 1947 році легка атлетика стала

наймасовішим видом спорту. Якщо у 1945 році цим видом спорту в області займалося 7549 осіб, то в 1947 році - вже 17 352 особи [3].

Найочікуванішим протягом другої половини ХХ ст. були міжміські змагання. За встановленою традицією двічі на рік легкоатлети Херсона та Миколаєва зустрічалися на стадіонах у спортивних змаганнях. Матчеві зустрічі перетворювали на великі спортивні свята. Фізкультурники обох міст показували своє вміння, майстерність, загартованість.

У 1947 році було розроблено нову шкільну програму з дисципліни „Фізична культура” для загальноосвітніх шкіл. Зміст навчального матеріалу був максимально наближений за нормативами та санітарними вимогами до комплексу ГПО, затвердженого у 1946 році. Звісно, легка атлетика стала основою нового курсу.

Окрім суто шкільної фізкультурної освіти, у повоєнний період відновлюють свою діяльність і виникають нові спортивні школи. У 1947 році в Херсоні було вже дві дитячі спортивні школи. Перша - профільна спортивна школа, яка була укомплектована учнями шкіл Міністерства освіти. У школі культивувалися основні види спорту (футбол, легка атлетика, народне веслування), щорічно тут навчалися близько ста осіб. Друга спортивна дитяча школа, створена на базі добровільного спортивного товариства „Спартак”, на початку свого існування мала колектив із 78 осіб. Основним і наймасовішим видом спорту в школі також була легка атлетика.

Протягом 50-х років розширено мережу дитячих спортивних шкіл. Уже в 1965 році в обласному центрі налічувалося п'ять ДСШ та три школи в області проти трьох шкіл у Херсоні та однієї в області порівняно з 1950 роком.

Уже у 1972 році в області діяло 14 комплексних дитячо-юнацьких спортивних шкіл, з них чотири підпорядковувалися профспілкам і 10 - Міністерству освіти. Переважна більшість із 5 тисяч дітей, які навчалися в школах, займалися легкою атлетикою [4].

У 1975 році Херсонська спортивна дитячо-юнацька школа олімпійського резерву, директором якої довгий час був В. Лізунов, вийшла в лідери з підготовки молодих легкоатлетів [5].

Значного розвитку у другій половині ХХ ст. у СРСР набуває студентський спортивний рух. Після війни в Херсоні відновили свою діяльність педагогічний та сільськогосподарський інститути, мореплавне училище, пізніше новий інститут – індустріальний.

Уже в 1948 році фізкультурно-спортивною роботою охоплено 80 % студентів міста. Секції з легкої атлетики створені в інститутах відразу після відновлення роботи

навчальних закладів, що збігалось з навчальними планами та розпорядженнями керівництва ВНЗ про впровадження фізичної культури в побут студентської молоді. Поступово стають популярними легкоатлетичні змагання на першість міста та області, передусім завдяки легкості їх організації та матеріальному забезпеченню, на відміну від тих самих змагань із веслування. Вже у 1948-1949 роках у Херсонському державному педагогічному інституті було дві збірні команди з легкої атлетики, одна з яких виступала лише на першості міста, а інша мала виступати на першості області, міжміських змаганнях та конкурсах [3].

Треба відзначити, що в повоєнний період організація фізкультурної роботи в навчальних закладах була побудована за принципом спортивного клубу, і лише в жовтні 1957 року в Херсоні створено перші три низові товариства студентського ДСТ „Буревісник”, ведеться постійна спортивна робота з 26 видів спорту. Упродовж тривалого часу це товариство було лідером у легкій атлетиці області. Із середини 50-х років під керівництвом ДСТ „Буревісник” починають проводити спартакіади, легкоатлетичні кроси, різноманітні естафети серед студентів та робітничої молоді Херсонщини. Студенти херсонських вищих навчальних закладів постійно входили в легкоатлетичні збірні області та республіки.

Успішно виступав на змаганнях член Херсонського спортивного товариства „Спартак” Григорій Буренко. Він неодноразово встановлював обласні рекорди у штовханні ядра; кращий результат у 1954 році – 13,8 м – забезпечив йому четверте місце серед найсильніших спортсменів України. Десятиборець О. Шпігунов брав участь у республіканських змаганнях і також домігся значних результатів.

Найвідомішим легкоатлетом серед представників Херсонщини свого часу став Валерій Борзов. В історію світового спорту В. Борзов увійшов як перший радянський чемпіон Європи з легкої атлетики. Перемога на Олімпіаді в Мюнхені в забігу на 100

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

метрів була очікуваною. Як і передбачав тренер радянського спортсмена, американські спринтери не змогли чинити достойного опору, і золота медаль дісталася радянському спортсменові. А на 200-метровій дистанції спортсменові вдалося зробити золотий дубль, обійшовши на фініші трьох американців. Після перемоги на Олімпіаді з 1975 по 1977 рік Валерій тричі підряд вигравав звання чемпіона Європи на короткій дистанції 60 метрів у закритих приміщеннях. На Олімпійських іграх 1976 року в Монреалі спортсмен двічі спортсмен піднімався на п'єдестал пошани за підсумками забігу на 100 метрів і естафети 4-х 100 метрів [2].

Лише більше ніж через 30 років ще один видатний спортсмен зміг гідно представити Херсонщину на олімпійських іграх – Білоног Юрій Григорович - чемпіон XXVIII Олімпійських ігор в Афінах (2004 р.), бронзовий призер чемпіонату світу, чемпіон Європи, багаторазовий чемпіон України, заслужений майстер спорту з легкої атлетики (штовхання ядра). Олімпійським чемпіоном зі штовхання ядра став на XXVIII Олімпійських іграх у 2004 р. в Афінах. Змагання проводилися на стадіоні у стародавньому місті Олімпія. Він єдиний олімпійський чемпіон сучасності, який отримав оливковий вінок переможця на цьому античному стадіоні [1].

Висновки. Отже, вже в 1938 році імпровізована збірна кращих легкоатлетів Херсона брала участь у республіканській першості в Харкові. В командному заліку херсонці посіли передостаннє місце, але в особистій першості херсонка Надія Шапар у кросі виконала нормативні вимоги звання „майстер спорту СРСР”. На сьогодні, найвидатнішими постатями херсонської легкої атлетики є Валерій Борзов та Юрій Білоног.

Перспективи подальших досліджень. Вважаємо, що подальше дослідження різних аспектів розвитку фізкультурно-спортивного руху сприятиме вдосконаленню системи фізичного виховання учнівської та студентської молоді та спорту вищих досягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Белоног Юрий Григорьевич // Кто есть кто в Херсонской области, - Херсон: Слаж, 2005. С. 49.*
2. *Борзов Валерій Пилипович // Херсонщина нас єднає: довід.-біограф. вид. Вип. 1 / Андрій Снігач та ін. К., 2004. С. 97.*
3. *Матеріали Херсонського обласного державного архіву. Протокол № 2 від 8/X – 1947 р. С.133.*

4. *Матеріали Херсонського обласного державного архіву. Протокол № 2 від 12/XI – 1972 р. С.12.*

5. *Матеріали Херсонського обласного державного архіву. Протокол № 631 від 24/VI – 1975р. С.173.*

РЕКЛАМА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Кралев А. В., студент другого курсу,

Попрозман О. І., доцент, кандидат економічних наук, викладач, заступник завідувача кафедри з науково-дослідної роботи студентів.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

У даній статті проаналізовані види та засоби реклами в спортивній галузі, ефективні способи та актуальні методи рекламування спортивних та фізкультурно-оздоровчих заходів, популярні тенденції та нові ідеї в процесі рекламно-пропагандистських дій у сфері фізичної культури і спорту.

Ключові слова: *реклама, фізична культура і спорт*

Вступ. «Реклама – двигун прогресу», мабуть важко не погодитись з цим, адже кожного дня ми спостерігаємо рекламу у різних її генераціях. Вона є частиною нашого життя, особливо в епоху інформаційних технологій, коли рекламу та пропаганду використовують всюди і для будь-яких цілей. Дуже потужною платформою для реклами є телебачення, на кожному каналі постійно з приблизно однаковим інтервалом часу показують різноманітні рекламні ролики, серед яких нажаль дуже мало про здоровий спосіб життя, заняття фізичною культурою та спортом. Замість того щоб рекламувати засоби профілактики хвороб у вигляді занять рухової активності, рекламують лікарські препарати. Дуже стрімко набирає обертів реклама в Інтернеті, особливо в соціальних мережах, адже основна аудиторія користувачів є молодь та підлітки. Саме для такої аудиторії потрібно якомога більше приділяти уваги в області заохочення та мотивації залучення до спортивних заходів, змагань, тощо. Люди повинні знати і розуміти, що фізична культура і спорт це не додаткова примха чи розвага, це одна з головних частин існування здорового організму, тому якщо населення буде знати більше інформації,

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

більше подробиць та деталей в цій сфері, тоді й популяція буде здоровішою, більш працездатною, що позитивно вплине загальну економіку країни й розвиток спорту в цілому.

Мета дослідження – визначити основні методи рекламування спортивних заходів, фізкультурно-оздоровчих програм, тренувань тощо. Зрозуміти сутність та корисність реклами і пропаганди. Знайти нові, альтернативні, прогресивні способи покращення якості та кількості реклами у сфері фізичної культури і спорту. Проаналізувати нинішню ситуацію та спрогнозувати в подальшому, які перспективи надасть правильно побудована

рекламна політика в плані адекватної, зрозумілої, цікавої та доступної інформації для будь-яких прошарків населення.

Завдання дослідження. Головним завданням є вивчення теперішніх позицій і загальних тенденцій рекламної індустрії (як вона працює), для подальших роздумів щодо вдосконалення та покращення рівня проінформованості людей про ту чи іншу спортивну подію, послугу, продукцію.

Матеріал і методи дослідження. Основними матеріалами для опрацювання слугували власні спостереження за динамікою розвитку спортивної реклами, її еволюції та диференційованого підходу, а також підручник «Маркетинг у спорті: теорія і практика» під редакцією Є. В. Імас, Ю. П. Мічуда і О. В. Ярмолюк. Для опрацювання подібної теми необхідно:

1. Визначити, які є види реклами, як вони працюють і де має знаходитись кожен з цих видів.
2. Прослідкувати тенденцію популяризації рекламних роликів, постів «чим саме вони беруть».
3. Продумати, які ідеї можна втілити в рекламах галузі фізичної культури і спорту.
4. Як буде виглядати реклама у сфері спорту у найближчому майбутньому.

Результати дослідження та їх обговорення. Реклама – це будь-яка платна форма неособистого представлення й просування ідей, товарів і послуг засобами масової інформації від імені виробника. Основні риси, що характеризують рекламу: громадський характер, здатність до умовляння, експресивність, знеособленість. Основні носії реклами, які використовуються виробниками спортивних товарів і послуг (спортивними клубами та організаціями):

- каталоги та буклети;
- листівки та флаєри;

- прайс-листи;
- календарі, ручки, блокноти, тощо – дрібна продукція яку розповсюджують серед учасників змагань, спортивних заходів з рекламною метою;
- плакати та банери;
- рекламні ролики та кліпи;
- газети та журнали;
- радіо оголошення;
- дошки об'яв та вивіски;

- веб-сайти, фонові та контекстна реклама в Інтернеті;
- публікації в соціальних мережах.

В наш час найпопулярнішими способами реклами є реклама в соціальних мережах, в Інтернеті та по телебаченню. При чому для більшого зацікавлення людей до перегляду та ознайомлення з рекламою її потрібно робити цікавою та незвичайною, адже шаблонні методи вже мало працюють. Кожного разу зростає конкуренція між різними видами спортивних та фізкультурно-оздоровчих благ, тому що кожна організація, кожен бренд намагається завоювати якомога більшу кількість клієнтів принаймні щоб залишатися конкурентно здатним, а ще краще вийти в лідери. Тому для таких реклам запрошують відомих людей, спортсменів, знімають її у популярних місцях або описують багатообіцяючими фразами. Також використовують знижки і акції для збільшення клієнтури. Вигадують нові й нові способи комбінації різних видів рухової активності, «гучних» слоганів, індивідуальних методик майбутнього тощо задля приваблювання користувачів цих послуг. Всі ці способи направлені на те, щоб охопити аудиторію підлітків, молоді та людей зрілого віку. Саме вони є основними споживачами спортивних та фізкультурно-оздоровчих послуг. Поступово потрібно перемикатися на людей похилого віку, адже це теж не малий відсоток населення якому краще буду замість купівлі ліків витратити значно менші кошти на профілактику захворювання фізкультурно-оздоровчими комплексами та вправами [2].

Для покращення реклами у сфері спорту та фізичної культури потрібно використовувати масову пропаганду здорового способу життя, фізичних та функціональних можливостей організму людини, яка буде користуватися запропонованими благами. А головна подати це так, щоб кожен замислився і запалився ідеєю. Показати на прикладі інших країн в яких займатися фізичною культурою і спортом

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

модно і популярно, тим самим ввести таку тенденцію у нас для того щоб рівнятися на розвинуті та країни і намагатися наздогнати і перегнати їх потенціал у даній сфері. Мотивувати людей до активного, екстремального, рекреаційного відпочинку шляхом реклами, яка в свою чергу буде показувати всі переваги такого відпочинку на прикладі як відомих людей і спортсменів так і звичайного населення. Влаштовувати масові флеш-моби, спортивні вистави, майстер класи та фестивалі для усіх громадян. Показати та зацікавити народ різними мало поширеними або мало популяризованими видами спорту та рухової активності, щоб в свою чергу рекламувати їх і продемонструвати публіці щось нове та незвичне [3].

На самих спортивних змаганнях, заходах, у спортивних клубах та фізкультурно-оздоровчих центрах зазвичай також рекламують певні аспекти. В приміщеннях можуть бути розміщені плакати, вивіски, об'яви з рекламою спортивного одягу, спортивного харчування чи інформація про найближчі спортивні фестивалі, змагання тощо. Зараз реклама є всюди, нею намагаються заповнити всі можливі місця як у мережі так і в країні. Тому серед такої величезної її кількості знайти чи принаймні звернути увагу на ту, яка буде корисною стає дедалі складніше. Пріоритетним завданням стоїть не тільки збільшувати площі покриття рекламою, а й покращенням її у всіх розуміннях цього слова. Реклама повинна бути правдивою, щоб люди не розчарувались у тому що вони спробували, але все було далеко не як у рекламі. Реклама повинна бути інноваційною та незвичною, щоб зацікавити суспільство. Реклама повинна бути інформативно обґрунтованою, щоб у людей не виникало підозр до неї чи недовіри. Реклама повинна дивитись у майбутнє і пропонувати новаторський підхід до будь-якого продукту спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності. Мабуть скоро рекламу будуть знімати на Марсі для більшого зацікавлення людей та максимального прориву в цій галузі [1].

Висновки. Отже, ознайомившись з багатьма видами та засобами реклами пов'язаної зі сферою фізичної культури та спорту можна сказати, що реклама має дуже сильний вплив на розвиток та популяризацію того чи іншого спортивного блага завдяки своїй масштабності. Адже ми переконалися в цьому, коли з'ясували обширність методів рекламування, спрямованість їх на конкретні цільові аудиторії та доступність для різних прошарків населення. Світ еволюціонує, разом з ним еволюціонує й реклама. Її можливості просто неймовірні, бо реклама дає нам колосальний об'єм інформації, яку нам залишається лише профільтрувати і взяти з неї щось корисне. Ми дійшли того, що збільшувати кількість реклами в галузі спорту це добре, але краще впроваджувати інноваційні та новаторські ідеї для більшого зацікавлення людей. Повинна бути «золота

Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту, Харків, 2018

середина» між кількістю та якістю реклами. Тому що в нинішній час більше цінується саме якість та неординарність рекламного контенту. В будь-якому випадку потрібно покращувати всі канали рекламування фізкультурно-оздоровчих та спортивних благ для досягнення високого результату.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи є дуже великі та багатогранні, адже реклама постійно вдосконалюється і буде вдосконалюватись поки є що рекламувати. Особливо з розвитком нових видів спорту або диференційованих напрямків у різних рухових активностях та фізичній культурі, які додадуть свіжих ідей та поштовхів до створення цікавої та популярної реклами для всіх прошарків населення. Нічого не буває

просто, особливо коли йдеться про масштаби країни та світу, бо будь-яку рекламу зараз можна побачити будь-де, а з подальшим розвитком технологій це взагалі буде справа однієї секунди. До цього речення дуже гарно підходить вислів – «Щоб стояти на місці, потрібно бігти, а щоб рухатися вперед потрібно бігти дуже швидко».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1 *Алтухов С. В. Івент-менеджмент в спорті. 2013. 208 с.*
- 2 *Імас Є. В., Мічуда Ю. П., Ярмолюк О. В. Маркетинг у спорті: теорія і практика. 2016. 272 с.*
- 3 *Филиппов С. С. Менеджмент в сфере физической культуры и спорта. 2015. 240 с.*

**VII регіональна науково-практична Інтернет-конференція з міжнародною участю
«Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту»**

Шановні колеги!

Запрошуємо Вас взяти участь у роботі науково-практичної Інтернет-конференції «Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту». До участі у конференції запрошуються науковці, аспіранти, магістранти, студенти, викладачі закладів вищої освіти, керівники та тренери спортивних шкіл, практичні фахівці сфери фізичної культури і спорту.

Мета конференції – обговорення проблем та перспектив стратегічного управління розвитком галузі «Фізична культура і спорт».

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

1. Менеджмент та маркетинг фізкультурно-спортивних організацій.
2. Організаційні аспекти системи підготовки спортивного резерву.
3. Інноваційно-педагогічні технології управління професійною освітою у сфері ФКС.
4. Проблеми та перспективи управління олімпійським, паралімпійським та неолімпійським рухом.
5. Філософія, психологія, соціологія, історія та право фізичної культури і спорту.

**ДО ДРУКУ ПРИЙМАЮТЬСЯ СТАТТІ ОБСЯГОМ 5-6 СТОРІНОК
УКРАЇНСЬКОЮ, АНГЛІЙСЬКОЮ МОВАМИ АБО РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ ДЛЯ
ІНОЗЕМНИХ ГРОМОДЯН.**

Матеріали на конференцію приймаються електронною поштою:
e-mail: sportmanagment_2018@ukr.net

**ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ
СТРУКТУРА:**

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ:

ПРИЗВИЩА, ІНІЦІАЛИ АВТОРІВ із зазначенням учених ступенів і вчених звань.

Місце роботи або навчання (назва установи чи організації, місто). Назва країни (для іноземних авторів).

Прізвище, ініціали, вчене звання, науковий ступень наукового керівника.

Назва статті.

Анотація (мовою статті). 2–3 рядки.

Ключові слова: 5-6 слів.

Вступ. Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Мета дослідження. Завдання дослідження.

Матеріал і методи дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Результати досліджень з обов'язковою статистичною обробкою даних необхідно представляти у вигляді таблиць, графіків, різних діаграм. Дані, які представляються в таблицях, мають бути суттєвими, повними, порівнянними, достовірними. Заголовок таблиці, назва графіка або діаграми повинні відповідати їх змісту. Переказувати словами дані приведені в таблицях і графіках неприпустимо. Отримані результати дослідження мають бути обов'язково проаналізовані.

Висновки з даного дослідження.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Список використаної літератури (до 5 літературних джерел).

ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ:

Об'єм – 5-6 сторінок. Шрифт – Times New Roman 14, текст таблиць – Times New Roman 12.
Поля сторінки: справа, зліва, зверху та знизу 20 мм, орієнтація сторінки – книжкова, міжрядковий інтервал – 1,5.

Формули, таблиці, ілюстрації, посилання на них та на використані літературні джерела необхідно надавати і оформлювати відповідно до вимог державних стандартів. Формули повинні бути набраними в редакторі формул MS Equation.

Рисунки та графіки повинні бути виконані в форматі jpeg, якісно, з можливістю їх редагування. Для всіх об'єктів повинно бути встановлено розміщення «в тексті».

Автори відповідають за точність викладених фактів, цитат, статистичних даних, географічних назв, власних імен.

Адреса організаційного комітету Інтернет-конференції

Кафедра менеджменту фізичної культури ХДАФК
Україна, 61058, м. Харків, вул. Клочківська, 99, аудиторія 206.

Тел. для довідок:

Бондар Анастасія Сергіївна – 067-775-72-78

E-mail: sportmanagment_2018@ukr.net

Оргкомітет бажає творчих успіхів!

